TREI SERGENȚI

CAMPANIA ROMÂNILORU IN BULGARIA

DE

ALESSANDRU PELIMON

BUCURESCĬ

24. Noua Typogra. Națională, C. N. Rădulescu, Str. Academiei 24.

1879

www.dacoromanica.ro

PARTEA ÂNTÊI

I

OSTAŞUL ROMÂNU

Am putea să întitulămŭ opul acesta, Eventurile a treĭ sergenţĭ şi întêmplările a treĭ fete, despre a le cărora infortunĭ avemŭ a vorbi. Dér, fiind-că cu acéstă ocasiune se narează evenimente şi împregiurărĭ ostăşescĭ, dintre cari, lectorulŭ se interesează maĭ mult a sci pre cele ce privescŭ pe armata română, încât se găsescŭ descrise aci, îĭ lăsămŭ tot titlulŭ care îlŭ are. Ca să începemŭ, ne rĕdicămŭ ochiĭ maĭântêiŭ către casarmă.

Puçinele vorbe ce vomŭ ḑice despre acolo, decurgŭ din simţimentul de frate şi părinte, pentru că acestĭ junĭ bărbaţĭ, fraţiĭ noştri, sûntŭ détorĭ, chiar de la cele d'ântîĭ ḑile a le casarmeĭ, să dea essemplu ŭ'ŭă mare ordine, precum sûntŭ chiămaţĭ d'a apĕra, cu întréga naţiune, Patria şi a susţine respectul legilorŭ.

Óre-cari alunecărĭ, cum am ḑice, abaterĭ a le unora, este gunoiul dupe uşă ce nu trebue ţinut şi acoperit în casă... orĭ cine vorŭ fi aceĭ cari le comite!..

www.dacoromanica.ro

Recrutul dér, să 'lŭ cunóscemŭ cu micele luĭ peripeţiĭ.

După tragerea sorţilorŭ, recruţiĭ se distribuescŭ după voinţa lorŭ la corpurĭ, maĭ cu sémă după ocupaţiunea ce aŭ ayut-o; spre essemplu: ceĭ cari aŭ fost cu vite, cŏcĭ eĭ cunoscŭ cum trebue să caute caiĭ, îĭ trimitŭ la cavalerie; ceĭ cari sûntŭ industriaşĭ, dogarĭ, ferarĭ, se trimitŭ pe la pompierĭ; lemnariĭ şi ferariĭ se daŭ la artilerie, cŏcĭ ferariĭ ajută la potcovitul cailorŭ, pentru cari aŭ şi ateliere speciale; plugariĭ şi ciobaniĭ se trimitŭ la infanterie, precum: linie, dorobanţĭ, vênătorĭ, geniu etc. Ţiganiĭ maĭ ales sûntŭ buni cornişti şi musicanţĭ.

Aducerea recruţilorŭ se procede cu acéstă regulă: aceĭ sorţiarĭ de prin pregiurul capitaleĭ, sûntŭ avertiţĭ de ḑiua când trebue să mérgă singurĭ la corpŭ; aceĭ al cărorŭ domiciliŭ e necunoscutŭ, saŭ nestabilĭ cu locuinţa, se adunŭ pe la comisiĭ, saŭ subprefectura judeţuluĭ, cari îĭ înaintează la corpulŭ unde sûntŭ destinaţĭ, însoţiţĭ de călăraşĭ. Când vinŭ cu trenulŭ cheltuiala privesce pe Statŭ.

La vre uă câte-va ḑile eĭ sûntŭ îmbrăcaţĭ cu uniforma. Aceste îmbrăcămintĭ li se daŭ nouĭ, déca în magasiea companiilorŭ nu se găsescŭ de cele rĕmase de la soldaţiĭ liberaţĭ. Îmbrăcămintile cu cari aŭ venitŭ, regula ar' fi să le depue în magasiĭ; dér jidaniĭ hăinarĭ şi speculanţiĭ de asemenea vechiturĭ, sûntŭ aci îndată ca să le cumpere cu preţurĭ de tot scăḑute. De uă pré puçină importanţă acésta; dér care urméză a se sci!..

Le trebue băeţilorŭ baniĭ! maĭ alesŭ celorŭ deprinşĭ cu bĕutura şi fumarea tutunuluĭ!.. Eĭ daŭ pe nimica cămeşa şi îmbrăcămintile ţesute de măicuţa acasă, cojocul şi căciula cari le a purtat maĭ 'nainte.

www.dacoromanica.ro

Mai ântêi li se pare un ce peste mână uniforma, că trebue a fi tot-déuna încheiaţi cu bumbi, când ei eraŭ deprinşi a umbla deschişi la peptŭ, şi pantalonii ce li se dă, când ei purtaŭ mai 'nainte, mai ales sêrbi de pe lângă capitală şi unii ţerani mărginaşi, dulvarî largi, cum pórtă Vlăsceniĭ şi ceĭ din judeţele de pe lângă Dunăre. Cât despre încălţăminte, daŭ de greŭ, cŏcĭ trebuescŭ cismele lorŭ văcsuite şi lustruite în tóte ḑilele.

Aci rĕmâne lucru şi la omenĭea vre unuĭ soldatŭ vechiŭ, acelŭ care li se dă să 'ĭ înveţe cum să pună vacsul şi să frece apoĭ cu peria pênă se face cisma dupĕ cum i se pretinde şi şédé frumosŭ, ca uă oglindă. Se înţelege, ḑicemŭ acestea pentru ţeranii cari n'aŭ fostŭ deprinşi cu ast-felŭ de lucrurî. Cu mâncarea earăşi e uă nevoe! Eĭ sûntŭ deprinşi cu mămăliga şi cu ce-va udătură; şi aicĭ supa şi ciolanele marî de prin hârdaele de mâncare, li se pare de uă-camdată că ar' fi un lucru care nu este curatŭ. Ênsă cu ce nu se deprinde omul?.. Vre uă duoĕ ḑile la începutŭ nu pré se uită la ast-felŭ de ospĕţŭ; dér dupĕ ce îĭ ajunge bine fómea nu 'ĭ mai poţi sătura, cerêndŭ de câte duoĕ orĭ castronulŭ plin cu acea zeamă. Cu pâinea êncă o păţescŭ bieţiĭ novicĭ din casarmă; cŏcĭ fiind regula să o punĕ într'un săculeţŭ numitŭ: sacŭ de pesmeţi, (în care se ţine castronulŭ de ferŭ, tacâmurile, servetul şi pâinea) soldaţiĭ ceĭ vechĭ se 'ntâmplă că le o fură şi le o vinde; cu chipul acesta eĭ o cumpĕră de la soldaţiĭ aceia, cari ḑicŭ că este a lorŭ. În cele din urmă vĕḑêndu-se înşelaţi de mai multe-orĭ, cumpĕrândŭ pâinea care li se furase, alérgă şi eĭ la un chipŭ de asigurare, pênă ajungŭ şi eĭ, mai târḑiŭ, la esperienţa celorŭ de

www.dacoromanica.ro

mai susŭ cu alți recruți cari voru veni. Unii mănâncă pâinea diminéța aprópe tótă cu porția de rachiŭ, și la timpulŭ meseĭ ia supa góla; alții, mai deștepți, găsescŭ vre un locŭ d'a o ascunde pe sub saltele, saŭ unde sciŭ eĭ mai bine.

Muniția recrutuluĭ i se dă mai 'nainte d'a fi învețatŭ scóla soldatuluĭ; i se dă și arma cu muniția tótă, spre a se instrui cum trebue să îngrijiască de dênsa. Soldații ceĭ vechi și caporalii sûntŭ détorĭ a le arĕta chipulŭ pachetagiuluĭ, întreținerea eĭ în bună stare.

Ênsă soldații ceĭ vechi cari sûntŭ numiți aĭ lorŭ îngrijitorĭ, saŭ din alte căprării, ascundŭ, de la recrutŭ, câte unŭ obiectŭ din muniție, pecând elŭ nu scie câte și cari sûntŭ efectele date luĭ în priimire, și apoĭ numaĭ-decât se duce la dênsul și îĭ spune că lipsesce cutare saŭ cutare obiectŭ, și 'lŭ amenință că va fi pedepsitŭ déca nu'și va complecta cât maĭ curênd aceia ce 'ĭ lipsesce. Recrutulŭ atuncĭ, îngrozitŭ de spaima ce i o face soldații vechi, e în stare să dea tot ce are dupe sufletul seŭ, să pótĕ a 'și complecta obiectele din ranița sa. Și pe când elŭ cumpĕră unele, soldatul vechiŭ îlŭ pândesce când elŭ nu bagă de seamă, saŭ când se mișcă pênă unde-va, și earăși îĭ ascunde vre-un obiectŭ. Acésta se întêmplă maĭ cu sémă recruțilorŭ pe cari îĭ simte că aŭ venit d'acasă cu ceva banĭ. Abusul cu ignoranța se ținŭ pe un toiagŭ!..

Ați vĕdut un june român, un flăcăiandru păzind oile, saŭ în urma pluguluĭ cu boiĭ înjugați, îndemnându-ĭ la lucru pênă în ḑiuă; a căruĭ căutătură senină apropie pe omŭ și îndulcesce inimă orĭ cuĭ l'ascultă, prin vorbe fru-

www.dacoromanica.ro

móse pline de înţelepciune? În fisionomia luĭ se descrie nisce ochĭ marĭ căpruĭ, obrasulŭ îĭ e plin albŭ cu puçină rumenială, cu nisce plete ce se légănă îmbuclate căḑêndŭ de sub pĕlărióra sa cea cu cordea roşcată, saŭ căciula négră de óie; căméşa luĭ e de cânepă grósă, tăiată dreptŭ pe peptŭ, cu gulerul îngustŭ şi înodatŭ la gûtŭ cu uă aţă grósă răsucită din cânepă şi la vîrfŭ cu uă floricică de arniciŭ tricoloră; cu iţarĭ precum 'ĭ e portulŭ, saŭ cioarecĭ de dimie albă; cu opincĭ ţĕrănescĭ încălţatŭ, şi cu unŭ minteanŭ grosŭ aruncatŭ pe umere; cu uă curea încinsŭ, saŭ cu un chimiraşŭ de pele împrimatŭ cu florĭ pre miḑlocul seŭ legatŭ binişorŭ, şi cu fluerul vîrîtŭ sub chimirŭ. Ast-fel era un recrutŭ, numitŭ Mitea ciobanulŭ...

Pe acesta îlŭ adusese la Craiova, unde petrecu âmtêile ḑile la casarmă. Fusese îndestulŭ de bine căpuitŭ de banĭ ce 'ĭ a dat Soare ciobanulŭ din munţĭ. A păţitŭ şi elŭ câte-ceva de la maĭ vechiĭ luĭ; ênsă în curând a aflat cum să 'şĭ îngrijiască de muniţiune, arma şi tóte obiectele, şi cum baniĭ seĭ a trebuit să 'ĭ ascunde de la ochiĭ ceĭ lacomĭ şi câte uă dată aĭ celorŭ cu grade. Învestitŭ în plina sa uniformă, cu cismele frumosŭ lustruite, tunsŭ, peptenatŭ, curăţitŭ, încheiatŭ la peptŭ, cu bumbiĭ de la tunică frecaţĭ şi strălucindŭ ca aurulŭ, părea a fi un alt omŭ!..

În treĭ lunĭ, recrutulŭ venit din rărunchiĭ munţilorŭ, care lepădase opincile şi iţariĭ, cum am ḑis, fusese ostaşŭ formatŭ; elŭ învĕţase de rostŭ teoria, se deprinsese cu esserciţiulŭ, şi se juca în cele din urmă cu arma, precum ar' fi umblat în mâinĭ cu fluerulŭ cu care cânta adese-orĭ.

www.dacoromanica.ro

Elŭ fu admisŭ ântêĭ la corpul de geniu, la pluton, pentru care s'a transferatŭ din Craiova la Bucurescĭ. A fost dat pentru câte-va lunĭ la compania de pompieriĭ capitaleĭ, în timpŭ când nefericiţilorŭ Argeşenĭ li s'a întêmplatŭ, într'uă primăvéră, de duoĕ orĭ incendiurĭ însemnate, şi poliţia capitaleĭ a trimsŭ, dupĕ cerere, uă parte din pompieri sĕĭ la Pitescĭ, ca ceĭ de acolo să pótă merge la Argeşĭ. Elŭ fiind deprinsŭ din munţĭ a se urca pe câte un bradŭ uscatŭ cu crăcile tăiate, ca pe un catartŭ pênă în vîrfulŭ luĭ, făcu minunĭ între ḑişiĭ pompieriĭ, când se urca pe córdă şi se lăsa în josŭ din straşina cea înaltă a caselorŭ cu duoĕ etage a vecheĭ poliţii.

Elŭ s'a cerut maĭ târḑiŭ să trécă la un batalionŭ de vênătorĭ, a cărora armă şi uniformă îĭ plăcea pré mult. În alŭ duoilea anŭ îlŭ vĕḑurămŭ sergentŭ la acestŭ corpŭ, în Galaţĭ şi Ismailŭ, unde era staţionatŭ. Pe-cândŭ fusese la pompieriĭ era numaĭ caporalŭ. A fostŭ maĭ târḑiŭ trimisŭ instructorŭ de acéstă armă la unŭ regimentŭ de armată teritorialĕ la nordul Moldoveĭ, pentru că elŭ se ceruse, cu ocasiunea formăriĭ earăşĭ a opt regimente de dorobanţĭ, în aniĭ maĭ din urmă, cu cari s'aŭ măritŭ cadrele corpurilorŭ celorŭ patru divisiunĭ a le oştireĭ românescĭ; se ceruse ca să aibă ocasiune să cunóscă bine într'acolo ţéra şi diferitele obiceiurĭ a le Românilorŭ. Astfelŭ în anulŭ din urmă îlŭ vĕḑurămŭ sergentŭ adiotantŭ la unŭ regimentŭ de dorobanţĭ, ceĭ cu căciula négră cu pénă de curcanŭ, pentru care eĭ se numiră: Curcanĭ şi Căciulanĭ!.. În intervalul de treĭ anĭ de serviciu a avut ocasiune să cunóscĕ atâtea corpurĭ a le ósteĭ şi a visi-

www.dacoromanica.ro

tat ţeara de la uă estremitate la alta, munţiĭ şi albia Dunăreĭ pênă la mare.

Românulŭ păstorŭ plugarŭ advine unŭ cavalerŭ bravŭ prin arme şi învĕţătură de carte! În camaraderie şi între familiĭ era cu manieră dulcĕ; la postul seŭ, când era de sentinelă saŭ sta sprijinitŭ cu mâna pe baionetă, severŭ, impunêndŭ întocmaĭ ca aceĭ ostaşĭ anticĭ cu visiera rĕdicată de la coifŭ, rezematŭ pe lance, cu căutătura ficsată, şi cu piciorŭ fermŭ aşteptândŭ pe inamicu. Ast-felŭ vĕdurămŭ pe ostaşul românŭ!..

Militarulŭ, afară de pasiunea ce o are din copilăria ca să cânte în momente de recreaţie cu fluerulŭ dulcile luĭ suveniră, în timpulŭ ocupaţiuneĭ elŭ se instruesce mereŭ, se aplică la esserciţiĭ şi la carte, cum ţiserămŭ, fiind doritorŭ de a sci, a se desvolta şi a se lumina. Sergentul nostru nu perduse un minutŭ de a se folosi de acésta. Elŭ citia mult, după ce ênsă în corpul de geniu începuse la carte, cŏcĭ, tóte corpurile astă-ţĭ ţinŭ scolĭ pentru soldaţĭ, şi maĭ cu osebire geniu, a căruia numire se înţelege: instrucţiune, sciinţă! Elŭ se aplicase la citirea istorii patrii care e pentru fie-ce popolŭ cartea cea maĭ importantă. S'a interesatŭ de tot ce a găsit scrisŭ şi publicatŭ despre Românĭ; banul cel din urmă îlŭ dete pentru cumpĕrarea astorŭ cărţĭ. Décă disciplina militaruluĭ îlŭ opresce d'a discuta, saŭ a judeca chestiunile politice a le ţileĭ, ci e détorŭ a se supune orbesce ordinilorŭ date de ţi, asupra cunoscinţilorŭ istorii patrieĭ şi faptelorŭ strămoşescĭ, elŭ póte raţiona, judeca şi discuta cât de mult. Şi, afară de ceia ce a citit, elŭ putu vedea monumentele, edificiile diferitelorŭ epoche cari ni le arétă

www.dacoromanica.ro

istoria. Începêndŭ din culminea munților, elŭ a vêḑut și studiat pe rândŭ tóte aceste urme istorice, în ruine și lucrări de pământŭ, cetăți surpate și șanțuri de bătălii, precum: la Sibii, Grădiscea-Hațegŭ, Tîrgu-Jiului, cetăți, ca și cea de lângă Stănești, cavele cele zidite cu petre de rîŭ mari cioplite, în marginea ḑisului orașŭ, lângă apa Șușița la Bârsești; calea lui Michaĭ-Vodă peste plaiŭ la Vûlcanŭ, arĕtată pênă de cel din urmă omŭ din poporŭ; și în diferite locuri și puncte a le plaiurilorŭ și pre câmpii în tótă țeara, la Severin, Celeiŭ, Caracalŭ, Craiova, Câmpu-Lungŭ, Argeșu, Arifu, Teleormanŭ, Nicopole, Șiștovu, Giurgiu, Galații-Țiglina saŭ Tireghina, Ismailŭ, Chilia, Bârladu, Racova-Vasluiŭ, Iași, Hârlău, Cotnarii, Baia, Suceava, Cernăuți-Cecina; și prin tóte părțile monastiri, monumente, cruci, colóne mari de peatră, în cari sûntŭ scrise gravate faptele acelorŭ heroi și Domnitori, cari s'aŭ sacrificatŭ și aŭ conservatŭ cu prețul sângeluĭ lorŭ essistența patrieĭ Românilorŭ!.. Elŭ le vĕḑu și cercetă tóte aceste ilustre rĕmășițe cari sûntŭ uă viue mărturie despre trecutul acesteĭ țerĭ, instituțiunile și strălucirea faptelorŭ strămoșești!.. Cercetândŭ monumentele, visitândŭ mai de multe orĭ pichetele de pe graniță, înșiruite pe marginea Dunăreĭ și în tóte direcțiunile cu țĕrile învecinate, citindŭ cele descrise și vĕḑêndŭ atâtea lucrurĭ despre trecutŭ, i se păru că găsesce uă lacună în istorie; că nu se arĕtă clarŭ ce a făcut acestŭ popolŭ după retragerea legiunilorŭ Romeĭ din Dacia, în care timpŭ s'aŭ succedatŭ incurgerile barbarilorŭ, pênă la venirea luĭ Radu Negru și Dragoși, de la cari istoria datează fundarea principatelorŭ Românieĭ. Elŭ a vĕḑut

www.dacoromanica.ro

monumente maĭ numeróse decât aceia ce ne vorbesce istoria. Decĭ istoriciĭ noştri n'aŭ complectatŭ opera lorŭ!.. Acelŭ oraşŭ descoperitŭ lângă piciorul poduluĭ luĭ Traian, la Severin, se înţelege că a fost în era crestină, fiind-că se vedŭ biserici d'a le nóstre în elŭ; de când s'a început formarea luĭ şi în ce epochă şi ce împregiurărĭ a causat desfiinţarea luĭ, istoriciĭ şi archeologiĭ nu ne vorbescŭ îndestulŭ. Apoĭ biserica Bucovăţul-vechiŭ, lângă marginea Jiiuluĭ, conservă figurile a maĭ multorŭ Domnĭ pe cari nu 'ĭ numesce istoria; Bucovăţul fiind tot aşa de vechiu precum este St. Dumitru, biserica cea ruinată din Craiova. Pe lângă acésta, cugetă elŭ, Mircea Domnu, care a fostŭ un organisatorŭ înţeleptŭ şi heroŭ în luptele cari le a avut cu inamiciĭ sĕĭ, cum în alianţele sale cu puterile creştine, după ce elŭ a fost învingătorŭ, a preferatŭ a pune ţeara sub suzeranitatea Înalteĭ-Porţi? când bătălia de la Rovine nu o câştigase Baiazet, şi Mircea ar' fi putut să întindĕ mâna vre uneĭ alte puterĭ din aceĭ timpĭ?.. Şi marele Domnitorŭ Stefan, care a purtat patru-ḑecĭ de bătăliĭ cu diferiţĭ popolĭ; şi, dupe ce a sdrobit armatele luĭ Mahomet la Racova şi în maĭ multe părţĭ, a consiliat în cele din urmă pe fiiul seŭ Bogdan, să urmeze essemplul luĭ Mircea, să punĕ, ca şi dênsul, Moldova sub suzeranitatea Porţi-Otomane?.. Găsesce tot în istorie pe Vlad, acea fisionomie spăimântătóre încărcată de heroismŭ şi de cruḑime, cum, după ce înfrânse pe inamicĭ, preînoesce acestŭ tractatŭ cu Turcia? Michaiŭ marele herou, în incurgerile şi bătăliile cu care a băgat gróză pênă în sênul Balcanilorŭ, în contra Turcilorŭ, repetă în câtŭ-va înţelegerĭ cu vecinĭĭ, şi nu anulează cu

www.dacoromanica.ro

Înlta-Pórtă fapta predecesorilorŭ sĕĭ Domnĭ?.. După istorie, din cele petrecute în vechime şi cele urmate în timpiĭ moderni, póte orĭ-cine judeca, cari aŭ fostŭ, sûntŭ, saŭ nu, amicĭĭ Românilorŭ, cari sûntŭ saŭ nu aliaţiĭ naturalĭ aĭ lorŭ?..

Osteanul român, cu inima şi cu sufletul îşĭ înţelegea de a sa dętorie a sta cu arma la peptŭ şi gata de a îmbrânci pe inamicu încălcătorulŭ hotaruluĭ şi violatorulŭ legilorŭ şi drepturilorŭ patrii sale.. Sergentul, făcênd parte în corpul Căciulanilorŭ, aci se găsia cugetândŭ şi judecândŭ cu istoria în mână, şi aşa crędu că trebue să urmeze lucrurile... Elŭ vede şi pe Theodor Vladimirescu, Gorjan ca şi dênsul, martirŭ patriotismuluĭ românescŭ, care priimesce mórte cu resignaţie ca să scape ţeara sa; acela ênsă nu făcu causă comună cu ceĭ cari îĭ promitea multe la începutŭ, şi nu voi să strice legăturile ce le aŭ făcut bętrânĭĭ de essistenţa Românieĭ!.. În acéstă stare şi ast-felŭ găsimŭ cugetândŭ pe Românulŭ adus de la córnele pluguluĭ şi de la vite, eşit din opincă, care e originea celorŭ maĭ însemnaţĭ şi mândri cavalerĭ românĭ, necorumptŭ êncă, neînstrăinatŭ cu inima şi cu sufletul de la fraţiĭ sĕĭ şi cu unŭ adevĕrat amorŭ pentru patrie!.. Elŭ se instrui şi se lumină, de a fi Român oşteanŭ, întărindu-se la minte şi formânduse, precum se lămurésce, se întăresce şi se formează prin focŭ oţelulŭ şi ar gintulŭ!..

www.dacoromanica.ro

II

CAPORALUL ŞI DUOI SERGENŢI DINAINTEA CASARMEI DE CAVALERIE St. GEORGE

Se află, în Bucurescĭ, unŭ birtuleţŭ, puçin maĭ sus de bisericuţa care era numită a *Farmasonuluĭ*, spre bariera Podu-de-pămêntŭ. Numirea acésta o dete poporulŭ, în credinţa sa, pe la începutulŭ secululuĭ în care trăimŭ, fundatoruluĭ astuĭ templu, pentru că elŭ călĕtorise în Europa, vorbia limbĭ străine şi nu postia mercuria şi vinerea... Maĭ târdiŭ, se prefăcu numele astuĭ foburgŭ şi al bisericuţeĭ în: Malmeson. Aci, în façia bisericeĭ, Domnitorul Bibescu, aşternu fundamentele şi se edifică casarma de cavalerie consânţindu-ĭ numele St. George. Pe dinaintea eĭ este şoséoa plantată pe de mărginĭ cu salcâmĭ, care s'a numitŭ maĭ în urmă: Belvedere. Casarma are în façia eĭ un locŭ întinsŭ pentru esserciţiĭ militare, şi la spatele eĭ curge Dîmboviţa.

În curtea cea spaţiósă dinaintea porţiĭ celeĭ marĭ a casarmeĭ se găsiră sergentulŭ Viscol de la pompierĭ şi caporalul Mitea, care atuncĭ făcea parte la corpulŭ de vênătorĭ. Acesta se preumbla cu mâinile la spate avêndŭ fluerulŭ în mână, pentru că elŭ altă-dată precum sciţĭ a fost ciobanŭ.

www.dacoromanica.ro

Fiind birtul cam în dreptu porții casarmeĭ, la ḑiumĕtate distanța, eĭ aŭ vorbitŭ.

— Caporale? îĭ ḑise celŭ de maĭ susŭ.

— Să trăiți domnule sergentŭ, ordonați!.. rĕspunde caporalulŭ rĕmânêndŭ, ca cum ar' fi fost la vre-un oficerŭ, ca uă statue drept dinaintea militaruluĭ ce era maĭ vechiŭ decât dênsul în armată.

— Să 'mĭ ḑicĭ deșcă,(*) când sûntemŭ a fară din serviciu, aĭ auḑitŭ? adăogă sergentul de artilerie pompierŭ. Spune, tu aĭ banĭ?

Amênduoĭ începuseră a surîde ca camaraḑĭ.

— Pré puçinteĭ, rĕspunde celălaltŭ.

— Așa dér, deșcă, e rândul teŭ să plătescĭ uă oca de vin, altă-dată o să te tratezŭ eŭ.

Eĭ plecară spre birtulețul ḑisŭ.

Acolo, subt uă strașină întinsă ca un umbrarŭ, unde era vre uă duoĕ treĭ mescióre acoperite cu pânză și cu scaune de lemn p'împregiurŭ, veniaŭ ofițeriĭ inferiorĭ de prânsiaŭ și cinaŭ; ear maĭ peste ḑi era visitatŭ, birtulețulŭ acesta, și de caporalĭ și sergenți, pentru că, acolo, un vinŭ porfiriŭ de Dealu-mare, îĭ didese óre-care reputațiune p'între corpurĭ.

La una din aceste mescióre se aflaŭ duoĭ bĕtrânĭ șeḑêndŭ, cari, dupĕ ce se preumblaseră pe șosea, veniră să se repause ce-va și să bea câte un pĕcharŭ de apă rece. Petrache birtașulŭ cu femeia și cu câinele seŭ staŭ în ușa caseĭ, celeĭ așeḑéte și pe josŭ pardositĕ cu cărămiḑĭ, ear lângă unul din stâlpi prispeĭ era uă mâță slabă

(*) Numire ce daŭ militariĭ între eĭ, adică ceĭ noui veniți la ceĭ bĕtrânĭ cari 'ĭ instruesce.

www.dacoromanica.ro

jigărită, venită de prin vecinătate aci, care ţinea capul în josŭ. Când militarii noştri ajunseră şi luară locŭ pe uă laviţă dinaintea ferestrelorŭ sub straşină. ântêiul lucru fu să céră de bĕutŭ. Aceĭ duoĭ bĕtrânĭ se sculară ca să plece. Nu se putea cunósce care dintre eĭ era maĭ tênĕrŭ, saŭ maĭ cu bună posiţie, cŏcĭ şi unul şi altul eraŭ cărunţiţĭ, şi îmbrăcămintile pe dênşi pré mult usate; cismele unuia aveaŭ câte treĭ petice. Birtăşiţa merse de rĕdică, de pe mésa unde eĭ şeḑuseră, uă tăviţă cu duoĕ pĕchare marĭ. Unul dintre aceia ḑicea celuilaltŭ: — ‘Dumneḑeŭ a dat, Dumneḑeŭ a luat!..’ Celŭ către care îĭ ḑicea vorbele acestea tâcu.

Viscol în ast timpŭ, trecêndŭ pe lângă animalul bolnavŭ, ce ’ĭ veni, se opri şi rĕdică piciorulŭ ca să ’lŭ loviască să l’ arunce departe de acolo. Mitea îlŭ atinse pe umere, voindŭ să ’lŭ opriască: — Ce aĭ cu astă nenorocită fiinţă? — Pentru că mâţa e dobitocŭ vicleanŭ ca uă muiere înrĕutăţită! rĕspunse Viscol întorcêndu-se către camaradŭ.

— Domnilorŭ, îĭ întrerupse Petrache birtaşul, sciţĭ domnia-vóstră cine sûntŭ aceĭ bĕtrânĭ cari şeḑură aci de se repausară? Unul a fost propietarul unuĭ mare hotelŭ aprópe de St. George; elŭ numĕra altă-dată milióne cu care făcea mare comerciŭ în ţeară; celălaltŭ, un meşteşugarŭ, care, de şi nu era milionerŭ, avea ênsă pré destulŭ ca să trăiască, şi era proprietarŭ de case pe Podul-mogoşóieĭ, în faţia theatruluĭ. Acum amênduoĭ sûntŭ maĭ săracĭ decât mine; vedeţiĭ cum sûntŭ?..

— Dér ce aŭ făcut averea? întrebă Mitea auḑindŭ de milionarulŭ sărăcitŭ.

www.dacoromanica.ro

— La noĭ capitaliștiĭ românĭ, ca să ne servimŭ de essemplulŭ acestora, s'aŭ sărăcitŭ prin duoĕ chipurĭ: unĭĭ tot punêndŭ ţeara la cale ca să se facă eĭ Domnĭ, alţiĭ cu femeile!.. rĕspunde priceputul birtaşŭ.

— Nu înţelegŭ cum s'ar' putea să risipiască omul un milionŭ cu femeile? adăoga Mitea caporalulŭ.

— Dumnéta, deşcule, eştĭ pênă acum cu dinţiĭ de lapte, lasă că o să sciĭ asta când veĭ fi înşelatŭ de vre uă femeie, cum am fost eŭ!

Caporalulŭ se uită cu ochĭ marĭ la sergentŭ, şi adăogă: — Apoĭ, de!..

— Da! da!.. eŭ am păţit-o cât de bună cu uă femeie îndrăcită!.. continuă sergentulŭ care făcu semn cu mâna birtaşuluĭ, celŭ ce 'lŭ înţelese şi plecă ca să le aducĕ de bĕutŭ. Dér îmĭ spune tu băete, tu care eştĭ pênă acum un copilŭ, ţi a alunecatŭ vre uă-dată ochiĭ pe uă flóre frumósă care era dincolo de rîŭ şi n'aĭ putut s'o iaĭ? Aĭ iubitŭ vre uă-dată uă copilă cum aĭ iubitŭ pre mamăta care te a purtat la sênu-ĭ; acolo în munţĭ, uă fecióră cu ochiĭ ca de ciută, cu inima de mielusa blêndă, fragetă, cu vorbele mângâióse, cu chipulŭ dulce, care să te atragă către dênsa precum atrage pe copiĭ smioretulŭ, şi căria tu 'i aĭ cântat cu fluerul la umbra vre unuĭ bradŭ, şi la care tot te gôndescĭ, că şi pênă acum porţĭ fluerulŭ cu tine? Ia! îmĭ cântă şi mie colea, cum îĭ cântaĭ eĭ în munţĭ, duminicele şi serile lângă focŭ. Mitea tăcu... Dér te va înşela şi te va frige ea şi pe tine, băete, precum mi s'a întêmplatŭ mie!..

— Socotescĭ că înşélă tóte? observă Mitea deşculuĭ sĕŭ maĭ bĕtrânŭ.

www.dacoromanica.ro

— Cum nu!.. Déca tot ce ni se spune astă-dĭ este minciună, ca să ne înșele pe noĭ ca pe nisce prostĭ?!

— Nu credŭ, rĕspunde junele militarŭ, ca ea să-mĭ fie ast-felŭ.

— Așa, vedĭ! acum vorbesce? Spune unde este ea? ce-felŭ e? este frumușică? ți a dișŭ că te va aștepta atâta pênă veĭ eși în reserviștĭ, ca să o iaĭ?

— Póte! adăogă Mitea.

— Așa! îmĭ spune de dênsa, și apoĭ să 'mĭ cânțĭ cântecul acela:

Câte stele sûntŭ pe ceriŭ
Pên' la ḑiuă tóte perŭ;
Numaĭ luna și c'uă stea
Scie de patima mea!..

— Eŭ credŭ că are virtute, pentru că i a însuflat-o părinți eĭ!.. adăogă caporalulŭ.

— Și eŭ credusemŭ altă-dată tot așa, ḑise Viscol. Dér, ca adĭ îmĭ făcuse jurăminte că ea numaĭ la mine se va gôndi în viață, și cum ar' fi mâine, adică a duoa-ḑi diminéța, am vĕḑut-o eșindŭ... ia ghicĭ de unde?.. ghici!.. din casă de la un căpitan, saŭ maior, ha!.. ha!.. ha!.. holteiŭ!..

— Eĭ nu, deșcule! a mea este cu moralitate, are un chipŭ așa de dulce și nisce ochĭ precum îĭ are îngeriĭ, trebue ca și sufletul eĭ să 'ĭ fie frumosŭ precum este ea!..

— Haĭ! spunemĭ dér, unde aĭ lăsat-o, și cum îĭ e numele? Este negrești uă romăncuță de la munțĭ? e ca uă lebădă, ca uă ciută, albă rŏtundă, cu ochiĭ negri și plinĭ de farmecŭ?

— Numele eĭ nu ți 'lŭ voiŭ spune, dér cât despre

www.dacoromanica.ro

frumusețe, te pot încredința; despre inima eĭ, ḑicŭ că nu înșélă.

— Ți a ḑis, ți a făcut jurămêntŭ că te va aștepta?..

—Am vorbitŭ fórte puçin cu dênsa despre cele ce ḑicĭ, pentru că eŭ, ca militarŭ, cine scie ce sórte voiŭ avea! Și nu voiescŭ să cerŭ jurăminte, ca uă femeie să se închidĕ în monastire, décă eŭ voiŭ peri unde-va... Mâine va fi resbelŭ póte!!.

— Heĭ! deșcule, ênsă spunemĭ în care parte a țereĭ șéde ea? cŏcĭ sciŭ că eștĭ munteanŭ, mi se pare!

— Am vĕḑut-o chiar astă primă-vară la Turnu-Severin, când fusesemŭ cu compania acolo.

— Heĭ! ciudată istorie! rĕspunde esclamândŭ Viscol, și diavolul care m'a înșelat pe mine tot acolo este... Nucumva?..

— Ea nicĭ nu scie încotro e Bucurescĭĭ, deșcule. Am vĕḑut-o pentruântêĭ în munțiĭ ceĭ înalțĭ din Gorjĭ, apoĭ am legatŭ cunoscință cu dênsa și cu mama eĭ la Severin, precum ți am spusŭ.

— Nefericitule!.. ḑise sergentul pompierŭ, și ți a ḑis ea că te iubesce?.. că te va iubi?..

— N'am întrebat-o acésta, rĕspunde ciobanul de altădată și acum devenit un cavalerŭ, învestitŭ cu tunica de militarŭ, cu pĕlăria pe frunte de vênătorŭ cu cocardă și cu penagiŭ. Mama eĭ se arĕtase fórte voiósă când eŭ stamŭ alăturĭ, și copila cu ochiĭ ceĭ de ângerŭ, când îmĭ suridea, când pleca căutătura în josŭ, de câte-orĭ îĭ făceam vre-uă întrebare. Orĭ cum, ea este frumósă și sufletul eĭ trebue să fie ca al unuĭ ângerŭ.

— Spune-mĭ, Miteo, de unde la tine atâtea vorbe cu-

www.dacoromanica.ro

cernice şi atâtea lucrurĭ cari tu le ḑicĭ? Ar' fi trebuit să te facĭ popă! Eŭ nu sûnt aşa, cu tóte că tata mĕ făcuse ţîrcovnicŭ când eramŭ acasă.

— Ascultă, eŭ am rĕmasŭ de micŭ copilŭ fără părinţĭ; pe mamă-mea n'am cunoscut-o, pe tata l'am perdutŭ în anĭi maĭ din urmă, şi am un mòşŭ frate cu buniçu, care e fórte bĕtrânŭ; se află acum schimnicŭ la un schitŭ depărtat în munţĭ. Elŭ de câte-orĭ mĕ vedea, mĕ sfătuia ḑicêndu-mĭ: *‘Iubesce pre Dumneḑeŭ şi pe aprópele tĕŭ! şi cu acésta, să nu te temĭ de nimicŭ!* . .„ Am urmat tot-d'auna învĕţăturile luĭ; eŭ am crescut cu acésta. În óste, mărе! trebuie să fie omulŭ şi maĭ bunŭ!..

— Heĭ! Miteo, dér pe moşul tĕŭ de când nu l'aĭ vĕḑut?

— De când am intrat în oştire nu l'am vĕḑutŭ, rĕspunde Mitea cu un aerŭ ore-cum înfrăgeḑitŭ. Am în gôndŭ, când voiŭ căpăta cel d'âintêĭ congediu, să mergŭ acolo la schitŭ.

— Departe e?

— Tocmaĭ în rărunchiĭ munţilorŭ pe Jiĭ, rĕspunde caporalulŭ, la schitu Lainici. Dér, D-ta, deşcule, nu 'mĭ spuseşĭ din care parte a ţereĭ eştĭ?

— Eŭ sûnt Băcăoan, rĕspunde sergentulŭ, ce rĕmăsese puçin în gôndire, ca un omŭ care caută să 'şĭ rechiăme memoria despre trecutŭ, de anĭi copilărieĭ. Sûnt născut într'uă comună între apele Taslău şi Trotuşul. D'a stânga Trotuşuluĭ se află un şirŭ de dealurĭ cu păduri şi maĭ 'nainte munţiĭ ceĭ marĭ aĭ Berzunţuluĭ. Aprópe de aceştĭ munţĭ se află uă monăstióră şi uă comună ce 'ĭ pórtă numele; acolo e locul nascereĭ mele. Ţĕră frumósă! rîurĭ!

www.dacoromanica.ro

munți! păduri! nu 'ĭ potŭ uĭta, pre unde mi am păscut copilăria, de la Berzunțu și pênă mai în sus de Peatra, pe unde curge Bistrița înfrumusețată cu țermiĭ și cu plutele cari vin în josŭ pênă ce daŭ în Siret și la Dunăre!.. Când eram flăcăiandru mersesemŭ la Galați. P'atuncĭ era Domnitorul Cuza Pârcălabŭ al județuluĭ.

Ferita Sântul atuncĭ ca cârciumariĭ să vîndă vinŭ cu oca mincinósă, măcelariĭ să dea lipsă la cântarŭ, orĭ jidaniĭ să vîndă cu cotu neadevĕratŭ!.. Umbla ḑiua și nóptea tiptilŭ, ca să le afle și să le véḑă cu ochiĭ tóte, și să facĕ ușurare, dreptate poporuluĭ!.. La cincĭ anĭ de pre timpul când s'a urcat elŭ pe tronŭ, am intratŭ și eŭ în oștire. Heĭ! p'atuncĭ eŭ eram numaĭ un copilŭ! Ce ḑile mândre! ce timpurĭ p'atuncĭ când scóse la lumină și împroprietări pe țĕranĭ!..

Petrache între astea adusese uă carafă cu vin de Dealu-mare, colóre porfirie, și turnă prin pĕchare, cari eraŭ pe uă mésă dinaintea ferestrelorŭ unde șeḑuseră ceĭ duoĭ ostașĭ.

Sergentulŭ Viscol, luă cel d'âncêĭ pĕcharŭ și începu a închina. Mitea făcu asemeni.

Poimâine batalionul de vênătorĭ plécă la Galați, îți uresŭ, Miteo, să fiĭ sănĕtosŭ! să petrecĭ cu biue! și să fiĭ maĭ fericitŭ decât mine! mirésa care ți o veĭ alege să fie cum gôndescĭ!..

— Să fiĭ și domniata sănĕtosŭ! și bunul Dumneḑeŭ să ajute tuturorŭ!..

Și acestĭ duoĭ militarĭ atinseră pĕcharele cari făcu un ușure sunetŭ, dulce pentru inima lorŭ căutândŭ eĭ cu ochiĭ plăcutŭ și cu busa rîḑêndă, frațĭ de arme, frațĭ foștĭ

www.dacoromanica.ro

camaradi într'un acelaşi serviciu, şi iubindu de uă-potrivă pe Romăni: părinţii şi fraţii lorŭ, şi ei bĕură în sănĕtatea atâtorŭ lucrurĭ ce şi le urară.

Abia ei terminară d'a închina cu al duoilea pĕcharŭ, şi se audi cât colea ţîţiitura unuĭ lăutăraşŭ, care venia cu uă grupă pe lângă dênsul, despre barieră. Astĭ militarĭ se rĕdicară în susŭ ca să véda cine e.

Unŭ părinte, de bucurie că 'ĭ a născut consórtea un băeţelŭ, plecase cu plosca cu vinŭ şi cu un lăutăraşŭ, ca să ducă plocon cumĕtruluĭ seŭ, un comerciantŭ mărginaşŭ, şi să'lŭ anunţe, ca să 'ĭ boteze pe celŭ noŭ născutŭ. Ploconulŭ disŭ, se compunea din câte-va lĕmâĭ, cofeturĭ şi uă azimă cu forma de colacŭ, albă precum e fulgulŭ. Tóte acestea puse pe uă tavă şi învelite cu uă mărămă albă cusută cu firŭ pe de mărginĭ şi cu câte uă flóre la căpătiĭ, le ducea părintele copiluluĭ, cu lăutarulŭ şi cu parada dupĕ elŭ, nisce băeţi cari veniaŭ în urmă-ĭ.

Câtă mirare pe militarĭ, când recunoscură în bărbatul disŭ, pe fostul sergentŭ Mărian din regimentul No. 3, cel-ce era liberatŭ, se însurase, şi femeia ĭi născuse un al duoilea copilŭ, pentru care se ducea la cumĕtru-seŭ, precum arĕtarămŭ maĭ susŭ. Ei veniră dinaintea luĭ.

— Să'ţi trăiască! dise plin de voie bună Viscol.

— Vĕ mulţiămescŭ fraţilorŭ! Am un băiatu care o să serviască ţéra! rĕspunse fostul sergentu în a căruia faciă era descrisă bucurie.

— Dér cine? cine o să'ţi boteze ast feciorașŭ? îlŭ întrebă Mitea, cine va fi naşul luĭ?

— Déca era Gorjul maĭ aprópe, adăogă Mărian, aşĭ fi dis luĭ Soare cel din munţi, să mi 'lŭ boteze elŭ...

www.dacoromanica.ro

— O să avemŭ rĕsboiŭ, te gătesce, Măriane, când veĭ fi chiămat să viĭ la regimentŭ! ĭĭ ḑise Viscol ḑiumĕtate seriosŭ, ḑiumĕtate rîḑêndŭ.

— Să 'mĭ trăiască nevasta şi copiiĭ!! Daţĭ mâna colea, fraţilorŭ!.. adăogă Mărian, cel-ce cu uă mână ţinu tava şi cu cealaltă strânse pe a militarilorŭ. Sûnt gata pentru eĭ! pentru ţeara mea!..

— Haĭ! să dămŭ câteşi treĭ colea în chipŭ de jurămêntu mână frăţéscă! ḑisĕ Viscol, celu ca maĭ maturŭ dintre eĭ, că vomŭ păstra dragoste şi frăţie neclintită în tóte împregiurările şi întêmplările, ca Românĭ, în viitoru!..

III.

PĂSTORIĬ ÎN SÉRA DE LĂSATU-SECULUĬ PENTRU POSTUL SÂNTEI MARIĬ

Eată cum s'a întêmplat să cunoscŭ pe ḑisul ostaşŭ, altă-dată ciobanŭ.

Munţiĭ Românieĭ sûntŭ pitorescĭ, îmbrăcaţĭ cu vegetaţiune, plinĭ de isvóre din cari se formézĕ fluviĭ; se găsescŭ frumóse cascade repeḑindu-se de pre stâncĭ în adâncimele văilorŭ; eĭ ascundŭ în sênulŭ lorŭ marĭ şi nenumĕrate avuţiĭ!..

În véra anuluĭ 874, ne urcaserămŭ, uă bună compa-

www.dacoromanica.ro

nie de bărbaţi şi femeĭ, pe munţiĭ ceĭ înalţi aĭ Olteniĭ. Între alţiĭ se găsia uă familie care fusese stabilită de cât-va timpŭ în Severin. Ea era despre părţile Moldoveĭ. Uă copilă ca de cinci-spre-ḑece anĭ, atunci, făcea bucuria şi mângâerea asteĭ familiĭ. Părinţiĭ cugetându despre viitorulŭ fiiceĭ lorŭ, încoronaŭ speranţele cu cele maĭ măgulitóre ilusiunĭ: ea era de uă rară frumuseţe. Tata aĭ eĭ aruncat de sórtea funcţionarismuluĭ într'unŭ orăşelŭ la uă estremitate a ţereĭ, era cam suferindŭ; şi, elŭ, priimise congediŭ, în luna luĭ Iulie, ca să mérgă să respire aerul sănĕtosŭ din munţi. Elŭ venise cu soţia şi cu fiica sa în cel dântêĭ oraşŭ din Gorjiŭ; şi d'aci, precât ne aducemŭ aminte, trecuse înainte pe munţiĭ Novacilorŭ, cu uă societate precum menţionarămŭ.

În aste escursiunĭ fusese însoţitŭ de un cunoscut aĭ sĕŭ care venise din Constantinopole.

Fiica acestuia era uă creatură ce înspira admiraţiune, şi care, pe lângă graţiĭ, spiritŭ, deşteptăciune, însuşia uă sburdălnicie ce era încorageată de către mama eĭ, ênsă nu desplăcea acelora cari o vedea. Tata aĭ eĭ voia să o modereze. Ḑicea elŭ: acésta înaintează şi maturiză pré repede gustulŭ la stravaganţe, care déca n'ar' fi, ar' uşura pe părinţi când eĭ voescŭ d'a regula în conduită pe copii lorŭ... Femeia observa bărbatuluĭ despre acésta cam aspru. În calitatea eĭ de mamă, se înţelege că iubia pré mult pe fiica sa. S'arŭ putea să nu iubiască uă mamă pre fiica-ĭ? Şi când o acoperea cu uă uităturĕ a ochilorŭ, mereŭ ĭĭ ḑicea vorbele: ângerule! şi lumina ochilorŭ!..

Soţiul eĭ, prin parentesŭ să arĕtămŭ acésta, ĭĭ ḑicea că ea vorbesce pré multŭ.

www.dacoromanica.ro

Cu tóte astea să lăsămŭ aceste amĕnunte; și, vorbindŭ despre copilă, orĭ cine ar' fi vĕdut-o nu putea ca să nu ḑică: Dumneḑeŭ care a dat frumuseţeĭ uă înaltă perfecţiune, nu a lipsit pe Susana de darurile eĭ. Ast-felŭ se numia ḑisa copilă. Ênsă părinţiĭ de aceia ar' fi trebuitŭ să aibă uă maĭ mare îngrijire de formarea inteligenţeĭ eĭ; ca prin educaţiune, moralitate, modestie să întăriască acestŭ sufletŭ, să dirige acestŭ spiritŭ și să înlăture de la dênsa infortunele ce le ascunde viitorul. La rândul sĕŭ o vomŭ vedea!..

Să urmămŭ de uă-cam-dată, cum ḑiserămŭ, cursul acesteĭ escursiunĭ.

Mișcaţĭ din adêncul sufletuluĭ, inimile nóstre săltaŭ de plăcere, ochiĭ eraŭ mulţiămiţĭ privindŭ acele vîrfurĭ rotunde înșiruite la orizontŭ și înalte pên' la nuorĭ, steiurile muntóse, pădurile de braḑĭ, stâncile și cascadele ce le găsiămŭ înainte, sorbindŭ profumulŭ de prin plaiŭ, și auḑindŭ murmura isvórelorŭ șerpuinde cari esŭ de prin petre și se perdŭ sub erburĭ în adêncimea văilorŭ.

Dupĕ uă călĕtorie penibilă, dér fórte plăcută, sosirămŭ, a duoa ḑi pe la ḑiua ḑiumĕtate, în muntele Puru, dupe ce petrecuserămŭ nóptea la marginea uneĭ pădurĭ; cŏcĭ nisce nuorĭ întunecoșĭ ne oprise d'a trece poteca care se face pe dinfaçia Păpușeĭ, acelŭ vîrfŭ de munte renumitŭ în Novacĭ; care e fórte periculósă când e timpul turburatŭ de vijeliĭ și ploĭ. O trecurămŭ înfine a duoa ḑi pênă în ḑiuă. Vĕḑurămŭ acolo rĕsărindŭ sórele, dupĕ ce eșirămŭ la culme din strêmtórea acésta cu bine. Scăpărămŭ și din rîpele Urdelorŭ; și costișarămŭ Cósta-benghelĭ, avêndŭ mereŭ acelŭ pomposŭ spectaclu dinaintea ochilorŭ. La Puru,

www.dacoromanica.ro

aceste priviri deveniaŭ şi mai interesante; rĕdicăturile stâncóse cari se vĕdŭ, văile în josŭ profunde, pădurile seculari, cursul Lotruluĭ şi munţiĭ ceĭ amestecaţi cu norii, cari sûntŭ dincolo de hotarul ţereĭ în Transilvania, facŭ tabloulŭ maiestosŭ, plăcutŭ şi admiratŭ de toţi visitatoriĭ în România!..

Aci, să ḑicemŭ ce-va despre viaţa în munte.

Când ajunserămŭ acolo, după ce se potoliră câiniĭ, cari după obiceiu lorŭ ne asurḑia urechile cu lătrătura, de la turme şi pênă dinaintea stânelorŭ, întêiulŭ sunetŭ ce l'auḑirămŭ fu acesta:

„Huiuŭ!!. Miteo!.. întórnă oile, că este aprópe namiaḑia!„ ḑicea cu uă voce detunătóre Soare păstorul, luĭ Mitea ciobanul, care atuncĭ conducea vre uă cincisute de mânzăre la păscutŭ pe cóstele înverḑite a le munteluĭ.

Întregulŭ cioporŭ de oĭ acoperise dealurile înverḑite, cari se întindŭ împregiurul rîpeĭ celeĭ profunde, de unde ia scurgere un rîuleţŭ, ce, la óre-care distanţă, se măresce prin pădurea de braḑĭ, şi merge sgomotosŭ pênă se aruncă în apele Lotruluĭ, rîŭ însemnatŭ în acea parte, care curge prin sênul a nenumĕraţi munţĭ. Oile dér se mişcară păscêndŭ şi venindŭ rânduri, rânduri, îndemnate de dulcea cântare a fluerului ciobanuluĭ, care le cunoscea pe tóte şi le striga pe nume. Acesta dădea nisce chiote de rĕsuna muntele şi valea pênă în fundul eĭ. Mitea mergea înaintea oilorŭ; ear Soare trecuse de cóstă în susŭ pênă în dunga dealurilorŭ. De acolo elŭ vedea, ca şi noĭ, uă sumă de munţĭ acoperiţĭ cu păduri verḑiĭ şi uscate de incendiuri dupe timpi, şi ajungea uitătura luĭ pênă peste Tâmpa şi muntele: Frumosu, în Ardealŭ.

www.dacoromanica.ro

Societatea nóstra atuncĭ sosită a fost bine vĕḑută; noĭ fuserămŭ priimiţĭ óspi aĭ acestorŭ bunĭ ómenĭ ciobanĭ.

Puru e unŭ frumosŭ munte; are uă abondantă vegetaţiune de pădurĭ, cóstele-ĭ sûntŭ acoperite cu erburĭ ş'al căruia vîrfŭ se 'nsémnă măreţŭ la orizonte, acoperitŭ fiind adesea orĭ de nuorĭ, ear costişurile luĭ se cobóră în nemărginiţĭ codri de pădurĭ pênă în apele Lotruluĭ. Vidra este la piciórele luĭ, un punctŭ la graniţă. În stânga e Bora şi Miru, în drépta Petrimanu. Peste bărcul din drépta se vede vîrful Petrimanuluĭ, ca unŭ capŭ cu coróna de petre pe dênsulŭ; ear în sus e Zănăguţa. Stâncile, în Puru, sûntŭ situate la capĕtul văiĭ celeĭ păduróse, şi strunga oilorŭ e ce-va maĭ în susŭ de la stâne.

Unŭ strigătŭ al mânzăraruluĭ făcea să rĕsune stăncile şi codriĭ, aşa că era auḑitŭ fórte departe în stâne. Baciu, femeile şi băciţe alergaŭ către strungă, cât auḑiră pe Soare cel cu uă voce ca tunetulŭ. Eĭ duseră găleţĭ pentru mulsŭ, vĕḑêndŭ că oile sûntŭ aprópe sosite, auḑindu-se fluerulŭ ciobanuluĭ mergêndŭ în fruntea lorŭ.

Vijăliile cele marĭ, ploile torenţiale şi grindina eĭ le înfruntă bărbătesce; acolo ninge şi viscolesce uneorĭ în miḑlocul vereĭ. Când trăsnetul, scăpărândŭ din negurile întunecóse, face a detuna munţiĭ cu urletul sĕŭ, şi foculŭ care maĭ ântêĭ luminéză atmosfera prin nisce licărirĭ în zigzagŭ, lovesce şi distruge arboriĭ secularĭ, nu înspăimântă pe acestĭ ómenĭ şi nicĭ nu 'ĭ împedică de la ocupaţiunea lorŭ cea îndestul de aspră. În nopţĭ, prin plóie şi negura rece, eĭ alérgă să dea peptŭ cu ursul fiorosŭ; păstoriĭ şi băciţele deopotrivă veghiază şi aŭ grijă de turma care eĭ o pasce. Când rĕsare ênsă sórele strălu-

www.dacoromanica.ro

citorŭ şi depărtează negurile cari maĭ 'nainte învĕlise văile şi dealurile, se rĕspândesce, în Iulie şi August, un aerŭ dulce, uă aromă plăcută se essală de prin braḑĭ, ceriulŭ se vede luminosŭ seninŭ; atuncĭ sûntŭ compensate ostenelile cari le aŭ petrecut neobosiţiĭ păstorĭ. Acea căldură îmbălsămită de profumulŭ braḑilorŭ şi alŭ florilorŭ, rĕcórea cea plăcută lângă rîuleţe, la umbra stâncilorŭ ş'a arborilorŭ, îĭ chiamă la repausŭ în frumuseţea ḑileĭ; se aude în tóte părţile numaĭ cântece, glume şi bucurie!..

Decĭ, în tot locul pe acel timpŭ, se auḑia, prin mulţimea ciobanilorŭ, în Puru, cântarea din flueru a luĭ Mitea şi vocea cea tare a luĭ Soare mânzărarulŭ.

Într'uă ḑi, Soare plecase din munte ca să mérgă pênă la tîrgŭ; rĕmăsese numaĭ Mitea ca să vegheze lângă oĭ. 'Vaĭ! ce o să ne facemŭ déca nu va veni Soare?, ḑiseră femeile îngrijiate, cari eraŭ deprinse să se deştepte fórte de diminéţă la strigătul cel rĕsunătorŭ al acestuia; Mitea nu va fi în stare, adăogară dênsele, să se scóle aşa de nópte să aducă la strungă oile precum făcea marele mânzărarŭ. Mitea cu tóte acestea, pe când se lumina de ḑiuă, pe lângă nisce strigărĭ ce dete din miḑlocul munteluĭ, apoĭ, la uşa fie-căria stâne, lovi tare cu măciuca luĭ ferecată, că se deşteptară toţĭ ceĭ din munte, şi străiniĭ ceĭ aşeḑaţĭ p'în nisce căsuţe învecinate.

Mitea fu admiratŭ de acéstă a luĭ deşteptăciune şi bărbăţie.

Este bun de a fi militarŭ băiatul acesta! ḑiseră uniĭ de aci.—Aşa era şi Mărian care de mult a intrat în óste şi a rĕmas p'în Bucurescĭ, adogară femeile.—A! Mărian, îlŭ scimŭ, ḑiseră vre uă duoĭ ciobanĭ de uă-dată;

www.dacoromanica.ro

elŭ se prinsese óre-când frate de cruce cu Soare? A fost de la noi din uă comună în Mechedinți; eară despre părinți luĭ, eĭ se trăgeaŭ din munțiĭ Vranceĭ, cari sûntŭ aprópe de apa Putna!..

Venise în astă-laltă-ḑi Borceanul, arendașul munteluĭ; și îndată sosi și mânzăraru Soare.

Era atuncĭ ḑiua din urmă a dulceluĭ, adică lăsatu-seculuĭ de postul St. Mării; și în stâna cea spațiósă ca un șopron, construită de bârne, cu nisce pătceane și lăviți p'împregiurŭ, înlăuntru-ĭ, cu focurĭ la miḑlocŭ, și vêntul cu fumul se întêlnescŭ în ea rĕdicându-se și suflându din tóte părțile, ceata păstorilorŭ pregătise un mare ospĕțŭ pentru séra aceia. Soare și Mitea eraŭ heroiĭ astuĭ spectaclu, între atâțĭ flăcăĭ păstorĭ, bĕtrânĭ, femeĭ și fiice cari umpluseră stâna cea mare.

După ce îngrijiseră de vite, dupe ce se pusese tóte la cale pentru ospĕțulŭ acesteĭ serĭ, precum ḑiserămŭ, cârligile cele marĭ și afumate eraŭ unul după altul prinse, când cu cazane în care se ferbe jintița, când de căldarea cu lapte, când cu cele de mămăligĭ; și toțĭ competrecĕtoriĭ asteĭ serate se aflaŭ înșiruiți pe lângă focŭ spunêndŭ ghicitorĭ, femeile muntene împliniaŭ una din cele maĭ însemnate ocupațiunĭ, pregătindŭ menagiulŭ, precum se scie, de jintiță, cașurĭ și carne de óie afumată pentru mulțiămirea și serbarea păstorilorŭ.

Soare era atuncĭ în ceĭ maĭ frumoșĭ anĭ aĭ junețeĭ; ênsă se însurase pré de tînĕrŭ și avea duoĭ copiĭ. Elŭ fusese d'uă etate cu Mărian, cu care se prinsese, precum s'a ḑis, frate de cruce, care atuncĭ era de patru anĭ în oștire.

www.dacoromanica.ro

Mitea se părea un feciorașŭ care n'a împlinit opt-spre-ḑece anĭ. Cel d'âintiĭ era vîrtosŭ tare ca un Ercule; cel d'al duoilea, de și un copilŭ, în fisionomia luĭ vedea cineva uă prematură desvoltare; în vorbele luĭ descoperea uă judecată care era în acordŭ cu bărbăția și faptele luĭ cele de coragiŭ. Îlŭ vomŭ privi!..

Se întinse mésa pentru păstorĭ; fluerul înbucura óspiĭ prin uă dulce cântare; uă ploscă cu vinŭ se dedea în rôndŭ trecêndŭ din mână în mână!.. Se ospětară eĭ cu toțiĭ; și, dupě ce ceĭ d'âintêĭ se rědicară de la mésă, cari eșiră la vite, veni apoĭ și rândulŭ ciobanilorŭ ceĭ de afară, să intre și eĭ să mănânce, ca, cu chipul acesta, să nu rěmâie vitele singure. Păstoriĭ își îndeplinescŭ dětoria acésta cu sânțenie!..

Amŭ asistatŭ cu toțiĭ la astă petrecere.

Ciobaniĭ, la asemenea ocasiunĭ, se întrecŭ făcêndŭ tot felulŭ de mișcărĭ gimnastice, precum sărituri peste focŭ de cetină, întrecere la fugă, la luptă, și a rědica greutățĭ marĭ pe brațe. Soare a rědicat duoĭ păstorĭ făcuțĭ berbece pe d'asupra capuluĭ sěŭ. Mitea a danțat pe bâtă un danțŭ care l' obicinuescŭ Românĭi ceĭ din Hațegŭ. Femeile și fiicele luară parte la danțŭ. Mulțimea păstorilorŭ se prinsese ca unŭ lanțŭ, ocolindŭ și făcêndŭ sărituri cadențate p'împrejurulŭ focului, și, la fie-care duoĭ pașĭ, ḑiceaŭ vorbe versificate, la care femeile le răspundeaŭ. Mitea s'auḑi ḑicênd între alte versurĭ cu uă voce forte:

„M'a făcut mama feciorŭ
„Să fiŭ tati d'ajutorŭ!..„

— Huiuŭ!!. se auḑi de colo un Jinar, ce era de origine dintre vechiĭ grăniceri din Ardeal, care purta uă

www.dacoromanica.ro

palaşcă înțesată pe curea cu bumbĭ, peste peptŭ, şi avea la pĕlărie duoĕ pene de păunŭ.

„Cucuruz cu fóia 'n susŭ,
„Sărut ochiĭ cuĭ l'o pus!
„Cuĭ l'o pus cu patru boĭ,
„Sărut ochiĭ amênduoĭ!..

Şi elŭ săria şi lovia din picióre danțândŭ.

Un altul dintre ciobanĭ:

„Sciĭ tu mândro ce ți am spusŭ,
„La cules de cucuruzŭ?
„Unde-or fi ómenĭ maĭ mulțĭ,
„Tu la min' să nu te uițĭ;
„Unde-or' fi maĭ puçineĭ,
„Ochiĭ teĭ să fie-aĭ meĭ!

Jinarulŭ sărindŭ şi lovindŭ în calcâie:

„La feréstra mândreĭ mele
„Curge un pêrîuțŭ cu jele.
„Eşi mândra să se spele;
„Vĕḑu că 'sŭ lacrimile mele!..

Salomia, una dintre băcițe, adăogă, ca rĕspuns, Jinaruluĭ:

„Mergĭ noróce, mergĭ cu bine,
„Că tu nu eştĭ pentru mine!..

Jinarulŭ, eară dăndŭ chiote:

„Albo! Albo de la munte!
„Ce ți aĭ pus fesciorŭ pe frunte,
„Că ți a eşit vorbe multe?..

www.dacoromanica.ro

Salomia:

„Las să iasă că nu'mĭ pasă,
„Că s'a dus Bădea la cósă,
„Să 'mĭ cosiască fânŭ cu florĭ
„Să'mĭ fie de sĕrbătorĭ
„La brâŭ şi la cingătórĭ;
„Să 'mĭ cosiască fânŭ cu roă,
„Rupe-i-s'ar' cósa 'n duoĕ,
„Să vie la alta nouă!

Luĭ Soare ĭĭ veni rândulŭ a ḑice şi elŭ, tot danţându:

„Cine n'are dorŭ pre vale,
„Nu sciĭ luna când rĕsare
„Şi nóptea cât e de mare!
„Cine n'are dorŭ pre luncă,
„Nu sciĭ luna când se culcă,
„Şi nóptea cât e de lungă!..

Uă-dată cu danţulŭ dialogile acestea represinta unŭ theatru rusticŭ.

Salomia, cea maĭ juună dintre băciţie, continuă:

„Jelui-m'aşĭ jelui,
„Jelui-m'aşĭ şi n'am cuĭ,
„Jelui-m'aşĭ codruluĭ.
„Codru-e verde şi nu'mĭ crede!
„M'oiŭ lăsa pênă la vĕră,
„Ş'oiŭ eşi la câmp afară,
„Când vorŭ cresce dădăţeĭ,
„Şi m'oiŭ jelui la eĭ

www.dacoromanica.ro

„Ca la frățiorii mei,
„Când voru cresce viorele,
„Și m'oiu jelui la ele
„Ca la surorile mele!..

Soare:

„Cucule cu pénă sură,
„Ce tot cânți la noi pe șură?
„Aŭ ți-e fóme, saŭ ți e sete?
„Orĭ ți-e dorŭ de codru verde?.

Răspunde Ianoșĭ Jianul, un al treilea păstorŭ:

„Nu mi 'ĭ fóme, nu mi 'ĭ sete,
„Nicĭ mi 'ĭ dorŭ de codru verde,
„Dĕr mi 'ĭ dorŭ de satulŭ meŭ,
„C'am lăsat treĭ mândre 'n elŭ;
„Una 'n dealŭ și una 'n vale,
„Una 'n capul satuluĭ.
„Cea din dealŭ, ca un pĕcharŭ,
„Cea din vale, ca uă flóre;
„Cea din capul satuluĭ
„Pune mórte capuluĭ!..

Cântecile fluerilorŭ, lovițurĭ din călcâie, călcăturile cele cu tropotŭ a le dănțuitorilorŭ, rîsurĭ și bătĕile în palme se amestecaŭ făcêndŭ un sunetŭ pré sgomotosŭ.

Era mediul-nopții, și festivitatea îșĭ urma cursul eĭ...

Între acestea intră un băiatŭ, și ḍise Borceanuluĭ care sta reḍematŭ pe un patŭ de blănĭ gróse: —A venit suprefectul din Hirișescĭ cu primarul de la Novacĭ, și câțĭva sătenĭ!.. Eĭ sûntŭ afară!..

www.dacoromanica.ro

— Ce va fi căutândŭ elŭ acum aicĭ?.. S'a făcut doară vre uă hoţie?.. Este vre uă cercetare cum-va?.. ḍise Borceanul celŭ cu un peptŭ de treĭ palme şi ḍiumĕtate, cu chimirulŭ acoperitŭ cu bumbĭ de alamă, sarica luĭ lăţósă pe dênsulŭ, şi cu uă pĕlărie învechită rósă care îi cădea pênă pe ochĭ.

— Subprefectul?!. ḍiseră cu uă voce, păstoriĭ, cari la ora aceia, începuseră să fie cam ameţiţĭ. Soare rĕmase pe gônduri. Mitea continuă cu alegreţea sa, arĕtându-se din ce în ce maĭ aprinsŭ la danţŭ.

Chestiunea pentru care autorităţile din plaiŭ veniseră p' acel timpŭ în munte, fu că ele căutaŭ recruţĭ pentru óste. Pe ciobanĭ numaĭ la stânĭ îĭ prinḍĭ véra.

De şi ceĭ maĭ mulţĭ păstorĭ eraŭ veniţĭ de peste graniţă, şi aveaŭ pasa-porte, Soare ênsă era din Bengescĭ, şi elŭ fusese détorŭ, dupre legĭ, să tragĕ la sorţĭ. Elŭ n'a venit când fusese chiămatŭ. Trăsese părintele seŭ pentru dênsulŭ; şi elŭ se vede că atuncĭ n'a căḍut la sorţĭ.

Ceĭ cari nu s'aŭ conformat détoriilorŭ cătaŭ să se témă..

Eĭ toţĭ înlemnirĕ, toţĭ înmărmurirĕ de acésta.

— Nimenĭ să nu fugă, saŭ să se ascundĕ c'apoĭ va fi rĕŭ!.. ḍise subprefectulŭ intrândŭ în miḍlocul păstorilorŭ.

Din femeĭ începură să plângă; bĕtrânĭi, schimbaţĭ la feçe, se gôndiră. Junĭĭ atuncĭ stătură loculuĭ.

Pentru Soare era greŭ, că era însuratŭ şi avea copiĭ!.

Mitea de colo, fără a sta mult la gônduri, voiosŭ şi suriḍêndŭ, înaintă către autorităţĭ, şi elŭ ḍice:

„Sûnt Românŭ! Voescŭ să mergŭ eŭ pentru ţéră şi pentru fraţiĭ meĭ!.. şi vĕ rogŭ să mĕ luaţĭ pe mine! Voescŭ să 'mĭ daŭ sângele câud va fi trebuinţă, ca să apĕrŭ pă-

www.dacoromanica.ro

mêntul strămoșilorŭ și pentru mărirea națiuneĭ întregĭ!.. Fiți domni-avóstră siguri că o să aveți un bun și credinciosŭ oșteanŭ!.. Mitea e cu inimă! Mitea este Românŭ!..

Într'un momentu naivitatea și buna voie a acestuia schimbă fața lucrurilorŭ dinaintea celorŭ îngrijiați.

Cu tóte că tata luĭ Mitea venise de mult în țeară cu pasportŭ, în vedere ênsă că acesta trăise aicĭ de micŭ copilŭ, și din părinți era adevĕrat Românŭ, după încredințarea făcută de atâți păstorĭ, elŭ fu admisŭ. Mitea de aci, plin de entusiasmŭ, se pregăti d'a însoți pe subprefectŭ la tactŭ, unde i se formă actele cerute, și d'acolo să mérgă la reședința județuluĭ.

Soare rĕmâne de uă-camdată.

Maĭ ales, elŭ avêndŭ numaĭ tată omŭ bĕtrânŭ și neputințiosŭ, căta să fie de ajutorŭ tatîne-seŭ în bĕtrănețile sale. Elŭ va intra ênsă la reserve, pregătitŭ de a veni la uă a duoa chiămare, décă va fi necesitate.

Borceanul se găti de călĕtorie; și elŭ plecă a duoa ḑi, cu câți-va caĭ încărcați, la tîrgulŭ de la Hațegŭ; și, după ce se va înturna de la acelŭ tîrgŭ, să se ducĕ spre Craiova, să reguleze acolo, cu un proprietarŭ de la Moțățeĭ, pentru iernatul oilorŭ, împregiurul Calafatuluĭ; și tot-d' uădată să vîndă burdușile cu untŭ neguțiătoruluĭ Hechim, musulman de la Vidin.

Aci cată să nu uităm că, precum inima are simțire și auḑŭ ce o face a sălta de musică, ochiĭ aŭ uă limbă a lorŭ de a vorbi. Vorbele sûntŭ slabe pe lângă aceia ce scie a spune ochiĭ! Uă-dată mintea ațintită la obiectulŭ ce 'lŭ iubimŭ, inima nóstră formează un cultŭ pentru dênsulŭ. Nicĭ uă condițiune saŭ vre uă altă putere nu póte

www.dacoromanica.ro

ordona ochilorŭ d'a nu vedea ş'a vorbi, şi inimeĭ d'a nu iubi! Mitea dér, acelŭ ciobanŭ de maĭ 'nainte şi în urmă devenitŭ ostaşŭ pentru a apĕra patria cu preţul sângeluĭ sĕŭ, precât timpŭ a vĕdut pe fiica ḑisuluĭ funcţionarŭ, nu a încetat într'una a o privi ş'a o admira, aseměnând-o cu ḑeiţele, ḑînile ce păstoriĭ aŭ obiceiŭ d'a povesti în basnele lorŭ. Cât despre frumósa Susana, déca va fi atras junele acesta atenţiunea eĭ, a fost numaĭ într' atâta, că ĭĭ plăcea să 'lŭ asculte când elŭ cânta cu fluerulŭ. Elŭ cânta cu acestŭ simplu instrumentŭ de mişca inima şi scotea lacrimĭ, precum face un artistŭ. Póte că, dênsa, nu 'lŭ va uita aşa curêndŭ!..

Să nu uitămŭ, între atâtea personage cari le vedemŭ aci, să vorbimŭ şi despre D. P... celŭ cu uă figură impresionabilĕ, cu capul cărunţitŭ, cel-ce venise tot din Severin cu acestŭ funcţionarŭ; un bărbatŭ care luase parte în tóte mişcările, în România, de la 35 pênă la revoluţiunea de la 48. Elŭ a trăit mult timpŭ în Varna şi în urmă se stabilise în Constantinopole. Elŭ nu era născutŭ în România, dér desele relaţiunĭ cu Româniĭ, într'uă ţĕră atât de ospitalieră, îlŭ făcuse să fie mândru numindu-se filoromânŭ, şi în urmă se surnumi Românul P...

Locului nascereĭ sale fu un sătucŭ în Macedonia. Elŭ servise, pe la începutul formăreĭ miliţiĭ în România, vre uă câţi-va anĭ în óste; şi, eşindŭ, se apucase să studie medicina. Ênsă nu escelase în acéstă carieră. Se ocupă în urmă de inginerie, şi maĭ făcu şi comerciŭ. În Turcia maĭ cu sémă face omul de tóte, că acolo se trece. Aşa dér, elŭ, din când în când visita România pentru afaceri de comerciŭ, pe care o privia ca mama sa. Avea un orgoliu

www.dacoromanica.ro

numindu-se, cum am ḑisŭ, Român, și chiar trăind în Constantinopole. În Bucurescĭ maĭ 'nainte fusese strêns legatŭ în relațiune cu rĕposatul Capitan D. Cozacovicĭ,cel-ce a lucrat cu tot dinadinsulŭ și cu tóte miḑlócele pentru a lumina și a rĕdica Românĭĭ din Macedonia!..

La Bucurescĭ, Iașĭ și Galațĭ era, acela, pré bine cunoscutŭ.

Avusese cu ḑisul funcționarŭ uă veche și intimă cunoscință ce data din juneța lorŭ.

Elŭ admira cu uă nespusă ardóre privindŭ pădurile cele mărețe din Gorjĭ, cursurile rîurilorŭ, apele și cascadele Galbenuluĭ, Gilortuluĭ, și albia mărginită de stânci și munți înalțĭ cu multe sênurĭ formate pe lângă pădurĭ de braḑĭ și fagĭ seculariĭ a le Jiiuluĭ, și admirabila eșire de sub stâncĭ a Sodololuĭ și Jealeșul la Runcŭ, precum și defileul pitorescŭ al munticeilorŭ la Tismana, pescera de la Polovracĭ, în gura Oltețuluĭ etc.

După duoĕ sĕptĕmânĭ, funcționarulŭ se înturnase la Severin cu soția, cu fiica-ĭ, și cu a amicul sĕu P...

În una din ḑile vorbindŭ cu acesta despre nestabilitatea în funcțiunĭ, la noĭ, elŭ se plânse de greutățile și neajunsurile de a putea trăi, că este plătitŭ și tractatŭ ca un salahorŭ.

— Estĭ dér ca și muritorŭ de fóme fiind funcționarŭ? îĭ observă P.. Lasăte de asta carieră, și haĭ să facemŭ comerciu; vino cu mine să ne apucămŭ de comnrciŭ! Vino déca vreĭ cu mine în Constantinopole. Sper că voiŭ lua uă întreprindere cu reparația șoseleĭ, în Bythinia, maĭ în sus de Brusa.

Aĭ putea să fiĭ folositŭ bine...

www.dacoromanica.ro

— Cam greŭ acum, sûnt împovăratŭ de familie, şi unde mĕ voiŭ duce cu atâtea şi atâtea greutăţi cari le am?.. Şi, afară de acésta, Românulŭ maĭ anevoe se depărteazĕ de căminulŭ şi mormintele părinţilorŭ seĭ!..

— Décă nu veĭ putea să facĭ asta, copii dumitale vorŭ veni vre unulŭ acolo unde ḑicŭ, adăogă P...

— Copii meĭ... rĕspunde funcţionarulŭ, am numaĭ uă fată.

— Cine póte să scie ce se va întêmpla? Eŭ tot-d'auna voiŭ fi amicŭ adevĕratŭ şi ca unŭ părinte urmaşilorŭ dumitale, chiarŭ când voiŭ fi depate de aicĭ. Fiica dumitale, ênsâşĭ fiica dumitale, se va putea întêmpla ca să vinĕ acolo!..

IV

CUNOSCINŢA ŞI VISITA FĂCUTĂ LA SEVERIN

Uă eventuristă, nu scimŭ prin ce întêmplare se introdusese în casa acestuĭ funcţionarŭ. Dênsa predomnia spiritul soţieĭ acestuia, şi căuta maĭ mult să predomine p'al juneĭ Susaneĭ, însuflându-ĭ gustulŭ pentru mode de tot felul şi galanteriĭ. Oraşul Severin a putut vedea străbătêndŭ stradele uă femeie ca de 22 anĭ, avêndŭ pe capul eĭ uă beretă a le căria florĭ violete se albiseră de sóre; ea era potrivită la statură, avênd câte-va semne de bubatŭ în obrasŭ, cu faţia maĭ mult ócheşă, bună de gură teleleică, înţelegea puţin nemţesce şi câteva vorbe gre-

www.dacoromanica.ro

cescĭ, de pe timpul de când fusese la Giurgiu și la Galați. Dênsa frecuenta maĭ mult magasinele modistelorŭ, de a putea aduce nuvele próspete aceleĭ familiĭ unde ea adesea intra. Maĭ rarŭ s'ar' fi întêmplat să lipsiască de acolo la timpul meseĭ. Conversația eĭ interesa și cu acésta pe soția funcționaruluĭ, cŏcĭ ea spunea tot ce se petrecea în orașŭ prin familiĭ, câțĭ străinĭ bărbați și femeĭ veniaŭ cu vaporulŭ, și ce se făcea serile pe la numerósele grădinĭ și berăriĭ.

În una din ḑile, întinse conversația, acéstă eventurieră, pênă și asupra părinteluĭ familii, că de avariție nu voesce să mérgă serile să petrécă la aceste grădinĭ, unde e pré frumosŭ, și se daŭ micĭ representațiunĭ theatrale, saŭ concerte de arphoniste; și soția numituluĭ, cam uşurică cum era, asculta la acéstă cutezătóre fără a 'ĭ ḑice ce-va. Atât' numaĭ că nu era de față și Susana când fuse acéstă conversațiune. — Auḑĭ! ce voesce să facă boierul dumitale? adăogă cea de sus, tot orașul vorbesce, că voesce să mărite pe domnișóra dupĕ unŭ băcan cu marele magasin cu măsline. Ciudatŭ!..—De unde scĭĭ asta Paulo? întreba funcționărésa.

Lectorulŭ va crede că vede în femeia ast-fel numită vre uă Italiană, saŭ vre uă Nemțóică? Numele acesta nu fusese al eĭ cel din botezu; ea îlŭ luase auḑindŭ lectura vre unuĭ roman, ca să 'și dea óre-care aerŭ pe acolo unde nu era cunoscută.

— Da, toțĭ vorbescŭ de astă nepotrivită alegere pentru mult grațiósa dumitale fiică. Ea trebue să ia vre unŭ funcționarŭ înaltŭ, vre-un oficerŭ, saŭ vre unŭ străin dintr'uă nobilă familie!.. Măritând-o dupĕ un omŭ de josŭ,

www.dacoromanica.ro

se aséměnă cu aceĭ părinţĭ cari aplică pe băeţĭ la nisce meseriĭ gróse, în locŭ să 'ĭ dea să înveţe declamaţia, a produce din eĭ genii artistĭ.

În adevĕrŭ bărbatulŭ vorbise în acea diminéţă cu femeia luĭ, că bine ar' fi să dea pe Susănica dupĕ unŭ avut băcan şi proprietarŭ, un bărbat cu miḑlóce, care o va face fericită. Prin ce întêmplare nu putemŭ sci, că, diavolu femeia intrigantă, a aflat de acésta, şi voi să ameţiască întêĭ pe mama, şi apoĭ să rĕtăciască mintea copileĭ ca ea să se opunĕ voinţeĭ tatăluĭ. Mama, decĭ, cunoscêndŭ şi voinţa feteĭ că este contrariă, a rĕspuns soţiuluĭ într'unŭ chipŭ negativŭ despre acéstă afacere...—Cine scie ce se întêmplă mâine poimâine, şi noĭ n'o să trăimŭ cât lumea!.. ḑise bărbatulŭ soţieĭ sale, de aceia bine ar' fi să nu umblămŭ dupĕ lucrurĭ cari nu le putemŭ să le ajungemŭ, şi maĭ bine să măritămŭ pe Susănica dupe unŭ comerciantŭ onestŭ care acum o cere.—Cum?.. Dumnéta!.. ḑise femeia care aprópe nu sciea ce vrea şi ce făcea cândŭ se opunea soţiuluĭ eĭ care ş' înţelegea maĭ bine posiţiunea sa de funcţionarŭ.—Ce zestre putemŭ să dămŭ fiiceĭ nóstre ca să 'ĭ găsimŭ uă partidă maĭ bună decât cea care acum se presintă?—Fata nu 'lŭ voesce!.. aĭ auḑit? adăogă femeia cu uă căutătură acră asupra bărbatuluĭ eĭ.

Bietul omŭ, cât era elŭ de mare şi cu unŭ chipŭ arĕtosŭ, a trebuit să tacă dinnaintea femeeĭ care era puţină şi slabă, ênsă care avea uă gură ca uă sabie. Elŭ nu scia nimicŭ, că, femeia care venia tot-d'auna pentru lucru în casa luĭ, era ceia ce ḑice românul, talpa-iaduluĭ!

Acea Paula intrase la Susana care sta pe gônduri în camera ce avea privire spre Dunăre. Cum se deschise

www.dacoromanica.ro

uşia, copila întórse capulŭ, şi vĕdêndŭ că este acésta, se rĕdică şi 'ĭ dete unŭ scaunŭ să şĕdă. Juna femeie venise ca să 'ĭ vorbiască şi avea pré multe de vorbitŭ, de aceia începu maĭ întêĭ de la mode şi alte nimicurĭ, ca maĭ pe urmă să vie la ceva maĭ importantŭ.

Privirea spre Dunăre este admirabile din acele case situate pe malŭ. Severinul oraşŭ noŭ, care nu datează cinci-dece de anĭ de la fnndarea luĭ, are uă formă órecum europeană şi ascunde în sênul sĕŭ urmele istorice de maĭ mulţĭ secolĭ, de la Romanĭ şi Dacĭ... Fortereţa şi peciórele poduluĭ făcut de Traian pe Dunăre este aci. În tóte părţile se găsescŭ urme istorice şi monumente, şi numele acelorŭ ilustri heroĭ sûntŭ scrise pe lespedele de piatră. Cărămidile cele marĭ şi petrele din edificiurĭ, se află espuse vedereĭ. Statue de diferite tăieturĭ şi mărimĭ, atragŭ mirarea visitatorilorŭ. Puncturile principale, ce le privesce ochiulŭ şi atinge inima, se vĕdŭ, într'uă măréţă suvenire, maĭ cu sémă, în grădina publică, cea formată din drumuleţe cu aleiurĭ, pe antica fortereţă romană, în care se aglomerează tóte acele preţióse descoperirĭ; şi, în óre-care depărtare, piciorulŭ poduluĭ luĭ Traian, care este situatŭ la capĕtulŭ din josŭ al oraşuluĭ, pe ţermulŭ Dunăreĭ, vorbesce despre venirea coloniilorŭ romane în Dacia!.. Puçin d'asupra acestuĭ locŭ, s'a descoperitŭ de curênd un oraşŭ întregŭ, care a fost óre-cândŭ, dér s'a stersŭ din suprafaçia pămêntulu. Ca unŭ metru şi ce-va maĭ adâncŭ, se vĕdŭ fundamentele caselorŭ şi bisericelorŭ: episcopia de Severin se cunósce întrégă aci, precum şi murĭĭ cari încongiură curţile acestorŭ edificiĭ.

Oraşulŭ Severin este tăiat în duoĕ printr' uă vălcea, în

www.dacoromanica.ro

albia căria sûntŭ fontânile din cari se alimentează tótă populaţiunea, şi a le cărorŭ apeducurĭ datează de la Romanĭ, conservate pênă în ḑilele nóstre. Unŭ podŭ de pétră cu forma arcuită, unesce aceste duoĕ părţĭ a le oraşuluĭ cari sûntŭ populate şi înfrumuseţate cu case şi grădinĭ. Dunărea care desparte aci pămênturile ţĕreĭ nóstre d'a le Serbii, formézĕ, maĭ de la vale, nisce insulete acoperite cu păduri. Vederea eĭ este încântătóre, când vin bastimentele cu aburĭ din tóte direcţiunile, luptându-se cuvalurile ce le respinge înspumate pênă la ţermĭ; şi, la marginile eĭ, pescariĭ, cu nisce luntrişóre ce alunecă pe d'asupra undelorŭ, cercetează icĭ şi colo cârligile şi mreḑile lorŭ în ape. Maĭ cu sémă serile e şi maĭ încântătóre privirea acésta, în mugirea valurilorŭ audită de pe maluri, când reflectul raḑelorŭ luneĭ cade pe ape, şi de departe este vĕḑutŭ când sosesce vre unŭ bastimentŭ, care pórtă dinainte-ĭ duoĕ luminĭ: roşie şi verde.

Acestea tóte eraŭ zărite din apartamentulŭ caseĭ funcţionaruluĭ, cea situată spre malŭ, în faţia agenţii vapórelorŭ austriace, de unde copila petrecea privindŭ, avênd în mâinile sale nisce spiţurĭ şi uă igliţă. Une-orĭ, serile, stând pénă târḑiŭ în întunericŭ cu ochiĭ p'între zalozele, vedea de la ferestre încântătorulŭ cursŭ al fluviuluĭ, cum ḑiserămŭ; şi, ea, par'că ar' fi simţitŭ uă neliniscire, nefiindŭ în stare a 'şĭ da uă sémă ca ce îĭ lipsia de a fi fericită. Alte orĭ cu tótă frumuseţea localităţiĭ, simţia un urîtŭ, din care se făcea óre-cum melancholică. Suvenirele părĕŭ că se reînnoiaŭ pentru imaginaţiunea eĭ. S'a observat ênsă că fiica era schimbată din ceia ce era maĭ 'nainte. Când intra în al şépte-spre-ḑecilea anŭ îĭ perise

www.dacoromanica.ro

acea sburdălnicie care o avusese, îĭ plăcea să fie seriósă, și căuta singurătatea de a putea cugeta.

Când Paola intră, ea era ast-felŭ, și numaĭ-decât se redică de a îmbrățișa p'aceia care venia tot-d'una să 'ĭ spune ce-va noŭ, ceva d'a le modelorŭ!..

Eĭ bine, draga mea! am venitŭ să te felicitŭ pentru nunta dumitale, îĭ ḑise femeia cea cu semne pe obrazŭ, dumnéta n'aĭ voitŭ să mĭ-o spuĭ, ênsă am auḑit-o de la alțiĭ; și eŭ, ca uă soră a dumitale, viŭ cea d'âncêĭ să mĭ facŭ détoria. Cât aĭ fost de ascunsă!.. adăogă dênsa cu óre-care ironie.

— În acésta, rĕspunde juna fată, mĕ voiŭ lăsa pe alegerea ce vorŭ face părinţiĭ; eŭ n'am auḑitŭ êncă nimicŭ de la dênșI, prin urmare nimicŭ nu sciŭ.

— Ba nu, adaogă femeia, dumnéta eștĭ în drĕptŭ să alegĭ. Unŭ băcanŭ, de!.. e tot băcanŭ!.. Se va găsi doară alt cineva, vre-un agentŭ, vre-unŭ funcționarŭ, cine-va maĭ de susŭ pentru dumnéta!..

Copila tăcea fără a rĕspunde.

Ascultă, déca te încreḑĭ în mine, este unŭ străin, care a venit de curînd cu vaporulŭ! e ca unŭ fel de agentŭ, june frumosŭ, cu avere; elŭ a esprimat către cine-va dorința că voesce să te céră. Maĭ âncêĭ dumnéta cată să te arĕțĭ nemulțumită când ți se va vorbi de cel care vinde untdelemnu și stafide, să stricĭ împeţirea cu elŭ, să respingĭ acésta cu totulŭ, să te ţiĭ tare; fiind-că, de! dumneta o să trăescĭ cu elŭ, dumnéta aĭ tot dreptulŭ să alegĭ. Și, când se va strica de tot aceia ce caută să facă taică-teŭ, când se va uita de vorba asta, atuncĭ îți facŭ eŭ

www.dacoromanica.ro

vorba cu acelŭ străin nobilŭ, care nu caută altă zestre decât că îi placĭ.

Susana earăşĭ tăcu.

În acelŭ timpŭ, din întêmplare, tocmaĭ venia despre agenţie, pe cărare în susŭ, unŭ bărbatŭ roşcatŭ la faţiă, cu ce-va pestrui pe obrasŭ, cu pĕlărie de colóre închisă, cu îmbrăcămintĭ strîmte pe dênsulŭ, şi cu parasola în mână.

Dómne! ce minune?.. Uite, vedĭ acelŭ bărbatŭ galantŭ ce vine pe poteca despre agenţie? Elŭ e, bărbatulŭ de care îţĭ vorbescŭ. Décă pe séră o să veniţĭ la grădină, îlŭ găsiţĭ acolo. Să facĭ cunoscinţă cu un asemenea cavalerŭ; şi, dupĕ ce veţĭ face cunoscinţă, elŭ o să 'şĭ céră voie ca să vĕ facĕ visită. Numaĭ dumnéta nu priimi înpeţirea cu vinde untdelemnŭ şi lumînărĭ!..

Ca să lămurimŭ maĭ bine chestiuna, este nevoe a se sci cine era astă femeie ce îĭ toca aşa gura, şi care din căutătura ochilorŭ, se cunoscea că e uă viperă rafinată şi periculósă pentru astă copilă.

Acestea le puturămŭ afla din gura unuĭ sergentŭ de la pompierĭ; ênsuşĭ omulŭ pe care dênsa îlŭ idolulisase.

În unul din foburgurĭ, din capitală, déca nu ne înşelămŭ, cam pe lângă casarme în Spirea, era uă biată femeiă care trăia cu lucru mâinilorŭ; orĭ cine o chiăma, ea era voiósă a merge, ca să aibă pâinea ţilnică. Fiica eĭ, atuncĭ ca de 18 anĭ, se vedea în tóte dimineţile trecêndŭ la cisméoa din faţia casarmeĭ, cu duoĕ cofe în mânĭ, ca să aducă apă acasă.

Ea era rumenă la obrasĭ, cu nisce braţe vîrtóse, avêndŭ mânicile rochii suflecate pênă la umerĭ. Se vedea uă fată voinică şi nu neinteligintă. Cu portulŭ eĭ simplu, în

www.dacoromanica.ro

uă rochiță, cu unŭ șorțŭ albŭ pe dinainte, frumușelŭ încălțată, și de multe orĭ cu picĭórele spălate albe în papucĭ, ea fusese admirată. Sergentulŭ de la pompierĭ, Viscol, vĕdĕnd-o ast-felŭ, hotărîse să o céră la mama eĭ, să i o dea în căsătorie. Unŭ militarŭ în retragere, cu gradu de maiorŭ, de câte orĭ o întêlnia nu se putea să nu 'ĭ zîmbiască, și să nu 'ĭ ḑică: bună diminéța fată frumósă!.

Dupĕ un timpŭ ea nu se maĭ vĕḑu trecêndŭ cu cofele cum ḑiserămŭ. Femeile ce ea le frecuentase maĭ 'nainte, și pentru care mama eĭ o certase că nu ședea cu lucru acasă, și când o căuta o găsia hoinară tot pe la vecinĭ, însĕșĭ acele femeĭ se întrebaŭ una pe alta; óre Nița nu se maĭ vede ducêndu-se la apă?.. Las'o încolo! rĕspunde una din acestea, ea acum s'a făcut maiorésă! Sergentulŭ, peținorulŭ eĭ, a vĕḑut-o eșind într'uă diminéță din casă ŭnde ședea maiorul care de curêndŭ lăsase serviciulŭ. Atâta, și a fost de ajuns să 'lŭ facă ca să o desprețuiască!..

Nefericita fată aduse la mama eĭ patru monede de aurŭ!.. Mamă-sa a înțeles că vorbele cari le ḑicea femeile din foburgŭ eraŭ adevĕrate; și ea năbușită de un torentŭ de lacrime îĭ veni să o blesteme, dér nu o făcu. Preotulŭ de la biserica de acolo, bĕtrânŭ și orbŭ, chiămă la dênsulŭ pe femeie, auḑindŭ vorbele ce se ḑicea în contra eĭ.

—Nu v'am ḑisŭ eŭ tot-d'auna: îngrijițĭ de copiĭ! feriți-'ĭ de rele năravurĭ, nu le dațĭ drumŭ ca să se strice și să se pérḑă, cŏcĭ pĕcatul e al vostru, părinți nemintoșĭ! fără prevedere și fără compătimire de fii fragetele vóstre lăstare!.. Ce aĭ făcut fiică?.. ḑise preutulŭ bĕtrânŭ cu uă voce tare. Femeia căḑu în genuchĭ dinaintea omuluĭ bi-

www.dacoromanica.ro

sericeĭ, şi plânse cu amarŭ audindŭ vorbele luĭ care o certa. Am pĕcătuitŭ, părinte; e drept, nu 'mĭ am făcut deajuns détoria de mamă!.. — Eĭ bine, ca să fiĭ ertată de Dumneḑeŭ şi de ómenĭ, cauţă de îţĭ mărită fata şi o mântuesce; dă totŭ ce poţĭ şi aĭ, ca să o măriţĭ, să o veḑĭ fericită la casa eĭ!.. Ast-felŭ a vorbit preutulŭ, şi femeia plecă către casa sa cugetându, déca nu e pré târḑiu, ca să stérgă ruşinea ce 'ĭ făcuse nesocotita eĭ fiică.

Cum a mers lucrurile nu se maĭ scie, atâta s'a aflat, că fiica aceleĭ femeĭ a mers la uă modistă şi apoĭ la uă croitorie femeiască ca să înveţe, ênsă era cam târḑiŭ; ea nu voia să maĭ asculte. Maĭ în urmă plecă în oraşele Giurgiu şi Galaţi; ênsă ea îşĭ dete un alt nume, ca să nu o cunóscă cine e. Ea iubise pe sergentulŭ ḑisŭ, şi elŭ asemenĭ pe dênsa, care ar' fi luat-o de legiuita sa consórte, dér greşiala a fost a eĭ. Îşĭ propuse, în acéstă cădere, dênsa, că înavuţinduse va putea să 'lŭ înduplece vre uă-dată, şi de aceia hotărîse să facă banĭ cu orĭ ce chipŭ va putea; banĭ cât de mulţĭ să strêngĕ, ḑicea dênsa, în totŭ minutulŭ şi orĭ unde se găsia. Maĭ întêĭ intrase la vre uă duoĭ stŏpânĭ; adică aceia eraŭ supuşĭ la ordinile eĭ!.. Plecă maĭ în urmă la Severin, ca să caute fortuna la uă estremitate a ţereĭ, în care locŭ maĭ nimenĭ nu o cunoscuse. Aci se numi precum audĭrăţĭ, şi frecventa casa ḑisuluĭ particularŭ, cel-ce ocupa uă mică funcţiune, şi care avea astă fiică, cum arĕtarămŭ, fórte frumósă.

Funcţionarulŭ sta în pragul uşeĭ dreptŭ în picióre cu mâinile încrucişate, când eşi Paula din apartamentulŭ fiiceĭ sale, şi dênsa, vĕḑêndu-lŭ, îĭ făcŭ uă reverenţă, căriia elŭ

www.dacoromanica.ro

îĭ mulțiămi cletinându cu capulŭ. După ce se depărtă ea, elŭ vorbi cu femeia sa: — Nu'mĭ place că 'mĭ intră în casă în tot minutul astă femeie stravagántă! — Ce? órĭ aĭ voi, îĭ rĕspunse femeia acestuia, să nu vie nimenĭ la noĭ? Ea lucréză cusăturĭ pentru Susăniţa. Dute maĭ bine de'ţĭ veḑĭ de scrisŭ, şi nu te amesteca în trebĭ femeescĕ a le caseĭ.

Bărbatulŭ tăcu şi intră în casă, ca să nu pre'noiască cérta cu femeia luĭ. Elŭ creḑu că cu altă ocasiune îĭ va spune ce intenţiunĭ are, că, îĭ convine să dea pe fiica lorŭ în căsătorie după acel comerciantŭ, despre care vorbirămŭ, un băcan înavuţitŭ.

După amiaḑĭ fiind un timpŭ fórte frumosŭ, eşiră la grădina publică, care era la câţĭ-va paşĭ aprópe de casa unde eĭ lŏcuiaŭ.

Susana fu admirată de visitatoriĭ ce percurgéŭ în grădină viindŭ din acele împregiurimĭ şi drumuleţe umbróse cari cobóră împregiurulŭ fortereţeĭ Ṭurri-Trajana pênă în jos la Dunăre, unde staţionează vapórele şi bastimentele de comerciŭ.

La vre uă treĭ paşĭ îndărĕtŭ, era paula cu acel străinŭ despre care am ḑisŭ.

Nu fu greŭ ca acesta să facĕ cunoscinţă cu familia ḑisuluĭ funcţionarŭ! Elŭ ceru permisiune ca să vie uădată să facĕ visită, care nu i s'a refusatŭ de către mamă.

Părintele Susaneĭ nu ḑise nimicŭ.

A duoa ḑi la orele ḑece punctŭ, precum acela promisese, intră elŭ pe pórtă la funcţionarul acasă. Femeia cea cu pĕlărióra cu florĭ spălăcite veni şi dênsa.

www.dacoromanica.ro

Dupĕ cât stătu de vorbă, străinulŭ se recomandă că este impiegatŭ la uă ambasadă din Constantinopole, şi că atuncĭ trecea de la Viena, şi a trăit mult timpŭ la Iaşĭ, de unde scia românesce, şi câte şi maĭ câte elŭ înşiră, şi se rugă să i se permite a maĭ veni să repete visita sa; şi 'n acestŭ timpŭ elŭ mereŭ ţinuse ochiĭ pe juna fiică, cu care asemenĭ schimbă câte-va vorbe împresinţa mameĭ sale. Dupĕ ce apoĭ sărută mâna dómneĭ, elŭ plecă, şi promise că va maĭ veni.

Eată observaţia ce făcuse asupra acestuĭ personagiŭ mama soţieĭ funcţionaruluĭ, care era în etate de şése-decĭ de anĭ: — Óre acestŭ domnŭ va fi botezat crestin?

— Cum nu! rĕspunse Paula. Este un europeŭ, prin urmare creştinŭ.

Dintre aĭ caseĭ numaĭ bĕtrâna mamă se înşelase maĭ puţinŭ: elŭ era unul din aceĭ fiĭ cari inundează Galiţia şi Moldova. Ocupaţiunea luĭ, e una din speculile cele maĭ curióse de pe pământŭ. Cineva va roşi audind-o... De tóte!.. totulŭ pentru banĭ!..

În Severin elŭ nu a visitat maĭ mult astă familie.

V

ISMAILU

Duoĕ împregiurărĭ pusese pe funcţionarŭ în cea maĭ grea posiţiune: una, agitarea populilorŭ din Turcia, din a căreia causă se făcuse concentrărĭ de oştire spre par-

www.dacoromanica.ro

tea de la vestŭ a ţĕreĭ, cari a scumpitŭ tóte lucrurile pré multŭ, şi, al duoilea, că, guvernul care atuncĭ venise, distituise pe toţĭ funcţionariĭ pendinţĭ de ministerul finanţelorŭ.

Omulŭ despre care e vorba, era unŭ verificatorŭ la vamă, cu unŭ salariu abia numaĭ cătŭ să 'şĭ ţie viaţa, cu uă familie grea: femeie, fiică şi sócră bĕtrână, care o ţinea în casă. Fórte amarŭ pentru dênsul! rĕmăsese pe dinafară fără serviciu? Elŭ turba de mânie vĕḑênduse nedreptăţiţŭ, sciindŭ că nicĭ-uădată n'a abusat în détoriile sale. Maĭ pa urmă, tot acelŭ guvernŭ, pe mulţĭ din distituiţiĭ funcţionarĭ i a restituitŭ în posturile lorŭ...

Şi êncă un evenimentŭ căḑu greŭ bărbatuluĭ sus-ḑisŭ: soţia sa se bolnăvise, şi cu căutarea eĭ cheltuise pré mult. Ea ênsă din acea maladie rĕmăsese cam paralitică, şi numaĭ bĕtrâna sócra cu fiica sa îngrijia de menagiul caseĭ. Omulŭ alergă cu cheltuială la Bucurescĭ să solicite vre unŭ alt postŭ. Elŭ se duse de se rugă, se umili pretutindenĭ şi pe la toţĭ, se proşternu, ca să ḑicemŭ aşa, lucru care nu era de caracteru luĭ, şi celuĭ maĭ din urmă parvenitŭ la putere, ca să capete vre-uă ocupaţiune cât de mică, să aibă uă bucăţică de pâine în patria luĭ. Nisce domnişorĭ, a le cărora titlurĭ saŭ merite: miḑlóce prin cari eĭ aŭ ajuns ca să dispue de sórtea ţereĭ întregĭ, celorŭ maĭ mulţĭ nu ne sûntŭ necunoscute, şi nicĭ nu ne mirămŭ dupĕ cum merseră lucrurile; acestĭ, abia ca uă graţie, lăsară să vorbiască bietul omŭ despre nevoile sale; şi, dupĕ ce elŭ termină, întórseră capulŭ fără a 'ĭ da vre unŭ rĕspunsŭ. Unĭĭ ĭĭ şoptiră, funcţionaruluĭ distituitŭ: — De ce colóre aĭ fost, frate?...—Ca Român, rĕ-

www.dacoromanica.ro

spunse bietul omŭ, mi am făcut bine détoria în postul care l'am am avutŭ. — Nu este aşa, amice! spunemĭ de ce colóre aĭ fost?.. acésta te întreb.—N'am fost de nicĭ uă colóre; îţĭ spun că sûntŭ Românŭ, ce maĭ vreĭ alta?.. —Apoĭ nu! sub ce guvern aĭ servitŭ?.. —Am servitŭ ţĕreĭ, ear nu ómenilorŭ cari s'aŭ succedatŭ la guvernŭ, rĕspunse funcţionarulŭ cel lăsat în disponibilitate.

— Heĭ! heĭ! amice, greŭ! greŭ de tot îţĭ va fi déca n'aĭ ţinut de partida!...

Chipŭ şi sémă funcţionarulŭ nostru, bupĕ multă stăruinţă şi rugăciune pe la toţĭ, fu trimisŭ la Ismail într'unŭ micŭ postŭ. Elŭ a priimit: întêĭ, că se maĭ apropia de loculŭ nascereĭ unde avea amicĭ şi cunoscuţĭ, şi, al duoilea, că L... fusese unŭ bărbatŭ stimatŭ care a fost şi deputat în cameră. Elŭ sperase mult de la L... cu care despre femeia sa încât-va se rudea; venia cu dênsul vĕrŭ al treilea. Decĭ, creḍu că cu vre uă altă ocasiune, elŭ, ajutatŭ şi de rudenia sa, o să salte din locul unde abia încăpuse. Îşĭ transportă cu mare greutate familia dupĕ ce o lăsase cât-va timpŭ să stea la Severin, pênă ce 'şĭ luă salariulŭ, dupĕ trecere de maĭ multe lunĭ în noua sa funcţiune. Şi aci, în cele din urmă, se agravară lucrurile! Se ḍicea că Rosia o să declare resbelŭ Turcieĭ, că uă încăirare va avea locŭ pe ţermiĭ Dunăreĭ, şi toţĭ de acésta se îngrijiseră; fie-care se gôndia seriosŭ ce o să fie şi ce se va petrece. Se vorbia êncă că şi România va da opt-ḍecĭ de miĭ ómenĭ în campania acésta; dér ómeniĭ ceĭ maĭ serioşĭ nu o credea... Funcţionarulŭ se îngrijise mult de familia sa în acelŭ locŭ, şi ar' fi voit să ş'o mute alt-unde va, la vre un orşaŭ maĭ înlăuntrul ţereĭ.

www.dacoromanica.ro

După ce stătu ca vre uă ȝiumĕtate anŭ acolo nelipsită de la postu-ĭ, ceru unŭ congediu. Elŭ voi să mérgă să védă pe L...

Ce se petrecu în cele din urmă cu L...? Unŭ bărbatŭ fórte stimatŭ, uă capacitate alésă, într'unŭ orașŭ pe partea de dincolo de Milcovŭ, omŭ cu întinse cunoscințe, și ceia ce este maĭ rarŭ, unŭ bărbatŭ cu caracterŭ, din nefericire elŭ ĭșĭ perduse mintea. Décă bóla acésta a atins pe mai mulțĭ, făcênd pe unĭĭ a fi pré vorbitorĭ fără a se gôndi, și alțiĭ cutezătorĭ periculoșĭ hasardânduse în nisce lucrurĭ de cari mintea omenéscă se sparié, apoĭ L... din contra nu vorbia, într'una tăcea. Suferința luĭ era de uă négră melancolie, nu ȝicea nimicŭ și nu cerea nimuluĭ nimicŭ; elŭ mânca, saŭ bea când ĭĭ dedea alțiĭ, fără ca elŭ să céră. Amicĭĭ și consângeniĭ luĭ, pré mâhniți de acésta, mereŭ îlŭ visitaŭ. Doctorĭĭ le ȝișese să nu 'lŭ lase nicĭ-uădată singurŭ. Elŭ era slabŭ, învinețitŭ la fațiă, și ochiĭ ĭĭ era turburĭ. Toțĭ îlŭ îngrijiaŭ, îlŭ căutaŭ și ar' fi doritŭ însănĕtoșirea luĭ. Medicĭĭ nu lipsiaŭ de pe lângă elŭ. Eĭ recomandaŭ, că, déca L... va vorbi, se va îndrepta din astŭ atacŭ, va reveni încet încetŭ la starea sa normalĕ.

Amicĭĭ seĭ și doctorĭĭ voiră să facĕ uă încercare. Elŭ altă-dată se ocupa pré mult de politică. Elŭ le scia tóte; ȝiarele le citia fără ca vre unul să 'ĭ lipsiască, părea că numaĭ pentru acésta trăesce... Eĭ îlŭ provocară. L... tăcea și nu rĕspundea la întrebările ce 'ĭ făceaŭ amicĭĭ.

Într'uă ȝi fiind earăși adunați, aceĭ cari priimiseră ȝiare și discutaŭ asupra feluluĭ de guvernŭ care e maĭ bunŭ, întrebă pe bolnavŭ despre acésta. În acea ȝi toc-

www.dacoromanica.ro

mai se afla aci şi funcţionarulŭ menţionatŭ; cel-ce, în contra speranţelorŭ sale, găsise pe L... într'uă astfelŭ de stare. Toţi rĕmaseră înmărmuriţi vĕdêndu că L... se scólă de pe patŭ şi vine să şédă pe un jeţŭ între eï, şi căutândŭ cu ochiï ca cum voia să asculte.—Spune părerea dumitale, ce dicï? care formă de guvernŭ e maï bună într'uă ţeară: constituţionalŭ, orï monarchicŭ? întrebară amiciï pe celŭ care căutaŭ a 'lŭ provoca.

— După ómeniï!!. rĕspunde acesta, care de mult timpŭ nu vorbise.

— Este semn bunŭ, bolnavulŭ pare că raţionează şi are fórte multă dreptate în ceia ce a dis, şopti încetŭ unŭ bărbatŭ maï d'uăparte.

Unŭ altul îï maï dice:

— Aï auḑit că noï vomŭ lua parte în resbelŭ contra Turcilorŭ?

— De ce?.. rĕspunse earăşï acesta, ş'a le căruia vorbe a umplut de mirare pe toţi.

— N'am dori decât însănĕtoşirea celorŭ cari suferă de acéstă bólă, ḑiseră într'una amiciï şi cunoscuţiï, când este vorba de asemenea lucrurï însemnate.

Óre fără minte să fi vorbit acelŭ bolnavŭ?..

Funcţionarulŭ se înturnă la locu-ï în familia sa, fără să atingĕ scopulŭ care şi 'lŭ propusese făcênd acea călĕtorie.

* * *

Ismailul, altă dată renumitŭ, avusese uă fortereţă însemnată, spre vestŭ la marginea Dunăreï. A fost luată de Ruşï cu asaltŭ la 1789 în resbelul contra Turcilorŭ;

www.dacoromanica.ro

și prin tractatul de Paris, după resbelulŭ Puterilorŭ Occidentalĭ în Crimeea la 1856 fu anecsatŭ, cu uă parte a Basarabii, către Moldova, la vechia sa dominațiune.

Orașulŭ acesta are uă întindere fórte mare cu numeróse suburbiĭ, avêndŭ biserică remarcabile, pieţe lungĭ cu nisce aleiurĭ prin mijlocul lorŭ, numite: bulevarḑi. Stradele îĭ sûntŭ largĭ și liniate, ênsă fără pavagiu, casele cele maĭ multe cu unŭ etagiŭ, dérŭ sûntŭ spațióse și aŭ curțĭ marĭ; posede sumă de edificiĭ publice, unele ênsă ruinate; comerciulŭ de comercianțĭ grecĭ, românĭ, bulgarĭ și ruși; portul îĭ e renumitŭ prin esportulŭ de cereale din tótă Basarabia sus-ḑisă. Țeara care făcea parte din Moldova, are câmpiĭ productive fâneţurĭ, locurĭ de păscutŭ vite și mult pesce prin bălțile ce conține... În faţia Ismailuluĭ, peste Dunăre, este Tulcea, orașŭ principalŭ în Dobrogea. Între aste duoĕ orașe se află un ostrovŭ de uă mărime fórte întinsă, ḑis: Delta-Dunăreĭ, care produce marĭ venituri. Dunărea înainte formézĕ treĭ cracurĭ și gurĭ principale, unulŭ numitŭ canalul Sulineĭ, Sântul George, și al treilea al Chilieĭ, spre Vâlcovŭ. În marginea mareĭ Negre, e Tusla, salinele de mare, posesiunea cum am ḑis a Românieĭ...(*) Suburbiile și împregiurimile Ismailuluĭ, cari prin mărimea lorŭ sûntŭ ca nisce orășele aparte, se află, în susul Dunăreĭ, spre vestŭ: Lărgeanca, Brósca și Nicrasofsca-nouă; spre nordŭ: Saftianu, Trubaifca, Sofianu; la estŭ și în josul fluviuluĭ, Nicrasofsca-veche, Copănăibalca; împregiurimĭ carĭ măresce îndestul acestŭ importantŭ orașŭ. Pre lângă Trubaifca și Sofianu este

(*) Acéstă dominațiune a essistatŭ până la 1878 Octombre 9.

www.dacoromanica.ro

unŭ lacŭ care e ca uă ramură a Ialpuculuĭ. La vale de aci, spre cursul Dunăreĭ, este Bugeagu-micŭ, şi maĭ în josŭ Bugeagu-mare. Peste fluviu, e Pardina, unŭ sătucŭ de ruşĭ şi lipovenĭ, cu uă bisericuţă de ritul orthodocsŭ. În Basarabia care conţine treĭ judeţe remarcabile, anecsată Românieĭ prin tractatulŭ de Paris, fiind uă sumă de bălţĭ precum am arĕtatŭ, prin cele maĭ multe aceste localităţĭ locuitorĭĭ sûntŭ cultivatorĭ şi pescarĭ, şi se face un însemnatŭ comerciu cu pesce. Pre câmpiile d'acolo sûntŭ sate şi oraşe, capitalele acestorŭ judeţe, precum Ismailu, Bolgradu şi Cachul, în cari sûntŭ aşeḑaţĭ colonişti Bulgarĭ, ce se numescŭ: Găgăuţĭ. Eĭ sûntŭ buniĭ iconomĭ cultivatorĭ, şi parte din eĭ vorbescu limba turcă în familiile lorŭ. La Cachul sûntŭ maĭ mulţĭ Românĭ.

În centrulŭ piaţeĭ Ismailuluĭ este cathedrala, biserica grandiósă, cu unŭ turnŭ înaltŭ, cu orologiŭ şi clopote marĭ; ea se numesce: Soborulŭ. La 1 Octombre, de sĕrbătórea: *Acoperĕmêntulŭ Maiceĭ Domnuluĭ*, chramulŭ acesteĭ bisericĭ, se face pe piaţa Soboruluĭ unŭ tîrgŭ anualŭ care ţine vre-uă duoĕ septĕmânĭ, şi se mişcă acolo un însemnatŭ comerciŭ.

Lucrurĭ de vĕḑut şi de studiatŭ ale acestorŭ locurĭ Dunăreĭ-de josŭ, sûntŭ, din cele maĭ principale, fortereţele.

Dunărea care merge făcêndŭ marĭ curbe, mărginită cum ḑiserămŭ de bălţĭ însemnate şi stufărĭĭ fără sfîrşitŭ, este dominată de aceste cetăţĭ, cari, astăḑĭ, nu represintă decât grămeḑĭ enorme de ruinĭ. Cele pe partea stângă a însemnatuluĭ fluviu, numaĭ essistă, saŭ, şi déca essistă, e în memoria celorŭ cari cunoscŭ faptele petrecute în

www.dacoromanica.ro

vechime acolo, la Ismailu și Chilia. Acéstă din urmă, în timpiĭ luĭ Stefan și alțĭ Domnitorĭ, forma portul principale de comerciŭ al țereĭ, precum e astă-dĭ Galațiĭ. Acum ruinată, desființată, numaĭ câte-va bisericĭ, dintre cari una e chiarŭ fundată de Marele Stefan, pare a face însemnătatea locului și însuflețesce credința unuĭ tîrgușorŭ care este alăturĭ. La Chilia vorbescŭ ruinele de importanța ce a avut-o acestŭ punctŭ sub Domniĭ Românĭ, și maĭ 'naite în timpiĭ cândŭ Genovesiĭ predomniaŭ cu comerciulŭ lorŭ marea și țermiĭ astuĭ fluviu ce traversează și légă Europa întrégă cu Orientulŭ. Se dă acestorŭ din urmă edificarea asteĭ cetățĭ. Ismailul are uă posițiune dominantă precum e a Calafatuluĭ în Oltenia. Elŭ ținuse, despre Dunăre, un al duoilea rangŭ între cetățile cele tarĭ. Fu rĕsturnatŭ din temelie de Ruși când îlŭ părăsiră, după convențiunea dintre Puterĭ la 1856. Și, elŭ (cetatea) ca un omŭ care uită în bĕtrânețile sale adêncĭ întêmplările și evenementele din viață-ĭ, peri rĕmânêndŭ ca nisce munțĭ de cărămidĭ și petre, fortereța, casarme, parapeturĭ, casematele, — tunurile țintuite și sfărîmate, asvêrlite din locŭ lorŭ, șanțurile luĭ largĭ stricate desființate ca și murul celŭ tare care îlŭ ocolia. Tóte dinlăuntru-ĭ magasinĭ, citerne pentru apă, grajdurĭ, bucătăriĭ și multe alte edificiĭ numaĭ sûntŭ; afară numaĭ de vre uă duoĕ bisericĭ, cari, precum cele de la Chilia, staŭ întregĭ. Una din ele, cea de la marginea Dunăreĭ, a fost geamie, apoĭ s'a transformatŭ în templu orthodocsŭ, avêndŭ alăturia uă clopotniță veche de lemnŭ în care sûntŭ și astă-dĭ marĭ clopote. Țermul acolo se rĕdică cu nisce maluri gigantescĭ. Cursul fluviuluĭ precum am arĕtatŭ, for-

www.dacoromanica.ro

meazĕ uă insulă mare cât unŭ districtŭ, Delta, pe care locuesce abia nisce pescarĭ. Are uă privire pitorescă vĕdĕnduse în depărtare Tulcea cu bisericile şi minarelele geamiilor strălucind în raḑele sóreluĭ. Navele cu pânzele albe se vĕdŭ plutindŭ în tóte direcţiunile, şi vre unŭ bastimentŭ cu aburĭ, lăsândŭ în urmă-ĭ colóne de fumŭ negru, vine de către Vâlcovŭ şi Chilia, saŭ de către Galaţĭ aducêndŭ mărfurĭ şi posta. Spre séra este încântătorŭ auḑindu-se sunetulŭ valurilorŭ, şi cum despică lotcile (batelurile pescarilorŭ lipovenĭ) undele mişcate de vêntŭ ale fluviuluĭ aprópe de ţermi; şi, la lumina stelelorŭ, cum aceştĭ pescarĭ chiamă, prin uă strigare acuatică afundă, produsă din loviturile în apă a óre-cari instrumente, prin care eĭ înşélă morunulŭ şi somnulŭ, să iasă din ascunḑĕtorile lorŭ undoase.

Lume adunată de tóte stările şi tóte costumele se vede de ocasiunea tîrguluĭ, precum şi în alţĭ timpĭ, pe piaţele şi stradele Ismailuluĭ. Uă mulţime de cară şi cărucióre se grămădescŭ pe la portŭ cu cereale. Uă numerósă societate de bărbaţĭ şi femeĭ se preumblă pe bulevarde, găsindŭ în timpul căldurilorŭ uă umbră plăcută de arbori acaţia.

Însemnândŭ aci câte ce-va din obiceiurĭ, pe lêngă céiulŭ care se bea pré mult în tóte casele, pâinea cea bine crescută, albă şi de uă mărime monstră, avemŭ cea d'ântêĭ a nota; care se frămêntă şi se vinde de femeile ruse în piaţă. Apoĭ aceia ce e de usŭ poporuluĭ rosian precum şi românilorŭ, fiind în contactŭ cu acesta, toţĭ rodŭ semênţa flóreĭ-sóreluĭ, încât numaĭ câte unŭ străinŭ se scutesce de acéstă continuă ocupaţiune. Se vede une-orĭ femeĭ învestite de moda cea maĭ nouă, cari vin să asculte

www.dacoromanica.ro

musica militară în vre unul din bulevarḍĭ; ele ţine în uă batistióră ḍisa sĕmênţă. Amŭ putea ḍice, că, după acésta, se póte distinge unŭ străinŭ de curênd venit dintre indigenĭ.

Într'uă ḍi, spre séră, uă mulţime de bărbaţĭ şi femeĭ alergară se véḍă pe ţermĭ oştirea adusă cu bastimentulŭ *Ştefănu-cel-mare*. Aceştĭ militarĭ eraŭ ca vre uă duoĕ companiĭ de vênătorĭ veniţĭ de la Galaţĭ. Sosirea lorŭ fu salutată de notabilităţi a le oraşuluĭ, şi fură priimiţĭ cu musică la debarcaderŭ în portŭ. Ómeniĭ şi aci ca în tóte părţile, se preocupă şi se interesează de câte ce-va noŭ. Casarma cea situată maĭ în susŭ de la ţermĭ şi ocolită de aleiurĭ, încurênd scotea unŭ mare sunetŭ, plină fiind de acestĭ militarĭ.

A duoa-ḍi pe la amiaḍĭ, unŭ june ostaşŭ mergêndŭ alăturĭ cu unŭ bărbatŭ care după căciulă şi îmbrăcămintea sa se cunóscea că era unŭ omŭ de la munte, pâşia peste şanţurĭ şi peste grămeḍile de tunurĭ sfărîmate a le cetăţiĭ celeĭ distruse. Eĭ vorbiaŭ preumblândŭ căutăturile lorŭ în tóte părţile cu uă nespusă mirare. Sórele era susŭ; şi ferbinţéla, de şi simţită în acelŭ timpŭ, fiind-că era în Augustŭ, o maĭ potolia óre-cum unŭ uşurelŭ vêntŭ care sufla despre ape.

Acolo, la óre-care distanţă la umbra unuĭ salcâmŭ, unŭ musulmanŭ îşĭ aşternuse pe érbă vestmîntul sĕŭ negru găităniţŭ, pe care sta îngenuchiatŭ şi plecândŭ din când în când capul în josŭ pe mâinĭ.

— Cine va fi óre acelŭ omŭ care stă acolo?.. şi ce face elŭ? întrébă militarulŭ pe ţĕranul de care era acompaniatŭ. Ţeranul acesta părea că fusese maĭ de multe-orĭ peste Dunăre.

www.dacoromanica.ro

— Este unŭ Turcŭ care se 'nchină, rĕspunde păstorulŭ căpraruluĭ de vênătorĭ cu care visita cetatea.

— Cuĭ se închină elŭ? adăogă cam rîḑêndŭ junele cu ochiĭ ficsaţĭ la păstorŭ.

— Cuí ne închinămŭ şi ne rugămŭ noĭ, colo în miḑlocul câmpieĭ saŭ pe vîrful de munte, unde n'avemŭ biserică, şi îngenuchiămŭ dinaintea uneĭ stânce de pétră, orĭ pe órba móle, şi ardicămŭ ochiĭ şi mâinile către ceriŭ?..

Dér să lăsămŭ asta. Tu acum aĭ făcut duoĭ anĭ în óste, maĭ aĭ să fiĭ earăşĭ duoĭ, şi apoĭ te liberezĭ, trecĭ între reserviştĭ; caută când te veĭ însura să nu iaĭ fată de pe aicĭ, ci să viĭ înapoĭ acolo unde aĭ maĭ trăitŭ. Noĭ cu toţi o să te ajutămŭ să prăsescĭ vite şi să te facĭ gasdă bună la noĭ în satŭ, saŭ la tîrgŭ, cum îţĭ-va plăcea. Moşu-teŭ cel de la Lainicĭ îţĭ va da bine cuvîntarea luĭ.

— Cât despre asta, iubite Soare, o să vedemŭ cum o să fie... Dér spunemĭ cum se întêmplă să ne găsimŭ noĭ tocmaĭ în Ismail, dupĕ atâta timpŭ de când nu ne maĭ vĕḑurămŭ din Craiova? Tu eştĭ bine? Acasă sûnteţĭ cu toţiĭ sănătoşĭ?..

— Eŭ lipsescŭ cam de mult de acasă. Priimescŭ ênsă tot-d'auna scrisorĭ; sciŭ că sûntŭ bine cu toţiĭ sănĕtoşĭ!.. Amŭ fostŭ cu nisce Siliştenĭ în Dobrogea, unde eĭ altădată iernaŭ oile, şi acum sûntŭ siliţĭ a le preumbla p'în Basarabia. Borceanu face lângă Chişliţa caşcavale cu care se duce la Constantinopolŭ de le vinde.

— Fratele meŭ Soare! fratele meŭ!.. cât îmĭ pare bine că te veḑŭ! câtă bucurie îmĭ făcuşĭ tu!.. Când te vĕḑŭ pe tine păr' că sûntŭ colo pe munţĭ unde păsceam noĭ oile?.

www.dacoromanica.ro

— Așa, să ții minte ce ți am ḑis, să nu cauți să te însori aiurea! Déca ai nevoie de ce-va bani, îți vomŭ da, adăogă românulŭ cel cu căciula de óie albă pe capŭ. Tu ai lăsat puçine vite acasă; noi avemŭ grijă de ele...

Dupĕ cinci minute ei se întâlniră cu Turcul care se rĕdicase de la pământŭ, își scuturase vestmêntulŭ, plecă către țermŭ, și în cale se vĕḑu cu ceĭ de mai susŭ.

— Bună ḑiua jupân Hechim! ḑice păstorulŭ acestuĭ Musulmanŭ.

— Să fii sănĕtosŭ! rĕspunde Turcul celuĭ țereanu. Și aruncândŭ ochiĭ spre Mitea, pe care îlŭ cunoscuse de pe când elŭ venia cu oile împregiurulŭ Calafatuluĭ: Bre! minune! adăogă elŭ, eată unŭ voinicŭ ascherŭ!.. Și tu Soare? întrebă Musulmanul, și tu eștĭ unŭ ostașŭ?..

— Și eŭ, rĕspunde acesta făcêndŭ cu ochiul către caporalŭ. Mai sciĭ!.. adăogă elŭ. Cine scie ne vomŭ vedea amênduoĭ pe câmpu de bătălie!..

— Bre! îmĭ pare rĕŭ!... Noĭ am fost tot-d'auna prietenĭ, și tu, și părinți teĭ au trăitŭ bine când a venitŭ la dugheana mea, în Vidin. Acum s'a făcut amestecătură, că numaĭ cunoscŭ ómeniĭ pe adeverațiĭ prietenĭ. Îmĭ pare rĕŭ din sufletŭ de asta! adăogă Turcul.

— Adevĕrat, jupân Hechim e unŭ negustorŭ fórte cum se cade, tot-d'auna a plătit omenesce mărfurile cari i le am dat, urmă Românul cel cu căciula de óie pe capŭ. Dér acum ce-fel te găsescĭ D-ta aicĭ, tocmaĭ de la Vidin?..

— Am fost, bre! la Stambul, rĕspunde Musulmanul; și la în întórcere, caut să cumpĕrŭ orzŭ unde voiŭ găsi. Trebue pentru oștirea Padișachuluĭ... Să ne vedemŭ sănătoși!.. adăogă Musulmanulŭ.

www.dacoromanica.ro

— Mulţiamĭ dumitale jupân Hechim, respunse omulŭ cel de la munţĭ.

— Dér unde?.. adăogă caporalul care de când era militarŭ se făcuse cam comediosŭ, că făcu şi elŭ cu ochiul către Soare.

— Bre! unde o fi!.. să ne vedemŭ sănĕtoşĭ!.. respunse Hechim, celce cam pricepu sensul vorbelorŭ acestorŭ băeţĭ pe cari îi descriserămŭ...

Cam la orele patru, cânta banda militară în bulevardul de josŭ, spre biserica St. Dumitru. Aci e uă piaţetă ocolită cu magasine şi se găsesce unŭ casinu în faţia aleiuluĭ. Uă sumă de bărbaţĭ şi femeĭ se preumblaŭ în tóte direcţiunile, şi militarií de curênd veniţĭ se amestecaŭ p'între mulţime. Caporalul Mitea nu înceta d'a se preumbla cu colegul sĕŭ de altă-dată, păstorulŭ Soare. Cu câţĭ-va paşĭ îndărĕtŭ venia duoĕ femeĭ rîdêndŭ şi vorbindŭ despre diferite nimicurĭ. Cea maĭ junĕ avea unŭ aerŭ copilărescŭ, blondină cu îmbrăcămintea fórte curată şi cu gustŭ peptĕnată, dupe cea din urmă modă, şi arĕtândŭ uă dentură încântătóre când rîdea saŭ vorbia. Mitea întórse capulŭ şi rĕmase ca uimitŭ. Elŭ ar' fi voit să stea ca să aştepte acea grupă, dér Soare îlŭ trase dupĕ dênsulŭ şi mereŭ înaintară. Aste femeĭ trecură pe dinaintea bărbaţilorŭ dişĭ; şi, la uă distanţă, căḑu de la una batista. Mitea se repeḑi de o rĕdică şi o dete aceleia care o perduse. Ea îĭ mulţiămi cu multă graţiositate, dér negreşit se uită lungŭ în fisionomia astuĭ militarŭ. Acésta precum şi companiona eĭ se cunoscĕŭ că nu eraŭ de felul lorŭ din astŭ oraşŭ. Mitea o cunoscuse pré bine; ênsă amicu luĭ îlŭ împedica d'a se ţine dupĕ dênsele, şi

www.dacoromanica.ro

a putea vorbi celeia care era mai junĕ. Elŭ înturnânduse dupĕ uă ḑiumĕtate oră singurŭ, dênsele dispăruseră din drumuleţele bulevardului şi se duseseră să şéḑă într'uă parte pe uă bancă, lângă uă bĕtrână ca de şéseḑecĭ anĭ, şi cu acésta, puçin în urmă, se depărtară spre partea din susŭ a pieţeĭ. Ele aŭ părăsitŭ pré îndată acestŭ locŭ de petrecere. Când ele s'aŭ dus era numaĭ patru şi ḑiumĕtate orele.

Mitea rĕmase confusiatŭ avênd întipărită în mintea-ĭ obrasul rotund şi albŭ aceleĭ june copile, pe care ênsă nu o maĭ putu să o găsiască. Elŭ era unŭ june militarŭ plăcutŭ. Miliţia este uă scólă care deştéptă, lustruesce şi formează pe omŭ. Elŭ scia vorbi bine, era îndestul de îndrăsneţŭ, stimatŭ între camaraḑĭ, un alesŭ dintre gradele inferióre la corpurĭ, şi prin urmare, carieră ĭĭ era deschisă d'a înainta în viitorŭ. Acea fisionomie neştérsă din imaginaţiunea sa îlŭ însoçise pretutindenĭ, şi acum îlŭ umpluse de uă nespusă bucurie că o găsesce unde elŭ nu se aştepta. Elŭ doria ca negreşit să o întêlnéscă. Dupe vre uă câte-va ḑile ar' fi fost pré târḑiŭ; cŏcĭ era decisiune să se trimitĕ câţĭ-va vênătorĭ aleşĭ ca instructorĭ la diferite districte, şi dênsul era hotărîtŭ, dupe cererea care o făcuse, de a se duce la Dorohoiu. Şi uă-dată elŭ depărtatŭ de aci, cine scie ce se va întêmpla cu fiica aceluĭ funcţionarŭ despre care vorbirămŭ, pe care oşteanul o adora din sufletŭ? Elŭ spera că o va afla; era sigurŭ de acésta. Merse ênsă la casarmă şi se regulă pentru ca să nu fie acolo la timpul de apelŭ; acésta e uă trĕbă de sergent-adiotantŭ, cel-ce 'ĭ învoise congediu. Plecă maĭ târḑiŭ earăşĭ cu fratele sĕŭ Soare; şi, în nop-

www.dacoromanica.ro

tândŭ, eĭ eraŭ p'în strade, fiind uă séră liniştită precum fusese şi ţiua. Elŭ avusese învoirea să rĕmâně în oraşŭ cu omul acela orĭ cât îĭ va plăcea. Amênduoĭ se dirigeaŭ spre partea către portŭ.

Se înnoptase de totŭ. Luna nu apăruse la orizonte, fiind în scădere ea atuncĭ, şi pentru că oraşul este rĕŭ luminatŭ, tóte stradele eraŭ învĕlite de uă profundă întunericime. Eĭ auḑiră sunându clopotu cel mare al Soboruluĭ din minutŭ în minutŭ. Când se aude trăgêndŭ aşa, negreşit s'a întêmplat vre un accidentŭ de care se însciinţează populaţia. Încurêndŭ se auḑi şi alarma dată din cornurĭ de la casarmă. Pe lângă popolul care era rĕdicatŭ, ostaşiĭ căta să alerge ceĭ ântêĭ auḑindŭ eĭ tocsinulŭ. — Ce este? Ce este? întreba mulţimea care fugea în tumultŭ către piaţa cathedraleĭ de unde se auḑia acelŭ sunetŭ lugubru.

— Arde!... e focŭ mare în piaţa de susŭ!... rĕspunseră uniĭ cari vĕḑură ântêĭ rĕdicânduse uâ colónă de fumŭ cu scînteĭ pe d'asupra caselorŭ din apropriere unde era incendiulŭ.

— Arde un hotelŭ!.. ḑiseră pompieriĭ cari alergaŭ bătêndŭ caiĭ să mérgă maĭ iute, asemenea şi câţĭ-va sacagiĭ alergară să umple curênd sacalele. Tótă lumea trebuia să vie în ajutorŭ. Spectaclul acesta e îngrozitorŭ, cu cât va fi nóptea maĭ întunecată. Dupĕ căte-va minute colóna cea de fumŭ se preface într'uă flacără de care era luminatŭ oraşulŭ. Se audŭ ţipetele în tóte părţile, şi 'ngrozitorul sunetŭ lovia mereŭ. Incendiulŭ mistue şi desfiinţează cele maĭ marĭ edifice, periclitează familiĭ; ardŭ caiĭ în grajdurĭ, se risipescŭ şi se prefacŭ în cenuşă tóte pênă

www.dacoromanica.ro

uude este întinsŭ, și cât se măresce muge și trosnesce în aerŭ aruncându în marĭ distanțe scînteĭ și lemnele arzênde. Toțĭ daŭ ajutorŭ să scótĕ de prin case; surpă învĕlitorile, dobóră la pământŭ magasiĭ și despărțitorile de scândurĭ dintre curțĭ, hornurile de pe case se aruncă josŭ și chiar pereții înflăcărați; grădinĭ, arborĭ, clăĭ de fănŭ și lemnĕrĭĭ de provisiune tóte perŭ. Se pune multă activitate atuncĭ spre a micșóra rĕulŭ. Este cea mai mare mișcare de popolŭ care pune umĕrul și brațulŭ. Pompierĭĭ cu pompele, cu machinile, cari se espunŭ d'asupra învĕlitorilorŭ cu topórele în mâinĭ, eĭ facŭ și mai mult, că intră înlăuntru camerilorŭ arzêndŭ să scótĕ victimile din acestŭ mare și nemărginitŭ desastru. În acelŭ orașŭ fiind mai multe case așezate sûntŭ fórte spațiose, și celc mai multe acoperite cu olane, saŭ cu stufŭ de trestie. Casa ce se încendiă coprindea uă mare lărgime, și era multe camere închiriate. Foculŭ irumpsese de la estremitatea din susŭ, de la uă pâinerie, care se mistuise âncêĭ de flacărĭ; și apoĭ se lățise și coprinsese camerile tóte și împregiurimile acesteĭ curțĭ spațióse. Oștirea formase unŭ cordonŭ ca să apere de furĭ bagagele ce ómeniĭ le putuse scóte și căutaŭ a le duce mai departe de focŭ. Pompierĭĭ cu pompele lucraŭ din putere; ómeniĭ cum ziserămŭ daŭ cât puteaŭ ajutorŭ. Atâta era bine că nu sufla vêntulŭ că ar' fi pustiitŭ uă mare parte a orașuluĭ; și așa s'a mărginitŭ încendiulŭ în vre uă duoĕ proprietățĭ cari eraŭ mai apropiate.

În amesteculŭ acesta, în tumultulŭ spăimântătorŭ și în mijlocul flacărilorŭ cari eșiaŭ din ferestre și d'asupra învĕlișelorŭ ca dintr'unŭ coptorŭ, s'auziră nisce strigărĭ și unŭ

www.dacoromanica.ro

înfiorătorŭ ţipătŭ ce pĕtrunsese în inimile tutulorŭ. În una din camerile din josŭ, spre care parte flacările coprinsese façiada, uă femeie rĕmăsese înnăbuşită acolo, care numaĭ putea să iasă; pentru dênsa toţĭ strigaŭ şi cereaŭ ajutorŭ. Părinţiĭ eĭ rĕmânêndŭ ca şi morţĭ, ómeniĭ îĭ dusese în uă altă casă maĭ departe, şi numaĭ uă biată bĕtrână îşĭ smulgea pĕrul aci şi îşĭ frângea mâinile, strigândŭ şi ţipândŭ cât putea, că pe nepótă-sa a coprins-o focul în camera care începuse acum să arḑĕ.

Spargeţĭ pe d'asupra straşina şi intraţi!.. striga uă voce întocmaĭ precum rĕsună tunetulŭ prin munţĭ, adresată către Pompieriĭ cari tăiaŭ învelişurile pe d'asupra flacărilorŭ. Autorităţile locale eraŭ presinţĭ: prefectulŭ, primarulŭ şi poliţaiulŭ. Auḑindŭ de acéstă nefericită victimă, striga prefectulŭ câtre pompieriĭ:

„Opt-ḑecĭ de francĭ, băieţĭ, se dă aceluĭ care va putea să scótĕ pe biata tênĕră din casă!„

Mitea care era aicĭ dimpreună cu Soare, p'între negurile de fumŭ şi detunătura pompelorŭ ce aruncaŭ apă pe straşinĭ, cunoscu îndată pe acea bĕtrână, şi ţipetele eĭ le auḑi maĭ ânţêĭ decât vocea şi promisiunea cea de banĭ. Nu perdu elŭ uă secundă, aruncă luĭ Soare tunica sa, şi ceru numaĭ uă cergă ca să se înfăşóre şi să 'şĭ acoḑpere façia la flacărĭ. Soare ţinu bine uă bârnă care era sprijinită de straşină. Tocmaĭ când Mitea punea piciorulŭ să se sue ca unŭ fost pompierŭ, unŭ jidovŭ bĕtrânŭ îlŭ opresce, să 'ĭ ḑică: că, în camera d'alĕturĭ, care e a sa, elŭ a uitatŭ unŭ micŭ cufărŭ în care avea 500 lire otomane şi înscrisurĭ de uă mare valóre, care era pusŭ pe unŭ scrinŭ; de 'ĭ va scóte cufărulŭ ḑiumĕtate aurul din

www.dacoromanica.ro

elŭ îĭ va da luĭ. Acesta fusese ca unŭ felŭ de casierŭ uneĭ societăți ascunse de contrabandă numită: Moneda. Caporalulŭ vênătorŭ, surprinsŭ de promisiunea bĕtrânuluĭ care l'ar' fi făcut să întârdie unŭ minutŭ maĭ multŭ, întórse façia, apucă lemnulŭ cu amênduoĕ mâinile, se rĕsucesce pe elŭ, și dintr' uă puternică repedițură fu susŭ pe învelitóre, spre spatele caseĭ. Pompieriĭ cu topórele în mâinĭ făcuseră uă mare spărtură aruncându ţiglele și lemnele căprioreleĭ; eĭ spărgéŭ acum și tavanulŭ. Aruncaţĭ pe mine mereŭ apă!.. dise Mitea, care, ţinêndŭ într'uă mână unŭ felŭ de învĕlitóre de lână grósă se înfășură cu dênsa precum un copilŭ care s'ar' juca; și elŭ intră înlăuntru prin fumulŭ care se rĕdica de pe gura aceleĭ spărturĭ. Toţĭ înlemniră vedêndŭ purtarea cutezătóre a acestuĭ militarŭ, și însușĭ comandantele seu, unŭ căpitanŭ, care a putut să 'lŭ cunóscă din fruntea soldaţilorŭ.

Pompele aruncaŭ cât putea apă împroșcându cu sgomotŭ pe d'asupra foculuĭ, și sacalele se audiaŭ uruindŭ de departe alergându să umple continuŭ acele vase. În asemenea împregiurărĭ minutele sûtnŭ pré lungĭ, se părea că acestŭ ostașŭ întârdie mult, și uniĭ chiarŭ începură a se înduoi că l'ar' maĭ vedea eșindŭ.

— Daţĭ apă! daţĭ apă acolo să stingeţĭ flacărea care se lăţesce d'asupra spărtureĭ!.. Striga într'una mulţimea, între care cel maĭ tare s'audia Soare, desperatŭ fiind și credêndŭ că acela care i era ca un frate nu va maĭ eși. S'a observat că și musulmanul Hechim, cel-ce audindŭ de focŭ, spăriatŭ de incendiile cari le vĕduse în Constantinopole, nu se putuse opri să nu fie și elŭ, și să strige cu mulţimea, să dea apă acolo... Flacăra coprinsese de tot învĕlitórea,

www.dacoromanica.ro

eşind de prin olane cari săriaŭ încinse făcêndŭ mare sgomotŭ, şi se împreunase cu acea eşită de prin ferestre afară ca nisce rîurĭ de focŭ.

Într' acestea tocsinulŭ nu înceta a se auḑi mereŭ de la Soborŭ şi de la alte biserică învecinate, şi ómeniĭ într' una veniau...

„A murit? a murit?..“ se auḑi de-uă-dată uă voce care era a ţeranuluĭ cel-ce ţinea êncă josŭ sub flacărĭ bârna pe care se urcase fratele luĭ.

Mitea în adevĕrŭ a fostŭ eşitŭ, purtândŭ pe braţele luĭ uă femeie care numaĭ mişca, ca cum era mórtă; dér elŭ îmbrăcatŭ fiind într'uă gârlă de apă care venia asupră-ĭ, nu fusese vĕḑutŭ de ochiĭ mulţimeĭ care repeta, după Soare, vorbele: „A muritŭ?.. a muritŭ??.“ În cele din urmă pompieriĭ veniră în ajutorulŭ luĭ, când elŭ se lupta cu povara, precum duc păstoriĭ óia maĭ mult mórtă căḑută peste stâncĭ de pétră sub vijelie şi trăsnete ca într'uă mare turburată de peire.

Acéstă împregiurare atrase către dênsul aplaudele mulţimeĭ, laudele spectatorilorŭ şi admiraţiunea tuturorŭ, către care elŭ spusese: că, maĭ bine ar' fi murit acolo între flăcărĭ şi sub ruine, decât s'ar' fi înturnatŭ singurŭ, după ce a găsit pe acea tînĕră fiinţă acolo leşinată.

Câtă uimire fu pentru dênsulŭ şi câtă mirare, când, în femeia pe care o scosese ca din mormêntŭ, vĕḑu că e acea fiică cu fisionomia dulce, dómna visurilorŭ sale, căriia elŭ se făcuse mântuitorul eĭ; dér câtă simţi durere şi câtă îĭ fu jélea când se apropie de dênsa bĕtrâna muma mameĭ eĭ, după ce elŭ o lăsă josŭ din braţu-ĭ, şi o găsi fără rĕsuflarĕ, lipsită de viaţă şi rece ca uă pé-

www.dacoromanica.ro

tră. Ea a fost dusă îndată la ospitalŭ ca să i se dea tot ajutorulŭ putinţiosŭ de a o readuce în viaţă. Soare, amiculŭ şi fratele seŭ, a fost marturŭ la astă întêmplare. Ómeniĭ îlŭ lăudară pré multŭ, şi însuşĭ musulmanul Hechim, trecĕtorŭ prin oraşulŭ acesta, avusese ce să povestiască după ce elŭ se înturnă la Vidin.

Incendiulŭ a ţinut pênă după mieḑul nopţiĭ, şi tocmaĭ despre ḑiuă s'a stinsŭ de tot.

La treĭ ḑile după acestŭ evenimentŭ, Mitea de la vênătorĭ, care fusese recomandatŭ maĭ dinainte, fu înălţatŭ în gradŭ de sergentŭ.

VI

INTRIGA PRIN SISTEMĂ

Déca inserămŭ aci amĕnuntele acestea, o facemŭ ca să arĕtămŭ pênă la ce gradŭ de desvoltare şi politeţe ajunsese pentru societate în conduită militarulŭ nostru. Precum este vĕḑut, elŭ era unŭ omŭ de inimă, care după catastrofa ce venise familieĭ care perduse tot prin incendiu, a compătimit-o din sufletŭ şi ar' fi dat chiarŭ viaţa ca să fie în ajutoru-ĭ. Elŭ venia adese-orĭ de o vedea. Se întrista că vedea uă mamă bolnavă, tata nu scia ce să maĭ facĕ în neavere şi cu atâtea greutăţĭ, şi despre care se ḑice, că, din acea nefericită ḑi, căḑuse la patima bĕutureĭ. Bĕtrâna, de şi fusese bine conservată, puçin putea să facĕ pentru juna eĭ nepótă de a o vedea feri-

www.dacoromanica.ro

cită. De câte-orĭ ea vedea pre juncle acesta, îşĭ aducea aminte cu lacrime în ochĭ, că a avut şi dênsa unŭ feciorŭ pe care l'a perdut fiiind în óste, şi d'aceia, orĭ când elŭ venia, ea credea că vede pe fiiul eĭ.

Cât despre juna fiică, întocmaĭ ca uă flóre care a priimit graţiile spre a place, inspira din ce în ce unŭ interesŭ juneluĭ acesta, că n'ar' fi părăsit-o unŭ minutŭ, temênduse ca vre uă suflare necurată, un vêntŭ corumptivŭ să nu vateme delicatele eĭ nuanţe. Elŭ ênsă, ca unŭ omŭ care ar' fi priimit uă înaltă educaţiune, nu vorbi nicĭ uă-dată de faţiă cu dênsa despre cele ce se petrecuse, ca să nu o umiliască; ci numaĭ bĕtrâna cât amintia greşiala ce o făcuseră eĭ cu toţĭ, că nu apucase să ḑică ficeĭ să iasă că focului coprindea partea din faţiă a caselorŭ incendiate. Mitea şi maĭ mult din bună conduită, pentru respectulŭ către astă familie şi simţimêntul nobilŭ ce conserva asteĭ fecióre, déca îşĭ permise vre-uă dată unŭ dreptŭ, fu acela că îĭ sărută de vre uă duoĕ orĭ mâinile, ca şi mameĭ sale bĕtrâne.

Elŭ voi să aréte şi să îndepliniască urmările unuĭ adevĕrat cavalerŭ. Îşĭ proiectase, că, pe astă fiică fără uă altă avere decât virtutea, va putea elŭ să o facĕ fericită, când, dupe puçinŭ timpŭ, îĭ va espira terminulŭ în óste. Cu a sa bună voinţă şi aplecarea ce simţimêntul născuse, îşĭ promitea lucrurile cele maĭ frumóse, speranţele cele maĭ măgulitóre îĭ suridéŭ de fericirĭ. Şi fiind-că Soare, cel ce îĭ era détorŭ mult, se aflase atuncĭ lângă elŭ, îlŭ rugase să 'ĭ trimită de acasă vre-uă treĭ sute leĭ nouĭ, de pe vînḑarea părţiĭ sale de vite, ca cu aceştĭ banĭ să vinĕ de-uăcamdată cu ceva în ajutorulŭ asteĭ familiĭ. Întârḑierea nu va

www.dacoromanica.ro

fi decât până Soare va merge în plaiŭ, și d'acolo să strîngă și să trimită acéstă sumă. Se înțelege că elŭ avusese unŭ scopŭ, ca juna Susana să fie promisa sa. Elŭ îngrijia precât îĭ era cu putință de acéstă iubită flore, cugetulŭ nu i se depărta de la dênsa, și o credu precum dênsa i s'arĕtat, precum i se rumenia obrasiĭ și precum vorbele eĭ îlŭ încredința, că, dênsa îlŭ iubesce. Elŭ a putut audi uă asemenea vorbă din gura eĭ! Se făcuse fórte familierŭ în casa acésta; elŭ une-orĭ istorisia felŭ-de-felŭ de întêmplărĭ din viață-ĭ, și cânta doine ca pe munțĭ. Bĕtrâna mamă îlŭ asculta cu plăcere, fiica asemenĭ, rechiămându în minte-ĭ multe din acele întêmplărĭ și suveniriĭ, la cari dênsa fusese martură, când elŭ a fost adus între recruțĭ la Craiova, când venise cu regimentulŭ în Severin, să se îmbarce pe bastimentulŭ care 'lŭ transportase de acolo la Giurgiu, și chiarŭ, cum sciți, de când elŭ fusese păstorŭ la oĭ. Tóte acestea ea le sciuse, și de câte orĭ i se înfățișaŭ în minte acele suveniriĭ o făcea să se uite la dênsulŭ luându-ĭ bine seama și termina rîdêndŭ.

Despre acésta nicĭ nu putemŭ dice alt-felŭ, decât că Susana, maĭ alesŭ de la evenimentulŭ când ea a fost scósă din incendiu de către acestŭ june, simția uă viue pasiune pentru elŭ; și, dênsa era uă ființă fără esperiență, fără vre unŭ cugetŭ străinŭ, decât aceia ce se păru în fața juneluĭ eĭ petitorŭ, cel-ce nu lăsa să trécă uă di fără a veni să o védă și fără ca ea să alerge înaintea luĭ, arĕtându-i-se din ce în ce maĭ interesantĕ, maĭ gratiósă.

Ea se deprinsese să 'lŭ védă în tóte dilele; și déca ar' fi sciut că vre uă-dată a eșit de la casarmă fără a trece pe acolo, când elŭ venia era îndată întrebatŭ. Ceia

www.dacoromanica.ro

ce era spre lauda luĭ, în anĭ seĭ de serviciu nu se înregistrase nicĭ uă ḑi măcar pentru dênsulŭ de arestŭ, şi acésta o sciea toţĭ, prin urmare şi juna sa împeţită; aşa dér déca s'arŭ fi întêmplat lipsirea luĭ de duoĕ saŭ treĭ ḑile, ar' fi fost pentru dênsa uă suferinţă.

Într'uă ḑi Mitea întrebă pe fecióra cea cu unŭ chipŭ angelicŭ: — Am auḑitŭ vorbele unuĭ bĕtrânŭ sergentŭ care sciuse maĭ multe decât mine despre a le vieţeĭ. Óre să fie de creḑut vorbele care mi le ḑicea? Óre să fie aşa, că într'uă ḑi femeia în care te închinĭ ca unuĭ ângerŭ dumḑeescŭ să uite détoria eĭ, să înşéle, să nesocotiască orĭ-ce sacrificiĭ eĭ făcute, să se degradeze şi să ajungă nefericită din nesocotinţa eĭ?.. Óre să creḑŭ vorbele aceluĭ omŭ care a fost înşelatŭ, trădatŭ şi batjocuritŭ în cele maĭ sânte din simţimente care avusese pentru femeiă?.. Óre să fie aşa? . .

Pentru prima óre Susana se arĕtă necăzită; luă uă aparinţă liberă dinaintea juneluĭ, şi 'ĭ ḑise :

— Sûntŭ vorbe de nebunŭ acele ce le ḑicĭ!

— Aşĭ dori cu tóte astea să fiŭ unŭ nebunŭ şi să nu fie adevĕrate vorbele cari le a vorbitŭ sergentul Viscol, care eŭ le am ascultatŭ, şi nicĭ uă-dată acéstă tristă esperienţă să nu mĕ póte ajunge... Trădare! amăgire!.. fi-va într'unŭ chipŭ frumosŭ? Óre să credŭ?..

Unŭ timpŭ ca duoĕ lunĭ şi ce-va se trecuse în cele maĭ dorite ilusiunĭ, în aşteptare şi promisiunea unei sórte bune junilorŭ acestora cari eraŭ împeţiţĭ prin voinţa lorŭ şi a părinţilorŭ. Dupĕ trecerea acestuĭ timpŭ, junele se vĕḑu preumblânduse la braţŭ cu fidanţata sa pe bulevardulŭ cel de josŭ. Precând eĭ umblaŭ vorbindŭ şi suri-

www.dacoromanica.ro

ḑêndŭ, uă femeie, care nu se părea trecută în etate, înnaintă repede p'alăturia, și, fără a lua seama cu cine dênsa se găsesce la braţŭ, făcu cu degitulŭ tinereĭ, care cu tóte acestea continuă a rîde.

Duoĕ fete sprintene 'naltișóre, călcândŭ mândruţe ca nisce caprióre de prin plaiurile din Niamţu, una fiind bălăióră și alta cam ocheșică, mergéŭ p'alăturĭ cu acéstă femeie care se părea preocupată de a le duce unde-va.

— Cine e astă femeie? întrebă Mitea sergentulŭ care vĕḑu în arĕtarea degituluĭ unŭ semnŭ, unŭ felŭ de mustrare făcută tinerei sale mirese din partea femeieĭ care trecuse.

Eĭ tocmaĭ se înturnaŭ atuncĭ spre casă.

— E madam Schiopătușĭ. Ce nu o cunoscĭ? Îmĭ pare rĕŭ că n'am oprit-o că te recomandŭ.

— Dér fetele acele cari mergéŭ alăturĭ?.. adăogă sergentulŭ.

— Nu le am luat séma, nu sciŭ cine sûntŭ, rĕspunse Susana.

— Madam Schiopătușĭ?! observă junele cam strâmbândŭ din nasŭ; cel-ce și décă nu cunoscuse p'acea femeie, totuși felulŭ portuluĭ și mersulŭ eĭ îĭ spunea ce-va nu pré avantagiosŭ pentru dênsa. Nu sciŭ, nu o cunoscŭ!.. Mi se pare!.. Și elŭ apoĭ tăcu.

— Ea a fost cusătoriță altă-dată, îlŭ întrerupe juna fată. Acum se numesce madam Schiopătușĭ. Dênsa se înțelege pré bine în a le modeĭ, alege materiile de rochiĭ cu gustŭ, și orĭ ce găteală maĭ nouă ea o scie întêĭ.

— De asta, adăogă Mitea, îĭ stă ca diavolu îmbrăcămintea și pĕlăria pe capulŭ eĭ!.. Atătea mode?!. termină ḑicêndŭ sergentulŭ.

www.dacoromanica.ro

— Negreşit! uă femeie simţitóre caută să aibă modă maĭ întêĭ!... .

Lipsa de uă bună educaţiune femeieĭ şi contactulŭ într'uă societate corumptă cu alte femeĭ rĕŭ nărăvite, strică mintea tinerilorŭ în nesciinţă-le, cari pun din tóte mai presusŭ moda pentru fericirea femeieĭ. Se vede că acéstă bólă, décă acésta va fi essistându! nu se putuse să nu atingă şi pe juna despre care vorbimŭ; care acum mergea alăturĭ cu fidanţatul eĭ şi repetându: negreşit! negreşit trebuescŭ mode!.. Dênsa dupĕ unŭ minutŭ earăşĭ ḑise: vreĭ să cunoscĭ pe madam Schiopătuşĭ?..

Ca să vorbimŭ de Moneda (societate) vomŭ ḑice ce-va despre unŭ personagiŭ venindŭ în scenă cu numele care îlŭ auḑimŭ.

Sciţĭ că partea din Basarabie s'a anecsat ţereĭ din care ea făcuse parte (Românieĭ) pĕnă când nu se făcuse unirea definitivă între Muntenia cu Moldova; prin urmare funcţionariĭ p'atuncĭ se trimiseră de câtre ministeriul de la Iaşi. Drept, nu pré avemŭ ce ḑice avantagiosŭ despre unĭĭ funcţionarĭ cari ş'aŭ împlinitŭ rĕŭ datoriile lorŭ!. Vorbimŭ de un óre-care funcţionarŭ!.. Avemŭ decĭ sub ochiĭ noştri unŭ personagiŭ de la Jaşĭ, funcţionarŭ în Basarabia... Al cuĭ fiiŭ e? positivŭ cine póte să scie. Dér se ḑice ca e fiiŭ... de la Tălpălarĭ, şi că elŭ se atinsese la începutŭ de vestminte şi nume de seminaristŭ... Îlŭ găsimŭ că a fost intrat în astă carieră numaĭ cu portulŭ, şi nu cu faptele, precum se cade să fie morale. Îlŭ vedeţĭ une-orĭ umblându purtându nisce ochelarĭ, cu uă faţiă roşie ca cója de racŭ, şi cu călcătura cam schiopătându, fiind vătămatŭ la unŭ piciorŭ decând alergase să înşele

www.dacoromanica.ro

guvernul ca să ia salariu de la duoĕ funcțiuni!.. După nasŭ dă bănuială că cam iubesce romulŭ-pré multŭ; ceiulŭ îlŭ încălḑesce séra binișorŭ, și se închină mai multŭ în mâncare decât în ori-ce. Ca să aréte că este în ceva bunŭ crestinŭ, caută vinu să 'lŭ găsiască cât se va putea mai vechiŭ și cu gustŭ bunŭ. Este învrăjbitŭ cu tóte rudele sale; tuturorŭ le găsesce defecte, și numai elŭ se crede bunŭ!.. Cu orĭ cine a avut vre uă afacere, mai rarŭ să nu 'lŭ fi înșelatŭ!.. S'a amestecat și în politică când a fost ocasiune; a redactat și ḑiarŭ, ca să serviască vre unŭ omŭ de la putere!.. Ênsă îlŭ vĕḑurămŭ tot nechivernisitŭ; cŏcĭ, când se întórse róta lucrurilorŭ și fu dat afară din serviciu, încurênd vindea la jidanĭ obiecte din casă, mobile și chiarŭ chartele de prin părețĭ, ca să mănânce; ênsă tot-d'auna rĕŭ și învrajbitŭ cu toțiĭ, precum arĕtarămŭ. Și, déca elŭ ar' fi avut vre uă putere, ar' fi strivitŭ pe toțĭ aceĭ cu cari mai 'nainte fusese în contactŭ... De voițĭ să 'ĭ scițĭ taliea și titlurile, sémănă cu unŭ burtă-verde. Nu lipsesce de pe la judecătărie de pace. Se găsesce la unŭ ministerŭ unŭ dosariŭ cu numele sĕŭ de conflictele, certurile și încurcăturile ce le a făcut cu colegi sĕĭ, fiind, cum arĕtarămŭ, funcționarŭ, și precât ne aduceamŭ aminte la Cachul ceva!.. Elŭ se numise óre-când directorŭ... Alegeți la vre una din cele mai multe meseriĭ unde s'arŭ afla câte unŭ directorŭ, ca să 'lŭ sciți... Și când scria elŭ atuncĭ cui-va, nu se lăsa mai josŭ decât unŭ ministru, avêndŭ chârtie tipărită cu etichetă: „din cabinetulŭ directoruluĭ!...„ Veți sci că a fost de tóte și p' în tóte, și a avut pretutindenĭ unghiĭ lungĭ, saŭ ghiară lungă, cum se ḑice: și e lucru diavoluluĭ când iĭ ese

www.dacoromanica.ro

cui-va nume rĕŭ, şi tot nepricopsitŭ e!.. Cât despre intrigantŭ, zavistiosŭ şi calomniatorŭ, orĭ cât de mult să căutaţĭ un altulŭ maĭ rarŭ veţĭ găsi ca elŭ, şi tot asemenea maĭ rarŭ să se găsiască unul ca să 'lŭ întrécă în a linguşi, a se însĕnui, şi să răpiască minţile ca să pună pe unul şi pe altul să solicite posturĭ pentru dênsulŭ... Când apucă de intră în vre unŭ serviciu, vĕ puteţĭ imagina ca ce are să fie şi ce o să se petrécă acolo unde unŭ asemenea omŭ este împiegatŭ. A rĕsunat pênă la Ploescĭ de răpirĭ şi de ne'mplinirea détoriilorŭ!.. Eeste şi pensionarŭ, că a servitŭ; ênsă pensiunea-ĭ este vêndută pentru vecie la jidaniĭ usurarĭ.. Pre unulŭ ca acesta îlŭ pune tot-dauna în mişcare şi la serviciulŭ eĭ Moneda...

Dér aci unŭ lucru comediosŭ! găsimŭ numele sĕŭ care trebue să 'lŭ pórte legitima sa consórte că uă altă femeie se numi aşa. Cât despre acea legitimă ni se spune că era îndrăcită; şi că a îndemnat pe fiică-sa, ce era măritată, să 'şi lepede bărbatulŭ!..

Moneda este unŭ diavolŭ care încurcă, mistifică, ciudăţesce şi preface chiarŭ nume... Se vede ênsă că nu ese fumŭ fără să fie focŭ, şi tot aşa este, că: cine s' asĕmĕnă s'adună!.. Aţĭ vĕḑut prin acéstă capitală unŭ asemenea personagiŭ? să sciţĭ că se numesce Schiopătuşĭ. Cât despre femeia ḑisă, i a luat fără vre unŭ dreptŭ numele. Ciudat!.. Cam multă cutezare?!. Biata Basarabia! a avut nefericirea să aibă mulţĭ de asemenea despoietorĭ!.. Sperămŭ că guvernulŭ român la ocasiunea d'a trimite funcţionarĭ în vre uă nouă provincie va lua într' acésta serióse mĕsurĭ...

Moneda ênsă, societate care făcea multe într' ascunsŭ,

www.dacoromanica.ro

ba și chiar lucrurĭ cari sûntŭ contra legilorŭ, îșĭ avea aderenți eĭ pretutindenea și era lățită ca unŭ întinsŭ comerciŭ. Se vede că ḍisa damă juca aci vre unŭ rolŭ: lua și dênsa parte în acéstă societate.

Pungașiĭ cam înmulțițĭ p'acolo, tâlchăriile cu vite și contrabanḍiĭ, cari treceaŭ și trecŭ mărfurile preste hotarele vecine, și d'acolo în altă parte fără să plătiască vamă, se conăcescŭ și se acopere faptele lorŭ pe lîngă nisce hangiĭ saŭ cârciumarĭ jidovĭ de prin șesurile Basarabieĭ, și 'n mai multe puncturĭ la marginea Dunăreĭ. Eĭ aŭ încorageatorĭ complicĭ, și advocați, să 'ĭ apere când dă vre unul în capcană. Burtă verde îĭ servesce în acésta!..

Aproposito! avemŭ a ḍice ceva notândŭ aci despre cârciumarĭ! ne mirămŭ cum autoritățile închidŭ ochiĭ la acésta, că, dregerea vinurilorŭ cu zachar de plumbŭ, și amesteculŭ vitriolului în rachiurĭ, precum ceĭ mai mulțĭ obicinuescŭ la noĭ, este pentru consumatorĭ uă înveninare, e mórte!.. Cine le a întrodusŭ astea în țéră?.. și cine se ocupă de a le controla??.

Apoĭ alta și mai mare. Cu vre uă ḍece anĭ îndărĕtŭ, s'aŭ descoperitŭ de către autorități nisce stabilimente întocmite, precum pe la Galați și pe la Satul-noŭ, al cărora scopŭ era de a face infamul comerciŭ de sânge umanŭ... chipulŭ furării odraslelorŭ de la părinți, nenumĕrate fiice victime din tótă țeara pe fie-care anŭ, cum le trecea din punctŭ în punctŭ și din mână 'n mâna pênă le ducea la Constantinopole, saŭ la Alessandria în Egipetŭ?.. Câte nefericite ființi ș'aŭ găsitŭ acolo mormêntulŭ!!. Ceĭ învestiți cu puterea, cei-ce păzescŭ granițile închidŭ ochiĭ

www.dacoromanica.ro

cum se operează atâtea crime făptuite prin aceĭ scerlatanĭ!..

Ḍisa femeie, din cât înţelegemŭ şi s'a aflat, vêna de mult în fiica ce o descriserămŭ, uă gâsculiţă pentru care i se promisese, de către negustorul Şmilache din Constantinopole, uă pungulиţă cu uă bună sumişóra de galbenĭ. Acesta, învestitŭ ca unŭ nemţişorŭ şi dându-se, după împregiurărĭ, de diferite ocupaţiunĭ, pentru care umbla mereŭ cu vaporulŭ pe Dunare, şi schimbându numele cât şi naţionalitatea, făcuse din ḍisa femeie unŭ instrumentŭ pentru comerciul luĭ... Şmilache, temêndu-se ênsă pré mult de militari cari păziaŭ la graniţă, în diferite punctурĭ, le da monedă, ca marfa să trécă înainte neobservată... Şi femeia sus numită găsesce, tot în militarŭ, unŭ obstaclu la planurile şi scopul eĭ. Va găsi dênsa uă monedă şi acestuia! Va sci ea pré bine să se folosiască născocindŭ vre uă dievolie şi ursindŭ vre uă intrigă!..

Susana fusese maĭ 'nainte însciinţată prin femeia care îĭ recomandă pe străinŭ, că e unŭ impiegatŭ la uă ambasadă, ba şi 'ĭ adusese fel-defelŭ de vorbe şi multe promisiunĭ din partea acestuia, la care fiica nu deteântêĭ ascultare. Aceia întrebuinţase fineţe şi promisiunĭ ca să ademinéscă acestŭ copilŭ; îĭ ḍisese în cele după urmă, că străinulŭ o cere în căsătorie, că o ia precum se găsesce şi o va îmbrăca în aurŭ şi cu diamante. Fiica roşi şi nu 'ĭ dete nicĭ unŭ rĕspunsŭ. Vicléna aspidă învĕlia veninul eĭ cu nisce forme îngerescĭ vorbindu-ĭ într'una şi promiţêndu-ĭ maĭ multe. După aceia a lăsat-o un timpŭ fără a'ĭ maĭ ḍice ce-va de baronul eĭ. În cele d'âncêĭ nefericite ḍile după incendiul întêmplatŭ fiica dormise vre

www.dacoromanica.ro

uă duoĕ ḑile în casă la dênsa. Atuncĭ earăşĭ îĭ vorbi. Militarulŭ care se înamorase atât de mult de astă copilă, adusese la desperare pe acea talpa-iaduluĭ. Ea ar' fi voitŭ cu orĭ ce preţŭ să 'lŭ scótă din inima fiiceĭ; şi, atuncĭ când ea îlŭ vĕḑu eşindŭ cu dênsa la braţŭ, turbă de mânie, şi îĭ făcu acelŭ semnŭ cu degitulŭ, de şi prefăcênduse că surîdea...

Pe la începutulŭ luĭ Octombre, venise în Ismail fiica Borceanuluĭ de la Silisce, din Transilvania, cu unŭ frate al eĭ maĭ micŭ, să caute pe soţiul eĭ, care în anul acela păscuse oile pe lêngă bălţile şi comuna Chişliţa, saŭ maĭ departe pe la marginea mărieĭ. Acéstă femeie era măritată cam de vre uă duoĭ anĭ; era una din acele române cu ochiĭ dulcĭ şi cu faţia albă fără să fi întrebuinţatŭ vre uă-dată alt-ceva decât apă limpede de isvorŭ când se spăla. Ea purta uă măramă albă cu florĭ de borangicŭ fórte subţirĭ pe la marginea căpătîlorŭ, ce scia pré bine a o aşeḑa, şi unŭ vâlnicŭ pe dênsa de tótă frumuseţea, cusutŭ cu mătăsurĭ de însĕşĭ mâna eĭ, atrăgea admiraţiunea trecĕtorilorŭ. Fără să se fi îngrijitŭ ea vre uă-dată de mode, cu aculŭ şi cu ţesĕtura avea atâtea lucrurĭ făcute în casă, cu care se împodobia; care dedea a înţelege, că portulŭ simplu dér curatŭ face uă femeie pré frumósă; şi, că, deprinderea la lucru menagiuluĭ, va ţine loculântêĭ totd'auna în eḑucaţiunea femeieĭ!..

Mitea cercă uă mare bucurie că vĕḑu dupĕ câţĭ-va anĭ pe fiica şi feciorulŭ Borceanuluĭ, fostul sĕŭ stŏpânŭ în munţĭ. Se cădea neapĕratŭ ca elŭ să vie înaintea acestorŭ copiĭ cunoscuţĭ, şi să nu'ĭ părăsiască în timpŭ de vre uă duoĕ ḑile cât aŭ fost eĭ în astŭ oraşŭ.

www.dacoromanica.ro

Sergentulŭ şi femeia cea cu peptulŭ ca al lebădiţeĭ, cu ochiulŭ ca al căprióreĭ şi viersul sonorŭ ca uă musică, veniseră de la portŭ, dimpreună cu fratele eĭ, feciorăşulŭ Borceanu, în unul din ḑisele bulevarde. Ceĭ maĭ mulţĭ trecĕtorĭ se uitaŭ la eĭ, şi nu se puteaŭ să nu se opriască unŭ minutŭ ş'a întreba : óre astă română frumósă va fi sora, saŭ femeia militaruluĭ?

Eĭ pâşiaŭ, acéstă grupă, cu unŭ pasŭ regulatŭ; şi, în astŭ timpŭ, fără să se uite la ceĭ cari îĭ observa de departe, urmaŭ conversaţia lorŭ, prin care rechiămaŭ plăcutele amintirĭ ornate cu florĭ şi cu cântece a le copilărieĭ.

Duoĕ femeĭ ênsă, dintre cari cea maĭ matură se urcase pe treptele din uşa uneĭ modiste, arĕtându cu degitulŭ grupa din aleiŭ, vorbia aceleĭ maĭ june care s'arĕta aprinsă şi de tot turburată la astă privire. A fost destul acésta pentru ca să facĕ pe Susana, fiind chiămată înadins, de către céstă-laltă tovărăşiţă care se urcase pe pragulŭ modisteĭ, să cerce uă profundă turburare în sufletu-ĭ aţîţată de gelosie.

Din cât se înţelege, intriga începu a prinde rădĕcină, şi vorbele cu care termină ḑisa femeie vĕrsaŭ focŭ şi veninŭ. Eată-le :

„Veḑĭ, draga mea? acum eştĭ încredinţată că eŭ nu „am minţitŭ, şi că militariĭ sûntŭ nisce cioflengarĭ cari „n'aŭ statornicie! Eată ce face iubitulŭ dumitale pe care „îlŭ creḑuşĭ că este unŭ sântŭ, care acum te va părăsi!.. „Veḑi-lŭ?..

Copila nu rĕspunse, dĕr se uită cu nisce ochĭ marĭ vĕḑêndŭ pe împeţitul eĭ alăturĭ cu uă femeie străină cu care se depărta mergêndŭ spre cathedrală. Ea n'avusese

www.dacoromanica.ro

încă esperiență de viață, și-i judeca după cum i se păruse lucrurile, sau după cum îi ḍicea astă bună de gură femeie!.. Se făcuse de tot albă și galbenă la față, și peptul îi bătu de mânie. Atâta voise s'acea intrigantă, care, la înturnarea ei spre casă, îi ḍise : să vii pe la mine draga mea!..

Déca fiica Borceanului și cu băieţelul ar' fi rămasu mai mult timpu în ast oraşu, de sigură că erau să 'i introducă militarulu pe la cunoscuți, dér ea trecuse pentru a se duce la Chișliţa după bărbatul ei. După plecarea ei cu vre uă duoe familii Siliscen, cu care a fost venit la Ismail, Mitea se duse la fidanţata sa să se scuse de nevenirea lui în acele duoe ḍile. Uă găsi bolnava... Numai bătrâna îlu priimi și stătu de vorbă cu elu. Elu veni a duoa-ḍi; ea era mai bine, ênsă avea ce-va durere de capu, și 'i ḍise că trebue să stea liniștită... Mitea se mira de acésta. A treia ḍi, ea stătu închisă în casă, și bietulu june nici nu avusese ocasiune ca să 'i spuné cine era acea femeie străină și cu ce afaceri venise acolo.

De câte ori ênsă pleca militarulu din casă, în urma lui era îndată femeia acea însemnată!..

VII

RĂPIREA FECIÓREI DE LA GALAȚI

'Trebue să te hotărescí; va fi pentru binele dumitale!.. îi ḍise aceia uitându-se cu nisce ochi de șérpe asupra tine-

www.dacoromanica.ro

reĭ fiice care sta pe gônduri. Uită pe acelŭ împuşcă lună care nu o să te facă fericită!.. Vino de veḑĭ ce ţi a adus bărbatulŭ care adevĕrat te iubesce! Vino numaĭ pênă la mine!.. Elŭ e tînĕrŭ galantŭ, şi maĭ multŭ, că te ia fără să 'ĭ daĭ vre uă zestre! Uite, să te grăbescĭ să plecĭ cu elŭ când pornesce cel din urmă vaporŭ de la Galaţĭ, că apoĭ se strică timpulŭ şi este rĕŭ de a maĭ călĕtori pe Marea-négră pênă la Constantinopolŭ. Lasă aci tóte; şi de sigurŭ veţĭ face acolo formele, darurile şi nunta!.. Îţĭ spun, cam cu greŭ o să maĭ găsescĭ uă ast-fel de ocasie bună! Veḑĭ, pe lêngă că mergĭ să te măriţĭ într'uă ţeară unde e tot-d'auna primăvĕră şi florĭ, apoĭ, înavuţindu-te, o să poţĭ să facĭ bine şi părinţilorŭ dumitale, cari sûntŭ lipsiţĭ de avere, trimiţêndu-le de acolo banĭ şi orĭ ce!..,

Copila nu creḑu de uă-camdată acele marĭ promisiunĭ, ênsă, desgustată vĕḑêndŭ miserii în casă: tata al eĭ de supĕrărĭ, am ḑisŭ cam bea, mama sa bolnavă paralitică, bĕtrâna care o supĕra cu multa eĭ moralĕ, şi care îĭ tot spunea de obiceiurile de maĭ de mult, tóte acestea o aduse în stare să facĕ astă greşială... Voi uă-dată măcar să dea ascultare aceleĭ bune amice, către care ea îşĭ vĕrsase adese-orĭ foculŭ când eraŭ amênduoĕ. Se duse la dênsa. Găsi în adevĕrŭ acolo pre bărbatul despe care ea îĭ vorbise în atâtea rânduri. Lucrurile eraŭ întocmite şi regulate de către ḑisa femeie. Acela, maĭ întêĭ îĭ sărută mâna cu politeţe, şi apoĭ îĭ vorbi, glumi, rîse, şi după câte-va momente presintă juneĭ fiice unŭ inelŭ de aurŭ cu briliantŭ, de care ea rĕmase în uimire când îlŭ vĕḑu. Mitea nu 'ĭ detese nimicŭ de acestea, cŏcĭ ostaşulŭ n'avea decât simţimente.

www.dacoromanica.ro

Ca cum astă bijuterie luă mințile Susaneĭ, simți în vinele eĭ unŭ focŭ ce nu 'lŭ cunoscuse pênă atuncĭ, par'că uă forță nouĕ i se împrăștie în corpul eĭ, uă dorință despre care nu era în stare să 'șĭ dea uă sémă îĭ coprinse sufletulŭ; ea atuncĭ credu, amăgită fiind, că păsesce pe treptele fericireĭ!..

Ce să vĕ maĭ înșirŭ multe! Militarulŭ în astŭ timpŭ venise pe acasă, dér negăsind-o, a plecat.

A duoa-ḑi, amica acesteia îĭ propusese din partea galantuluĭ dumnéeĭ noul peținătorŭ, ca să mérgă împreună cu alte persóne la Galați, cu vaporulŭ Orientulŭ. Ce frumosŭ o să fie acolo!.. Baronulŭ va tracta pe toțĭ cu uă mésă pe vaporŭ precum și la Galați, ḑise dênsa... Din partea juneĭ fiice cine va fi? Părinți eĭ nu pot merge, și nicĭ nu trebue să céră voe de la dênșĭ când ea merge unde-va... Ea e acum majoră!.. Emanciparea este în spiritulŭ secululuĭ: femeia are drepturĭ!.. Acestea eraŭ amestecate în consiliile ce le da ḑisa femeie asteĭ copile.

Susana spuse numaĭ mameĭ bĕtrâne, că nisce persóne familiĭ onorabile, a învitat-o să mérgă la Galați, și a duoa-ḑi se va înturna.—Aĭ întrebat pe tată-tĕŭ? îĭ ḑise bĕtrêna femeie. — Lasălŭ pe tata! rĕspunde mameĭ sale bĕtrâne fiica cu unŭ zîmbetŭ, fără a avea vre unŭ alt cugetŭ.

— Dér tată-teŭ o să scie!.. adăogă bunica.—Uă călĕtorie de uă ḑi pênă la Galați, ce rĕŭ póte să fie?..

A duoa ḑi pré de diminéță pleca bastimentul austriacŭ, în timpŭ pe când Mitea era la casarmă.

Persónele ce compunea societatea călĕtóre eraŭ: duoĕ fete cari se cunosceaŭ dupĕ portu lorŭ că eraŭ din nor-

www.dacoromanica.ro

dul Moldoveĭ şi veniseră pe la Fălciĭ şi Cachul, omul cel cu ochelarĭ cu pântecele ca burtă-verde, şi femeia care îĭ purta numele sĕŭ, ca făcêndŭ parte din cunoscinţă în familie şi amică cu copila ţisului funcţionarŭ.

Pré de diminéţă plecară eĭ, pe unŭ timŭ umidŭ şi rece, dér maĭ târţiŭ, unŭ soare dulce făcênd să străluciască natura în întinsulŭ fluviuluĭ, ţişiĭ călĕtorĭ simţiră multă plăcere privindŭ acestŭ spectaclu. Bastimentulŭ naviga trecêndŭ prin faţia atâtorŭ oraşe situate pre ţermĭ şi veţêndu-se de departe turnurile bisericilorŭ d'a stânga Dunăreĭ şi bisericile cu geamiile prin oraşele d'a drépta, locuite de Musulmanĭ şi Crestinĭ.

Persónele aci numite prânsiră la uă mésă. Pre dupĕ amiaţĭ puseră piciorulŭ în Galaţĭ, şi traseră la uă casă unde se vedéu stŏpânii şi servitoriĭ nisce străinĭ, în strada Portuluĭ... Acolo ear a dat mésă acela pe care femeia cea însemnată îlŭ numia baronŭ. Burtă-verde se înveselia avênd unŭ vinŭ albŭ vechiŭ de Odobescĭ şi mâncărĭ grase dinaintea luĭ...

Nóptea, acele duoé fete dormiră într'uă cameră mobilată, împreună cu Susana.

De şi, într'unŭ rândŭ, dênsa intrândŭ în cameră, le suprinsese vorbindŭ: 'Óre, Anco, bine facemŭ noĭ că mergemŭ departe de ţéra nóstră dupe nisce făgăduelĭ nesigure?.. Eŭ m'am îndemnatŭ dupe tine!.., Şi ele tăcură veţêndŭ că alt-cine-va le aude, nefericitele!..

Susana nu le maĭ întrebă de uude şi cine sûntŭ, şi dênsele tăcură...

Ea astă-dată se găsi preocupată; se mustra în sine că a plecat fără să 'şĭ céră voie de la tata al eĭ; ênsă creţu că se va re'nturna precum i se promisese...

www.dacoromanica.ro

— Ce ḍicĭ, draga mea? aĭ dormit bine? o întrebă aduoaḍĭ femeia cea cu semne de bubatŭ în obrasul eĭ, estĭ mulţiămită cum aĭ petrecutŭ?.. Esti acum hotărîtă? Voescĭ să pleceĭ?.. Ce nobilŭ bărbatŭ!.. Aĭ veḍut?.. O să fiĭ fericită!..

— Unde să plecŭ? vomŭ merge cu toţĭ înapoĭ? observă copila.

— Nu, draga mea, vaporulŭ cel mare de mesageriĭ plécă astă-ḍĭ; să mergĭ şi D-ta!..

—Înapoĭ la Ismail o să fimŭ astă-ḍĭ? O să mergemŭ cu toţĭ?.

— Ba nu, iubita mea, eŭ o să maĭ întârḍiiŭ p'aicĭ cu dumnéluĭ!..

— O să mergŭ singură pe vaporŭ?..

— Cu acele duoĕ tinere tovărăşite, şi cu domnulŭ baronŭ. Ce nobilŭ! ce delicatŭ bărbatŭ!.. aĭ vĕḍut ce mâini curate are?.. O să fiĭ îmbrăcată cu stofă de aurŭ şi o să porţĭ numaĭ petre nestimate pe capŭ!..

Copila aci zăpăcită creḍu că merge la portŭ să se îmbarce earŭ pe vaporulŭ care se duce la Ismailŭ. Plecară cu toţiĭ, dupe ce luară ḍiua bună de la casnicĭ, pentru a merge la portŭ.

Domnişorulŭ roşcatŭ la faţiă fusese maĭ 'nainte, scóse bilete pentru fete şi pentru dênsulŭ.

Unŭ bastimentŭ mare cu helice fuma în portŭ, unde pênă în ḍiuă uă mulţime de ómenĭ descărcaŭ şi încărcaŭ lăḍĭ cu mărfurĭ şi nisce butóie. Încărcarea se terminase şi mulţĭ pasagerĭ se strênsese la portŭ. Lanţurile făcură sunetŭ rĕḍicându ancora; şi dupe tóte pregătirile se dete semnalulŭ de plecare. Pasagerĭĭ se urcaseră, bărbaţĭ şi femeĭ; între acestia nu lipsi şi omul burtă-verde, cu vre uă duoĭ jidovĭ.

www.dacoromanica.ro

Copila intră tremurându uimită de vederea mulţimeĭ ómenilorŭ din echipagiŭ, şi era ca înmărmurită de uă-dată veḑêndŭ forma cea monstră a bastimentuluĭ care navighează pe mare. Semnalulŭ se auḑi şi a duoa şi a treia óră, şi lanţurile cu tot bastimentulŭ urmaŭ detunătorulŭ lorŭ sgomotŭ. Pênă să ia séma copila privind în tóte părţile şi cu acelŭ galantŭ cavalerŭ dinaintea eĭ, cel-ce se servia cu vorbele cele maĭ frumóse şi înfăçişându-ĭ cele maĭ delicate politeţe, se vĕḑu că şodiera ardea maĭ cu putere rĕdicându uă colónă de fumŭ, şi bastimentulŭ se mişca de lêngă ţermĭ. Acea femeie ênsă şi omulŭ burtăverde şi vre uă duoĭ jidovĭ eşiseră...

Dumneḑeule! astă copilă ce face?... unde ea va merge?.. Nicĭ unŭ omŭ cunoscutŭ, nu era nimenĭ pe lêngă dênsa ca să o previnĕ, să o deştepte din ameţire?..

Sergentulŭ Mitea aflase din portŭ la Ismailŭ de plecarea eĭ în acea ḑi, şi alergă îndată acasă unde vorbise numaĭ cu bĕtrâna. Elŭ care nu luase nicĭ uă-dată congediu în atâţĭ anĭ de serviciu, obţinu acum pentru cincĭ ḑile de la comandantŭ. Plecase într'uă cărucióră din Ismailŭ, de a nu perde timpŭ, şi merse tótă nóptea pe şóseaoa care duce spre Galaţĭ. Pênă în ḑiuă elŭ fusese la Reni, şi ḑ'acolo, fără a se opri cincĭ minute, se dirigeă către Galaţĭ. Ajunse acolo la portŭ tocmaĭ în minutulŭ cândŭ bastimentulŭ intra în largulŭ apelorŭ. Abia se putea cunósce persónele ce eraŭ pe bordŭ. Mitea vĕḑu pe copilă, şi ĭĭ striga: „Unde?.. Unde aĭ plecat??. Nu scimŭ din ce simţimentŭ dênsa ĭĭ făcu semnŭ cu batista. Pentru elŭ atuncĭ universul întregŭ se păru a fi negru; i se turburase ochiĭ în capŭ şi ĭĭ venise ca uă nebunie să se arunce în ape.

www.dacoromanica.ro

Unŭ marturŭ ocularŭ a spus că a vĕḑut, în momentulŭ când era să plece bastimentulŭ, că, jidovu Şmil, care trecea de negoţiantŭ şi însărcinatŭ cu diferite afacerĭ pe la oraşele porturĭ, s'a scoborît unŭ minutŭ la ţermŭ; şi, vorbindŭ ce-va cu femeia cea însemnată, i a întins în adevĕrŭ uă pungă plină cu aurŭ care acésta a luat-o cu multă adresă. Negreşit argintulŭ vînḑărĭĭ pentru acele treĭ fiice... Ḑise vorbele acestea rĕmânêndŭ ea pe uscatŭ şi cu ochiĭ ţinêndu-ĭ spre ape: „Dute, draga mea! (înţele„gêndŭ pe Susana). Uită virtutea, şi nu crede că totŭ ce „strălucesce este aurŭ, totŭ ce se vorbesce este adevĕrŭ!.. Nu „veĭ fi tu maĭ bună decât mine ca să rĕmâĭ castă sub „acoperemêntul teŭ de onóre!.. Şi, terminândŭ aceste vorbe, se umflă de unŭ rîsŭ satanicŭ care se descria în ochiĭ şi fisionomia eĭ cea însemnată. Demonulŭ Infernuluĭ n'ar' fi apărutŭ sub uă altă formă în acele momente...

Eară unŭ jidovŭ bĕtrânŭ care se ţinu de mână cu acelŭ personagiŭ cu caracterulŭ scârbosŭ, pe care noĭ îlŭ numirămŭ burtă-verde, veni a vorbi tînĕruluĭ ostaşŭ, care sta mêhnitŭ privindŭ depărtânduse fidanţata sa, póte pentru tot-d'una!..

— N'aĭ voit să scoţĭ din focŭ baniĭ de cari ţi am ḑisŭ, aveaĭ ḑiumĕtate din eĭ acum; aĭ căutat să scoţĭ pe uă femeie?.. ea a plecat la Ţarigradŭ!.. Heĭ! tînĕrule!!.

Şi elŭ, jidovulŭ, dimpreună cu fostul de altă-dată directorŭ pe la maĭ multe meserĭĭ, se bucuraŭ amênduoĭ de nefericirea întêmplată sêrmanuluĭ ostaşŭ.

Nicĭ numaĭ perdu timpŭ, Mitea sergentul, să stea în Galaţĭ, şi plecă cu unŭ altŭ vaporŭ, tot în acea ḑi, către Ismailŭ.

www.dacoromanica.ro

Când ajunse cam înnoptatŭ, i se spuse de la portŭ, că îlŭ căutase împărţitorulŭ de scrisorĭ, avêndŭ una pentru dênsulŭ.

A duoa-ḑi la opt ore, luă de la postă uă scrisóre şi unŭ gropŭ cu 300 francĭ, cari îĭ trimisese Soare, dupĕ cum îlŭ rugase. Acesta îĭ amintia scrindu-ĭ: „Când te veĭ „libera. Miteo, şi veĭ voi să te însorĭ, să cauţĭ uă femeie „pe potriva ta, care să fie lucrătóre şi cu minte, ca să „fiĭ fericitŭ în viaţă!..„

Acestĭ banĭ fuseseră destinaţĭ maĭ dinainte ca să 'ĭ dea în ajutorulŭ sêrmaneĭ aceleĭ familiĭ, care acum fusese în mare lipsă şi în jéle...

Bĕtrâna, bunica feteĭ, prepusese un minutŭ, că, Susana fiindŭ înţelésă cu militarulŭ, elŭ a scos-o din minţĭ şi a pus-o la cale să părăsiască casa părinţilorŭ. Cândŭ vĕḑu ênsă că tînĕrulŭ veni singurŭ şi spuse, cu ochiĭ în lacrimĭ, cele ce s'aŭ petrecutŭ, bĕtrâna începu să plângă, să ţipe şi apoĭ căḑu leşinată ca mórtă pe pământŭ.

Cât pentru militarŭ, ocupaţiunea este medicamentulŭ cel maĭ bunŭ sufletelorŭ bolnave; elŭ plecă la destinaţia serviciuluĭ seŭ.

Maĭ târḑiŭ, bĕtrâna a aflat de sórtea Susaneĭ, prin uă scrisóre care i s'a trimis...

www.dacoromanica.ro

PARTEA A DUOA

VIII

CALAFATUL ŞI OSMAN

Nu putemŭ să facemŭ alt-felŭ, ci, să ne permită lectorulŭ să ţicemŭ întrécătŭ ceva despre începutulŭ resbeluluĭ din anul acesta 1877. Este a nuoa campanie cu care Rosia s'a rĕdicat contra Turcieĭ; duelul dintre aste duoĕ Puterĭ datează aprópe de duoĭ secolĭ. Maĭ de multe orĭ resultatulŭ asteĭ lupte fu întinderea teritoriuluĭ celeĭ de maĭ susŭ, în Asia şi Europa. Uă singură dată s'a întêmplat de a cedat de la dênsa, şi acésta numaĭ pentru momentŭ!.. Prin lăţirea ênsă influenţeĭ şi mărireĭ unuĭ imperiu creştin, coreligionariĭ seĭ din imperiulŭ turcŭ a trebuit să aştepte, din rivalitatea şi ciocnirea astorŭ puterĭ, óre-cari ajutorŭ de desvoltare... Ele aŭ sperat acésta...

Şi, îndecursulŭ a uă ţiumĕtate secolŭ, vorbindŭ despre România, începêndŭ de la revoluţiunea luĭ Vladimirescu, evenimente marĭ şi numeróse s'aŭ succedatŭ în acéstă ţeară fiind sub suzeranitatea Pórteĭ-Otomane, în care timpŭ se emancipară unele state...

www.dacoromanica.ro

Ne vomŭ mărgini ensă a schiţa numaĭ cel din urmă evenimentŭ sub care ne găsimŭ.

Credemŭ că vĕ este cunoscutŭ ce-fel se începu să se agite Chestiunea Orientuluĭ?..

Pe la finile anului 1876, dupe resbelulŭ Erţegovineĭ, Montenegruluĭ, Bosniĭ, Serbii şi insurerecţiile Bulgarilorŭ contra Turcieĭ, orisontele politicŭ se turbura şi se întuneca mereŭ spre acéstă parte. Ceĭ de la posiţiunĭ înalte prevedéŭ, că, în curêndŭ, va irumpe uă vijelie belică teribilă, care va ameninţa pe toţĭ. Şi fii Românieĭ, bărbaţĭ de stat a'ĭ eĭ, eraŭ détorĭ să fie atenţĭ, şi să punĕ ţeara precât s'a putut pre unŭ piciorŭ maĭ sigurŭ, să fie la adăpostŭ de aceste evenimente, ca să înfrunte acéstă vijelie, de a eşi maĭ puţin păgubită, şi chiarŭ de a câstiga, déca se póte, din resbelulŭ a duoĕ puterĭ marĭ limitrofe. Eĭ se puseră alăturĭ cu celŭ maĭ tare!..

Ţiaristica a spus îndestulŭ ce-fel aŭ mersŭ lucrurile în decursul anuluĭ din urmă, şi nu este, credemŭ, individŭ pênă la copilŭ ca să nu scie şi să cunóscă tot ce s'a petrecutŭ în politică şi arme, în acest anŭ 877.

Déca noĭ ne permitemŭ aci să atingemŭ acéstă chestiune, o facemŭ numaĭ cât să putemŭ a descri pe junele militarŭ din cunoscinţa nóstră, în tóte peripeţiile şi împregiurările în cari sórtea l'a aruncat.

Pe la începutul luĭ Noembre, anul espiratŭ, îlŭ vĕţurămŭ în Bucurescĭ cu ocasiunea concentrăriĭ ósteĭ. La începutul cestuilalt anŭ 77 s'a simţitŭ necesitatea ca să se mobiliseze corpurĭ pe la graniţă, şi elŭ fu trimisŭ, dimpreună cu unŭ corpŭ de dorobanţĭ, la Giurgiu. Dér dupĕ puţin timpŭ, eşindŭ vorba despre pace, cu tótă nereuşita

www.dacoromanica.ro

conferinţelorŭ a represintanţilorŭ Puterilorŭ Europeĭ la Constantinopole, guvernulŭ nostru retrase trupele, şi chiar începuse a le desconcentra.

Atuncĭ vĕḑuiŭ pe Mitea, junele nostru militarŭ, earăşĭ în capitală.

La începutul luĭ Aprilie, guvernulŭ românŭ chiămă din noŭ reservele sub arme şi se făcu concentrărĭ-maĭ marĭ de óste, avêndŭ ochiĭ aţintiţĭ la duoĕ puncturĭ strategice, Bărboşiĭ, unde e podul peste Siretŭ, şi Calafatul, pe cari maĭ dinainte le fortificase. Ostirea cea numerósă a diferitelorŭ regimente era încartiruită pe la particularĭ la începutulŭ acestuĭ anŭ. Româniĭ deteră concursŭ pentru fraţiĭ lorŭ oştenĭ. Prin rechisiţiune, în cele din urmă, s'a adunatŭ din tótă ţeara caĭ, producte, şi de tóte câte aŭ trebuit uneĭ campaniĭ. Asemenea şi tot felul de oferte în banĭ şi diferite ajutóre s'aŭ adunatŭ de la patrioţĭ.

Militarulŭ, a căruia cunoscinţă datează de când l'am vĕḑut în mnnţiĭ Gorjuluĭ, l'am avutŭ la mine în cuartirŭ.

Atuncĭ avuseiŭ ocasiune să sciŭ tóte aceste amenunte ce le am descrisŭ.

Şi nu era unŭ momentŭ ca Mitea să nu vorbiască de fosta fidanţata sa, de acea copilă nefericită prin imprudenţa eĭ, de miseria şi calamitatea ce a căḑut pe părinţi eĭ, de greşiala ce a făcut-o dênsa şi de barbaria ce se petrece în acea ţeară, locul unde ea era captivă. Nu 'ĭ era ênsă cunoscută îndestul şi perfidia aceleĭ femeĭ însemnate, care, dupe ce că a vêndutŭ cu chipulŭ cel maĭ viclén pe biata copilă pe aurŭ, cum s'a aflat maĭ în urmă, apoĭ o şi batjocurise cu calomniile şi tot felul de vorbe inventate de dênsa.

www.dacoromanica.ro

Ceia ce observasemŭ în elŭ era, că, în rândul d'întêĭ, fiind ranele sufletuluĭ seŭ tot nevindecate, vorbia cu mare dorŭ despre acea junĕ perdută pentru care avusese altă-dată cele maĭ frumóse simţimente. În urmă ênsă, cât fusese la Giurgiu şi a avutŭ ocasiunea să întêlniască acolo pe acea eventuristă cu semnele pe obrasŭ, care denegri şi calomniă pe fată cât putu dinaintea juneluĭ, elŭ creduse vorbele eĭ, se umplu de ură şi scârbă şi rarŭ maĭ pomenia de ea. Mitea, cum era făr' de esperienţă necunoscêndŭ bine rĕutatea ómenilorŭ făcuţĭ de a calomnia, dise că aşa este; şi, déca nu blestemă pe acea junĕ fată, se aprinse de mare furie în contra tiranuluĭ captivităţi eĭ, şi jură din adâncul inimeĭ a urî ş'a despreţui tot ce este musulmanŭ, tot ce este turcŭ pe lume, pentru că aşa i se spusese că Turciĭ o furase, de şi o vedŭse când se depărta pe vaporŭ. Slăbiciune, eróre!..

Animositatea sa, vorbindŭ despre persóna luĭ, îlŭ făcuse turcofagŭ; şi, când audi că Ruşiĭ trecŭ, săltă de bucurie. Elŭ cu tóte acestea nutria în ascunsŭ óre-carĭ speranţe. Amorulŭ are tinereţe şi îndurare de ceĭ nefericiţĭ, atunci când am avea dreptulŭ să nu ne maĭ gôndimŭ şi să stergemŭ din inima nóstră numele uneĭ fiinţĭ denegrite pentru care altă-dată aşa de mult ne interesamŭ. Ar' fi voit chiar să fie înşelatŭ, bietulŭ june militarŭ!.. Era momente când elŭ nu credea acele ce i se dise despre dómna inimeĭ sale; şi socotia, că, póte, prin acestŭ resbelŭ, purtându-se coragiosŭ şi făcêndu-şĭ détoria de bravŭ, póte, va găsi vre uă ocasiune, într'uă di, vre unŭ chipŭ saŭ midlocŭ d'a se face, prin luptă, măcar atâta, de a fi şi astă-dată mântuitorulŭ eĭ..

www.dacoromanica.ro

Să venimŭ acum la fapte serióse ce se petrecură.

În adevĕrŭ oştirile rusescĭ trecură, prin patru puncturĭ în teritoriulŭ Românieĭ. Ŭă proclamaţiune imposantă însciinţa pe Românĭ de venirea lorŭ, subsemnată de Marele duce Nicolae, comandantele superiorŭ împĕrătescеĭ armate; arĕta că intră ca amicĭ şi voitorĭ de bine, legile ţereĭ şi teritoriulŭ vorŭ fi respectate, locuitoriĭ să rĕmâie liniştiţĭ în îndeletnicirile lorŭ, şi tot ce se va cumpĕra se va plăti cu banŭ în numerariŭ.

Mulţĭ dintre ceĭ maĭ serioşĭ bărbaţĭ se cam înduoiră d'a crede, pênă ce vĕḑură cu ochiĭ intrarea Ruşilorŭ şi citiră ḑisa proclamaţiune.

Îndată organele publice anunţară acésta întregeĭ ţerĭ; şi corpurile legiuitóre desbătură cu mare sgomotŭ închiăierea uneĭ conventiunĭ, care s'a priimitŭ între guvernulŭ român şi celŭ imperialŭ rusŭ : că se vorŭ respecta tóte cele maĭ usŭ ḑise, şi teritoriulŭ nostru va fi apĕratŭ de sângerósele urmărĭ a le resbeluluĭ. Acestŭ demersŭ din partea guvernuluĭ Românieĭ, care ceruse maĭ 'nainte de la Puterĭ neutralisarea teritoriuluĭ ţereĭ, şi neobţinênd-o, a găsit acestŭ singurŭ miḑlocŭ d'a asigura averea şi individualitatea eĭ, făcu pre Înalta-Pórtă să trécă pe Românĭ ca contrarĭ aĭ seĭ; şi guvernulŭ Sultanuluĭ dete ordine la comandanţi cetăţilorŭ învecinate, d'a se purta către întréga ţeară ca cum ar' vedea în ea unŭ inimicŭ. Turciĭ vĕḑură pre inamicŭ, fără a face distincţiune, Ruşĭ, orĭ Românĭ, pe ţermulŭ stângŭ al Dunăreĭ...

Drept, oraşele nóstre de pe lângă Dunăre mult suferiră cu începerea ostilităţiĭ. Proverbulŭ ḑice: Că e vaĭ de brósce în lacŭ unde se tăvălescŭ bivoliĭ!..

www.dacoromanica.ro

Armatele Ţarului veniaŭ precum vin nuoriĭ de tómnă, ca suflarea şi ninsorile despre Oralĭ, veniaŭ şi curgéŭ precum cade ploile în Aprilie şi umflă rîurile şi fluviile marĭ. Ele acoperiră câmpiile, văile, dealurĭ şi păduri, că nu se maĭ vedea în tóte locurile decât óste pedestră şi călărĭ, corturĭ, carăle transporturĭ de muniţiune şi provisiune, căzăcime, artilerie cu tunurĭ de câmpŭ şi de cetăţĭ, machine şi bărcĭ pentru poduri, ambulanţe şi tot serviciul al intendenţeĭ, precum şi nenumĕraţĭ antreprenorĭ de depourĭ de provisiunĭ, speculanţĭ, jidanĭ, marchitanĭ etc.

Precum numirămŭ, păşindŭ eĭ pe la începutul luĭ Aprilie în teritoriul Romănii, în-curênd umplură tótă ţéra înaintândŭ repede regimente, corpurĭ, divisiunĭ, şi nenumĕrate escadróne; de la Unghenĭ, despre nordul Moldoveĭ şi pênă la Oltŭ, ţinêndu-se şirŭ tabere de tabere, aduse cu trenulŭ caleĭ ferate, cum şi pe josŭ, pe căile principale şi lăturate, cari umplură, cum arĕtarămŭ, câmpiile, satele, capitale şi maĭ tótă marginea Dunăreĭ. În Maiŭ sosi şi ênsuşĭ Maiestatea Sa Ţarul cu Mariĭ-ducĭ şi aprópe cu tótă casa, aşeḑêndŭ cartierulŭ generale la Ploiescĭ. În capitală se făcu marĭ pregătirĭ d'a priimi unŭ autocratŭ óspe. Se petrecu tot felul de ceremoniĭ, procesiunĭ şi manifestărĭ cu arcurĭ triumfale şi acoperindŭ stradele populaţia cu buchete. Sosindŭ Maiestatea Sa Ţarul, Măria Sa Domnitorul şi Dómna îlŭ priimi la gară cu multă onóre, şi fu dus la palatul de véră la Cotrocenĭ. Séra s'a iluminatŭ oraşulŭ, s'a dat representaţiunĭ şi s'aŭ făcutŭ manifestaţiunĭ cu torţe şi cu musicĭ la palatŭ şi prin pieţe. Déca Maiestatea Sa Sultanul n'a voit vre-uă dată să visi-

www.dacoromanica.ro

teze România, popululŭ capitaleĭ a avut dreptate a se bucura vĕḑêndŭ în miḑloculŭ sĕŭ pe Maiestatea Sa Alexandru II. Venirea mareluĭ Imperatorŭ al tutulorŭ Rosiilorŭ fu salutată cu serbătorirĭ dupe cum se face unuĭ asemenena înalt óspe.

De ací lucrurile se întocmiră, se înțeleseră, se regulară și se făcu serióse pregătirĭ de a trece Dunărea; care acésta se efectuă ceva maĭ târḑiŭ, pe când începu a se retrage apele cele marĭ din ploindele acesteĭ primăverĭ.

În curêndŭ lupta a și început; ostilitate militară îndată de la venirea rușilorŭ fu desfășurată crâncenă între aceste duoĕ puterĭ beligerante, Rusia cu Turcia, maĭ ântêiĭ pe Dunăre (la Brăila, între monitórele turce cu bateriile rusescĭ așeḑate pe malŭ, apoi înlăuntru Dobrogeĭ, Bulgarieĭ etc.

Aci să ne oprimŭ unŭ momentŭ ochiĭ pe Brăila. Marturiĭ ocularĭ, despre faptele celorŭ d'ântîĭ ḑile de ostilităţĭ, ne a putut relata cele următóre:

La 9 Aprilie intră celŭ d'ântîĭ corpŭ de oștire, cazacĭ, conduşĭ de generalulŭ Scobelef fiiul, pe la punctul Tabacu, în Basarabia, și înaintă în acea ḑi pênă la Reni. La 12, Rușiĭ aŭ ocupatŭ bateriile lucrate de Românĭ la podul caleĭ ferale Bărboșĭ. La 13, aŭ venit în Brăila și tot uădată s'aŭ pusŭ de a forma bateriile de lângă ospitalŭ pe malurĭ, și maĭ în urmă s'aŭ făcut cele de maĭ în josŭ, din viĭ, pe loculŭ numitŭ Catagaţĭ. Dupe aceia eĭ construiră bateriile cele din susŭ, la Lânărie, ce vizaŭ asupra Mecinuluĭ, și cari nu avură nicĭ unŭ rolŭ. Cele din malurile cu viĭ Catagaţĭ și de la Lânărie, le aŭ armatŭ cu tunurĭ de calibru mare.

www.dacoromanica.ro

Turcia adusese, pênă a nu începe conflictulŭ pe Dunăre, câteva vase de resbelŭ, nisce micĭ fregate, prin amiralul Obard-paşa, pe cari le înşirui în diferite părţĭ la porturĭ, şi cele maĭ multe fură postate în dreptul Brăileĭ şi Galaţĭ. Obard-paşa fu chiămat de a opera în Mareanégră, şi monitórele fură lăsate sub comandanţĭ turcĭ. Când sosiră Ruşiĭ la Bărboşi şi armară bateriile de acolo, Turciĭ se găsiaŭ sondându apele la gura Siretuluĭ. A duoa ḑi veḑându că se construescŭ bateriile de la Brăila, protestară contra acesteĭ urmărĭ, ḑicându că eĭ voescŭ a respecta oraşulŭ; şi cele maĭ de frunte din monitóre se postară acolo de unde le putea veni ataculŭ. Bastimentele de comerciu fuseseră avertite, şi cele maĭ multe plecaseră. Fluviulŭ rĕmăsese câmpŭ deschisŭ belingeranţilorŭ. Adevĕrul e, că Turciĭ nu deteră nicĭ unŭ tunŭ pênă nu începură ântêĭ Ruşiĭ.

Nefericitulŭ oraşu Brăila fu espusŭ la schimbulŭ bombelorŭ şi obuselorŭ inamice, precât timpŭ bateriile aceste eraŭ construite dinaintea luĭ. Piaţa, casele, magasinele şi locuinţele pacĭnicilorŭ locuitorĭ eraŭ ameninţate. În curêndŭ panica coprinse tóte inimele, şi ceĭ maĭ mulţĭ din locuitorĭ şi comercianţĭ se gătiră d'a evacua oraşulŭ.

La 21 Aprilie se făcu ântîiulŭ atacŭ între Ruşĭ şi monitórele turce, ce eraŭ staţionate pe cracul Dunăreĭ despre Mecin la punctulŭ numitŭ Cotu. Turciĭ aruncară câteva bombe cari căḑură în Brăila, în foburgulŭ despre casarmă, prin grădina publică, şi unele dincolo de gară, fără ênsă a causa maĭ stricăciunĭ. Câte-va obuse fură aprópe să loviască trenulŭ tocmaĭ în momentulŭ când sosise Marele duce Nicolae.

www.dacoromanica.ro

La 29, monitorulŭ celŭ maĭ mare, cu unŭ echipagiŭ de 180 soldaț̦ĭ ș̦i armatŭ cu 4 tunurĭ, bastimentŭ cuirasatŭ ș̦i pregătitŭ cu uă provisiune suficientă de muni-ț̦iunĭ, se afla la acelŭ punctŭ între Ghecet ș̦i Mecin, făcêndŭ faț̦iă spre bateriile de pe malul Brăileĭ. Elŭ êns̆ă nu rĕspundea inamiculuĭ care începuse a 'lŭ bombarda. Elŭ aș̦tepta s̆ă vină comandantulŭ sĕŭ care lipsia atuncĭ, cel-ce grăbia s̆ă sosiasc̆ă de la Mecin, pe unŭ vaporŭ mânatŭ cu cea maĭ mare iuț̦ială Monitorulŭ-acesta se pregătia în acea ḑi de uă luptă seriós̆ă; scoborîse coș̦ul ș̦i'lŭ închise, dete josŭ apĕrările de la sabord ș̦i deschise gura tunurilorŭ; echipagiulŭ întregŭ îĭ sta preparatŭ. Era acésta înainte de amiaḑĭ. Ca vre uă 25 de obuse ploă din bateriile rusescĭ fără a'lŭ putea nemeri. Elŭ êns̆ă în fie care cincĭ minute îș̦ĭ schimba posiț̦iunea mișcându-se în locŭ. Comandantulŭ seŭ nu sosise, dĕr era îndestul de aprópe venindŭ cu tótă puterea aburilorŭ; ș̦i 'n cea maĭ turbată desperare vĕḑu cu ochiĭ grozava catastrofă. Pentru monitorulŭ celŭ mare, numit Lefti-Gelil, era scrisŭ uă fatalitate ce urma s̆ă cad̆ă asupră-ĭ, ca ș̦i acea a întregeĭ armateĭ turce!.. Pe când era deschisŭ trapulŭ, care êns̆ă avea defectulŭ că nu era blindatŭ, de a se scóte din magasina de erbărie lădiț̦ele cu proiectile, unŭ obusŭ de la inamicŭ căḑu d'asupra pe bordŭ, care rĕdică uă claie de fumŭ albŭ ce era brăsdatŭ de miĭ de săgeț̦ĭ de focŭ; elŭ eclatase aprópe de trapulŭ care era deschisŭ, ș̦i lesne a putut foculŭ comunica la magasină. Unŭ minutŭ dupĕ ce eclată obusulŭ, fu uă detunătură, care s'a auḑit în Brăila ș̦i în oraș̦ele p'aprópe; unŭ nuorŭ negru de fumŭ fu vĕḑutŭ, ce se rĕdicase pênă la ceriŭ, ș̦i precum cârdurĭ

www.dacoromanica.ro

de ciorĭ cari sbóră p'în aerŭ, aşa sbură mulţimea ómenilorŭ echipagiuluĭ şi tot felul de obiecte cari se nimiciră. Bastimentul fu sfărîmatŭ drept în miḑlocŭ, din care, în curêndŭ dupĕ acéstă esplosiune, nu se maĭ vĕḑu decât fanionulŭ cu Semiluna plutindŭ d'asupra apelorŭ, şi câţi-va nefericiţi cari băltăcăiaŭ prin valurĭ. Vre uă câte-va bărcĭ fură trimise de Ruşĭ într'acolo. Ele aŭ adus unŭ prisonerŭ care scăpase de mórte, fiind fórte greŭ rănitŭ, şi fanionulŭ care ḑiserămŭ, ce maĭ 'nainte fîlfîise pe bastimentŭ...

Dupĕ vre uă câte-va ḑile se maĭ petrecu alta! Către meḑiul nopţeĭ, pe unŭ timpŭ întunecosŭ şi cu céţă, unŭ vaporaşŭ în care eraŭ vre-uă câţi-va oficerĭ ruşi şi unul român, Maioru comandantulŭ bastimentuluĭ Stefan cel mare, şi vre-uă duoĕ bărcĭ cu marinarĭ, plecaseră în susul Dunăreĭ, şi ocoliră intrându pe uă gârlă care scotea către Dunărea-veche. Apele eraŭ fórte marĭ, cari permitéŭ navigarea pe acele gârle crăculeţe a le fluviuluĭ.

Eĭ se opriră la unŭ punctŭ de unde putéŭ zări monitórele turce. Unulŭ fiind maĭ mult în direcţiunea lorŭ, unŭ bastimentŭ ce-va maĭ micŭ decât acel de maĭ 'nainte, dér înarmatŭ ca şi acela, şi tot atât de ameninţătorŭ, care se numia Hevzi-Rachman; pre acésta se deciseră Ruşiĭ a 'lŭ distruge. Fapta era cutezătóre, se cerea coragiŭ, şi a se espune; şi nóptea, întunericimea, pênă şi sgomotul ce făcea orăcăitulŭ bróscelorŭ le venia în ajutorŭ, ca eĭ să nu fie descoperiţĭ şi auḑiţĭ de Turcĭ. Totulŭ era întocmitŭ; şi se înţeleseseră ce să rĕspundĕ, în limba turcă, în casŭ déca vorŭ fi vĕḑuţĭ şi întrebaţĭ de sentinelele acestuĭ monitorŭ. Pornirĭ din acelŭ punctŭ uă barcă cu duoĭ dintre ceĭ maĭ coragioşĭ şi devotaţĭ şaluparĭ ruşĭ.

www.dacoromanica.ro

Ei duceaŭ p'în apă duoĕ turpile cari eraŭ îndestulŭ de marĭ, susținute cu plută, a le cărora hățurĭ eraŭ legate de unŭ cablu, pe care îlŭ desfășura unulŭ din ofițerĭ, prin bobină, din ḑisulŭ vaporŭ. Când barca, în puterea nopții și pe întunericulŭ cel maĭ profundŭ, cum ḑiserămŭ, ajunse aprópe de monitorŭ, sentinela putu unŭ minutŭ să se amăgiască creḑêndŭ că e vre uă barcă de la celelalte monitóre, și ceĭ dintrênsa dintre aĭ lorŭ.

Ea a întrebatŭ : cine e?.. și aceia rĕspunseră în limba turcă...

Când barca fu lipită sub bastimentŭ, acestĭ șaluparĭ rĕmaseră aci în ape, paraț cu cele spre plutire, și cu turpilele, ear barca o lăsă în josŭ în voia apelorŭ. Acolo îndată s'a auḑit unŭ mare sgomotŭ, înlăuntrul monitoruluĭ, dér care în urmă se potoli. Șaluparii creḑură atuncĭ că aŭ fostŭ descoperiț și că se detea alarmă. Dér nu; venise ora d'a se schimba sentinelile. Dupĕ încetarea acestuĭ sgomotŭ, rușiĭ putură vedea, privindŭ în susŭ, pre sentinela de la timonŭ care ș'aprinsese țigara, trăgêndŭ unŭ chibritŭ de vêntŭ, și se puse a fuma liniștitŭ. Barca trecuse în josŭ în cursulŭ apelorŭ fără a lopăta cineva în ea, care merse uă distanță și se opri la țermŭ; ear ceĭ rĕmașĭ, se ocupară a lega turpilele de uă parte și de alta lângă machina cu helice, și apoĭ plecară și eĭ dupĕ barcă. Ca vre uă cincĭ-spre-ḑece minute de la trecerea în josŭ a barceĭ a fost de ajuns de a se efectua acéstă operațiune; încât timpŭ, de și în întunericŭ și târḑiŭ dupĕ mieḑul-nopțiĭ, Turciĭ, în negligență și marea lorŭ neprevedere, nu sciaŭ êncă nimicŭ ca ce se petrecuse. Când șaluparii fuseră departe încât eraŭ

www.dacoromanica.ro

siguri d'a nu'i ajunge vre-uă lovitură, începură să strige din tótă forţa: hura!!. hura!!.

Semnalul acesta nu putu fi auditŭ de ofiţerii ruşi cari aşteptaŭ pe vaporŭ, fiind distanţa pré mare pênă la dênşi. Turcii ênsă deteseră alarmă şi începură a trage focurĭ spre partea unde auḑiră strigările.

Ofiţerii, cari pe vaporŭ eraŭ pregătiţĭ, auḑindŭ fucilada, deteră focŭ cu machina electro-magnetică, prin cablu, la turpile; şi d'uă-dată uă detunare înfricoşătóre s'auḑitŭ. Ţermiĭ urlară de sguduitură şi valurile turburate a le fluviuluĭ ca în cutremurŭ... Turpilele sub monitorŭ făcuseră esplosiune... Pentru tot echipagiul acestuĭ nefericitŭ bastimentŭ de resbelŭ a sunat, ca şi celuĭ cu câte-va ḑile maĭ 'nainte, finitul lumeĭ!..

Elŭ fu distrusŭ şi afundatŭ.

Brăila aşa fu scăpată!...

Cele-lalte monitóre, după aceste catastrofe petrecute, fugiră spăimêntate, pe Dunărea-veche în susŭ, către Hârsova, unde fură urmărite de Ruşi şi le închisese calea cu turpile...

Ênsă fiind-că cadrulŭ acesteĭ scrieriĭ e pré ne'nsemnatŭ de a face cu de amĕnuntulŭ istoriculŭ campanii ruso-turcă, a le cărĭ amĕnunţimĭ mintea omenéscă nu le póte lesne coprinde şi imaginaţiunea cea maĭ forte cu greŭ şi le va descri, vomŭ căuta a schiţa aceste fapte numaĭ cât se atinge de lagărulŭ concentratŭ împregiurulŭ Calafatuluĭ, unde vĕḑuiŭ pe militarulŭ nostru plecând cu multă inimă, voiosŭ şi plin de entusiasmŭ, decisŭ fiind a lupta pentru onórea luĭ şi apĕrarea patrieĭ, a 'şĭ face détoria sa bine ca Românŭ!..

www.dacoromanica.ro

Făcênd aci uă mică digresiune, eată și ce se petrecu.

Se întêmplase, în acele ḑile de mișcarea trupelorŭ în tótă ţeara și pornirea celorŭ din capitală spre Craiova, că, unŭ bunŭ amicŭ bětrânŭ se bolnăvise rĕŭ; mĕ rugase să nu 'lŭ las singurŭ nóptea aceia, și rĕmăseiŭ la dênsulŭ.

Pênă în ḑiuă unŭ copilŭ bătu în uşă la casa aceluĭ amicŭ. Elŭ venise fórte de dimineaţă să mĕ anunţe că Mitea plécă, și că pot să 'lŭ vĕdŭ la gara Tîrgovisceĭ. Mĕ îmbrăcaiŭ iute și alergaiŭ acolo. L'am găsitŭ. Elŭ mĕ îmbrăţișă ca pe părintele luĭ când m'a vĕḑutŭ, plânse unŭ minutŭ depunêndŭ dinainte-mĭ și 'n inima mea simţimentele și suvenirulŭ trecutuluĭ, și eŭ asemenĭ ĭlŭ încorageaiŭ vorbindu-ĭ, și lăcrimaiŭ îmbrăţișândulŭ și privindulŭ ca pre fiiulŭ meŭ.

Cât timpŭ defilară aceste regimente pre din faţia gareĭ, într'una l'amŭ privitŭ și nu 'lŭ scăpaiŭ din ochĭ pênă ce ĭlŭ vĕḑuiŭ urcânduse în vagonŭ în miḑloculŭ camaraḑilorŭ seĭ, și se făcu nevĕḑutŭ plecândŭ trenulŭ cu aceĭ militarĭ. În curênd, cât auḑiĭ numaĭ fluerătura locomotiveĭ, uruitulŭ cel greŭ pe șine, și unŭ nuorŭ de fumŭ și aburĭ învăluinduse spre orizont; elŭ a dispărutŭ dimpreună cu trenulŭ caleĭ ferate, numită: Pitescĭ-Vêrceorova.

Să notămŭ că corpurile cari aŭ plecatântêĭ în acéstă espediţiune sûntŭ: Regimentul I de linie și batalionul I de vênătorĭ, cărorŭ, la plecarea lorŭ din Bucurescĭ, le aŭ cântatŭ maĭ multe musicĭ la gară. Eară la începutulŭ luĭ Aprilie, spre serbătorile Pascilorŭ, se continuă succesivŭ pornirea celorlalte corpurĭ, artilerie, cavalerie și uă companie de geniu. Acestia se repausară puçin la Cra-

www.dacoromanica.ro

iova, şi d'acolo merseră să se uniască la Calafat cu alte trupe cari se aflaŭ maĭ dinainte staţionate acolo.

Calafatulŭ e unŭ oraşŭ noŭ, situatŭ pe nisce maluriĭ măreţe pe ţermul stângă Dunărean. Stradele luĭ sûntŭ largĭ şi liniate, casele cele maĭ multe solid construite şi de uă formă încât-va europénă. Portu seŭ e bine situatŭ, şi cu unŭ aleiu umbrosŭ pe dinainte-ĭ. Comerciul înflorindŭ de producte; sûntŭ aci magasine a le comercianţilor stabiliţĭ în elŭ. Are măreţe stabilimente publice, precum: localulŭ scóleĭ publice de băeţĭ şi de fete, şi biserică în stilŭ frumosŭ lucrate artisticŭ. Notămŭ între acestea biserica, localulŭ de şcólă şi casele Teodoru, fiind situate la estremitatea despre vestŭ a oraşuluĭ, pe uă posiţiune dominantă, vĕḑută din depărtare în cursul fluviuluĭ. Partea cea de la Nordŭ şi Estŭ formează înălţimĭ şi costişurĭ; acolo sûntŭ construite unele redute şi bateriĭ, şi maĭ în susŭ lagărul ósteĭ.

Peste Dunăre este Vidinu, unŭ oraşŭ numaĭ cetate, bine întăritŭ cu forturĭ, bateriĭ, şanţurĭ şi zidŭ mare. Partea despre Vestŭ şi Sudŭ coprinde mahalalele luĭ cu însemnat nuṃĕrŭ de locuitorĭ: Turcĭ, Bulgarĭ, Evreĭ etc. Înlăuntru cercului închisŭ de muriĭ cetăţiĭ sûntŭ stabilimente publice, geamiĭ cu minarele înalte, casarme, case în care locuescŭ comadanţiĭ, uă móră cu aburĭ a guvernuluĭ, pentru oştirĭ, ospitalu ostăşescŭ, unŭ penitenţiarŭ, pe lângă care se unesce unŭ atelierŭ de meseriĭ pentru arestanţĭ, scóla bulgară, israelită, spiţeriă, serviciu telegraficŭ şi magasine de comercianţĭ. (*) Conţine uă óre-care

(*) Aceste le descrimŭ fiind înainte d'a se începe resbelulŭ.

www.dacoromanica.ro

mică industrie, mare êntrepositŭ de tutunurĭ, fabricarea lulelelorŭ şi unŭ renumitŭ argintarŭ Bulgarŭ...

Dintre acestĭ comercianţĭ turcĭ ceĭ maĭ mulţĭ sûntŭ reservistĭ ostaşĭ, redifĭ, şi maĭ cu sémă artileristĭ.

În afară de raionul inchisŭ cu zidŭ al cetăţiĭ, se află cum ḑiserămŭ mahalale. Acestea tóte ocolite de întăririĭ şi forturĭ bastionate. Casele maĭ mult barace construite de scândurĭ; puçine cu duoĕ etage. E piaţă de legume, abondanţă pescărie de morunŭ şi nisetru, vre uă duoĕ osteriĭ de priimitŭ pasageriĭ, cafenele; şi în façia Dunăreĭ fortulŭ cel tare, cu bastimentele în portŭ, şi unŭ cheiu de curênd construitŭ la marginea fluviuluĭ.

Fortereţa acésta desfăşură în façia spre Calafat, în cursul fluviuluĭ, parapetele întăririlorŭ garnite cu bateriĭ de tunurĭ, avêndŭ înlăuntru-ĭ casemate, magazine cu provisiunĭ de proiectile, erbăriile şi tot ce servă la apĕrarea uneĭ cetăţĭ; plus castelulŭ bulgarŭ, uă cetadelă vechiă. Cele maĭ marĭ case, biericĭ şi geamiĭ sûntŭ încărcate cu producte. Despre Vestŭ la óre care distanţă are unŭ fortŭ avansatŭ care e în formă de stea. Despre Sudŭ, spre spate, sûntŭ alte forturĭ şi întăririĭ, şi pênă la cele d'âncĕĭ sate dimpregiurŭ se găsescŭ redute fortificate şi apĕrate cu ostirĭ pentru orĭ ce casŭ. În óre-care distanţă de Calafat, în marginea Dunăreĭ, pe ţermul stângŭ, este comuna Cetate. În façia eĭ se vede Florentinu.

Ca comandante al trupelorŭ otomane şi comandante al cetăţiĭ Vidinuluĭ era, în acel timpŭ de concetrărĭ de ostĭ, Osman-paşa, Muşiru, generalisimŭ armateĭ de la Timocu. Elŭ trebuia să scie şi să cunóscĕ totŭ ce se petrece pe ţermulŭ stângŭ al Dunăreĭ. Pentru aste afaceriĭ avea in-

www.dacoromanica.ro

strumentŭ de aprópe pe un óre-care neguţitorŭ şi ostaşŭ tot-deuădată, în reservă, cel-ce se bucura de favórea paşeĭ. Acesta era gata d'a espune şi viaţa pentru a 'lŭ servi.

Cine n'a cunoscut pe Hechim comerciantŭ care scia de tóte şi se pricepea la tóte, şi cam dochtorŭ gearafŭ, care căuta, descânta de gâlcĭ şi scotea glónţe de la împuşcaţĭ, şi maĭ presus de tóte musulman?. Cari din Calafateni a visitat vre-uă dată Vidinul fără să intre în magasinu-ĭ, priimindŭ elŭ cu afabilitate pe toţĭ? Şi când vre-uădată a trecut maĭ multe ţile fără ca elŭ, Hechim, să nu fie în Calafat? Unŭ vaporŭ speciale trecea visitatoriĭ astorŭ duoĕ oraşe riverane de câte duoĕ treĭ orĭ pe ţi, afară de batelurile nenumĕrate ce în tóte orele plutiaŭ pe la marginiĭ şi în tóte direcţiunile fluviuluĭ trecêndŭ ómenĭ şi mărfurĭ.

Guvernulŭ nostru p'atuncĭ, la intrarea trupelorŭ rusescĭ în ţeară, pênă la întrunirea corpurilorŭ leguitóre, ce eraŭ chiămate să se pronunţe în acéstă grea afacere, didese ordinŭ ca armatele să se retragĕ la óre-care distanţă în dărĕtŭ. Calafatu fusese de-uădată deşertatŭ de óste; tóte lucrările şi bateriile fuseseră lăsate.

Hechim era în Calafat. Nu se începuse êncă ostilitatea între ambele aceste Puterĭ, şi nimenĭ n'avea dreptulŭ să atace p'acestŭ Turcŭ venit pentru afaceri de comerciŭ. Poliţaiulŭ êns se cam ţinea pe urmele luĭ.

Într'uă tutungerie d'asupra portuluĭ, treĭ sergenţĭ vĕţură intrândŭ pe astŭ comerciantŭ musulmanŭ. Elŭ avea aeru voiosŭ şi glumeţŭ, fuma ca unŭ osmanlîŭ şi iubia pré mult caféoa. Florĭ şi póme nu lipsia de pre lângă dênsul. Elŭ dete bună ţiua; şi fără multă vorbă se a-

www.dacoromanica.ro

şeḑă pe uă laviţă încrucişândŭ piciórele. Cu mâna îşĭ dete fesulŭ maĭ pe ceafă; ceru să 'ĭ aducă din cafenéoa de peste stradă cafea; scóse dupe obiceiŭ din sênu-ĭ uă tabacheră, îşĭ făcu ţigară pe care o aprinse, şi privi cu ochĭ marĭ pe acestĭ militarĭ.

Mitea, cu tóte că personagiulŭ acesta nu'ĭ fu necunoscutŭ, întórse capulŭ ne voind să intre în vorbă cu elŭ.

Astĭ sergenţĭ din diferite corpurĭ, încinşĭ cu centuronulŭ şi cu tesaculŭ, cu pantaloniĭ resfrânţĭ saŭ băgaţĭ în cismă, pregatiţĭ ca de drumŭ, rĕmăseseră pentru a essesuta transportulŭ depositelorŭ şi bagagelorŭ ósteĭ care se retrăsese maĭ multe chilometre în lăuntru, pe la comunele dimpregiurŭ. Vomŭ vorbi de asta.

Musulmanulŭ deschide ântêĭ vorba:

— Bre! bine te veḑŭ sănĕtosŭ băiatu al prietenuluĭ meŭ! Aşcherŭ voinicŭ estĭ tu!..

— Bine aĭ venit sănĕtosŭ! Îĭ rĕspunde Mitea de mare silă, pentru că acesta începuse a 'ĭ vorbi.

Şi musulmanul scóse treĭ mere dinlăuntru brâuluĭ şi le întinse să tracteze pe câteşĭ treĭ militarĭ românĭ.

Mitea mulţiămĭ şi nu voi să priiméscă.

Viscol, care făcea parte cum scimŭ din artileria de Bucurescĭ, ḑise:

— Tutunŭ aĭ, turcule, să mĭ daĭ?

— Pré bun tutunŭ este al meŭ; poftim să iaĭ cât voescĭ.

Şi elŭ scóse apoĭ unŭ pachetaşu cu tutunŭ care îlŭ ţinea în sênŭ, cam feritŭ.

Viscol fumătorŭ bĕtrânŭ cât şi cunoscĕtorŭ de vinŭ bunŭ, a fost cam liberŭ d'a lua tutun din acestŭ pachetŭ pe care Hechim îlŭ puse gratisŭ la disposiţia astorŭ treĭ

www.dacoromanica.ro

militarĭ. Mitea nu voi să priimiască nimicŭ. Cel d'al treilea, Mărian, luă merele cari eraŭ de tótă frumuseţea bine conservate.

Comerciantulŭ stŏpânulŭ magasinuluĭ, spuse că astŭ turcŭ e artileristŭ reservistŭ. Viscol îĭ întinse uă mână când ceelaltă o avusese încărcată cu tutunŭ:

— Déca e aşa sûntemŭ cardaşĭ amênduoĭ, şi eŭ sûntŭ artileristŭ! Póte că mâine poimâine o să ne trimitemŭ alt-felŭ de mere de peste Dunăre!..

Hechim rîse. Mitea în contra obiceiuluĭ seŭ sta serioswŭ. Mărian începuse să róḑă ca copiĭ mere.

Turculuĭ nevenindu-ĭ la socotélă ca Mitea junele sergentŭ să nu priimiască nimicŭ din mâna luĭ, întinse mâna la uă sticlă ce o avuse lângă elŭ, în care era vre-uă treĭ garófe fórte frumóse şi câte-va micsandre mirositóre învólte cari înfloresc în Aprilie: — Na! asta e pentru tine, bre! ascherŭ!.. Tata al tĕŭ a mâncat pâine la mine şi eŭ la dênsulŭ, şi tu copiĭu bunuluĭ meŭ prietenŭ să iaĭ aste florĭ din mâna mea!..

— Aĭ dreptate, elŭ nu e ca mine însuratŭ cu duoĭ copiĭ a casă; luĭ să 'ĭ daĭ florĭ, ḑise Mărian. Viscol, care ar' fi maĭ încărcat êncă uă-dată uă mână de tutunŭ de cel din Vidin, îĭ ḑise luĭ Mitea să ia florile.

Inima unuĭ june ca şi aniĭ luĭ represintă florile. Ele ḑicŭ viaţă şi speranţă, rechiamă în sufletŭ bucurie ca şi primăvéra când ele aparŭ.

— Bre! aĭ vĕḑut pe Soare? adăogă Turculŭ dupe ce Mitea fără voia luĭ fuse uimitŭ de frumuseţea florilorŭ cari le luă mulţiămindu-ĭ.

— Soare fratele meŭ de cruce? esclamă Mărian, care

www.dacoromanica.ro

rĕmase cu ochiĭ marĭ rotindu-ĭ spre florĭ şi pe turcŭ, întrebândulŭ: Unde este elŭ?

Elŭ a petrecut iarna cu oile spre Moţăţeĭ. În anul acesta comerciulŭ este slabŭ!.. adăogă turculŭ care era pré familierŭ cu toţĭ locuitoriĭ şi cunoscea bine ce se mişca şi se petrecea prin satele întreguluĭ districtŭ pênă în susŭ de Craiova.

Mitea auḑindŭ vorbinduse despre celŭ pe care îlŭ iubia ca pe unŭ frate, lĭ trecu ca unŭ fulgerŭ pe dinaintea ochilorŭ suvenirile sale din munţĭ şi nu maĭ puçinŭ cele din Ismail. Elŭ ênsă nu putea stima pe unŭ turcŭ, cu tóte că acesta fusese unŭ marturŭ pentru sacrificiile ce făcuse elŭ acolo. Rĕspunsu luĭ, chiar priimindŭ florile din mâna acestuia, fu rece şi silitŭ: — Soare îşĭ vede de trebile luĭ, eŭ n'am amesticŭ cu comerciulŭ ce 'lŭ face!..

— Bre! voinice! bre! ascherŭ! eŭ te am vĕḑut pe tine că estĭ vîrtosŭ, nu aĭ firică de focŭ!.. Eŭ îţĭ uresŭ maĭ multă voe bună, şi îmĭ pare reŭ că acum te vĕḑŭ supĕratŭ!..

— Să lăsămŭ asta, îlŭ întrerupe Viscol care era maĭ bĕtrânŭ, maĭ oţelitŭ şi maĭ şiretŭ. Spune, tunurile vóstre batŭ din Vidin pênă d'asupra oraşuluĭ aicĭ? Eŭ n'amŭ fost cam de mult p'acolo...

Turculŭ voi să rĕspunde, dér veḑu pe poliţaiu învîrtindu-se p'împregiurŭ şi scia că asta nu miróse bine pentru a lăţi vorba; aci tăcu la întrebarea ce 'ĭ făcuse Viscol.

Mărian temênduse ca nu cumva din vorbe să iasă alt ce-va, ḑise camaraḑilorŭ:

— Să plecămŭ mĕĭ fraţĭ.! că carăle ce am pornit eşiseră din barieră afară şi vor fi ajuns la Golenţĭ acum. Să mergemŭ!..

www.dacoromanica.ro

Hechim făcu cu ochiu tutungiuluĭ ḑisŭ, ca cum l' ar' întreba, ce lucru este? unde se duc?.. Tutungiulŭ rĕspunse mişcândŭ din sprâncénă, ca cum i ar' fi ḑis, că maĭ pe urmă o să 'ĭ spue.

— Să ne vedemŭ sănĕtoşi! adăoga Mitea adresândŭ scurtă vorbă la multe ce 'lŭ întrebase Turculŭ, şi care îĭ rechiămase din suveniriĭ.

Să ne vedemŭ, Turculc! îĭ ḑise Viscol privindŭ şi vorbindŭ cu óre-care luare peste piciorŭ pe Musulman, dér tot-ḑe-uădată şi mulţiămindu-ĭ pentru tutunŭ care fórte mult îĭ plăcuse.

Déca nu venia poliţaiulŭ nu se curma aşa curênd congresulŭ aci începutŭ.

Plecândŭ eĭ, Hechim se adresă către tutungiŭ:

— Pĕcatŭ, bre! Noĭ o să ne batemŭ cu voĭ! Îmĭ pare rĕŭ! Dér o să ne batemŭ în curêndŭ!.. Heĭ! Moscov!!. şi apoĭ tăcu.

În scurtŭ, Hechim eşi din tutungirie, merse traversândŭ oraşulŭ spre partea de la Nord-estŭ, de unde, cu uă căutătură putu vedea bateriile şi tóte lucrările formidabile a le redutelorŭ atuncĭ părăsite de óstea română. Acolo, la estremitatea oraşiuluĭ stătu, atinse cu degitile bărbia şi mustaţa, se uită, privi în tóte direcţiunile, şi apoĭ coborî în vale către fôntâna cea nouă din marginea fluviuluĭ în dreptul insoleĭ, unde stătu şi se spălă.

Poliţaiulŭ dupe câte-va momente căuta pe astŭ Turcŭ. Elŭ ênsă nu s'a maĭ vĕḑutŭ.

Osman, în acelŭ timpŭ, esercita uă aspră energie şi multă vigilenţiă în tot coprinsul Vidinuluĭ. În afară şi îlăuntru cetăţeĭ se petrecea cea maĭ mare activitate în

www.dacoromanica.ro

săpături, reparații, umplerea înpregiurulŭ bastiónelorŭ a șanțuluĭ de uă lărgime monstră cu apă, destupându canalurile despre Dunăre; rĕdicarea tunurilorŭ vechĭ și înlocuindule cu crupurĭ pe baterii, rĕdicarea bombelorŭ vechĭ și așeḑare prin casemate a tot felul de obuse și proiectile; priimindŭ mereŭ transporturĭ de cereale și de vite pentru consumație a oraşuluĭ la unŭ casŭ de împresurare; asigurându garnisóna cu cele necesare pentru unŭ maĭ lungŭ timpŭ; stăruindŭ ênsuși în persónă la tóte acele lucrărĭ, alergându călare din punctŭ în punctŭ, spre a visita redutele și bateriile din noŭ construite, și maĭ de multe orĭ aflânduse pe parapetulŭ fortuluĭ de la Nordŭ, vizându și essercitându artileristiĭ; precum și în lagărulŭ așeḑatŭ între forturĭ, asistâudŭ, încongiuratŭ de ofițerii sei superiorĭ, la manevre; și alte-orĭ la conacul seŭ de comandante superiorŭ, stătea încongiuratŭ de charte și diferite opere militare. Esperiența și cunoscințile câștigate din maĭ multe campaniĭ, în Candia, Bosnia și Serbia, trăindŭ prin cetațĭ ca Șumla și Vidin, continua sa ocupațiune abunda și desvolta spiritulŭ seŭ militarŭ. Musulman din unŭ orăselŭ din Asia, studiile și le a făcut îu scóla militară la Constantinopole; precum sûntŭ toți ómenĭ închinători Profetului, Osman nu era alt-ceva de cât Turcŭ. Nu 'ĭ putemŭ contesta meritulŭ bravureĭ... Elŭ, dę statură maĭ mult de miḑlolŭ, ócheșu la chipu, rŏtundŭ la obrași, încadrațĭ cu uă négră barbă și cu trăsurĭ plăcute, cu peptu și cu spetele late bine legatŭ, bine făcutŭ, impunea mult ostașilorŭ sĕĭ cu presința sa. Vorbia puțin, se consulta cu bărbațĭ vechĭ militarĭ la tot felul de împregiurărĭ; și 'și simția născênduse întrên-

www.dacoromanica.ro

sul forţă şi voinţă în apĕrarea cetăţilorŭ şi întregului împeriu Otomanŭ. Cel puçinŭ elŭ o credea acésta. Nu socotiţi că elŭ n'avu defecte, saŭ nu făcu destule greşelĭ.

Abdul-Cherim, numit atuncĭ de curêndŭ Serdar-ecrem peste tótă óstea din Turcia-balcanică, lucra si dênsul d'a ţine în bună stare cadrilaterulŭ cetăţilorŭ din coprinsulŭ Bulgarieĭ; şi, alegêndŭ Şumla de reşedinţă, de unde să desfăşóre forţele sale spre a asigura a duoa linie de apĕrare, aceia în pólele şi pasurile Balcanilorŭ, comunica adesea-orĭ cu Osman în acela-şĭ scopŭ şi plan al resbeluluĭ...

Hechim singurŭ ar' cuteza să intre în cabinetul luĭ Osman fără a 'lŭ incomoda şi a 'lŭ găsi ast-fel lucrândŭ.

— Alah! Stŏpânulŭ ceriuluĭ şi al pămêntuluĭ! să ajute poporuluĭ sĕŭ credinciosŭ, şi să îndelungiască ḑilele escelenţii vóstre făcêndulŭ peste duşmanŭ cuceritorŭ!.. ḑise Hechim presintânduse luĭ Osman care ţinea ochiĭ pe uă chartă întinsă d'asupra uneĭ mese.

Osman, alte-orĭ pré seriosŭ, de şi ocupatŭ acum, era bine dispusŭ de a asculta pe Hechim, care, intrândŭ, făcu salutarea cuviinciósa aducêndŭ mâna la frunte pe fesŭ şi la gură, şi stătu nemişcatŭ ca uă statue lângă uşă.

Comandantele îlŭ privi cu ochĭ marĭ, şi îlŭ întrebă petrecênduse pe busele luĭ unŭ micŭ surisŭ, aceia ce încorageă pré mult pe ostaşulŭ reservistŭ la artilerie.

— Tu care te servescĭ cu tutunŭ, florĭ şi fructe când te ducĭ peste Dunăre să sonedzĭ acolo spiritele, ḑise Osman paşa, spune ce este în Calafat?

— Escelenţiă! rĕspunde Hechim repetândŭ de treĭ orĭ salutarea sa paşeĭ, să puĭ să mĕ spânḑure déca nu e adevĕratŭ ce ve spun, în Calafat nu este nimenĭ, nu gă-

www.dacoromanica.ro

sescĭ piciorŭ de ascherŭ ghiaurŭ Moscovŭ, nicĭ Vlachŭ. Eĭ aŭ lăsat tabiile și aŭ plecat. Déca ordonațĭ, ḑece miĭ din brava nóstră ostire, într'uă nópte póte ocupa ostrovulŭ și chiarŭ posițiile Calafatuluĭ, și se va întâri acolo precum altă-dată a maĭ fostŭ!..

Osman rĕdică în sus sprâncenile ascultându, și păru mintea luĭ că era învĕluită de atâtea cugetărĭ cari se petrecéŭ în creeri seĭ. Atuncĭ seriositatea îĭ ținu loculuĭ surisuluĭ de maĭ 'nainte. Unŭ fulgerŭ de ideĭ și proiecte trecu prin capu-ĭ și pe dinaintea ochilorŭ seĭ. Privi earăși pe omul acesta mĕsurându-lŭ din capŭ pênă la picióre cu ochiĭ, dér tăcu.

Pe credință de adevĕrat musulman vĕ facŭ jurămêntŭ că ce am ḑis este adevĕratŭ! repetă Hechim.

— Adevĕrat? aĭ vĕḑut cu ochiĭ ce ḑicĭ? îlŭ întrebă comandantele.

— Pré adevĕratŭ! rĕspunse Hechim.

— Acum, destul!.. sûnt mulțiămitŭ de tine!.. îĭ ḑise pașia. Dupĕ ce elŭ stătu cât-va pe cugetărĭ, continuă: Ênsă, aceia ce aŭ făcut eĭ este uă cursă, murmură în sine. Îmĭ voiŭ perde capulŭ déca voiŭ periclita óstea!.. De sigurŭ, apoĭ elŭ ḑise tare: Calafatul este minatŭ!..

Dintre acestĭ duoĭ, cu tótă capacitatea strategică a luĭ Osman, Hechim se înselase maĭ puçin: Calafatulŭ nu fusese minatŭ.

Dupe ce a trecut maĭ multe ḑile, comandantele acesta a înțeles-o; dér era tărḑiŭ. De aceia elŭ avu uă mare încredere și ca unŭ felŭ de stimă pentru acelŭ musulman care tot-d'auna îĭ făcea descoperirĭ importante.

Într'uă ḑi Osman îĭ ḑise: Hechim, am cunoscut cre-

www.dacoromanica.ro

dinţa şi hărnicia ta, îţĭ ţicŭ ca tu să mĕ urmezi pe câmpul de luptă în tot locul; şi eŭ voiŭ sci să rĕsplătescŭ meritulŭ teŭ. Noĭ vomŭ avea uă luptă mare, crâncenă, şi o să ne facemŭ détoria pentru sânta nóstră causă... Déca din nefericire eŭ voiŭ cădea mortŭ, rănitŭ saŭ prisonerŭ, lucru ce nu 'lŭ putemŭ sci, aicĭ în Vidin numaĭ tu cunoscĭ averea care o am şi câtŭ sufletul meŭ iubesce astă cetate. Ordiile potŭ fi învinse şi sfărîmate, cum Alah! va voi! Şi déca acum n'avemŭ Calafatu, precum altădată în puterea nóstră, Vidinul este cetate neînvinsă!.. Tu veĭ da pentru mine în asemenea casŭ, familieĭ şi fraţilorŭ meĭ, deslușirile trebuincióse. Tu îmĭ sciĭ inima şi averea. Hanâma mea, încât timp va fi resbelu va sta la Constantinopole.. Hechim făcu salutarea sa, şi promise supunere şi fidelitate comandanteluĭ seŭ în tóte grelele împregiurărĭ, pentru care atinse barba în chipŭ de jurămêntŭ.

Osman avusese uă mare încredere, dupe maĭ multe încercărĭ făcute despre devotamentu luĭ, că vorbi ast-felŭ acestuia.

De aci eĭ pâşiră amênduoĭ pe parapeturĭ, unde Osman în persónă mĕsura din ochĭ distanţa şi dirigea tirulŭ tunurilorŭ îndreptate asupra Calafatuluĭ.

Lucrurile luară unŭ demersŭ maĭ seriosŭ!..

IX

TABĂRILE ROMÂNILORŬ

Eată ce se petrecuse în România dupĕ puţine ţile de

www.dacoromanica.ro

la intrarea Ruşilorŭ. Corpurile legiuitóre, Camera şi Senatulŭ, fiind convocate, deliberaŭ asupra chestiunilorŭ de cea mai mare însemnătate. Tunurile ênsa începuseră a resuna de pe ambiĭ ţermiĭ Dunăreĭ, între Ruşĭ şi Turcĭ. Porturile şi oraşele nóstre de pe marginea Dunăreĭ fuseră isbite de aceste ostilităţi şi cercară stricăciunĭ şi pagube. Atuncĭ corpurile înalte votară: că, de şi România este părăsită de sprijinul Puterilorŭ în nisce momente periculóse, ea va urma essemplul strămoşilorŭ eĭ, invocâdŭ ajutorulŭ a tot Potinteluĭ Dumneḑeŭ, şi se va sprijini pe patriotismulŭ fiilorŭ seĭ, şi la nevoe chiar pe braţele lorŭ; şi aşa împreună Deputaţiĭ şi Senatoriĭ votară miḑlóce guvernuluĭ de a apĕra drepturile şi interesele Românieĭ faţiă cu resbelulŭ începutŭ.

Guvernulŭ dupĕ ácésta dete ordin ca trupele ce se retrăseseră, să reocupe Calafatul întărindu-lŭ şi mai mult cu redute şi tot felul de lucrărĭ militare. Atuncĭ, pe lângă tóte acele regimente, curseră mereŭ şi altele de prin capitală şi din tóte marginile ţereĭ. Ostaşiĭ bĕtrânĭ, ofiţeriĭ de diferite grade inferiórĭ şi superiorĭ, pensionariĭ, veniră la chiămarea Patrieĭ să ia locŭ în fruntea şi 'n rôndurile trupelorŭ; şi lagărulŭ din Oltenia se concentră cu mare rĕsunetŭ la fruntariile Dunăreĭ, şi se înşirui de în sus de Gruia pênă aprópe de Bechetŭ, formândŭ unŭ mare semicercŭ în care intra mai tóte comunele mărginaşe într'uă întinsa distanţă. Treĭ divisiunĭ eraŭ acolo concencentratĕ.

Numimŭ aci câte-va fapte cari justifică atitudinea ce Româniĭ o avură în împregiurările astea: din Turtucaia Turciĭ încercară să tréca de a face uă recunóscere pe

www.dacoromanica.ro

ţermul stângŭ la Olteniţa, prin unŭ monitorŭ şi trupe infanterie; óstea română care era în acea parte prinse de scire, şi, prin unŭ tirŭ justŭ al bateriilorŭ şi cu tiralioriĭ de infanterie, nimici acéstă încercare din partea adversarilorŭ. Şi la Corabia earăşĭ duoĕ monitóre turce, dupĕ ce unul la Islazŭ provocase prin bombe aruncate pe Românĭ, şi acolo fu omorîtŭ cel d'întêĭ soldatŭ căḑutŭ, sergent-majoru Blăjan, se cercaŭ a ataca acestŭ portŭ Corabia cu trupe; dér Româniĭ prin artilerie şi infanterie le puse pe fugă producêndu-le stricăciuni înlăuntrŭ lorŭ, cari se retraseră la Rachova, de a repara avariile cari le suferiră. La Lompalanca neamiculŭ avêndŭ duoĕ bateriĭ cu câte unŭ tunŭ, aşeḑate la estremitatea din susŭ şi din josŭ a oraşuluĭ, Româniĭ, de la Rast, fiind provocaţĭ de acele bateriĭ, le aŭ demontat unulŭ. Numaĭ vorbimŭ de Giurgiu, care fu maĭ de totŭ distrusŭ de către tunurile din Rusciucŭ. Başibuzuciĭ turcĭ cercară la câteva puncturĭ d'a călca teritoriulŭ român pentru jeafurĭ; soldaţiĭ nostri îĭ respinse tot-d'auna de câte orĭ veniră la peptŭ unĭĭ cu alţiĭ şi le luară prăḑile înapoĭ. De la Bechet luară nisce vase a le unorŭ comercianţĭ, încărcate fiind cu producte... Tóte astea, fie că Înalta-Pórtă a dat nisce asemenea ordine, saŭ că unĭĭ comandanţĭ le făcură de la sine, aŭ lovitŭ în amorulŭ propriu alŭ fie-căruia românŭ şi naţiunea fu indignată...

Cu începerea dér uneĭ asemenea spăimântătóre ostilităţĭ, corpurile legiuitóre aŭ votatŭ ruperea relaţiunilorŭ din trecut cu Înalta-Pórtă, şi declarară, de ocasiunea ḑileĭ 10 Maiŭ, Statul Românieĭ independentŭ.

Turcia spre rĕspunsŭ în mâniia eĭ, a revocat actulŭ

www.dacoromanica.ro

de investitură a persónei Mării Sale Domnitorul Carol I, alesŭ de naţiunea întrégă.

Naţiunea de aci, fără voia d'a se încăira cu Înalta-Pórtă, era provocată şi căta a veni la luptă cu dênsa.

De a servi istorieĭ patrii aceste amĕnunte, eată ce fel s'a urmat, de la începutŭ, concentrarea de trupe şi construirea de redute şi bateriĭ la Calafat.

1876 Noembre 8 sosesce în Calafat I brigadă mîcstă; comandantŭ Col. Sachelarie. Şi se începe sub dirigearea Maioruluĭ de artilerie Popescu, rĕdicarea bateriilorŭ: Carol, Elisabeta, Mircea şi Michaĭ-bravul. La decembre plecă Col. Sachelarie şi brigada rĕmâne ţiumĕtate.

877 de pe la I Aprilie începu a sosi reservele brigadeĭ I corpŭ, de reg. II dorobanţĭ, IV linie, uă baterie tunurĭ, unŭ escadronŭ călăraşĭ, IV bat. vênătorĭ.

În nóptea de 7 spre 8 Aprilie oştirea evacuând Calafatul, prin marşurĭ şi contra-marşiurĭ, s'a restabilitŭ în Poiana.

Populaţia Calafatuluĭ golesce oraşul sub cuvêntŭ că vorŭ trece Turciĭ. Aci rĕmăsese uă despărţire de călăraşĭ, şi căpitanŭ Manu în misiune. Dupĕ câte-va ţile încetează şi navigaţia pe Dunăre, de óre-ce în josŭ începuse lupta cu tunurile de pe unŭ ţermŭ pe celălaltŭ între Turcĭ şi Ruşĭ. Între Calafatŭ şi Vidin a urmat êncă comunicaţia prin bărcĭ duoĕ-treĭ ţile, apoĭ s'a întrerupt cu totul.

La 21 Aprilie, brigada I ocupă din noŭ Calafatul, pe margine, unde bivoachează câte-va ţile în dosul oraşuluĭ, apoĭ începe a sosi trupele necontenit şi se formează divisiunea I comandantŭ Col. Cerchez; reşedinţa Calafatul, ocupând şi satele: Ciuperceni, Piscu, Poiana, şi tabăra

www.dacoromanica.ro

duoĭ chilometri în spatele oraşuluĭ. — Divîsiunea II comandată de Col. Logadi ocupând, a duoa zonă, satele Galicea, Moţăţei, Cetate, Gârla-mare Salcia, Fôntâna-Banuluĭ, Moreniĭ, Hunia, Golenţiĭ, Maglavitu; şi acestea tóte formează Corpul I activŭ, comandantŭ generalu Lupu. Se arméză bateriile, şi la Elisabeta se aşédă tunurĭ de calibru fórte mare. La 26 Aprilie, Turciĭ din chiar senin începŭ din Vidin bombardarea contra Calafatuluĭ şi se rĕspunde cu vigóre, la orele 1 şi 30 minute dupĕ amiadĭ. Nu mult dupĕ acésta se rĕdicară bateriile Independenţa, 26 Aprilie, Cuza, Bogdana, (la Ciupercenĭ) şi alte diferite lucrări militare pe câmpŭ, în tabără şi alăturĭ spre Poiană. Asemenea se lucraŭ la întăririĭ la Cetate şi la Rast, unde operează corpul II şi III, reşedinţa Băilesci. — Tóte bateriile sûntŭ legate prin fire electrice cu lagărul unde este cartierulŭ generale.

Cât scim dér corpurile cari fură staţionate pe timpul verĕĭ la Calafat sûntŭ: regimentul IV linie, batal. IV vênătorĭ, I, III, IV şi VI dorobanţĭ, companiile I, II şi IV de geniu, artilerie fórte numerósă şi 80 ómenĭ aleşĭ din pompieriĭ ca artileristĭ, unŭ pluton de flotilă, cari făcea serviciul bateriilorŭ de cósta, (fortificaţiunile de pe ţermŭ) unŭ mare numĕrŭ de ómenĭ pentru serviciulŭ sanitariŭ, ostaşĭ şi civilĭ, precum doctorĭ, bărbierĭ şi servitorĭ cari eraŭ ocupaţĭ la ospitale şi infirmeriĭ. Comunele de prinpregiurŭ şi în josul fluviuluĭ, adică: Poiana, Ciupercenĭ, Tunariĭ, Desa eraŭ pline de diferite regimente din cele susŭ descrise, infanterie, cavalerie şi artilerie, pênă maĭ în josŭ de Rastŭ. În Poiana, care e uă comună însemnată prin numĕrulŭ locuitorilorŭ, cu case marĭ proprie

www.dacoromanica.ro

tăresci (palatŭ) și grădină, parcŭ frumosŭ, biserică două, scóle de modelŭ pentru băieți și fete, și câte alte multe îmbunătățiri; fiind-că în acea comună s'a aședat marele cartierŭ generale, brigada roșiorilorŭ sub comanda D-luĭ Col. Crețianu, și care tot d'auna făcea garda capuluĭ supremŭ alŭ armateĭ, cu unŭ batalionŭ de dorobanți, ospitalul ostășescu și ambulanțele societățiĭ Crucea-roșie s'aŭ stabilitŭ acolo. Spre drépta Calafatuluĭ la Cetate, Salcia, Gârla etc. eraŭ alte trupe, și cari mereŭ se mobilisaŭ în susulŭ Dunăreĭ pênă spre Severin.

Tabăra mare ostășiască era stabilită în Calafat. Lumea era grămădită acolo ca cum s'ar' aduna ₫ece bâlciurĭ la unŭ locŭ. Lagărulŭ era cu numirĭ de strade, — liniile ocupate de tot felulŭ de arme; mulțime de ómenĭ și caĭ; artilerie, furgóne, ambulanțe, bucătăriĭ și provisiunĭ, depourĭ magasine de producte, cireḑĭ și turme vite de tăiatŭ spre îndestulare; — nisce morĭ cu aburĭ rechisiționate, și mulțimea coptórelorŭ de la Caraula și Poiana, cari lucraŭ continuŭ; acea activitate, acea ferbere de regimente; preparative în entusiamŭ și resunetu; soldațiĭ curățindŭ armele lorŭ; stândŭ grupați pe sub corturĭ și pre din fațiă-le; umblândŭ pe strade, alergândŭ la arme când se dedea semnalulŭ, mergêndŭ înarmați la schimburĭ de garde și sentinele; signalele, alarma, bătăile tobelorŭ, plus conversațiunea detunătóre a fucilelorŭ și bronzurilorŭ din baterĭ care urma să încépă cu Vidinul... Aceste tóte eraŭ de vĕḑutŭ și auḑitŭ înlăuntru și împregiurulŭ Calafatuluĭ...

Turciĭ vedéŭ de peste Dunăre acéstă mișcare de numeróse trupe spre partea Românieĭ, și Româniĭ vĕḑură asemenea lagărele, corturile turcilorŭ așeḑate sub cóstele

www.dacoromanica.ro

dealurilorŭ şi 'n diferite puncturĭ a le ţermuluĭ dreptŭ; pe la mărginĭ adăpândŭ caĭĭ, în fortereţă umblândŭ ca unŭ furnicarŭ; şi, în portul Vidinuluĭ, umplêndŭ sacalele cu apă ómenĭ cu chipulŭ negru, cu îmbrăcâmintea brăsdată cu şireturĭ roşiĭ saŭ galbene şi pe capŭ cu fesurĭ.

În Calafat, precum şi în alte locurĭ, în rĕdicarea redutelorŭ şi retranşementelorŭ, cât şi în ostrovul care e dĭnaintea luĭ în Dunăre, ḑiserămŭ, ómeniĭ eraŭ toţi pe lucru. Lagărele se mărĕŭ continuŭ, esserciţiile, manevrele nu încetaŭ a le ósteĭ, provisiunile şi muniţiunea veniaŭ necurmatŭ; tóte acestea nu rĕmânĕŭ neobservate de Osman.

În Vidin, precum arĕtarămŭ, paşia dirigea ênsuşĭ tirulŭ tunurilorŭ şi mortierelorŭ de pe parapetele fortuluĭ. Şi, o! durere! în Aprilie fu unŭ începutŭ schimbare de focurĭ între Turcĭ şi Românĭ, din aceste duoĕ cetăţĭ; earŭ în Maiŭ a fost uă vigurósă canonadă între Vidin şi redutele din Calafatu, când asistă şi Măria Sa Domnitorul cu tótă suita Sa. În Maiu şi Iunie nu vomŭ uita să amintimŭ că tóte oraşele, de la Brăila pênă în susŭ peste Oltŭ la Cetate, îşĭ aruncară de pre ambiĭ ţermĭ obuse şi ghiulele, al cărora resultatŭ era să dĕrîme case, să dea locŭ la incendiurĭ şi să ucidĕ ómenĭ...

Crunte şi vijelióse fură aceste ḑile cu începerea ostilităţiĭ, dér maĭ crunte şi sângeróse ca uă mare tragedie urmaŭ altele dupĕ cum o să vedemŭ.

Obusele de la Vidin căḑură maĭântêĭ, cele maĭ multe, în apele Dunăreĭ, dér în curêndŭ succedară altele cari loviră maĭ din susŭ de Calafat. Ele aŭ ajuns pênă în miḑlocul unuĭ cioporŭ de oĭ cari păsceaŭ pe câmpŭ.

În ḑiua de 14 Iunie, la bateria numită Michai-bravul,

www.dacoromanica.ro

uă obusă din Vidin căḑêndŭ aci, ucise pe sergentul C. Popescu din bateria I călăréță, sfărîmă călcâiulŭ piciorului Căpitanului A. Botez, și unuĭ soldatŭ de artilerie îĭ rupse de tot piciorulŭ. Scenele aceste dureróse, victimile căḑute pe la diferite puncturĭ cătrăni inimile ostașilorŭ, și eĭ jurară în adêncul lorŭ rĕsbunare.

Înlăuntru cetățiĭ și orașul Vidin, cam de la începutulŭ bombardăriĭ, geamiĭ, chioschiurĭ, hornulŭ de la móra cu aburĭ numaĭ eraŭ, incendiurĭ s'a vĕḑutŭ în maĭ multe părțĭ a le orașuluĭ, și care continuŭ a urmatŭ tótă véra...

Osman, la începutŭ, ordonase ca nimenĭ să nu plece din orașŭ afară. Și elŭ ardea de setea d'a șterge din fața pămêntuluĭ noulŭ Calafat, către care începu a dirigea singurŭ tirulŭ. În cele din urmă în adevĕrŭ biserica și casele Teodoru rĕmaseră nisce ruine, casa primărieĭ, unŭ hotelŭ și altele furĕ rĕŭ lovite...

Pecând comandantele musulmanŭ se ocupa de acestea, veni înlăuntru cetățiĭ uă mulțime de individĭ nefericiți, fiind în fruntea lorŭ unŭ Evreŭ bancherŭ, și care, în lipsa titularuluĭ, ținea locŭ de consulŭ austro-maghiar dupe ce se declarase resbelulŭ.

Osman nicĭ că îĭ vĕḑu pe toțĭ acestĭ cari veniră cu lacrimile pe obrasŭ.

— Aman! escelență! A rupt comptabiluluĭ meŭ mâna uă bombă care a lovit în magasinul meŭ. Aman! sûnt în periclu cu tótă familia! Sûntemŭ perduțĭ! fie-vă milă de noĭ!..

Osman, apsorbitŭ de ocupațiune lângă tunurĭ, abia avu timpŭ să întórne fața și să rĕspunḑĕ:

— Carăte d'aicĭ!.. adăogândŭ și acea espresiune ce o-

www.dacoromanica.ro

bicinuescŭ când sûntŭ supĕraţi musulmanii. Duceţi-vă d'aicĭ că punŭ de vĕ rupe urechile la toţi!..

Şi nefericiţii acestia, drept satisfacţiune la plângerea lorŭ, auḑiră uă vorbă neplăcută puţin parlamentară, după care aŭ trebuitŭ negreşitŭ să se retragă.

Osman ênsă, încredinţându-se că tirulŭ bateriilorŭ din Calafat este precisŭ, şi că vor sfărîma şi încendia tot oraşulŭ, puse să se înscliinţeze, că fie care are voie să se retragă unde va putea, maĭ ales familiĭ, pe la marginiĭ la viĭ, saŭ maĭ departe de Vidin.

Hechim fu cel-d'âniêĭ care îşĭ duse pe aĭ seĭ la satul Tatargicu, şi de acolo la Musulmana, la uă rudenie a sa.

S'a spus chiarŭ de fugariĭ din Vidin, că, maĭ mulţi ómeni civilĭ şi militarĭ aŭ căḑutŭ victima obuselorŭ de la bateriile românescĭ cŏcĭ tóte eclatau. — Acele turcescĭ pe la începutŭ maĭ nicĭ una nu se spărgéu. Pênă la I Septemvre nicĭ unŭ monitorŭ turcŭ n'a suit Dunărea pênă la Arcer, avanpostul Vidinuluĭ, contra căruia se rĕdicase bateria de mare calibru de la Bogdana cu tunurĭ de 18. Dintre şăicile ce staţionaŭ la Vidin s'aŭ afundatŭ de Românĭ câteva; restulŭ s'aŭ coborît la vale către Lompalanca şi Rachova. — Pe la începutul campaniĭ, adică pênă nu începuse ostilităţile, în giurul Vidinuluĭ se stabilise duoĕ tabere, una la Nord-vest în dosul fortereţeĭ pe şesŭ, alta la Sudŭ de Vidin pe dealurĭ, ambele putéu să numere la 50,000 ómenĭ. Îndată ce a 'nceputŭ acţiunea în josulŭ Dunăreĭ, tabările aŭ începutŭ a se micşora, aşa că, în cele din urmă, aŭ rĕmasŭ de la 6 pênă la 8 miĭ ómeniĭ în Vidin (în interiorŭ şi 'n vecinătate, începêndŭ de la Lompalanca pênă la Florentin şi

www.dacoromanica.ro

Bregova). Pentru apĕrarea Vidinului aŭ rĕdicatŭ Turcii, precum am maĭ disŭ, maĭ multe bateriĭ la Nordŭ, Sudŭ şi la Vestŭ pe şesŭ şi înălţimile din spatele cetăţiĭ; spre Dunĕre, s'aŭ reparatŭ cele vechĭ; între cari putemŭ însemna ca maĭ importante: Fortul-nordŭ, bastionulŭ, şi cele de la Smârdan...

Românii ostaşi se întăriaŭ, se oţeliaŭ în aceste essercițiĭ şi manevrele cari merŭ le făcéŭ. Cu tóte că primăvéra acésta fusesĕ rece cu ploĭ, vênturĭ, pétră, apele debordaseră din rîurĭ producêndŭ inundaţiunĭ, şi de uădată în Iunie şi Iulie fu secetă mare şi călduri năbuşitóre în aceste nisipóse locurĭ fără apă şi fără umbră, fiiĭ voiniciĭ nostri oşteni nu fuseră împedicaţi şi nu perdură răbdarea, cât timpŭ stătură pe marginea Dunării, d'a se organisa bine; şi, déca câte uă-dată le venia cu îndemnă, întindéŭ câte uă horă mare, plăcerea românaşilorŭ nostri, danţândŭ la cântarea unuĭ fluerŭ ciobănescŭ ca să le trécă de dorŭ şi să trécă timpulŭ... Fuseră măreţe şi strălucite împregiurulŭ Calafatuluĭ înspectările ce Măria Sa Domnitorul făcu trupelorŭ, când bateriile deschiseră focurile la cari îndată rĕspunseră cele din Vidinŭ. Dunărea era agitată; trajectoriile obuselorŭ o traversa descriindŭ în atmosferă uă urmă de focŭ. Marginile eĭ eraŭ acoperite cu corturĭ (tabările) şi cu păduri de baionete, cu tunurĭ strălucindŭ, caiĭ escadrónelorŭ umplêndŭ pământulŭ, şi călăreţiĭ, în nemărginite colóne, stând cu săbiile scóse înfăţişaŭ bărbăţie şi heroismŭ; cu toţiĭ eĭ represintaŭ ochilorŭ uă panoramă demnă de vĕdutŭ care va rĕmânea neştérsă din memorie. Ḍiua aceea era strălucită; detunarea de la bateriĭ cu fumŭ şi cu pară de

www.dacoromanica.ro

focŭ se repeta mereŭ mugindŭ şi detunândŭ forte pênă peste dealurĭ şi în tot întinsul fluviuluĭ. Nu puçin persóna Domnitoruluĭ, bărbatŭ cu inimă, şi care a moştenitŭ de la străbunĭĭ seĭ tradiţiunĭ de heroismŭ, deştepta în inimile astorŭ fiĭ de la Dunăre şi Carpaţĭ coragiulŭ care trebuia să 'lŭ aibă, — Coragiulŭ străbunilorŭ pentru Românĭ!...

Cam în acelŭ timpŭ a fost necesitate d'a se face recunóscerĭ peste Dunăre. Maĭ mulţĭ ostaşĭ, ceĭ maĭ coragioşĭ, se înscriseră de cu séră, că în nópte să trécă cu luntrea pe partea inamiculuĭ. Mitea, din corpulŭ căciulanilorŭ dorobanţĭ, alergă de se înscrise; elŭ sărută tesacul şi puşca când intră în luntre. Unŭ ofiçerŭ care trăise cu serviciu mult timpŭ spre părţile acestea, cunoscêndŭ posiţiunea tĕrîmuluĭ şi vorbindŭ limba turcă, conducea acestĭ vre uă cinci-spre-ḑece militarĭ tot unulŭ şi unulŭ aleşĭ, cari săriră într'unŭ batelŭ, ce porni din dreptulŭ ostrovuluĭ şi pluti pe margine în susŭ, nóptea în întunericŭ; şi trecură şi desbarcară tocmaĭ între lagărele turce şi cetatea, fără a fi zăriţĭ de pichete. Eĭ se risipiră şi se depărtară p'în tufişurĭ de mărăcinĭ şi porumburile cari atunci `eraŭ marĭ. Târḑiŭ era să iasă luna, şi eĭ ar' fi pututŭ să observe posiţiunile unde eraŭ aşeḑate acolo lagărele acelea; şi, la întórcerc, să pótĕ aduce cu dênşi măcar unŭ ascherŭ prinsŭ, ca cu acestŭ chipŭ să pótĕ afla numĕrulŭ inamiculuĭ, forţele luĭ şi spre care parte era elŭ maĭ tare. Acestĭ coragioşĭ ostaşĭ trecură p'între picheturĭ la Vidin, se risipiră în óre-care distanţă şi se întinseră pênă în calea care duce spre maĭ multe părţĭ a le fortuluĭ. Mitea, ca şi ceilalţĭ risipiţĭ în tiralioriĭ câte

www.dacoromanica.ro

duoĭ, sta pe brâncĭ căutându cu ochiĭ ca vulturulŭ după pradă. Duoĭ călăreți turcĭ veniaŭ spre pórta din susŭ. Luĭ Mitea îĭ venia bine și întinse pușca de a lua la ochĭ ca unŭ bunŭ vênătorŭ pe unulŭ, pe celălatŭ îlŭ va prinde maĭ lesne viŭ. Când elŭ voi să tragĕ, Viscol pompieru care și elŭ era aci, pune mâna și îlŭ opresce, îĭ făcu semnŭ că în spatele lorŭ era unŭ picheţŭ, care, déca va audi detunarea, va da alarmă și tótă ceata militarilorŭ este în periclu.

— Voisemŭ numaĭ să încercŭ; luasemŭ la ochĭ de probă și așĭ fi trasŭ, déca n'ar' facc în asemenea împregiurărĭ arma sgomotŭ când îĭ daŭ focŭ!.. ḑise încetŭ și cam rîḑêndŭ sergentuluĭ confrateluĭ seŭ care îlŭ lovi pe brațu. — Ce probă!.. că, déca nu te opriamŭ eŭ, și dedeaĭ focŭ!.. adăogă acesta maĭ cu esperiență.

Așa dér tăcură eĭ stându culcați pe pământŭ, și călăreții trecură cincĭ pașĭ p'alăturĭ de eĭ. Mitea cunoscu când fuseră maĭ aprópe, că acela pe care îlŭ luase la ochĭ era Hechim, și se crede că cel d'al duoilca a fostŭ însuși Mușirulŭ, cari eșiră nóptea d'a inspecta posturile. În curênd s'auḑitŭ tropotulŭ cailorŭ uneĭ escorte ce rĕmăsese maĭ în urmă și eșia dintr'uă vălcea în susŭ. Decĭ ḑilele luĭ Hechim se maĭ prelungiră prin acéstă întêmplare. Mitea trăgĕtorŭ cercatŭ sigurŭ, cine póte sci, déca nu l'ar fi opritŭ tovarĕșulŭ cel d'alăturĭ, luându bine la ochĭ pe Turcu, l'ar' fi trimis în brațele huriilorŭ în lumea ceelaltă; dér póte a fost destinatŭ, ca tînĕrul ostașŭ să 'șĭ aducĕ aminte de acésta maĭ târḑiŭ, cu tótă animositatea luĭ și motivulŭ ce avea d'a urî pe Musulmanĭ. Ofițerulŭ și ceilalți militarĭ românĭ se depărtaseră mult; și, când era

www.dacoromanica.ro

aprópe să iasă luna, se grăbiră a se aduna risipiţiĭ ostaşĭ, mulţiamiţĭ fiind numaĭ că aŭ putut vedea cum eraŭ aşedate trupele şi ceadîrile lagărului dupĕ posiţiunea ce fie-care ocupa. Ostaşiĭ recunoscĕtoriĭ voiră a ocoli pichetulŭ alăturĭ de punctulŭ unde ei desbarcaseră. Dér din întêmplare sentinela d'acolo era deştéptă; şi, dupĕ cum se vede, ea a simţitŭ de dênşi, că a datŭ focŭ din armă şi aprinse paiele şomăiagu pe prăjina înfiptă în faţia pichetuluĭ, dupĕ care se audi numaĭdecât sunându alarma în lagărŭ şi chiarŭ în cetate. Fiind numaĭ câţĭ-va acestĭ români şi îndestulŭ de hotărîţĭ, căutară să alerge iute la luntre şi să pótĕ trece dincoa fără vre unŭ periclu. Déca eĭ se angageaŭ într'uă luptă ar' fi fost uă imprudenţă!..

Târdiŭ pe la mieḑulŭ nopţiĭ, a început uă canonadă îndestulŭ de forte din Vidin asupra Calafatuluĭ. S'a observatŭ că unŭ vaporŭ venise din susŭ şi se oprise, la marginea Dunăreĭ pênă a nu ajunge sub fortereţă.

Aci se comise uă greşială, şi acésta produce tot-d'auna vre unŭ reŭ. Eată ce:

S'a fost anunţatŭ comandantuluĭ armateĭ de la Calafat (corpul I) că va trece unŭ vaporŭ de la Severin. Printr'uă ciudată ne'nţegelere, trupele de la Cetate, îndată ce aŭ vĕḑut vasulŭ, aŭ începutŭ a 'lŭ bombarda deschiḑêndŭ şi focŭ de muscheterie asupră-ĭ, aşa că elŭ fu silitŭ să dea spre malul turcescŭ. Sosindŭ în dreptul Calafatuluĭ, de la pichetul Petrişu, încetându focului de la Cetate, earăşi s'a apropriatŭ de malulŭ stângŭ unde din noŭ a fost asediatŭ de artilerie şi puscĭ cari trăgéŭ în elŭ la 50 metri. Turciĭ de asemenea aŭ începutŭ focurile asupra Calafatuluĭ.

www.dacoromanica.ro

Și ei se înșelaseră crezêndŭ că apĕra vre unŭ vaporŭ al lorŭ care le aducea voluntarĭ. În curêndŭ se desmeticiră și cunoscură că nu e d'al lorŭ.

Bietul vaporŭ a trecutŭ cu tótă forța aburilorŭ prin foculŭ încrucișatŭ româno-turcŭ pênă către Ciupercenĭ, unde cârmaciulŭ printr'uă manevră desperată, l'a băgatŭ cu botulŭ în prundŭ acolo. Acestŭ bastimentŭ numitŭ Clotilda, cu unŭ echipagiŭ pĕnă la 15 ómenĭ, era destinatŭ să intre în apele Jiiuluĭ pe la Bechet pentru serviciu de transtportŭ al armateĭ, și cum am ḑisŭ, ordinile ce se dedese numaĭ pentru uă simplă demonstrațiune strategică, se transformară într'nnŭ actŭ de ostilitate din cele maĭ violente și păgubitóre. Elŭ era, ca și unŭ altul numitŭ Ada, căruia i s'a întêmplatŭ tot nisce ast-felŭ de împregiurărĭ, bastimentŭ cumpĕratŭ de Ruși, adusŭ din Austria pe Dunăre.

Acéstă împregiurare a făcutŭ ca Vidinulŭ să încépă canonada în timpulŭ nopțiĭ asupra Calafatuluĭ ..

X

RUȘIĬ SE ÎNCAIRĂ CU TURCIĬ

Vobrindŭ de armata rusă, să nu uitămŭ, că, dupe sosirea Mareluĭ duce Nicolae, comandantele superiorŭ, așeḑându-se cartierulŭ generale la Ploescĭ, se regulă, ca în partea de peste Oltŭ să opereze armata română, și în cea dincóce de Oltŭ cea ruséscă. Începură Rușii să facĕ

www.dacoromanica.ro

continue recunóscerĭ peste Dunăre, cari permise astoĭ ostirĭ să cunóscă posiţiunile d'acolo şi ce forţe li se opune; earŭ trecerea armateĭ se efectuă dupĕ sosirea Maiestăţiĭ Sale Imperatorele.

Ca să putemŭ ḑice ceva despre astă ostire, care o vĕḑurămŭ trecêndŭ sub ochiĭ nostri în timpŭ maĭ multe lunĭ, cu ce forţe veni, cum este echipată şi cu ce preparative era de provisiunĭ, se părea în adevĕrŭ că se deslócă munţiĭ prin aceste deposite nemărginite aduse şi grămădite pe la diferite punctuarĭ; şi ca cum s'ar mişca pădurile de mulţimea ómenilorŭ înarmaţĭ cari mereŭ veniră. Nu o ḑicemŭ că e cea d'întêĭ din lume, dér este îndestulŭ de bine echipată: infanteria ómenĭ junĭ şi ofiçeriĭ asemenĭ, artileria şi cavaleria imposantă, comandanţiĭ superiorĭ maĭ mulţĭ germanĭ, bărbaţĭ instruiţĭ, şi Ruşĭ cu esperienţă şi cunoscinţă d'a le resbeluluĭ, dupĕ atâtea campaniĭ ce le avură maĭ ales contra Turcilorŭ şi Cerchesilorŭ. Garda imperialĕ e tot ce póte fi alesŭ în ómenĭ şi echipamentŭ. Cazaciĭ nu sûntŭ în nimicŭ schimbaţĭ: eĭ sûntŭ tot aceiaşĭ precum eraŭ la 1812—28— saŭ la 54, în campaniile petrecute în Europa şi 'n Asia. Echipamentulŭ, caiĭ, armele şi portulŭ e cel tradiţionalŭ al lorŭ. Manevrele lorŭ sûntŭ cu totulŭ particulare. Eĭ dresează caiĭ într'unŭ chipŭ minunatŭ. Cazaculŭ fuge călare ca fulgerul pe câmpie; şi, îndată, când voesce, i se orpesce calulŭ, descalecă, şi, la unŭ semnŭ, calul se culcă la pămêntŭ. Cazaculŭ se pune îndărĕtul caluluĭ seŭ cu puşca la ochĭ ca dupe unŭ meterezŭ şi dă focurĭ; se scólă ear îndată, călăreţul cu calul seŭ, încalecă, fuge în care direcţiune voiesce înainte, saŭ îndărĕtŭ; din alergătura mare

www.dacoromanica.ro

ia cu puşca la ochĭ pe inamicŭ, şi dă în tóte direcţiunile focurĭ unele după altele; se repede cu lancea ca unŭ trăsneţŭ, împunge, sparge pe adversarŭ unde elŭ ajunge; se învêrtesce ca uă morişcă pe sub pântecele caluluĭ seŭ; goniudŭ, ia uă monedă saŭ orĭ ce obiectŭ de josŭ; stă orizontalŭ saŭ oblicŭ, cum îĭ place; sburând călare dă focurĭ îndărĕtŭ; şi nu 'ĭ e cu greŭ d'a trece în notŭ cu calul fluviĭ marĭ precum e Dunărea, Volga etc. Apoĭ e dibaciŭ, elŭ scie să se folosiască din tóte împregiurările şi în orĭ ce locŭ străin s'ar' găsi. Fie unŭ regimentŭ, uă sotniă saŭ cincĭ inşĭ, eĭ duc cu dênşiĭ căruciórele cele de forma luntreĭ, cu duoĭ saŭ treĭ caĭ, pe cari îĭ mână cazacul cel cu chica rŏtunḑită, cu barba în furculiţă, cu obraşiĭ lătăreţi şi cu ochiĭ verḑuĭ; acésta o încarcă cu tot felul de lucrurĭ care intră sub mâna-ĭ, pênă şi mieĭ şi păsĕrĭ de orĭ se mărime. Călăreţiĭ cu lancea lungă şi cu căciula de forma doniţeĭ, saŭ cu uă şapcă precum e discul, pe care o pune cam la uă parte, nu pré se lasă să trăiască reŭ în campanie. Eĭ daŭ rótă prin tóte părţile, pe câmpiĭ şi în sate; şi, precum în stepurile Dnieprului simte de departe unde este apă, aşa eĭ înţelegŭ unde să-isbiască de a găsi câştigŭ din pleaşcă, saŭ în al cuĭ chimirĕ se găsesce ceva aurŭ monede. Se ducŭ eĭ fórte departe gonindŭ pe inamicŭ; şi, când se întórnă la căruciorul ḑisŭ, pré rarŭ se 'ntêmplă să vie fără a fi încărcaţi cu provisiunĭ, şi maĭ cu osebire cu chimirulŭ binişorŭ garnitŭ. Cel rĕmasŭ la căruţă, cât te stergĭ la ochĭ aprinde foculŭ, unde se opresce; şi, în tingirile cari le ducŭ cu eĭ, gătesce de ospĕţŭ. Aşa, cum vedeţĭ, veselia ia unŭ puternicŭ sborŭ pre feţele camaraḑilorŭ ceĭ

www.dacoromanica.ro

de la Don, cari în tóte împregiurările aŭ voie bună, în luptă ca şi în repaosŭ, cântă şi sûntŭ cu coragiŭ!..

Ostaşulŭ rusŭ este supusŭ, se închină la ordinile cari i se dă; elŭ ḑice: Dumneḑeŭ şi Ţarul!.. stă perete în faţia foculuĭ inamiculuĭ; móre voiosŭ în numele Ţaruluĭ, şi merge cântândŭ şi batêndŭ în dairea când se duce la resbelŭ... Turcul este fanaticŭ numind sânta causă, ca şi ceĭ de susŭ, când merge la resbelŭ. A lupta şi a omorî ghiaurulŭ (necredinciosu) când e cu elŭ în vrajbă, este uă dętorie; aşa îlŭ învęţă Coranul, cartea şi legea sacră a luĭ, lăsată de Mahometŭ Profetul. Nu vomŭ nega ênsă, că, pe lângă acestŭ fanatismŭ, elŭ are şi calităţĭ. Turculŭ dă ospitalitate ca uă dętorie sântă pentru orĭ ce individŭ... Este cu tóte-acestea vigurosŭ, oţelitŭ în foculŭ resbeluluĭ, fórte iute începe şi încetează maĭ curênd. Sub comandanţĭ bunĭ, nu o va nega nimenĭ acésta, ostaşulŭ turcŭ este capabilŭ de mare vitezie. Soldatul rusŭ, de şi maĭ móle la începutul foculuĭ, stă nemişcatŭ perete cândŭ capi de cari este condus sûntŭ capacităţĭ cari îşĭ facŭ bine dętoria de strategie. Cu tóte acestea cată să nu ne înduoimŭ, că cu atâte miḑlóce şi ómenĭ de cari dispune armata rusă va avea avantage!..

Obstinaţiunea fu mare ce aŭ avut colónele cari trecură Dunăreaântêĭ, de la Galaţĭ pe la punctulŭ Zatoca, în nóptea de 7—8 Iunie, fiind apele revĕrsate, şi în retragere lăsase bălţĭ şi nomoluri mlăştinóse, spre partea aceia a Dobrogeĭ. Este de miratŭ cum a putut înainta acéstă armată p'între atâtea obstacole; desbarcurile de ómenĭ, caĭ şi tunurile căḑênd nomoliţĭ în smărcurĭ şi mlaştinĭ în cari eĭ întrară pênă la peptŭ? Acésta e me-

www.dacoromanica.ro

ritulŭ capilorŭ, cari, prin essemplu lorŭ, scie a rĕdica moralulŭ bravilorŭ ce nu se retragŭ de dinaintea celorŭ mai marĭ greutățĭ și cu unŭ așa urît timpŭ. Turcii se retrăseseră și lăsaseră nisce cete de basibuzucĭ pe cari în curênd aceste ostĭ rusescĭ le aŭ pus pe gónă. Eĭ se loviră dinaintea unorŭ sate mai sub dealurĭ; și împrăsciindŭ de acolo pe astĭ basibuzucĭ, lesne grosul armateĭ, comandate de generalul Zimerman, întinse podu la Brăila și trecu în dreptŭ Ghecetu. Mecinul, Isaccea și Tulcea, cădură făr' de nicĭ uă apĕrare în mâinile învingĕtorilorŭ. În tóte aceste locurĭ și mai în tótă Dobrogea rĕmăsese numai populațiunea creștină, când Turcii eraŭ retrași, împreună cu óstea nizamĭ care ținuse mai 'nainte garnisónele.

Unŭ altŭ corpŭ de armată rusă compus de diferite regimente, comandate de fiiulŭ Mareluĭ Duce Nicolae, generalul Scobelef fiiulŭ și mai mulțĭ oficerĭ superiorĭ, pe lângă cari era alăturatŭ și unŭ generalŭ român, făcuse tótă pregătirea, ca și la Galațĭ, de pontóne și plute, ocupă ostrovulŭ din fața Zimniceĭ, și d'acolo porni, nenumĕrate din aceste plute cu ómenĭ și tunurĭ, și isbi Șiștovul trecêndŭ aceste transporturĭ sub malurile luĭ pe țermul dreptŭ. Corpulŭ comandatŭ de generalu Scobelef, cavalerie și cazacĭ trecură pe la Zimnicea Dunărea în notŭ. Garnisona de acolo, din cetatea Șiștovul, fiind surprinsă, tótă resistența ce o făcu nu o folosi nimicŭ; cŏcĭ Rușiĭ, bombardândŭ fortulŭ într'unŭ chipŭ violentŭ, o sili să se predea. Populațiunea turcă, surprinsă ca și oștirea din acestŭ orașŭ, spăimântată, a lăsat casele cu totulŭ, în cari pe la unii era paturile și așternuturile

www.dacoromanica.ro

nedereticate, alţiĭ cu caféoa turnată în filigene de dime néţă fără a o bea, şi eşiră ast-felŭ, femeĭ şi copiĭ cu ce putură lua cu eĭ; şi emigrară fugindŭ spre Balcanĭ, şi d'acolo maĭ departe. Ruşiĭ îndată se făcură stŏpânĭ pe posiţiunile fortereţeĭ, pe totŭ oraşulŭ, luându garnisona prinsă şi tot ce maĭ găsi. De aci putură a se desfăşura ş'a înainta pênă la Biela şi Rasgrad, spre a face faţiă către Rusciucŭ, cum şi pênă la Tîrnova.

Îndată ş'acele enorme regimente infanterie, cavalerie şi tunurĭ, cari se ţinéŭ lanţŭ de la Galaţĭ pênă în Slatina, se repeḑiră cu iuţiala trăsnetuluĭ de a trece Dunărea la Nicopole, pe la Turnu-Măgurele, tot pe pontóne şi bărcĭ ca la Zimnicea, şi pe care îlŭ atacară din maĭ multe părţĭ. La 4 Iulie el fu luat de divisiunea care opera în colóna spre drépta, comandată de generalulŭ baron Krüdner, şi ajutată de trupele române cari eraŭ la Islaz, comandate de Colonelu Cantili, avênd bateriĭ cu artileristĭ pompieriĭ, ce eraŭ aşeḑate în viile alăturate cu acestŭ orăşelŭ. Maĭ întêĭ Nicopole a fostŭ bombardatŭ de bateriile din Islaz şi Turnu, ambelorŭ armate. Ele aŭ trecut Dunărea şi încongiurară oraşulŭ şi cetatea cu nouĭ bateriĭ. Ast-felŭ îmbrăcatŭ Nicopolu într'unŭ vestmîntŭ de focurĭ de obuse cari veniaŭ din tóte părţile, şi împresuratŭ de nemărginita sumă de oştire, cari trecuse peste Dunăré ca lăcustele, dupe ce rĕmase elŭ numaĭ spărturĭ şi ruine, oraşulŭ şi fortulŭ cadŭ, şi garnisona-ĭ comandată de Hasan-paşa, cari fu luată prisoneră precum se întêmplase şi la Şistovŭ. Corpurile de aci împreunându-se, de la Nicopole şi de la Şistovŭ, grosulŭ armateĭ luă avêntulŭ pênă la pólele şi sênul Balcanilorŭ, unde se petrecură

www.dacoromanica.ro

maĭ multe sângeróse bătăliĭ. Maĭ pe urmă se stabili podŭ mare, pentru care -se aduse cherestea lemnărie din munțiĭ de la Lotru și fu lăsată pe Oltŭ pênă la Dunăre, către Zimnicea. P'acolo se făcu transportulŭ acesteĭ armate în Bulgaria, de munițiune și provisiunĭ; la care curgea ca plóia cărăușiĭ miĭ de cară cu caĭ și cu boĭ, și miĭ de pahonțĭ, ceĭ maĭ mulțĭ românĭ basarabenĭ, cu micile lorŭ căruciórе încărcate, și acoperite cu rogojinĭ și cu pânză ceruită cu catranŭ, escortațĭ icĭ colea de câte unŭ cazacŭ și însoçițĭ de jidaniĭ furnisorĭ...

Sultanulŭ într'acestea, spăimântatŭ de repeḑile succese ce armata rusă avu în timpŭ de vre uă treĭ patru septĕmânĭ trecênd Dunărea, trimise prin Redif-pașa, la Abdul-Cherim, care era la Șumla, să divulge care este planul sĕŭ de resbelŭ, că Rușiĭ aŭ avansatŭ în tótă Bulgaria.

Abdul-Cherim îșĭ avea scopul d'a nu arĕta planul; și elŭ sta făcêndŭ nevĕḑută armata în sênulŭ Balcanilorŭ. Sultanul îlŭ prepuse ca vêndut Rușilorŭ, că a lăsat făr' de apĕrare Dunărea; îlŭ destitui și îl dete în judecată. Mulțĭ aŭ ḑis că a fostŭ uă bună parte pentru armatele creștine că s'a destituit Abdul-Cherim, că planul luĭ ar' fi fost funestŭ pentru ele.

Treĭ bărbațĭ eșiră pe theatru resbeluluĭ d'a apĕra causa imperiuluĭ turcŭ cu armele în mână, în peninsula balcanică: Mechmet-Ali care fu numit Serdar-ecrem, Soleiman, care luă în urmă titlu care l'avea Mechmet, și Osman cel de la Vidin. Osman cu tóte acestea era în cât-va inițiatŭ în planul luĭ Abdul-Cherim.

Cu tóte acestea armata rusă, cum ḑiserămŭ, era fórte

www.dacoromanica.ro

numerósă, bine echipată şi comandată de bărbaţĭ distinşĭ, precum Scobelef, Gurko, Schilder Schudner, Radeţchi, sub ordinile Mareluĭ Duce Nicolae; Ţarevicĭ (Marele Duce moştenitorŭ) făcênd façiă c'uă armată spre Rusciucŭ; eĭ făceaŭ a resuna numele armateĭ Mareĭ Rosii pe pămênturile ce le ocupase. Şi ênsuşĭ Ţarul în persónă se afla în miḑloculŭ eĭ.

Succesulŭ, dupé luarea Nicopoleluĭ, era însemnatŭ, resunătorŭ; şi orĭ cine credea că acéstă armată, armata rusă, care desfăşurase atâta activitate între apele Lom, Iantra şi Vidŭ, care ajunsese a împresura Rusciucul, Silistra şi a pĕtrunde prin pasulŭ de la Şipca pênă aprópe în Cazanlîcŭ, la finitulŭ vereĭ va înainta la Andrianopole şi chiarŭ la Porţile Constantinopoleĭ.

Osman El-gaziu ênsă, care eşise de la Vidin, numit Muşirŭ de Sultanul, ducêndŭ vre uă duoĕ-ḑecĭ de miĭ Albanesĭ şi nizamĭ totu unulŭ şi unulŭ, adăogândŭ şi alte trupe cari le adună din diferite puncturĭ şi însumâudŭ uă óste ca vre uă şése-ḑecĭ miĭ de ómenĭ, se pune drept în calea armateĭ adversare; şi, cu acésta, schimbă façia lucrurilorŭ şi întârḑie succesulŭ acelŭ mare al trupelorŭ ruse cel puçin pentru uă ḑiumĕtate anŭ. Elŭ, Osman, se întări în nisce posiţiunĭ unde coincida drumurile între Balcanĭ, Vidin, şi Rusciucŭ, pe unde urma să trécă armata sus-ḑisă pentru a merge maĭ lesne, pe la Sofia la Andrianopole. Acéstă posiţiune e cea de la Plevna, unŭ orăşelŭ cu câte-va sate p'alăturĭ şi ocolitŭ de nisce dealurĭ, cari de la natură fortifică p'împregiurŭ tĕrêmul eĭ. Acolo, dupĕ maĭ multe întêlnirĭ şi ciocnirĭ, corpul al 9-lea armteĭ ruse, comandatŭ de generalul bĕtrân Baronul Krü-

www.dacoromanica.ro

dner, găsi uă resistență neașteptată. Căḑu chiarŭ într'uă cursă voind a lua Plevna dintr'uă dată, precum se avêntaseră acele corpurĭ cari trecuseră iute pasulŭ de la Șipca al Balcanilorŭ. Fără a face uă seriósă recunóscere și fără a pregăti forțe îndestule, Generalul Schulder este trimisŭ cu treĭ regimente infanterie, uă brigadă de cavalerie, câte-va sotniĭ de cazacĭ și întăriți de bateriĭ de tunurĭ, cari merse asupra luĭ Osman, necunoscêndŭ bine numĕrulŭ inamiculuĭ și positiunile ce ocupa; și la 8 Iulie facêndŭ acestŭ atacŭ, resultatulŭ fuse fórte desastrosŭ pentru Ruși. Acum trebuia generalul corpuluĭ să întruniască tóte forțele de cari dispunea, spre a lovi earăși pe Turcĭ la Plevna. Nicopole a trebuit să se deșerte de Ruși și să fie ocupatŭ de Românĭ, pentru care cartierulŭ generale rusescŭ făcu miḑlocire pe lângă Măria Sa Domnitorulŭ. Regimentul al V românescŭ trecu cel d'âintĭĭ Dunărea, care făcea parte din divisiunea a IV, comandată de generalŭ Manu, ca să țină garnisona Nicopoleluĭ... La 18 Iulie s'a ținutŭ consiliul de resbelŭ al generalilorŭ la Poradim. La 19 lângă satulŭ Radisovo, în împregiurimea Plevneĭ despre Est-Sudŭ, și spre Griviţa, s'a făcut încăĭărare între aceste armate adversare cu atâta înverșunare care nu se va uita curênd, și s'a petrecutŭ desastrósa perdere a armateĭ Țaruluĭ, cea comandată de Baronul Krüdner, Schulder, și principele Șacovscoi, comandând uă divisiune din corpulŭ al XI care venise despre părțile Caragiac-Bugarschi către acest punctŭ de uă luptă generalĕ contra leuluĭ de la Plevna Osman. Unŭ numĕrŭ aprópe de uă sută miĭ ómenĭ operaŭ pe unŭ frontŭ fórte întinsŭ și uă artilerie puternică își schimba uă grindină de obuse.

www.dacoromanica.ro

Cine a vĕḑut-o asta şi nu s'a cutremuraţ!.. Armata rusă care în cele din urmă, dupĕ uă luptă desperată de uă ḑi, fu nevoită să se retragĕ spre séră pe înălţimea unor dealurĭ, ce nu i se 'ntêmplă şi suferi?.. Vĕḑu de acolo cu destulă durere, generalulŭ principe, cum în vale başibuzucii ucidĕu şi chinuiaŭ pre răniţĭ şi ceĭ prinşĭ, într'uuŭ chipŭ îngrozitorŭ, a le cărora gemete şi răcnirĭ ajungea pênă la auḑulŭ acestuĭ generalŭ, fără a fi în stare să le dea vre unŭ ajutorŭ. Acestŭ locŭ se numi : Valea plângereĭ. Turcii, dupĕ acea bătălie, ca nisce feare sĕlbatice făcură cel maĭ mare masacru în nefericiţiĭ ostaşĭ ruşĭ răniţĭ şi ceĭ prinşĭ şi desarmaţĭ. A duoa ḑi, generalulŭ Scobelef, care comanda spre stânga armateĭ, veni grabnicŭ aducênd cel maĭ mare ajutorŭ asteĭ armate comandate de ḑisulŭ principe. Dupĕ înfrângerea Ruşilorŭ ast-felŭ în împreginrul Plevneĭ, unde Osman găsi posiţiunĭ de se întărise, se răspândi uă panică mare pre acéstă armată. Marchitaniĭ vivandieri şi locuitoriĭ se creḑură perduţi, încât acéstă panică ajunse pênă la Şiştovŭ; dupĕ care desastru şi desperata confusiune alergaŭ toţi cu îmbulzială spre podul cel întins pe Dunăre la Şiştov, căutândŭ care de care maĭ curênd să trécă la Zimnicea să scape. Şi cât se scie, déca atuncĭ Osman ar' fi avut cavalerie maĭ multă, lua elŭ ofensiva şi ar' fi gonit pe adversarŭ cine scie pênă unde!..

Dupĕ acéstă catastrofă întêmplată armateĭ Ţaruluĭ, cel-ce se afla în persónă în Bulgaria, se schimbă tot planulŭ campaniĭ : S'a decretat venirea gardeĭ imperiale care este, cum am maĭ ḑisŭ, elitul armateĭ, trupele ce trecuseră Balcaniĭ fu rechiămate îndărĕtŭ; generalulŭ

www.dacoromanica.ro

Gurko fu ordonatŭ să paziască pasul de la Șipca care duce la Filipopoli și Andrianopole; mai târdiŭ veni acolo generalul Radețchi cu trupele sale. Și armata luĭ Țarevicĭ, care opera la împresurarea Rusciuculuĭ, se retrase din operațiunile sale și se concentră în linia între apele Iantra și Lom spre Elena. Ear cartierulŭ generale îlŭ mută de la Tîrnova la Biela, apoĭ la Bulgărenĭ, Ciauș-macala și în urmă la Gorni-studen.

Acéstă catastrofă întêmplată armateĭ Țaruluĭ la Plevna, dupĕ cum merseră lucrurile, atingea și pe Românĭ!..

XI

MOBILISAREA ÓSTEĬ ROMÂNE. TRECEREA EI PESTE DUNĂRE

Mergea pe a cincia lună decând armata română era concentrată la Calafat, și nimenĭ nu scia sigurŭ ce parte va lua dênsa în campania acésta. Fel-de-fel de vorbe și șoptirĭ se ḑicéŭ; și eraŭ multe în privința asta!.. Opiniile în țeară eraŭ diverse: unĭ ḑiceaŭ că cu bombardarea orașelorŭ sûntemŭ satisfăcuțĭ, și oștirea va sta la graniță cu arma în mână, alțiĭ din contra, că să trécă Dunărea și să ia ofensiva contra Turcilorŭ.

Nisce corespondențĭ de pe la ḑiare, străinĭ, ḑiceaŭ: „Curiosŭ lucru! Româniĭ nu aŭ ură înpotriva Turcilorŭ, dér este necesarŭ, cată să se batĕ!..“

Probă că, dupe atâtea lunĭ de ședere nicĭ capiĭ ósteĭ

www.dacoromanica.ro

nu sciaŭ ce o să se facĕ, e că, la începutulŭ luĭ Iulie, se dedese multe congediĭ pentru ḑece şi cinci-spre-ḑece ḑile, acelorŭ cari voiaŭ din ostaşĭ. Nu scimŭ déca acésta era pentru a se face iconomie?

În timpulŭ verel, ţeara întrégă era adunată acolo părinţĭ şi rudeniĭ şi cunoscuţi aĭ ostaşilorŭ; şi cele maĭ multe familiĭ a le oficerilorŭ aŭ petrecutŭ cu dênşi înlăuntru oraşuluĭ Calafatu, saŭ în satele dimpregiurulŭ lagăruluĭ. Îndată ênsă dupe luarea Nicopoleluĭ se dete ordin ca tóte aceste familiĭ să se retragă. Dînsele îşĭ luară ḑiua bună de la fraţĭ şi rude cu lacrimĭ şi îmbrăţişărĭ şi se depărtară; ear ceĭ-ce voiră maĭ veniră de se vĕḑură şi la Corabia.

Se ḑice că Măria Sa Domnitorul priimise atuncĭ uă scrisóre de la Ţarulŭ care era în Bulgaria. Acéstă scrisóre conţinea promisiunĭ măgulitóre... Era rugatŭ să vinĕ cât maĭ curând în ajutoru-ĭ!..

La acelŭ ordin, adică de retragerea famililorŭ din lagărŭ, începu cu repeḑicinne a se face pregătire de mobilisarea óstel în josulŭ Dunărel.

Nu vomŭ uita aci să facemŭ menţiune despre corespondenţa a câtor-va acte dintre Puterile beligerante, prin preşedintele consiliuluĭ federalŭ al Elveţiĭ, relative la Crucea-roşie, instituţiune umană înfiinţată în favorulŭ nefericiţilorŭ răniţĭ pe câmpulŭ de resbelŭ. Sublima-Pórtă priimise note de la ḑisulŭ preşedinte al consiliuluĭ federalŭ, cu data de la 13 şi 23 Aprilie acelŭ anŭ, la care a rĕspunsŭ în 6 Iunie, în privinţa respectărĭ semnuluĭ Crucea-roşie despre ambulanţe, (dênsa constituindŭ semnul Semiluneĭ pe ambulanţile eĭ) că a datŭ ordine co-

www.dacoromanica.ro

mandanților trupelorŭ sale să respecte acestŭ semnŭ în durata resbelului. Asemeni și D. Gogălniceanu, ministrul afacerilorŭ străine din România, a adresatŭ uă notă cu data 13 Iunie sus-disului președinte, să întrebe guvernul S. Pórte, că, România fiind în resbelŭ deschisŭ cu dênsa, armatele otomane vorŭ respecta semnulŭ Cruceĭ-roșiĭ pe ambulanțele române? Președintele confederațiuneĭ Elvețiane a rĕspunsŭ cu data din 3 August, guvernuluĭ român, că a obținutŭ de la S. Pórtă uă notă cu data din 25 Iulie, subsemnată de Aarifi pașa, în care declară că trupele otomane vorŭ respecta tot-d'auna și în tot locŭlŭ semnulŭ Cruceĭ-roșiĭ, ca uă emblemă a neutralisațiuneĭ...

Primulŭ corpŭ care plecă de la Calafat fu compania I de geniu, și în timpŭ de duoĕ dile sosi la podulŭ Jiiuluĭ la Craiova. Acolo se într'uni cu compania III geniu și a V pontonieriĭ, ce veniră de la Cetate. La podŭ se găsiaŭ câte-va luntre cari aŭ fostŭ aduse de la Galațĭ cu trenulŭ, pe cari pontonieriĭ le dete în Jiĭ. Dupe aceia priimiră tot podulŭ ósteĭ care se fabricase în Galațĭ, adică pontónele cu călușile și scândurile podinelorŭ, cari tóte veniră cu drumulŭ feratŭ și le dete josŭ la gara din Craiova. Din pădurile județuluĭ Gorjiŭ se aduse aci uă mare parte de lemnărie cherestea, despre care vomŭ vorbi. Și, osebitŭ de cele priimite de la Galațĭ, se lucră în scóla de meseriĭ aci de către elevĭ, lucrătotorĭ sêrbĭ și militarĭ, ramele pentru bărcĭ, cârme și tot ce trebuia, și vre uă câte-va bărcĭ le construi acolo, adică în marginea Jiiuluĭ la Craiova, ostașiĭ de geniu. Dupe ce se aduse tot podulŭ la marginea apeĭ, se aședă călușiĭ p'în luntre și se porni pe Jiiŭ în josŭ.

www.dacoromanica.ro

Pontónele construite în fabrica Galaţi şi scóla meseriĭ Craiova, s'aŭ transportatŭ la podulŭ Jiuluĭ ce e lêngă satulŭ Podari. Tot materialu poduluĭ s'a încărcatŭ în cinci-ḑeci de cară luate de rechisiţie, şi s'a pornitŭ pe ţermulŭ dreptŭ al apeĭ luându drumulŭ prin comuna Liveḑii pênă la Gânjova. De acolo uă parte a materialuluĭ, adică podiala şi alte bucăţĭ de lemne a le acesteĭ construcţiunĭ, fu înaintate la Corabia, trecêndŭ prin Bechetŭ.

Din pontónele cele de ferŭ a le comp. de pontonieriĭ, s'aŭ aşeḑatŭ duoĕ poduriĭ peste acestŭ rîŭ, pentru a trece oştirea ce venia de la Calafat spre Corabia.

Un podŭ fu construitŭ între com. Gânjova şi Comoşteniĭ, şi altulŭ maĭ la vale, peste Jiĭ. Pe cel d'âmtêĭ aŭ trecutŭ trupele pedestre şi cavaleria; pe celălaltŭ, carăle cu muniţiune, bagage şi provisiunĭ. Dupe ce a trecutŭ, armata la Corabia, amêndouĕ podurile s'aŭ redicatŭ şi s'aŭ transportatŭ la Daşova (Corabia cea formată acum, care îşĭ are numele de la Corabia veche) şi s'a construitŭ acolo podulŭ peste Dunăre.

Judeţele riverane şi ţeara întrégă rĕmaseră uimite vĕḑêndŭ acéstă mulţime de óste; infanteria a maĭ multorŭ regimente echipate bine înarmate, linia disciplinată din casarmă, toţĭ purtându pe umere puscĭ cu baionete; ţişiĭ Curcanĭ, ceĭ cu pórtŭ românescŭ şi cu péna de curcan la căciulă, bărbaţĭ voiniciĭ, şi cari eraŭ ceĭ maĭ mulţĭ dintre foştiĭ grăniceriĭ teritorialĭ, ageriĭ şi plinĭ de focŭ; vênătoriĭ, ómenĭ miḑlociĭ de statură, cu pĕlăriĭ cu cocardă şi cu penagiu de pene negre, ceĭ maĭ aleşĭ trăgĕtoriĭ; călăraşiĭ de ţeară, purtându bluse de pânză albă cu gulerulŭ garnituriĭ pe peptŭ şi bĕnţile la mânecĭ roşiĭ, cu nădragiĭ

www.dacoromanica.ro

de dimie albă găitănițĭ, cu căciulĭ negre de hârșie cu fundulŭ roșu și cu unŭ lănțușŭ lăsatŭ în formă de semicercŭ pe frunte, cu cisme lungĭ găitănite pe la turécă și cu pintenĭ, cu minténu de postavŭ, cu manta și cu curele albe peste peptŭ, de cari se ține cartușiera și spada, cu caĭĭ micĭ, dér iuțĭ, înarmațĭ cu carabine; roșiorĭĭ, cavalerie în formă de husarĭ; artileria cu uă mulțime da baterĭĭ cu tunurĭ de diferite calibre, și tunarĭĭ bărbațĭ junĭ essercitațĭ bine, și cu ofițerĭĭ ingenioșĭ aprinșĭ de entusiasmŭ; apoĭ chesónele, transporturile de munițiune în furgóne, provisiunĭ, spitalurile și ambulanțe, și trupe de ómenĭ în tot felulŭ de serviciu cum am mai ḑisŭ, marchitanĭ, speculanțĭ, turme de vite cât s'a putut lua boĭ și oĭ, și câte se cere uneĭ ostirĭ în campanie. Toțĭ acestĭ trecură peste podulŭ de la Gânjova și maĭ din josŭ, încâtŭ a spăriatŭ ochiĭ locuitorilorŭ și satelorŭ pe unde eĭ trecură ḑile și nopțĭ, ca la 40,000 ómenĭ.

Cea d'âncêĭ bombă eșită din tunŭ înfióră auḑul cu detunarea eĭ și oțelesce inimile celorŭ maĭ cercațĭ ostașĭ; celŭ d'âncêĭ viforŭ iarna înspăimântă pe călĕtorŭ; cea dâncêĭ grindină care cade véra îngrijesce pe cultivatorŭ de fricŭ ca să nu ajungă pe holda și viia luĭ; cea d'âncêĭ obosiala, cea d'âncêĭ durere este maĭ grea; dér în urmă se deprinde omul cu tóte și nu se maĭ teme de ele. Astfel și inimile junilorŭ precum și celorŭ matŭrĭ ostașĭ, carĭ lăsaŭ la casele lorŭ părințĭ bĕtrânĭ, sóție și copiĭ, se oțelirĕ și se deprinserĕ; și déca la âncêia chiămare și sunare a trômbițeĭ încercară unŭ minutŭ înfiorare, auḑindŭ eĭ bubuitulŭ celuĭ d'âncêĭ tunŭ dat în Calafatŭ, și resunetulŭ âncêilorŭ focurĭ de arme la Oltenița și 'n alte

www.dacoromanica.ro

puncturĭ isbi, turbură sufletu lorŭ; apoĭ dupĕ ce se concentrară în lagăre, vĕdêndŭ glónţele şi obusele la piciórele lorŭ, se mişcară spre porturile Dunăreĭ la vale, şi li se ḑise că eĭ vorŭ merge să caute pe inamicŭ peste hotare, nu 'ĭ maĭ impresionă acésta; şi eĭ cu toţii mergeaŭ voioşĭ cântândŭ în marşu lorŭ ostăşescŭ. Eĭ dér trecură precum se ducŭ nuoriĭ la vale cu sgomotul pasurilorŭ, resunetulŭ tobelorŭ şi al trômbiţilorŭ, cu uruitulŭ celŭ greŭ al tunurilorŭ, tropoiturĭ de caĭ şi resuflarea nemărginită de miĭ şi miĭ bărbaţĭ ostaşĭ. În câte-va ḑile acéstă armată fu înşiruită în marginea şi înlăuntru comuneĭ Corabia.

Înainte de acésta, regimentul al V linie, care pe iarnă petrecuse la Focşanĭ şi în urmă se mări cu reservele adunate, cooperă împreună cu alte trupe la Olteniţa, care locŭ fu apoĭ ocupatŭ de Ruşĭ; şi elŭ trecu prin capitală, fu înspectatŭ de Măria Sa Domnitorul, venise la Slatina pe drumulŭ mare, şi d'acolo drept la Turnu-Măgurele; trecuse pe plute şi poduri mişcătóre, precum maĭ arĕtarămŭ, în 13 şi 14 Iulie la Nicopole, împreună cu dorobanţi, artilerie, unŭ reg. Roşiorĭ, şi aprópe tótă divisiunea a IV; elŭ trecuse celŭ ântêĭ Dunărea, care fu ajutat la trecere de şalupe şi unŭ bastimentŭ cu aburĭ.

La Corabia, P. S. S. părintele Episcopu Atanasie al Rômniculuĭ, a sânţit apa cu uă mare procesiune de preoţĭ şi populaţiune, a bine-cuvîntatŭ óstea, fiindŭ presinte Măria Sa Domnitorul şi D. Ministrĭ... Şi cele d'ântêĭ corpurĭ de recunóscere începură a trece fluviulŭ pe acele poduri mişcătóre, precum la Turnu-Măgurele, remorcate de bastimentulŭ cu aburĭ românescŭ Rôndunica; în aceste

www.dacoromanica.ro

intrându divisiunea III; apoi grosulu armateĭ pe podu, conținêndu divisiunea II, și divisiunea I rĕmânêndu d'a inspecta pe țermiĭ Românieĭ la Calafat mișcarea Turcilorŭ.

În curênd, precum arĕtarămu, podurile de pe Jiiu fură aduse la marginea Dunăreĭ în dreptul comuneĭ Dașova, care vine în față cu Măgura de peste Dunăre, spre a se construi acolo unu podu mare peste care trecu óstea.

Malurile Dunăreĭ eraŭ înalte la marginea acestuĭ punctu, și a trebuitu să se taie pămêntulu ca să se facĕ unu vadu de trecĕtóre. Podul fiindu compusu din bărcĭ cu călușurĭ și cu scândurĭ precum s'a maĭ ḑis, se așeḑă în duoĕ bucățĭ, unulu cu capĕtu de pe țermulu stângu pe insula de nisipu care este la miḑlocul apeĭ, și celălaltu de pe insulă pe țermulu dreptu dunăreanu. Unde se lega podulu cu capĕtulu despre noĭ, era unu zăvoiu de richită și sălciĭ. Acesta a fostu tăiatu de dorobanțĭ; și șoséoa cea nouă, la tăietura maluluĭ, se construi și se întări cu șanțurĭ și cu fascine de nuele; și la căpĕtêiulu de podu fură așeḑate gabióne umplute cu pămêntu, ca să stea înțepenitu, precum și în insulă asemenĭ, ca să pótĕ trece pe elu carăle cu poverĭ, cavaleria și artileriea cea grea. În câte-va ḑile către finitulu luĭ Iulie și în Augutu, armata română trecuse în Bulgaria pe la maĭ multe puncturĭ: cea de la Corabia, pe podu, în comuna Măgura, și cea pe la Turnu la Nicopole și maĭ departe. Ea avea aspectulu, prin acestĭ ostașĭ cari luară unu aeru pré seriosu de cum trecură pe pămênturile Turcieĭ, precum eraŭ acum duoĭ secolĭ și ḑiumĕtate, condusă și comandată de marele heroŭ al Românilorŭ, oștirea și cu vulturiĭ românescĭ!..

www.dacoromanica.ro

Ostirile dér de la Măgura, înaintară trecênd prin diferite drumurĭ şi coprinḑêndŭ tóte punctele interesante şi tóte comunele spre partea aceia; şi strângênduse maĭ tótă acéstă oştire, dupĕ ce trecuse rîul Vidu maĭ la vale de Nicopole, se întêlnirĕ cu trupele cari veniaŭ de la Nicopole şi tabărîrĕ sub nisce dealurĭ măreţe formândŭ unŭ lagărŭ imposantŭ în dreptulŭ satulŭ Muselim-selo, şi apoĭ la Bresleniţa. Acolo începurĕ a construi şanţurĭ şi întăririĭ. Ele n'aŭ despreţuitŭ pe inamicŭ precum făcurĕ Ruşiĭ; saŭ că acestora le scăpase din vedere de a face asemenea lucrărĭ, prin locurile pe unde eĭ trecurĕ. De acolo óstea română merse cu tactică înainte pênă în dreptŭ Plevna. Uă despărţire din acéstă óste a rĕmasŭ la Ghighĭ, ŭa comună în dreptulŭ Măgureĭ, ca corpŭ de observaţie spre Rachova, — Vidin.

Din cartierulŭ generale de la Poradim, s'a dat de către Măria Sa Domnitorul uă proclamaţiune, cu data 27 August, şi subsemnată de D. ministri; prin care arétă Românilorŭ, că, armatele aŭ trecutŭ Dunărea în Bulgaria, şi că ele vorŭ intra în acţiune luptândŭ alăturia cu armatele ruse în contra Turcilorŭ.

XII

SCHIMNICULŬ IOANICHIE

Convenimŭ cu lectorulŭ, ca, pênă óstea va înainta cu lucrările sale de la Bresleniţa şi maĭ departe, să cerce-

www.dacoromanica.ro

tămŭ şi să aflămŭ ce se făcură aceĭ treĭ sergenţĭ din cunosinţa nóstă, despre cari numaĭ vorbirămŭ din lagărulŭ Calafatuluĭ?

Afară de esserciţiĭ şi continue lucrărĭ de cari eraŭ ocupaţĭ, când eĭ n'avéŭ nicĭ unŭ lucru se vedéŭ jucândŭ ţintarulŭ, fiind cu ochiĭ aţintiţĭ pe nisce liniuţe însemnate cu creta pe vre uă scândură, pe care tot muta nisce petricele; orĭ, câteşi treĭ eĭ, se preumblaŭ p'în lagărŭ precând soldaţiĭ curăţiaŭ armele, muniţiunea pregătindu-se la uă inspecţie rigurósă; saŭ, că, tot se învîrtiaŭ pe dinaintea redutelorŭ admirândŭ măiestria cu care eraŭ lucrate şi armate cu tunurĭ de calibru mare, tóte îndreptate câtre inamicŭ; orĭ, că, se aşeḑéŭ câteşĭ treĭ pe vre unŭ malŭ, de unde putéŭ privi cursulŭ măreţŭ al Dunăreĭ, saŭ, că, se grupaŭ p'în gârliciulŭ vre unuĭ bordeiŭ, ca să se dilecteze cu câte unŭ pĕcharŭ de vinŭ; orĭ cântândŭ cu fluerulŭ; saŭ, citindŭ vre uă fóie publicată despre resbelulŭ Ruşilorŭ cu Turcii essagerândŭ pré multŭ lucrurile; saŭ, lângă unŭ focşorŭ séra, narândŭ succesele avute cu duoĕ ḑile maĭ înainte în recunóscere peste Dunăre; saŭ, Mitea, în vorbă cu Viscol, maĭ amintia, ca omulŭ despre ce îlŭ dóre pe elŭ, câte nuvele maĭ aflase despre acea fiică la care elŭ tot se maĭ gôndia, şi că pe bĕtrâna bunica eĭ a vĕḑut-o p' în Bucurescĭ. Cum ar' fi lipsitŭ eĭ d'a se aduna, déca ar' fi fost acolo? ca să maĭ vorbiască de acestea şi câte şi maĭ câte, precând alţĭ militarĭ căscaŭ gura şi bleojdiaŭ ochiĭ la asemenia istoriĭ povestite d'a le soldaţilorŭ românĭ şi străinĭ?

Vorbindŭ despre ce se petrecea noŭ şi importantŭ, să nu uitămŭ luptele soldaţilorŭ românĭ în ostrovulŭ pădu-

www.dacoromanica.ro

rosŭ Gamotarniţa. Acolo în faţia redutelorŭ turce, cu acest nume, Căpitanulŭ P... şi sub locotenentul E... deteră essemple de coragiŭ prin recunóscerea ce aŭ făcut pe ţermulŭ dreptŭ dunăreanŭ şi ataculŭ din ostrovŭ cu mizamiĭ turcĭ. Asemenea şi afacerea din insula Canapa...

Pe la începutulŭ luĭ August, uă şalupă cu aburĭ, venindŭ de la Severin de a merge la Corabia, a fostŭ atacată, maĭ josŭ de Vidin, de câte-va bărcĭ cu turcĭ. Apĕrată fiind de câţi-va soldaţĭ şi cu unŭ locotenentŭ, se întêmplase că se îngropase în nisipŭ la capĕtulŭ ostrovuluĭ Canapa. Locotenentul Maurodin cu mare greutate abia putu a o scăpa d'a nu fi luată de turcĭ, s'aŭ scufundată... Aceste şi multe altele eraŭ fapte cari se petrecură p'atunci, pe cursulŭ fluviuluĭ în diferite punctuŕ aprópe de lagăru, de cari soldaţiĭ se ocupaŭ... Acestea de uă-cam-dată pênă să venimŭ a descri şi altele particulaŕ, privitóre tot la oştire.

E cunoscut că la Corabia precum la Calafat veniseră părinţiĭ şi cunoscuţiĭ să ia ḑiua-bună de la ostaşĭ ce plecaŭ. Şi pre lângă atâtea scene de inimă între acesti fii cu părinţĭ lorŭ, pre lângă lacrimile femeilorŭ şi strênsorile de mâinĭ a le cunoscuţilorŭ, se întêplă că nu lipsi în asemenea împregiurărĭ şi câte ceva ciudatŭ, ba chiarŭ de rîsŭ. Viscol din artilerie sta pregătitŭ cu caiĭ înhămaţĭ ca să mérgă din Corabia pe şosea la podŭ, spre a trece. Elŭ era gătitŭ, cu tóte că lucrase la preparative şi era împovăratŭ de căldura ḑileĭ, era gătitŭ cu pantaloni de postavŭ surŭ avêndŭ unŭ micŭ şnurŭ roşu, cu tunica de postavŭ civitŭ, cu gulerulŭ şi pe la bănţĭ cu roşu şi cu galóne de firŭ; bumbiĭ galbenĭ, frecaţĭ, stră-

www.dacoromanica.ro

încinsă; având peste peptu-i uă lentă de pele, de care este ținută cartușiera și sabia; cu revolverulă la centuronă; și cu bonetu (capelă) cu unu ciucure roșu dinainte în frunte, gătită tocmai ca cum s'ar duce la nuntă. Uă femeie străină atunci, care avea óre-care aparință de lucsă în portulă ei și cu semne în obrasă, stătea alături cu elă ținându-lă de mână. Ea avu aeră ca cum n'ar' fi voită a se deslipi de elă, și că era gata de a trece cu dênsulă peste Dunăre. Și acésta n'ar fi fostă cu neputință. Multe femei pióse, pornite de unu nobilă simțimentă, aă făcută acte de charitate și umanitate la ambulantele ósteĭ, saă Cruceĭ-roșiĭ; ênsă cea de susă arătată n'a voit să se înscrie în numĕrulă acestoră generóse și nobile femeĭ.

Eată ce ar' fi voită dênsa, dupe cum ne spuse omulă presinte. Cât se interesă ea de dênsulă, îĭ propunea feldefelă de lucrurĭ, bani, ajutóre și multe nimicurĭ numaĭ să se înpace amênduoĭ, să uite elă óre-cari nemulțumirĭ ce i se 'ntêmplase altă-dată, și să 'i promită că de sigură o va lua în căsătorie dupe terminarea campaniĭ.

Unu ce ênsă cum nu era în obiceiu luĭ, elă, Viscol, îĭ refusă tóte acestea verde și limpede. Femeia îĭ vorbia, îĭ suridea, plânse puțin dinaintea luĭ, îlă jură, îĭ aminti suveniriĭ plăcute, îĭ promise și aură, eară elă cam rîdêndă tăcea și o privia cu indiferință. Dênsa apoĭ se mânie, îlă lăsă de mână, și îĭ ḑise: ‘o să te căescĭ, dér o să fie târdiă!’ Apoĭ femeia earăși apăru linistită dupe ce avusese unu minută fruntea posomorîtă. În urmă cu vorbe maĭ domolite, tocmaĭ în momentulă când se dădea semnalulă de a pleca artileria, ea îlă întrebă: — Mitea sergentulă, care a fost la Galați și la Ismail, unde e?

www.dacoromanica.ro

Viscol îĭ rĕspunde: — De ce întrebĭ de dênsul? Elŭ este supĕrat mâniosŭ ca unŭ tigru, cŏcĭ a aflat de la bĕtrâna din Ismail, cum câ D-ta vîrîşĭ intrigă şi miḑlocişĭ furarea feteĭ pe care elŭ voia să o ia de soţiă. —Cum? Eŭ?.. îĭ ḑise femeia cea însemnată schimbândŭ una dupe alta feţe în obrasŭ.—Da, dumnéta, adăogă sergentulŭ artileristŭ. Aĭ făcut unŭ dievolescŭ pasŭ ca să iaĭ banĭ de la nisce nelegiuiţĭ!.. Lucrurile, de şi târḑiŭ, s'aŭ aflat şi sûntŭ sciute. Diavolu, ḑice unŭ proverbŭ, îşĭ sparge uă-dată opincile, drăcia nu rĕmâne pentru totd'auna fără a se da pe faţiă. Veĭ avea parte pentru acésta de Satana, drăguţă leică!..

Dênsa mult turburată de uă aşa aspră împutare de la acela pe care ea creḑuse că 'lŭ va îmblânḑi şi îndupleca vre uă-dată, reţinu mânia adâncă întrênsa, şi apĕru zîmbindŭ: — Pré aspru şi fórte nedreptŭ judecĭ pe uă slabă femeiă! — Orĭ-ce faptă nemoralĕ şi vătămătóre societăţiĭ se judecă de lume ast-felŭ!..

Eştĭ fórte crudŭ ca unŭ adevĕrat Viscol! replică femeia. Voescŭ ênsă să sciŭ unde este Mitea sergentulŭ, tocmaĭ că ḑicĭ că elŭ mĕ crede că sûntŭ vinovată...

— El a fost dus în congediŭ, trebue să fi venit la regimentŭ.

Precând ḑicea acestea sergentulŭ Viscol, trômbiţa şi sună...

În adevĕrŭ duoĭ sergenţĭ, ceĭ din cunoscinţa nóstră, aŭ fost cerut într'uă aceiaşĭ ḑi congediu pe timpulŭ când se da congediĭ: Mărian pentru a veni în Bucurescĭ să'şĭ vĕḑă familia, şi Mitea care voi, maĭ 'nainte d'a intra în resbelŭ, să cerceteze şi să vĕḑă pe bunulŭ seŭ, acel bĕtrân anachoretŭ care era la schitul Lainicilorŭ.

www.dacoromanica.ro

Din cât s'a vĕdutŭ, acea femeie avea unŭ interesŭ să trécă şi dênsa cu armata în Bulgaria, ênsă nu'ĭ vinea a o face decât cu titlu de vre-uă rudenie, saŭ travestită; îĭ trebuia negreşit unŭ titlu... Cât despre Viscol, îĭ refusase a o numi cu titlu de soţia luĭ.

Cu tótă naivitatea ce o avea une-orĭ, pasiunea tutunuluĭ şi a vinuluĭ, elŭ fu dominatŭ astă-dată de uă mândrie şi tărie de caracterŭ care e de mirare; fu mulţiămitŭ că n'a priimit nimicŭ de la acea femeie, ca să nu 'ĭ promită ce cerea dênsa. Lectorulŭ nu va sta mult la gôndurĭ de a înţelege lucrurile. Déca soçietatea numită, care are de scopŭ să aglomereze tot aurulŭ lumeĭ la dênsa, era mulţiămită că s'a declaratŭ resbelulŭ acesta, ea îşĭ avea membri eĭ rĕspândiţĭ prin tóte părţile fără deosebire de stare şi secsŭ. Înţelegeţĭ, că, pe lângă cheltuelile enorme cari se facŭ cu producte, cumpĕratulŭ a tot felul de efective şi transportulŭ lorŭ, nu maĭ puçin costă pe beligeranţĭ sumele cu cari se plătesce spionagiulŭ. Acéstă femeie fusese precum maĭ audirăţĭ, la Zimnicea, Şiştov, Nicopole, trecu şi Oltulŭ pênă la Corabia, şi de aci s'a înturnatŭ eară la Giurgiu, de unde venise.

Din cât! se vede dênsa o rumpsese, se desfăcuse de: *Domnialui!* acela de la Galaţĭ; şi acum căuta să 'şĭ schimbe rolulŭ, cât şi, nu maĭ puçin, se ocupa de alte îndeletniciriĭ maĭ câştigóse!..

Viscol, cel-ce a aflat antecedentele vieţeĭ eĭ, era mulţiămitŭ de duoĕ lucrurĭ, întêĭ că a scăpat de acéstă femeie, şi al duoilea că trecea Dunărea. Sciea una şi bună, că: ostaşulŭ trebue să mérgă la mórte fără a se teme de dênsa; şi, că, trecêndŭ Dunărea făcea cunoscinţă

www.dacoromanica.ro

cu uă ţéră unde îi plăcea tutunulŭ şi vinulŭ cel roşiu care ese de la Nicopole şi de la Vidin.

Vomŭ urma de aci cursu lucrurilorŭ ce se maĭ petrecu, stricarea poduluĭ de la Corabia, dupĕ ce a trecut armata, ca să se reconstruiască la Turnu-Măgurele; şi totd'uădată să găsimŭ pe sergentulŭ nostru pênă a nu espira congediu care l'avusese pentru cincĭ-spre-ḑece ḑile.

* * *

Munţiĭ şi pădurile sûntŭ destinaţĭ a conserva aerulŭ curatŭ cât şi a inspira ideĭ măreţe şi poetice. Din aceste ideĭ şi obiceiurile părintescĭ nasce în omŭ amorulŭ de patrie!.. Acolo în miḑloculŭ pădurilorŭ seculariĭ între văile pe unde curge Jiiul, între Parengŭ şi Vûlcan, acestĭ munţĭ, cât şi Balcaniĭ de 'nalţĭ şi renumiţĭ, între văile acestuĭ interesantŭ rîŭ, este situatŭ schitulŭ Lainici. D'asupra luĭ, spre drépta între stâncĭ posomorîte şi ocolitŭ de rîpe profunde, se află, la adăpostulŭ unorŭ păduricĭ, unŭ altŭ schitŭ care se numesce: Locurile-rele. Crucea de pe aceste bisericuţe, în aste părţĭ isolate în sênulŭ Carpaţilorŭ, reflectă în raḑele luminel la rĕsărirea sórelui şi apusu luĭ ca unŭ fulgerŭ luminosŭ, între aceste piscurĭ înalte pênă la nuorĭ, verḑinde cu păduriĭ de braḑĭ şi fagĭ, şi cari închide orizontele de tóte părţile. Clopotulŭ auḑindu-se în miḑloculŭ acestorŭ păduriĭ rĕsună ca unŭ orgŭ ce denunţă mărirea luĭ Dumneḑeŭ pretutindenea şi deştéptă în omŭ credinţa!.. Populaţiunea de prin comune depărtate vine ca să asculte liturghia la aceste biserici, unde locuescŭ vre-uă câţĭ-va octogenarĭ călughĕrĭ. Maĭ rarŭ este ca să viné cine-va la Lainicĭ şi să nu mérgă de a vedea pe Ioanichie pustni-

www.dacoromanica.ro

culŭ, care locuesce la óre-care depărtare pe maginea Jiiuluĭ, în mijlocul pădureĭ, singurŭ elŭ dimpreună cu unŭ disciplu al seŭ, departe de atâtea vanităţĭ lumescĭ.

Lectorulŭ va voi să scie încotro sûntŭ aceste schituleţe şi care e calea spre a merge la ele? De la Tîrgu-Jiiuluĭ sûntŭ duoĕ căĭ cari se dĕsfăşură în susŭ pentru a ajunge acolo: una care conduce pe la Bumbescĭ, urcândŭ plaiulŭ şi scoborîndŭ în Jiĭ la vre-uă 15 chilometre înainte, şi alta care trece maĭ îndărĕtŭ Jiiul pe la Turcinescĭ, duce pe ţermul drept la Porcenĭ, şi d'acolo urcă muntele petrosŭ arsŭ de sóre pênă ce ajunge în vîrfu luĭ, şi d'acolo începe pădurĭ şi a se vedea munţiĭ Bratculuĭ fórte rîposĭ, în a le cărora stâncĭ sûntŭ încuibaţĭ vulturiĭ, urşi şi capre, singuriĭ locuitorĭ aĭ acesteĭ regiunĭ. Unŭ pêrîŭ curge de desubtulŭ acestorŭ stâncĭ în adânculŭ valeĭ de la care muntele pórtă acestŭ nume. Calea acésta, saŭ maĭ bine ḑis poteca, este aşa de scarpósă, suişurile şi scoborîşurile atâtŭ de repeḑĭ încât la tot momentulŭ socotesce călĕtorulŭ că se va prăpăstui cu calŭ cu totŭ în adâncimile Bratculuĭ. Maĭ sûntŭ duoĭ munţĭ de la acesta cari sûntŭ acoperiţĭ cu braḑĭ, pe cari îĭ suĭ şi 'ĭ scoborĭ, şi se vede apoĭ spre rĕsăritŭ cursul Jiiuluĭ măreţŭ şi pitorescŭ, p'a le căruĭ ţermurĭ este situatŭ Lainici: biserica, chiliile cu anachoriţiĭ şi cu grădinele sale.

De ḑiua Schimbarea-la-faţiă 6 August, e sĕrbătórea chramulŭ bisericeĭ *Locurile-rele*. Se vĕdŭ acolo, din Jiĭ, de la Lainicĭ, şi pênă susŭ la Locurile-rele, uă mulţime de visitatorĭ, populaţiune care vine din munţiĭ învecinaţĭ, ca să asculte serviciulŭ divinŭ de sĕrbătórea acésta. Apoĭ eĭ recompensă ostenéla astuĭ peregrinagiu cu unŭ os-

www.dacoromanica.ro

pĕţŭ în tótă strălucirea, aducêndŭ aceĭ pioşĭ ómenĭ, producte şi de tóte cele trebuincióse.

Ţéra fiindŭ acum în resbelŭ, P. S. S. Episcopulŭ dădese ordinĭ d'a se face rugăciune (moleben) pentru victorie: şi acésta ajunsese pênă la schitulŭ ḑisŭ. Superiorulŭ d'acolo, unŭ venerabilŭ călugĕrŭ din Cernica, dupĕ liturghie, a citit aceste rugăcinnĭ în miḑloculŭ populaţiĭ muntene, care sta îngenuchiată, şi femeile ascultaŭ stergêndŭ ochiĭ de lacrime, pentru părinţi, soţiĭ, fraţiĭ şi pentru toţĭ cari sûntŭ în resbelŭ. În miḑloculŭ acestorŭ românĭ muntenĭ citia preutulŭ venerabilŭ, şi alăturĭ se găsia unŭ osteanŭ dorobanţŭ, aşa cu căciula de miţă négră şi învestitŭ cu mantaoa sură. De şi era cu gradŭ de sergentŭ, era încălţatŭ cu opincĭ, cari se pórtă la acele locurĭ petróse, şi pentru maĭ multă uşurinţă. Acesta era Mitea sergentulŭ cunoscutŭ, şi pe lângă elŭ se grămădise ţĕrănime română, maĭ multe familiĭ a le păstorilorŭ din cunoscinţa luĭ. Soare era acolo cu soţia şi copii seĭ. Bĕtrânĭ uncheşĭ, bărbaţĭ maturĭ şi junĭĭ, cu care elŭ maĭ de mult păscuse oile în munţiĭ învecinaţĭ, se uitaŭ la elŭ cu interesŭ. Toţĭ îlŭ privia cu unŭ felŭ de admiraţiune. Dupĕ ce eşiră din biserică, Mitea se îmbrăţişă cu un viŭ transportŭ de bucurie cu fraţi seĭ, şi femeile maĭ mult îlŭ încongiuraŭ vorbindu-ĭ şi întrebându-lŭ de tóte d'a le stări lucrurilorŭ din ţĕră... Bĕtrâniĭ arĕtându cu degitulŭ la elŭ, spunéŭ de Tudor Vladimirescu şi óstea sa, care a rĕdicatŭântêĭ stindardulŭ în plaiulŭ acesta, la Turcinescĭ; aceĭ bărbaţĭ maturĭ vorbiaŭ de mişcările de la 21 şi 48, cari fură pornite ântêĭ din acestŭ judeţŭ, şi acum eară acestĭ panduri miliţienĭ, fiĭ celorŭ bĕtrânĭ, în-

www.dacoromanica.ro

trunițĭ la unŭ locŭ cu româniĭ de prin Vrancea, Iașiĭ, Niamțu și Dorohoiŭ, vorŭ merge să lupte și să móră pentru renumele lorŭ din trecutŭ, pe câmpulŭ de bătălie. Și dupĕ ce vorbiră eĭ acestea tóte, își luară d'acolo ḑiua bună.

Precum maĭ arĕtarĕmŭ, coborândŭ de la Locurile-rele spre drépta, munțiĭ se maĭ depărtează făcêndŭ locŭ Jiiuluĭ care merge șerpuindŭ pe la pólele lorŭ. Se desfășură acolo uă vale deschisă între munțĭ. Potecile eĭ suntŭ întrerupte de copacĭ marĭ rĕsturnațĭ și erburĭ crescute de statura unuĭ omŭ. Pe valea acésta în susŭ la óre-care depărtare de la schitu Lainici pe marginea Jiiuluĭ, alăturĭ cu scurgerea unuĭ pârîașŭ care vine din susŭ din pădurĭ și dă în Jiĭ, este scorbura în care trăesce numitulŭ anachoretŭ Ioanichie. Aci e unŭ felŭ de speluncă în crăpătura stânceĭ ce coprinde acestŭ locŭ. Uă ușă, maĭ mult nisce buștenĭ de copacĭ căḑuțĭ, practică intrarea în ea. Unŭ omŭ ajuns în adânci bĕtrâneţe, cu obrasi încadrațĭ de uă barbă albă, macru la chipŭ, ênsă cu uă căutătură senină, învestmêntatŭ cu uă rasă simplă, cu unŭ traiŭ de tot sobru, frugalŭ în mâncare și pacientŭ, elŭ este în miscările luĭ viŭ; eară vorbele sale sûntŭ ascultate cu veneraţiune de orĭ ce visitatorŭ găsind tot-d'auna consolaţiune dinaintea luĭ... În alțĭ timpĭ, maĭ de mult când fabula ținea locul luminilorŭ ce ne dă cristianismul, l'ar' fi luat de vre unŭ oracul, dupĕ viața contemplativă îu astă a luĭ sichăstrie. Tótă ocupaţiunea acestuĭ anachoret este d'a se ruga pentru întréga omenire și a îngriji dealbinele a duoĭ treĭ stupĭ ce elŭ îĭ are lângă locuința sa. Pădurea este sumbră; stâncile și malurile rîuluĭ facŭ tótă frumusețea spectacolu-

www.dacoromanica.ro

luĭ ce elŭ privesce. Jiiul în cuĭgerea luĭ continuŭ s'aude cu murmura undelorŭ sale ca uă musică.

Sergentul care venise să ia de la dênsulŭ bine-cuvîntare, fu priimit de elŭ cu uă sântă şi căldurósă îmbrăţişare. Ce a putut să'ĭ dea era faguriĭ de miere şi bune consiliĭ. Junele stătu acolo, şi bătrânulŭ fiind alăturĭ fĭ vorbia şi vorbele luĭ eraŭ maĭ dulcĭ şi maĭ pătrunḑătóre ca tóte. Acela ascultă atentŭ cele ḑise despre mărirea şi bunătatea luĭ Dumneḑeŭ. Ioanichie la întrebarea ce sergentul fĭ făcuse de cum petrece, fĭ adăogă: Călughĕrulŭ nu trebue să aibă lipit de sine interesulŭ argintuluĭ, nicĭ rîsŭ pe busele luĭ, ci lacrimĭ în ochi 'seĭ elŭ să sfătuiască, să plângă şi să se róge luĭ Dumneḑeŭ pentru tótă omenirea!.. Militarulŭ fĭ vorbi în scurtŭ, că va merge în resbelŭ pentru neamulŭ şi ţéra sa. Anachoretulŭ fĭ respunse: „Este dętorie, fiiule, ca tot omulŭ să apere ţéra „în care s'a născutŭ, pre aĭ sĕĭ şi credinţa, biserica pă„rinţilorŭ; aşa veĭ face tu, fiiule! Luptă din tótă putere ta împotriva vrăşmaşuluĭ teŭ înarmatŭ, ênsă să fiĭ „blândŭ cu elŭ dupĕ ce l'aĭ învinsŭ şi l'aĭ desarmatŭ. „Rógă-te pentru elŭ, ajută'lŭ pre elŭ dându-ĭ pâine, că „aşa poruncesce sânta nóstră credinţă de creştin: să iu„bescĭ pe aprópele tĕŭ şi ênsuşĭ pe vrăjmaşul tĕŭ să'lŭ „iubescĭ! Potrivniculŭ care e înarmatŭ este uă feară care „te sfâşie în luptă, déca veĭ şedea dinaintea luĭ; omulŭ „ênsă învinsŭ e unŭ frate pe care cată să'lŭ îmblânḑe„scĭ, să'lŭ luminezĭ şi să'lŭ adăpostescĭ, precum ne ḑice „sânta evanghelie. Fiiule, fiĭ bunŭ către ceĭ nefericiţĭ, şi „să fiĭ aspru să te lupţĭ cu bărbăţie să învingĭ pre celŭ „ce caută reŭ şi se rĕdică cu armă asupra neamuluĭ şi

www.dacoromanica.ro

„părinților tăi!.. Ține, pórtă acestu semnu prin care ade-„vĕrulu s'a înălțatu și lumea ne'ncetat aduce coróne de „flori și rugă Mântuitoruluĭ eĭ Iisus. Acestu semnu, uă cru-„ciuliță, să l' ai tot-d'auna! Fiĭ cu credința pironită către „Dumnedĕu și nu te maĭ teme de nimica. Acésta cruce „te va apĕra; va fi scutul teu în nefericirĭ. Nu uita ênsă „vorbele mele: Crucea este semnulu credinței și mântui-„reĭ fie-căruia crestin!..“

Mitea luă uă cruciuliță din mâinile bĕtrânuluĭ sicha-stru care elu o purta, de cornu de rinocelu. Vorbele luĭ ênsă adênc îlu pĕtrunseră. Stătu ce maĭ stătu în umila locuință dér splendită ca natura unde trăia bĕtrânulu a-nachoretu, vorbi, se ospĕtă din cele ce ómenĭĭ aduseră acestuia; rĕmase puține ḑile, și apoĭ îĭ sĕrută drépta priĭ-mindu de la elu bine-cuvîntare. Și plecă earăși pe calea pe unde a venit, trecêndu Jiiul pe la Lainicĭ. Îĭ rĕmăsese numaĭ patru ḑile pênă să'ĭ espire congediulu.

XIII

ÎN CE STARE SE AFLA NICOPOLE

Dumnedĕu este pretutindeni! Elu ajută pre ceĭ buni și pe călĕtorĭ! Ostașulu care era destinatu pentru câm-pulu de luptă, armatu numaĭ cu tesaculu, merse aprópe tótă nóptea prin întunecósele pădurĭ, sui și scoborî câte-va dealurĭ a le plaiuluĭ Bumbescĭĭ; și, la ḑiuă, ajunse în comuna care se întinde la pólele plaiuluĭ. Elu acolo găsi

www.dacoromanica.ro

d'ale mâncărilŭ şi uă ceată de călĕtorĭ ce mergéŭ grabnicŭ către oraşŭ. Între acestĭ era Soare care venise cu câţĭ-va caĭ. La $9^1/_2$ ore se aflară în Tîrgu-Jiiuluĭ. De acolo militarulŭ avu uă altă ocasiune. Uă căruţă mergea la Filiaşĭ, Soare îĭ mâna caiĭ. Şi séra pênă a nu apune sórele trecuseră de Ţînţărenĭ. Aci elŭ se despărţi de Soare care plânse. Cândŭ ajunse la Filiaşŭ, unŭ trenŭ tocmaĭ sosise la gară pentru serviciu ostăşescŭ aducêndŭ producte. Mitea se urcă în elŭ ca unŭ voinicŭ şi tocmaĭ la Peatra se dete josŭ, cam la mieḑulŭ nopţiĭ. Elŭ era odihnitŭ; nu stătu maĭ nimicŭ acolo, şi o luă la drum pe josŭ pe şoséoa Caracaluluĭ, care e construită în mare parte pe antica calea Romanilorŭ din timpi luĭ Traian. Pe acéstă cale eraŭ îmbulḑite cară încărcate şi uă mulţime de călĕtorĭ cari mergeaŭ la Corabia.

Mitea luă direcţiunea spre Celeĭ; alăturĭ d'acolo este Corabia. Elŭ se informase de pe drumŭ că regimentul sĕŭ era într' acea parte.

Dupe regulă şi fórte la timpŭ se presintă Mitea la comandantulŭ seŭ, care era unŭ căpitanŭ june; şi acesta îĭ dete uă însărcinare, să essecute transportulŭ de bagage şi muniţiuuĭ a le regimentuluĭ, cari veniaŭ în urmă. Cu acéstă ocasiune elŭ rĕmase cu vre nă ḑece dorobanţĭ căciulanĭ îndărĕtŭ de a essecuta ceia ce i se ordonase.

La 25 August, s'a terminatŭ trecerea armateĭ române pe pămêntulŭ Turcieĭ, a bagagelorŭ şi provisiunilorŭ. La 26, tot podulŭ fu desfăcutŭ şi aşeḑatŭ cu tot materialul p'în bărcĭ pentru a 'lĭ transporta şi a 'lĭ reconstrui, în dreptŭ Turnu şi Nicopole, pe Dunăre. Pornirea din dreptulŭ Daşoveĭ, a acestorŭ plute cu materialulŭ poduluĭ s'a

www.dacoromanica.ro

întêmplatŭ să fie pe la duoĕ ore dupĕ amia-ḑĭ. Nu scimŭ prin ce împrejurare sergentulŭ acesta se găsia cu podulŭ între soldaţiĭ de geniu şi pontonierĭ. Eĭ plutiră tótă ḑiua pe Dunăre cu unŭ timpŭ liniştitŭ. Nóptea ênsă începu uă vijelie. Atuncĭ eĭ traseră cu ḑisa carghesonă la marginea unuĭ ostrovŭ. A duoa ḑi nu încetă vêntulŭ, şi cu tóte acestea eĭ fuseră nevoiţĭ să înainteze pe cursulŭ fluviuluĭ la vale, maĭ cu sémă că provisiunea de hrană o avusese numaĭ pentru uă ḑĭ. Eĭ luptară cu valurile ameninţătóre cari se întărîtară şi maĭ multŭ prin unŭ vêntŭ violentŭ ce începuse din noŭ a sufla şi cu stropurĭ de plóie, pe la ḑiua ḑiumĕtate. Par'că elementele eraŭ revoltate contra acestorŭ militarĭ cari punéŭ tot zelulŭ spre a face détoria lorŭ. Eĭ rĕdicară mantalele pe capŭ spre a se feri de acestŭ vêntŭ violentŭ ce umfla valurile şi era aprópe d'a 'ĭ afunda. Vêntulŭ îĭ împingea mereŭ spre malulŭ drept alŭ fluviuluĭ; şi ast-felŭ îĭ sili să ţĕrmuiască acolo, neputêndu-se depărta cu atâtea bateluri şi cu tot materialulŭ acela spre largulŭ apeĭ. Dupĕ uă călĕtorie maĭ bine de duoĕ-spre-ḑece ore, la óre-care depărtare înaintea lorŭ eĭ vĕḑură Nicopole. Configuraţia localĕ este pitorescă. În marginea acésta a Dunăreĭ se rĕdică nisce maluri de uă înălţime colosalĕ; ele conţinŭ uă peatră albă şi se arétă cu maĭ multe straturĭ şi cu tot felulŭ de forme. Sub aste maluri, unde legară plutele acestea numeróse, ostaşiĭ aprinseră foculŭ; rĕmaseră puţinĭ ómenĭ de pază, şi ceilalţĭ cu puscile în mainĭ, porniră a merge pe nisce potecĭ înguste şi rîpóse în susulŭ acelorŭ bolovănóse maluri. Drumuleţulŭ care eĭ găsiră scotea la casa cea acoperită cu olane a unuĭ pichetŭ turcescŭ, care era situatŭ

www.dacoromanica.ro

pe înălţimĭ în faţia Dunăreĭ. Eĭ traversară în drépta şi 'n stânga aste stâncĭ cari se opunéŭ la suişul lorŭ; şi, când ajunseră la culme, putură cunósce că acéstă rĕdicătură era într'uă înălţime maĭ mult de 100 metri. Pichetulŭ ḑisŭ se afla tocmaĭ în vîrfulŭ dealuluĭ, avêndŭ păreţiĭ din lespeḑĭ de pétră, cari aŭ fostŭ pe dinlăuntru văruiţĭ şi se înnegrise de fumŭ; cu duoĕ sobe făcute din olane cu pământŭ, în formă conică; şi, în locŭ de paturĭ, nisce prispe rĕdicate de pământŭ, cu buruenĭ şi cu fânŭ aşternute. P'acolo se vedea că trecuseră Cazacĭĭ; sobele eraŭ sparte şi pichetulŭ întregŭ distrusŭ sub uă mulţime de bolovanĭ aruncaţĭ pe elŭ. Maĭ de-lăturĭ de aceste maluri eraŭ nisce dealurĭ cu viĭ, şi sub aceste dealurĭ vre uă duoĕ sate. Mitea privi cu mare atenţiune spectaclulŭ represintatŭ ochilorŭ seĭ, părêndu-i-se că vedea, de ceelaltă parte, câmpiile mănóse a le patrii sale, satele, pădurile şi plaiurile Gorjuluĭ; acésta mişcă sufletul seŭ. Unĭĭ dintre oşteniĭ, îşĭ făceaŭ de lucru rĕdicândŭ bolovaniĭ de pe casa aceia şi 'ĭ prăvălia privindu-ĭ cum se rostogolescŭ cu mare urletŭ lovinduse de stâncĭ şi de alţĭ bolovanĭ culcândŭ la pământŭ tóte pênă ajungea în marginea Dunăreĭ, ear alţiĭ culeseră pepenĭ din bostanele megieşite şi struguri din viĭ, încărcândŭ maĭ multe mantale şi ducêndu-le cu spinarea pentru fraţiĭ lorŭ, cari eraŭ lipsiţĭ de pâine şi orĭ ce altă hrană. Maĭ 'nainte, tot pe acele înălţimĭ, găsiră earăşĭ uă casă de pichetŭ càre era în starea celeĭ d'ântêĭ. De aci scoborîră pe potecĭ la ţermĭ. Pe óre-cari posiţiunĭ vĕḑură bateriĭ a le turcilorŭ, acum părásite; aceste bateriĭ eraŭ cele din dreptul Islazuluĭ. Purceseră în fine cu tótă anevoinţa ce le o ca-

www.dacoromanica.ro

usase vêntulŭ, care nu înceta d'a sufla în susulŭ apeĭ, şi merseră pênă târdiŭ la Turnu-Măgurele, unde era destinatŭ a se reconstrui podulŭ.

Sergentulŭ nostru, fără a se opri la marginea unde oraşulŭ este departe mult de ţermĭ, plecă însoţitŭ de patru dorobanţĭ şi trecu, într'uă barcă, dreptŭ în faţia oraşuluĭ Nicopole. Oraşulŭ acesta este situatŭ cam pe vale între uă tăietură de dealurĭ. În drépta, pe înălţime, este cetatea ocolită cu unŭ zidŭ tare şi cu tot feluluĭ de fortificaţiunĭ, şi în stânga e dominatŭ cu baterĭi şi redute de pe culmea dealuluĭ. Dunărea curge pe dinaintea luĭ, şi portulŭ seŭ e de tot lângă oraşŭ. Are bisericĭ crestinescĭ şi geamiĭ, fiind aci locúitoriĭ Crestinĭ şi Turcĭ.

Bĕtrânulŭ şi istoriculŭ Nicopole, care a avut în sênul seŭ atâţĭ generalĭ Romanĭ, şi a vĕdutŭ desfăşurânduse în câmpiile luĭ ostirĭ glorióse; unde s'a petrecut memorabila bătălie întŗe ostile luĭ Baiazet cu Crestiniĭ, comandaţĭ de regele Ungareĭ, când atâţĭ bărbaţĭ ilustri aŭ plătit atuncĭ cu viaţa greşiala unuĭ planŭ rĕŭ combinatŭ, acum era maĭ mult ruinĭ, devastare şi morminte pretutindenĭ. Unŭ numĕrŭ însemnatŭ de case, geamiĭ şi magasine eraŭ sfărîmate de bombele obusele ce căduseră pe ele. Magasinele cu grâŭ ardéŭ încă; eşia din ele fumŭ şi flacărĭ. Muriĭ cetăţeĭ în unele părţĭ eraŭ distruşĭ. Pe stradele luĭ cele strêmte abia se maĭ vedea câte unŭ omŭ rĕŭ învestitŭ ducênduse cu asinulŭ cu duoĕ micĭ butóie pe samarŭ, care scobora la Dunăre ca să aducĕ apă. Cadavrele, stîrvurile se găsiaŭ pe ţiumĕtate sub dărîmăturĭ fără înmormêntare. Câinĭ şi tot felulŭ de animale sta morţĭ din ţiua înfricosătóre când elŭ fu învinsŭ şi luatŭ cu asaltŭ.

www.dacoromanica.ro

Casele cele mai multe erau părăsite, stradele pustii; şi, afară de Crestini, ce rĕmăsesră în elŭ, numai câte-va familii turce, bĕtrâni, femei şi copii sta grămădiţi dinaintea unei geamii, cu unŭ focşorŭ dinaintele, fumându cu cinbucile, ferbêndŭ în nisce căldăruşe caféoa, şi uitându-se spăriaţi la soldaţii ruşi şi români ce trecéŭ. Mitea ajungêndŭ dinaintea aceleĭ geamii şi vĕdêndŭ populaţiunea turcă în starea cum o descriserămŭ, o privi cu óre-care compătimire. Elŭ şi camaradii sei aŭ cerutŭ de la acesti bĕtrâni musulmani să le vîndĕ cafea. Uitându-se cu căutătura spăriată la dorobanţi, ei turnă p'în filigene scoţêndŭ cu unŭ ibricelŭ din căldăruşe cafea, şi le întinse ḑicêndŭ : geaba!.. Mitea plăti preţulŭi lorŭ, şi unŭ bĕtrânŭ luă moneda de argintŭ, mulţiămindŭ numai cu busele şi plecându cu capulŭ. Ostaşii traversară de aci mai tot oraşulŭ nevĕḑêndŭ altele decâtŭ cele ce descriserămŭ. Înaintară de acolo şi merseră pe şosea în susŭ, care duce la fortereţă. Înlăuntru cetăţii erau Ruşi. Bateriile acolo erau fărîmate, tunuri de unŭ mare calibru demontate; grămeḑi de ghiulele, cartuşe şi arme se găsiau aruncate prin bateriĭ. În bucătăriile ce le aŭ avutŭ Turcii, în cazanele cele mari de aramă şi ḑidite cu cotlóne de cărămiḑi, ferbéŭ acum borşu ostaşii ruşi. În cămările de păstratulŭ celorŭ victuale, puseseră ruşii muniţiuni şi altele...

Ênsă sergentulŭ Mitea cât şi ceilalţi dorobanţi, fiind suiţi pe culmea cea înaltă a cetăţii, putură vedea în depărtare peste dealulŭ celŭ mare de la spatele Nicopoleluĭ spre miaḑă-ḑi, sate şi oraşele, dealurile cu păduri şi cele acoperite cu vii, şi mai departe desemnânduse la orizontŭ

www.dacoromanica.ro

plaiurile și munții Balcani. Acolo, ceia ce făcu pe mi'itarŭ să 'ĭ bată inima, fața lui se schimbă în colórea plumbului, și ochii scînteiară în orbita lorŭ marĭ, audi fórte de departe vuuirea tunurilorŭ cu unŭ sunetŭ înfiorătorŭ. Ostirile române ajunseseră, trecuseră de Verbița înainte, tăbărîseră în lagărŭ în bivoacurĭ, se puseră a lucra tranșeurĭ și fortificațiunĭ, și începuseră atacului în contra redutelorŭ de dinaintea Grivițeĭ, fortificate și înarmate de oștirile luĭ Osman la Plevna...

„Pênă de séră, băieți, ḑise sergentulŭ către aceĭ do„robanți de cari era însoçitŭ, să mergemŭ să ajungemŭ, „cât de înnoptatŭ, că acolo este regimentulŭ nostru!..

www.dacoromanica.ro

PARTEA A TREIA

XIV

ASALTUL DE LA 30 AUGUST LA REDUTA GRIVIȚA

Pilavna, saŭ Plevna, precum mulți obicinuescŭ a ĭ ḑice, e unŭ oraşŭ la patru-ḑecĭ şi cincĭ chilometre spre Sudŭ de Nicopole. Conține unŭ numĕrŭ ca 15,000 locuitorĭ; Bulgarĭ, Turcĭ şi câți-va Evreĭ; are unŭ aspectŭ pitorescŭ vĕḑênduse, în fundulŭ acelorŭ văĭ, minarelele a duoĕ treĭ geamiĭ rĕdicênduse înalte d'asupra caselorŭ şi cupolile bisericilorŭ creştine, dintre cari una e cathedrală.

Situatŭ între dealurĭ cari l'încongiură de tóte părțile şi încrucişându-se prin elŭ căile cari comunică cu oraşele principale din Bulgaria, de şi nu s'auḑitŭ vorbinduse de elŭ cu ocasiunea resbelelorŭ ruso-turce de altă-dată, în campania acésta jucă unŭ rolŭ fórte însemnatŭ, unde armatele rusescĭ şi române găsiră uă resistență puternică; fiind acele posițiunĭ, acele înălțimĭ, fortificate, ocupate de trupele luĭ Osman. În fundulŭ văiĭ aci este oraşulŭ Plevna, recunostŭ pentru comerciu de caĭ; în elŭ acum Mareşalulŭ turcŭ aşeḑése cartierulŭ seŭ generale.

www.dacoromanica.ro

Spre a ne face uă idee de importanţă strategica acestui tĕrîmŭ, amŭ putea numi, ca posiţiunĭ, vre unul din oraşele nóstre muntóse, a le căruĭ dealurĭ dimpregiurŭ şi lunca în care este situatŭ să sémene cu ale Plevneĭ. Când am ḑice Argeşul, saŭ Câmpulu-lungu, n'am greşi tocma pré multŭ; ênsă să luămŭ Piatra avêndŭ de uă parte munţiĭ cu rîulŭ Bistriţa, în spate gârla Cuejdul şi dealurile ce o domină din tóte părţile, care echivalează încâtva cu numĕrulŭ şi întinderea locuinţelorŭ oraşuluĭ bulgar.

Óre uă armată bravă n'ar putea întări posiţiunile acestea şi a face ne 'nvinsŭ oraşulŭ, precum Osman făcu din Plevna?

Decĭ, Plevna cu aceste posiţiunĭ tarĭ naturale, cu acele dealurĭ şi văĭ cari se grămădescŭ într'uă distanţă óre-care p'împregiuru-ĭ, am putea ḑice că se asémănă cu unŭ găvanŭ a căruia deschiḑĕtură este spre Vestŭ, care e şoséoa ce trece Vidulŭ şi duce către Sofia şi Vidinŭ. Rîulŭ Vidu curge la vre uă câţĭ-va chilometri aprópe de astŭ oraşŭ. Mai sûntŭ vre uă duoĕ apşóre, precum, Tucinica şi Griviţa cari curge p'aci: cea d'ântêĭ prin miḑloculŭ Plevneĭ şi ceelaltă ocolind-o se împreună afară din oraşŭ şi se vérsă în Vidŭ. Sûntŭ vre uă duoĕ morĭ pe aceste rîuleţe şi unŭ podŭ de pétră, care înlesnesce spre capĕtulŭ oraşuluĭ, comunicaţiunea populaţiuneĭ ş'a şoseleĭ ce trece prin miḑloculŭ Plevneĭ, venindŭ despre Biela şi Ruşciucŭ.

Rîulŭ Vidu, a căruia mărime este ca a Argeşuluĭ, ênsă maĭ lin în cucurgerea luĭ, îşĭ ia cursulŭ din pólele Balcanilorŭ şi se vérsă în Dunăre, în dreptulŭ Islazuluĭ, formânduse pre lângă ţermi luĭ maĭ multe pădurĭ, şi atin-

www.dacoromanica.ro

gêndŭ mai multe comune precum: Creta, Ribemŭ, Caţamunicŭ, Susurlu, Oleagasŭ şi altele.

Împregiulŭ Plevnei sûntŭ uă mulţime de sate şi cătune, mai mari, mai micĭ, locuite de crestinĭ şi turcĭ, situate fiind prin văile acelorŭ dealurĭ a le cărora cóste sûntŭ sădite cu viĭ, cu semĕnăturĭ, şi icĭ colo cu câte uă pădurice. Ast-felŭ sûntŭ, spre Estŭ Griviţa, la Nordŭ Bucova şi Opanez; la Sudŭ Brastova, Crişin, Bogod, spre Sudŭ-Est Radişovo, Tuciniţa etc. Pre din faţia acestorŭ sate şi cătunurĭ, înălţimile ce se redică în giurulŭ Plevneĭ, erau ocupate cum am ţisŭ, unde nisce forturĭ de pămêntŭ cu şanţurĭ şi redute, lucrate în scurtŭ timpŭ, înfăţişaŭ adversarilorŭ, cari le încongiuraŭ, uă resitenţă spăimântătóre. Despre Pelişatŭ, Radisovo şi Griviţa avură nefericita întêmplare armatele Ţaruluĭ, de a fi ca şi distruse, împrăştiate dupe bătălia de la 19 Iulie, şi în Augustŭ... Acum veni şi rândulŭ Românilorŭ să se măsóre şi eĭ cu forţa armatelorŭ şi redutelorŭ luĭ Osman, chiămată fiind acéstă armată junĕ, care se hasarda ca unŭ copilŭ ce nu se spăimântă de focŭ, saŭ ca unŭ studentŭ plinŭ de voe bună şi bărbăţie, ce depune unŭ essamenŭ rigurosŭ; armata română a rĕspunde în faţia atâtorŭ spectatorĭ marĭ, a Europeĭ întregĭ, ca ce e dênsa capabilă de coragiŭ şi capacitate, şi ce scie ea în artă şi lucrările militare; uă armtă êncă junĕ, ca şi naţiunea eĭ ce acumŭ se desvoltă!.. Armata se arĕtă la înălţime, condusă de M. S. Domnitorul Carol I, prin faptele eĭ coragióse, de votamentŭ şi bărbăţia ostaşilorŭ; şi mai presusŭ pentru scopulŭ ce 'lŭ avu, d'a nu tinde la cuceririĭ, ci a da libertate, şi a sigila, cu preţulŭ sângeluĭ acestorŭ bravĭ-

www.dacoromanica.ro

vĕrsat pe câmpulŭ de bătăliĭ, voința națională, votulŭ ce 'lŭ a fostŭ datŭ mandatari eĭ, de a fi România Independentă!..

Decĭ, pre lângă posițiunile cele tarĭ cari încongiură și domină orașulŭ Plevna, ocolitŭ fiind de munticeĭ precum arĕtarămŭ, de tóte părțile închisŭ, apoĭ se încrucișază p'acolo tóte drumurile cari conducŭ către orașele și locurile principale a le imperiuluĭ, adică de la Șiștovŭ, Rusciucŭ, Biela, Tîrnova, Orchanie, Sofia și Vidin. De acestŭ punctŭ strategicŭ în resbelulŭ ruso-românо-turcŭ din astă epochă, de rolulŭ ce 'lŭ jucă orașulŭ acesta, istoria va vorbi mult. Turciĭ îlŭ întărise așa de bine cu trupe și 'lŭ provisionase cu muniținĭ aduse de prin tóte părțile imperiuluĭ, încâtŭ din fie-ce culme de dealŭ făcuse fortereță împresurate cu șanțurĭ cu lucrărĭ de pămêntŭ garnite cu tunurĭ de diferite calibre, cu bateriĭ aședéte pe posițiunĭ înaintate, și tóte pline cu trupe armate avêndŭ tot felulŭ de arme. Principalele întăriturĭ împregiurulŭ Plevneĭ sûntŭ acestea: spre Estŭ către șoséoa despre Poradimŭ, acele redute din dreptulŭ Griviței (satul), la Nord dealulŭ cel mare numit Bucovulŭ, a căruia rĕdicătură 'naltă și dunga în lungime de unŭ chilometru era, de pe cóstă, garnitŭ cu bateriĭ și șanțurĭ; maĭ în susŭ, spre Vestŭ-Nordŭ, uă măgură mare, Opanezul, cel apĕratŭ de numeróse trupe și cu maĭ multe redute întărite; despre Sudŭ-Vestŭ, nisce posițiunĭ tarĭ fortificate spre rîul Vidu, și dincolo de rîŭ; la Sudŭ alte posițiunĭ din dreptul satuluĭ Radișovo, Muntele-verde; maĭ în susŭ ceva spre drépta, bateriile cari eraŭ situate lângă șosea, și maĭ multe altele în diferite punctурĭ. Armatele aicĭ grămădite

www.dacoromanica.ro

de musulmanĭ erau ómenĭ albi şi sumă arabĭ negri, comandanţiĭ şi soldaţĭ, al cărorŭ aspectŭ însufla teróre. Eĭ erau armaţĭ, nizami cu pusci cu baionete, piabodi-martini, Cerchesiĭ şi basibuzuciĭ armaţĭ cu puşca sistemulŭi vicistern, cu repetiţiune de focurĭ, tóte de precisiune cele maĭ nouĭ invenţiunĭ; tunurĭ de posiţiune şi de câmpŭ bine munitiate, obusiere şrapneluri, şi granate ce se asvîrlă din mână, esplosive; numaĭ socotimŭ între acestea revolverele, hangerurile, iataganele omorîtóre şi pênă la securĭ, lăncĭ şi căngiĭ ce ţinéŭ başibuzuciĭ în mâinile lorŭ. Trupele otomane aicĭ concetrate precum s'a maĭ ḑisŭ, cu paşiale de maĭ multe tuiurĭ, colonelĭ, căpitanĭ şi ofiçeri cari îĭ conducea, cu hogiĭ lorŭ, cu medicĭĭ, spiţerie, infirmeriĭ şi cartierulŭ generale înlăuntru oraşuluĭ, cu musicile şi tóte obiceiurile armateĭ turce, erau bunĭ trăgĕtorĭ, infanterie, artilerişti aleşĭ, glóte de başibuzucĭ, imamiĭ cari le aţîţa fanatismulŭ, şi puçină cavaleriă de a face recunóscerĭ. Eĭ aŭ utilisatŭ acolo tóte miḑlócele de apĕrare: şanţurĭ, gropi de lupĭ, şi chiarŭ sârma de la telegrafŭ, făcêndŭ din ea capcane şi curse cu care încurca drumurile.

Arĕtarămŭ, p'împregiurulŭ astorŭ întărituri se aflaŭ sate, aĭ cărora locuitorĭ, şi maĭ ales musulmaniĭ, părăsiseră locuinţele, grămădinduse în Plevna, şi ţarinile lorŭ ajunseseră vatra theatruluĭ de resbelŭ: Radişovo, Griviţa' Bucova, Opanez, şi pe lângă care nu departe curge Vidu; spre Vestŭ dincolo de rîŭ, Dolni-etropolŭ, Gorni-netropolŭ, şi maĭ în josŭ Dolni-dubnicŭ. Tóte înălţimile dér şi posiţiunile câte se găsescŭ în façia şi în drumulŭ acestorŭ sate, altă-dată acoperite cu viĭ, cu bostane de pepenĭ şi cu semĕnăturĭ a le locuitorilorŭ, acum earŭ fortificate şi

www.dacoromanica.ro

ținute tare de ostirile turce, purtându numirile cari le avéu cătunele ḑise.

Acolo, precum este sciutu, camu de duoĕ luni armata rusă lupta mereu, dér cu tóte acestea, ea nu obținea resultatulu doritu; ci din contra, precum o declară și însuși ḑiarele interesate pentru ruși, fusese bătută. Scopulu era, ca, spărgêndu cuibulu acesta și scoțêndu pe Turcĭ de la Plevna, calea apoĭ le era deschisă, Ruşilorŭ, și aprópe fără nicĭ unu obstaclu maĭ multu de a înainta spre Andrianopole.

Armata română pornindu în avangardă brigata I din divisiunea IV comandant Col. Cantili, infanterie cu artilerie și cavalerie călărași, ce intraseră pe la Nicopole, trecêndu riulu Osma, a mersu de la Muselim-selo, pe țermulu drept al Viduluĭ, pre lângă comunele Ceaco, Bresleniţa, Calisavatu și Verbiţa. De la Verbiţa ar' fi fostu aprópe punctele ce armata voia să ocupe; dér fiind-că drumulu era împedicatu de întăririle și avanposturile Turcilorŭ, se întórse înapoĭ și făcu unu încongiuru spre drépta pe la Tristinicu, și ajunse la locuu unde putea desfășura unu atacu asupra Plevneĭ și redutelorŭ eĭ.

Acéstă oștire se puse și formă lagăru dinaintea Verbiţeĭ și Griviţeĭ. Grosulu armateĭ, adică restulu divisiuneĭ a IV și divisiunea III, comandanți Col. Angelescu și earŭ unu Col. Angelescu, (celuĭ d'întêi ocupându-ĭ maĭ târḑiu locuu generalulu Racoviță), veniră îndată pe urma celorŭ d'ânteĭ, desfășurate în maĭ multe și marĭ colóne, întărite cu cavalerie și artilerie, și lăsându corpurĭ de observațiune și reserve în spate. Divisiunea II comandată de Col. Cerchez, înaintă spre partea Vi-

www.dacoromanica.ro

duluĭ, şi a luatŭ posiţiune în facia Opanezuluĭ şi către Bucovŭ. Corpu de călăraşĭ celŭ comandatŭ de Col. Rosnovanu se aşedése la Riben, de unde observa maĭ tótă partea stângă a Viduluĭ. Asemenĭ şi regimentele Roşiorilorŭ, comandanţĭ Locotenenţĭ Col. Alessandrescu şi Chiriţescu, sub ordinile luĭ Colonel Creţianu, uă parte din ele, unŭ escadronŭ făcêndŭ parte din garda Domnitoruluĭ, restulŭ împreună cu celelalte regimente de călăraşĭ, făcéŭ mereŭ încurgerĭ şi ţinea posturĭ de observaţiune pênă la Etropolŭ şi pênă le Balcanĭ, împănândŭ tóte drumurile cu micĭ corpurĭ şi cu vedete, cari ar' fi pututŭ preîntêmpina vre uă năvălire a inamiculuĭ. Eĭ aŭ fostŭ chiămaţĭ (roşiori şi călăraşi, regimentul III comandatŭ de Col. Polisu) de a face împreună cu Ruşiĭ recunóscerĭ; cât şi acesti le a împrumutatŭ tunurĭ de a se servi cu ele ca maĭ bune. Şi aşa tot ţermulŭ stângŭ al Viduluĭ era priveghiatŭ de Românĭ pênă unde elŭ dă în Dnnăre şi pênă în rîulŭ Iscarŭ.

Fără a întârdia, luaseră trupele Române posiţiune în pólele délurilorŭ şi pre culmile învecinate, spre Nord şi Estŭ, dinaintea redutelorŭ turcescĭ. Se făcură aci iute şanţurĭ şi se lucrară baterii spre a începe artileria acţiunea. Óstea română se aşédă spre drépta de lagărulŭ şi bateriile ruşilorŭ. În faţia eĭ se desfăşuraŭ nisce văĭ adâncĭ şi maĭ multe delulețe pênă să ajungă la întăririle redutelorŭ ocupate de adversariĭ osmanlîĭ. Infanteria, diferite regimente eraŭ tăbărîte într'uă întindere mare pe văĭ şi pre înălţimĭ; parcurile artilerieĭ pe la posiţiunĭ alese; şi cavaleria ţinêndŭ flancurile, făcênd mereŭ recunóscerĭ şi asigurândŭ comunicaţia între corpurĭ.

www.dacoromanica.ro

La comuna Verbița unde tăbărîră întêĭ trupele, se alese a fi cartierulŭ generale al oștireĭ; acolo se construi întăriturĭ marĭ forturĭ; earŭ la comuna Poradim, ₫ece chilometri în depĕrtare la Estŭ de Griviţa, se stabili marele cartierŭ al Domnitoruluĭ, comandantele suprem al ósteĭ române şi uneĭ părţĭ din armata rusă.

Aşa dér în faţia inamiculuĭ, cum se aşeₓă oştirea română, divisiunea IV forma aripa stângă, a III centru, şi a II aripa dréptă.

Lagărulŭ era destulŭ de mare precum era la Calafat, destulŭ de populatŭ cu regimentele diferitelorŭ corpurĭ cari se într'uniră acolo. Puscile cu baionete formaŭ păduri înşiruite piramidale pe dinaintea trupelorŭ şi corturilorŭ, ce eraŭ străjuite de sentinele a le infanterieĭ de linie, vênătoriĭ şi dorobanţiĭ. Cântarea ₫iorilorŭ, sunetulŭ tobelorŭ, şi trompetele cornurile deşteptaŭ, desfătaŭ locurile acestea cu unŭ viŭ rĕsunetŭ marţiale. Să nu uitămŭ şi că în tot timpulŭ, musicele regimentelorŭ nu încetaŭ de a cânta; earŭ ostaşiĭ, când nu eraŭ ocupaţĭ cu serviciu, întindéŭ hore danţându pe érbă verde, şi între soldaţĭ se vedéŭ prin₫ênduse şi dintre oficerĭ. Aceste hore ţinéŭ une orĭ pênă dupe me₫iulŭ-nopţiĭ.

Déca ceĭ treĭ sergenţĭ ar' fi presinţĭ, ne ar' spune eĭ cefelŭ tabăra ostirilorŭ române, care unia la sine diferite corpurĭ de arme, avangarda sa fiind aşeₓétă la unŭ chilometru şi ₫iumĕtate dinaintea délurilorŭ cari ascundéŭ spăimântătórele redute a le inamiculuĭ, contra cărorŭ obuse şi glónţe se vorŭ pune pepturĭ umane ca nisce stâncĭ, maĭ putéŭ fi cu voiă-bună acestĭ militarĭ? Cu tóte ace-

www.dacoromanica.ro

stea, acolo se amesteca la unŭ locŭ feçe senine voióse, cât şi căutăturĭ îngrijiate...

Pe lucru puindu-se astĭ Românĭ, şi începură săpăturile de tranşee şi bateriĭ la posiţiunĭ, de-'ndată cum aŭ sositŭ. Colónele ósteĭ veniaŭ ţinêndu-se lanţŭ unele dupĕ altele de la cartierulŭ generalŭ pênă la Griviţa. Caiĭ de la artilerie şi cavalerie sta prin parcurĭ marĭ, şi chiarŭ când eraŭ priponiţĭ la conovĕţŭ cu şelile pe dênşi, ca la orĭ ce momentŭ să pótă duce tunurile în diferite părţĭ, precum şi infanteria era cu mâna pe baionetă, şi cavaleria să pótă iute a alerga d'a opri vre-uă năvălire din partea cavalerieĭ adversare, déca ea s'arŭ fi ivit de unde-va. Carăle cu proviante şi cu muniţiune ajunseseră, fiind totd'auna escortate de trupe, şi se aşeḑéră maĭ în urmă la unŭ locŭ sigurŭ pe uă posiţiune înaltă care o întări cu redute şi trupe forţĭ către inamicŭ. Ambulanţele eraŭ puse la ferială de orĭ ce atacŭ; ele urmaŭ cu companiile de sanitarĭ regimentele în mişcarea lorŭ. Aceste ambulanţe şi infirmeriĭ a le ósteĭ, între cari putemŭ numĕra şi cele a le societăţiĭ Crucea-roşie şi alte străine, cari îndepliniaŭ fapta de charitate umană pentru căutarea răniţilorŭ, precum şi cea întreţinută cu fondurile oferite de societatea israelită din tótă ţéra şi de la Iaşĭ, sub devisa: *Zionulŭ*, şi care fu depusă sub ordinile şi administrarea ministeruluĭ de resbelŭ; tóte aceste infirmeriĭ şi ospitale, pentru cari se construiseră barace, şi sub corturĭ marĭ, împărţite în maĭ multe secţiunĭ, cu serviciulŭ medicilorŭ, farmaciştĭ etc. eraŭ sub administrarea şi inspecţiunea Generaluluĭ doctoru Davila. Şi, afară de óste, lumea cea îmbulzită, pênă chiar şi femeĭ, cari ve-

www.dacoromanica.ro

nise la cartierulŭ generale şi în lagăre cu diferite serviciurĭ de ambulanţe, forma aprópe unŭ oraşŭ. Maĭ târdiŭ când începu să se strice timpulŭ s'a săpatŭ bordee, cari ţinéŭ locŭ de barace în care trupele se adăpostiaŭ.

La 26 a şi început atacul, ênsă numaĭ spre a putea recunósce forţa, tirulŭ şi calibrele tunurilorŭ inamiculuĭ. De aci înaintară cu lucrările; şi canonada când înceta, când re'ncepea în intervale, pregătindu-se óstea de unŭ atacŭ generale.

La 29 August tiraliorĭĭ şi micĭ trupe se loviră cu tiraliorii turcĭ cari eraŭ ascunşĭ prin tufişurĭ şi porumburĭ.

Găsimŭ aci uă coincidinţă istorică a faptelorŭ petrecute cu unŭ pătrarŭ de seculŭ îndărĕtŭ.

La 1855 în Crimeea, fiind ostirile Occidentale aliate în luptă cu Rosia, principele Gorceacof, comandantele superiorŭ atuncĭ armateĭ ruse, voi să facĕ Ţaruluĭ uă surprisă; elŭ atacă cu tóte forţeţe uneĭ marĭ armate concentrate acolo, lângă fluviulŭ Cernaia, oştirile adversare, la 4 (16) de ocasiunea serbătóreĭ imperatoruluĭ Napoleon III. Trupele Sardinese comandate de generalul Lamarmora aŭ avutŭ marĭ perderĭ. Dupĕ treĭ septĕmânĭ comandantele armateĭ francese, generalulŭ Pelisie, luă prin asaltŭ Turnu-Malacof, al formidabileĭ cetăţĭ Sevastopole; şi, de ḑiua St. Alessandru (30 August) stindardele acestorŭ oştirĭ aliate fluturaŭ pe muriĭ ceĭ fumegânḑĭ aĭ acesteĭ cetăţĭ.

Capiĭ dérŭ trupelorŭ cari tăbărîseră dinaintea Plevneĭ voiră, ca, tot de ḑiua acésta, să ia, prin asaltŭ, întăririle principale cari eraŭ chiăia pentru a cuceri ḑisulŭ-oraşŭ, şi a pune pe gónă leulŭ care era încuibat acolo.

Decĭ, la 30 August St. Alessandru, era hotărîtŭ să

www.dacoromanica.ro

se dea asaltŭ de trupele române combinatŭ cu trupe rusescĭ, la acea redută din faţia Griviţeĭ, pe care altă-dată s'aŭ încercat Ruşiĭ, dér n'aŭ putut a o lua.

Uniĭ ḑicŭ că, trupele române aŭ fostŭ silite să dea acestŭ asaltŭ, că, déca maĭ întârḑiaŭ, apoĭ Osman făcea eşire, lua elŭ ofensiva.

Ofiţeriĭ superiorĭ de stat majorŭ şi ingineriĭ aŭ fostŭ studiatŭ terêmulŭ. Armata nóstră sta gata, cu faţia seriósă şi căutătura îndreptată către acea parte unde ea va merge să aréte bravura sa.

Aci să'mĭ permită lectorulŭ de a arunca uă privire căldurósă către acestĭ militarĭ junĭ şi asupra ofiţerilorŭ, despre al cărora coragiŭ şi capacitate n'ar trebui să stămŭ unŭ minutŭ la îndoială că eĭ se vorŭ purta ca nisce heroĭ. Pênă a nu aduce ênsă cununĭ acelorŭ bravĭ carĭ îşĭ îndeplinirĕ ca unŭ sântŭ sacrificiŭ détoria lorŭ d'a înfrunta mórtea onorând numele de românŭ, să ne fie permisŭ d'a ne arunca ochiĭ la comandanţĭ şi ofiţerĭ superiorĭ. Faptele vorbescŭ îndestulŭ! Pentru îndeplinirea acestorŭ marĭ fapte, pentru a se sacrifica atât sânge vĕrsatŭ, cată a se face nisce pregătirĭ, nisce studiĭ maĭ serióse; şi, dupĕ ce ar' fi fostŭ terminate lucrările dictate de sciinţă de strategiă, atuncĭ, déca era necesitate, se dă asalturĭ de felulŭ acesta la redute şi fortereţe. Astfelŭ cea maĭ mică greşală din partea comandanţilorŭ costă pré mult pe naţiune, cândŭ cadŭ aşa de mulţĭ soldaţĭ şi ofiţerĭ morţĭ şi rănitĭ fără ca succesul să echivaleze cu sacrificiulŭ făcut. Nu e de ajuns a se însemna planu pe chârtie departe de theatrŭ sângerosŭ şi a da ordine, ci trebue a se espune, a studia terêmul bine, şi

www.dacoromanica.ro

apoĭ a essecuta. În arme precum și în politică, sciința ne învață ce felŭ să perdemŭ maĭ puçin și să câștigămŭ mult...

Asaltulŭ dér era combinatŭ să se dea, Românii și Rușiĭ uă-dată, la ora unu după amia-dĭ.

Măria Sa Domnitorul va asista cu tótă suita sa.

Redutele cari le ocupa Turciĭ eraŭ pe crestete de dealurĭ la posițiunĭ dominante. Ele eraŭ de formă pătrată, conținéu câte uă curte spațiósă, avea lucrărĭ fórte regulate, pline de oștirĭ, cât le ținea locŭlŭ înlăuntru, d'asupra pe parapete și în tranșeurĭ, încât fesurile mulțimeĭ musulmanilorŭ eraŭ de departe zărite ca uă câmpie de macĭ roșie; eraŭ ocolite cu șanțurĭ largĭ cu traverse, și cu nisce firiḑi înlăuntru-le ca nisce coptóre, și cari avéŭ trepte spre față pe dinlăuntru, ca să póte eși din ele ș'a reintra cu înlesnire. Aceste șanțurĭ la câte unŭ locŭ eraŭ câte duoĕ rânduri în afară; și, în cari, pe lângă arme îșĭ ținéŭ și tótă gospodăria. Acolo înlăuntru sta ardicate maĭ multe rânduri de baionete acelorŭ înarmațĭ ce păziaŭ, arĕtându buse negre cu dinți albĭ sfâșiitorĭ și ochiĭ par'că înnotaŭ în sânge cu uităturĭ sĕlbatice...

Privite ele de departe, aceste forturĭ, cădéŭ unulŭ în spatele altuia, încât par'că eraŭ unite, de și distanța era mare și cu nisce văĭ p'între ele, care le despărția, și pe la unele părțĭ, despre drépta, rîpe prăpăstióse. Cele maĭ multe împregiurimĭ, fiind-că locuitoriĭ nu sciusera de cu primrvéră și nu se așteptaseră la unŭ asemenea resbelŭ, le arase și le semĕnase cu porumbŭ. Tocmaĭ aceste porumburĭ, crescute fórte marĭ din causa ploindelorŭ de cu véră, înlesnia Turcilorŭ a se ascunde și a se ține în ambuscadă în afară pe dinaintea tranșeuluĭ redutelorŭ.

www.dacoromanica.ro

Am ḑisŭ, de ḑiua onomastică a Maiesităţiĭ Sale Ţarul voiră, aceste armate, printr'unŭ asaltŭ generalŭ să ia aceste redute inamice.

Se întêmplase să fie unŭ timpŭ negurosŭ pré întunecatŭ şi cam cu plóie în acea ḑi. Uă ceaţă désă învĕlia pămêntulŭ; tóte acele forturĭ cât şi ambuscadele nu se puteaŭ vedea.

Inginerii şi oficerii de stat-majorŭ observaseră precum că eĭ vorŭ ataca şi asalta uă redută mare dupe cum o vĕḑuseră, una singură care era în faţia lorŭ, şi d'aceia se întocmi oştile, Românii şi Ruşi, ca să o atace de tóte părţile. Pentru acésta fusese orânduitŭ unŭ ofiţerŭ superiorŭ de stat-majorŭ rusŭ, june êncă, care lua parte în comandamentulŭ armatei române. Planulŭ era trasatŭ şi studiatŭ: trupele luară posiţiunĭ, făcêndŭ maĭântêĭ şanţurĭ cum maĭ ḑiserămŭ, şi înfiinţândŭ baterii de cari forturile vorŭ fi bătute în timpŭ când braviĭ ostaşĭ vorŭ năvăli în asaltŭ. Divis. IV mergea pe uă muche de dealŭ, a III spre drépta; şi Ruşiĭ maĭ din josŭ despre Sudŭ.

Turciĭ prinseseră de scire despre acestŭ asaltŭ şi atacară eĭ maĭ ântêĭ pre Ruşi spre redutele de pe partea stângă. Ruşiĭ rĕspunseră bărbătesce la surprinderile ce se cerca a i le face inamicului. Acéstă încăierare cam derange planulŭ la ora când era să se dea asaltulŭ generalŭ. Se întârḑie pênă la treĭ ore.

Măria Sa Domnitorul fiind pe uă posiţiune de unde putea vedea tótă mişcarea ósteĭ, se uită la orologiu şi dete ordinŭ comandanţilorŭ ca trupele să se misce.

Déca vomŭ căuta asupra acestuĭ câmpŭ mare de ómenĭ şi cu tóte pregătirile făcute, fie-ce corpŭ în

www.dacoromanica.ro

posițiunea unde era aședatŭ, ne vomŭ putea închipui în epocele strălucite cum eraŭ fiĭ de la Carpaț pentru ca eĭ să însufle grózà inamicilorŭ...

Ceĭ treĭ sergenț cată să scimŭ că eraŭ la corpurile din cari făcéu eĭ parte. Eĭ îșĭ strînseră mâna și se îmbrățișară diminéța acésta; aceia ce făcuseră și ofițerii lorŭ dinaintea colónelorŭ, unŭ minutŭ maĭ înainte d'a se da ordinulŭ. Cornurile sunară și comandanțiĭ se auḑiră comandându.

Regimentele îndată scóseră tiraliori de a lovi pe tiralioriĭ tnrcĭ și a 'ĭ goni de unde eraŭ ascunșĭ prin păpușóie înainte de șanțurĭ, și bateriile turnaŭ unŭ focŭ violinte de diferite obuse aruncate din tunurĭ cari făcu însemnate stricăciunĭ înlăuntru lucrărilorŭ ḑiseĭ redute. Turciĭ asemeni rĕspundéŭ cu uă plóie de glónțe și obuse. Pămêntulŭ dârdâia și se cutremura, și vîrfurile dealurilorŭ și văile rĕsunaŭ repetându în cea maĭ întinsă depărtare mugirĭ de câte orĭ bronzulŭ și oțelulŭ vĕrsa focŭ. Ostașiĭ se apropiaŭ din ce în ce. Stindardulŭ cu acuila cu cruce și capulŭ zimbruluĭ era desfășuratŭ în frunte. Eĭ mergéŭ într'unŭ întunericŭ sub ceață și fumŭ, sub detunarea glónțelorŭ, obuselorŭ și mitraliĭ cari îĭ împroșca de tóte părțile. Comandanțiĭ le ḑicea, maĭ alesŭ dorobanțilorŭ și vênătorilorŭ cari se mișcară ântêĭ: copiĭ, să vă feriț, să ocoliț gropile de lupĭ, că sûntŭ periculóse. Înainte băeț!.. strigaŭ eĭ. Eĭ începură a cădea, și lăsară în urmă grămeḑĭ de victime. Dér precum valurile înfuriate a le măreĭ se înegrescŭ de vijelie și se aruncă unele peste altele lovinduse cu nepăsare de stâncĭ, așa ostașiĭ vênătorĭ batalionulŭ al II, și infanteria care mergea în colóne, batalio-

www.dacoromanica.ro

nul al II din regimentul VIII linie, şi dorobanţiĭ căciulanĭ de la X, IV şi VI, cari ducêndŭ scărĭ şi snopurĭ de cocenĭ, saŭ fascine, puseră mâna pe înfricoşătórele parapate; trecură de vălcele în susŭ cu oficeriĭ loru în frunte, suiră pe dealurĭ şi înaintară decişi fiind de a muri şi a învinge. Ostaşiĭ eraŭ negri la faţiă, ochiĭ lorŭ se înfocaseră, se făcuseră mari; inima bătea în eĭ şi nu se maĭ uitaŭ îndărĕtŭ ca să véḑă cine a căḑutŭ. Eĭ păşiaŭ înnainte cu armele dându merŭ focurĭ gonindŭ din faţia lorŭ pe inamicŭ. În susŭ!.. în susŭ viteziloru românĭ!.. Ochiĭ lorŭ căutaŭ să pótĕ vedea cât maĭ este pênă la şanţurile asteĭ redute, dérŭ nu putéŭ vedea din causa fumuluĭ eşitŭ de prin bateriĭ, céţă şi întunericulŭ ce se lăsase. Fumulŭ acesta desŭ şi întunecosŭ avea unŭ mirosŭ greŭ şi era întinsŭ, învĕlindŭ pământulŭ precum şi sângele care a cursŭ ca nisce rîurĭ. Turciĭ ênsă se auḑiră strigându: Alah! il Alah!!.

— Unde mergemŭ, domnule ofiţerŭ?.. unde, domnule sergentŭ?.. întrebară vre uă duoĭ căciulanĭ pe sergeutulŭ majorŭ care lăsase sabia, apucase uă puşcă, comanda ca adiotantŭ şi dedea şi elŭ focurĭ şi ţinea baioneta înainte.

— În susŭ viteziloru românĭ!.. le rĕspundea elŭ. Adevĕru e că, eĭ, ostaşiĭ numaĭ vedéŭ nimicŭ în acelŭ tumultŭ de ómenĭ şi amestecătură de strigărĭ, răcnete şi detunarea cea de arme; ei ênsă cu grămeḑile căḑéŭ...

— Înainte băieţi!. înainte!.. ḑice unŭ ofiţerŭ june din fruntea colónelorŭ, plin de inimă, cu entusiasmŭ şi frumosŭ ca uă fată mare.

— Înainte! înainte!.. adăogară dupe dênsulŭ vre uă duoi locotenenţi ce eraŭ înferbîntaţi că curgea sudóre de pe

www.dacoromanica.ro

fruntea lorŭ și se amesetca cu picăturile ce vinia de plóie; dênși, câtŭ și căpitanulŭ, eraŭ emoționați și părêŭ, vĕdêndŭ unŭ chaosŭ dinaintea lorŭ, unŭ necunoscutŭ în care mergéŭ, se părêŭ ca cumŭ îșĭ eșiseră din minți. — Înainte! ziseră oficerii către soldați, cari avéŭ uă aceiași sórte cu eĭ, înainte!...

Colónele române fură de-uăcamdată respinse îndărĕtŭ, dér vênătorii se repedŭ înainte spre inamicŭ...

Turcii încurêndŭ fură goniți și retrași în șanțurile reduteĭ. Căciulanii și vênătorii sosiră în șanțurĭ dupe dênși, și în curêndŭ eĭ se acățară pe parapete ca roiŭ de albine. Acolo se făcuse unŭ măcelŭ îngrozitorŭ, că Turcii avură ómenĭ armați cu topóre. Oțelósa baionetă, securea, iataganulŭ și spada loviaŭ, spărgéŭ, ucidéŭ, amestecați fiind acești inamicĭ încăirați; era unŭ infernŭ de omorŭ și de sânge unde se auziră numaĭ țipete și lovieturĭ. Mintea e îngrozită de sângerósele scene petrecute înlăuntru șanțuluĭ... Ênsă căciulanii dorobanți, neținêndŭ în sémă cine a muritŭ și cine a rèmasŭ, cu Dumnedeu înainte! puseră îndată pe parapete scările cari le adusese cu eĭ, și umplêndŭ șanțurile pe la câte unŭ locŭ cu gabióne, fascine și cocenĭ de porumbŭ, spre a putea trece în susŭ, isbutiră, cu mare luptă ênsă și bărbăție, de puseră mâna împreună cu vênătorii pe creștetulu reduteĭ și plantară acolo fanionulŭ tricolorŭ. Aci se petrecu și maĭ crâncenă încăirare ca înlăuntru șanțuluĭ. Românii veniaŭ ca grindina în susŭ pe parapete. Tumultulŭ nu se póte descri; Turcii și Românii se isbiaŭ, se dĕrâmaŭ și se strĕpungéŭ ca cum numaĭ trebuia să scape nicĭ unulŭ. Eĭ disputaŭ doborînduse opunêndŭ cu brațulŭ și cu peptulŭ tóte forțele și terórea ar-

www.dacoromanica.ro

melorŭ; cei d'ântêĭ apĕrânduse bărbătesce şi cu desperare ca să dea îndărĕtŭ pe acestĭ nouĭ veniţĭ, cari se aruncaseră ca nisce leĭ trecêndŭ şanţurile şi escaladându parapeturile pênă intrară înlăuntru reduteĭ, cestilalţĭ luptânduse, ca, dupe ce a pusŭ piciorulŭ în ea şi aŭ plantatŭ fanionulŭ pe vîrfu-ĭ, să nu se maĭ dea îndărĕtŭ. Slăbiră Turciĭ în cele din urmă forţele, şi începură să se retragĕ. Drumulŭ lorŭ era către ceilaltă redută... Furia tigrilorŭ ar' fi puçin lucru să o aseměnămŭ pe lângă cea cu care s'aŭ arĕtatŭ Româniĭ făcênduse stŏpânĭ pe posiţiunile şi întăririle asteĭ redute. Turciĭ numaĭ putură a se ţine, şi retragerea lorŭ era maĭ multŭ uă desfacere, uă fugă lăsându cincĭ tunurĭ pe bateriĭ... Turciĭ fugindŭ pe vălcéoa care se face între aste duoĕ redute, se întîlnescŭ cu dorobanţiĭ la ţiumĕtate distanţa şi fuseră nevoiţĭ a re'ncepe lupta cu focurĭ; ênsă dorobanţiĭ, venindŭ din josŭ şi turciĭ avêndŭ posiţiune înaltă, se retraseră. În acestŭ timpŭ, maĭ târţiu şi cele treĭ batalióne de ruşi isbutiră a intra peste întăririle despre stânga.

Sórtea armelorŭ nu surîse asaltatorilorŭ şi spre flanculŭ dreptŭ. Acolo nu merse pentru Românĭ tot aşa precum a fost pe partea din façiă stânga a reduteĭ. Ingineriĭ de la început se înşelaseră; eĭ priviră de tóte părţile şi veţură, dupe cum se scie, numaĭ uă redută, când ele eraŭ duoĕ. Acéstălaltă situată în flanculŭ dreptŭ, venia maĭ departe decât cea d'ântêĭ, şi rĕmânea unŭ spaţiu între ele, cari ênsă, din depărtare privite din orĭ ce parte, se vedéŭ ca cum era numaĭ una singură. Ele comunicaŭ de la una la alta prin unŭ şanţu, ce era către oraşŭ în linie arcuită. Pe acestŭ şanţŭ, cum şi afară pe vălcea, vĕţênduse

www.dacoromanica.ro

Turcii copleșiți de numĕrulŭ adversarilorŭ, fugîră înceelaltă redută, a cărîia depărtare era cam de însemnatŭ. La acéstă redută, care să o numim No. 2, asaltată ca și cea d'întêĭ despre față și despre estremitatea drépță, găsiră ostașiĭ, vênătorĭ din bat. II și regimentul XIII de dorobanți, ŭnŭ locŭ rĕu, uă vale rîpósă și acoperită cu hățișurĭ și sămĕnăturĭ; se luptară vitezesce precum frații lorŭ în cea d'întêĭ, săriră și eĭ în șanțurĭ pline de basibuzucĭ, cari îĭ aștepta de a 'ĭ omorî, trecură în susŭ pe parapete, puseră mâna pe vîrfulŭ lorŭ, ca și la cea din stânga, dér numaĭ înaintară. Turcii de uă-camdată fugiră și din acéstă redută, dér în curêndŭ veniră într'uniți cu ceĭ eșiți din cea d'întêĭ, cari acum, eraŭ în numĕrŭ înduoitŭ de mare, ca să respingă pe Românĭ ce eraŭ puținiĭ și nu le venise unŭ ajutorŭ grabnicŭ. Celŭ d'întêĭ care înfipse acolo fanionulŭ, precumŭ se ḑice, căḑu plătindŭ cu viață coragiulŭ și vitezia sa, asemenea și unŭ maiorŭ, vechiŭ ostașŭ, George Șonțu, care muri punênd eroicesce peptulŭ seŭ la focurile inamice pentru onórea și numele națiuneĭ sale. Maioru Șonțu a căḑut mortŭ puțin maĭ într'uă parte de căpitanul ce mersese înaînte, venindŭ călare și comandândŭ în fruntea regimentuluĭ seŭ. Multe ḑile calulŭ seŭ s'a vĕḑut lungitŭ la câți-va pași dinaintea tranșeuluĭ turcescŭ. Maioru Lipan fuse atuncĭ greŭ rănitŭ. În séra precedintă căḑuseră iloviți ofiç. Hartel, Morțun și Simionescu. Căpitaniĭ Nic. Valter Mărăcineanu, Dimitrie Bușilă, Roman Michail, Nicolae Măcărescu, Gheorghevici Grigore morți; Locotenenții Dimitrie Nicolescu, Chivu Stănescu, Michail Surcă, Ioan Țuiculescu, Sub-locotenenți George Botescu, Alessandru Dănescu,

www.dacoromanica.ro

Constantin Iliescu, Horcea Vasile; şi alţi mulţi ofiçeri, sergenţi şi sumă de soldaţi morţi!..

Reduta decî fusese luată, dér eî, braviî ostaşi, atuncî vĕḑură că se aflaŭ intraţi într'uă alta, şi că sûntŭ isolaţi fără să aibă forţe în de ajunsŭ spre a se puțea ţine întrînsa. Eî cu tóte acestea intrară, se făcură stŏpânî pe tĕrêmulŭ reduteî, strigară şi cerură ajutorŭ de întărire, dér nevenindu-le, şi vĕḑêndŭ că Turciî năvălescŭ din tóte părţile într'unŭ numĕrŭ superiorŭ ca al lorŭ, fuseră nevoiţi a sări îndărĕtŭ şanţulŭ ş'a se retrage. Părăsirea dér a reduteî a costat perderî însemnate a acelorŭ ofiçerî şi soldaţî... În retragere, cât şi în faptulŭ coragiosŭ d'a o lua, s'aŭ perdut sute de bravî bărbaţi românî oşteni cari căḑură cum arĕtarămŭ morţi şi răniţi. În curênd eî veniră a ḑuoa óră la asaltŭ să reocupe reduta, ênsă numaî putură a o lua; precum şi Turciî năvăliră de maî multe-orî să ia pe cea cucerită. Pe după mieḑulŭ nopţiî ênsă se petrece unŭ evenimentŭ... Turciî căutară să profite de întunericŭ, şi 'n adêncimea nopţiî să suprinde pe ceî din reduta No. I, punêndŭ înainte ómenî ce vorbiaŭ românesce, îmbrăcaţi cu mantale şi cu chipiurî, cari strigaŭ: «Nu daţi fraţilorŭ!.. nu daţi că sûntemŭ noî fraţiî voştri!..» Prin acéstă stratagemă se vede că eî aŭ putut înşela şi pĕtrunseră înlăuntru. Reduta acésta numaî era în posesiunea Românilorŭ... Déca acésta se va fi petrecut, a fost numaî cât ca să se ilustreze şi maî mult unŭ regimertŭ de Românî, aî căruî soldaţi şi comandanţi aŭ probatŭ unŭ mare heroismŭ: spre diminéţă a recâştigat-o punêndŭ tóte forţele, mare coragiŭ şi braviură reg. XIV de dorobanţi.

www.dacoromanica.ro

Turcii se mai încercară dându asaltu pre dênsa, dér nu putură să goniască pe Românî cari puseră picioru ţépănu înlăuntru-î, pe care, de 'ndată ce o luară în urmă o întăriră şi o apĕrară bărbătesce. Bravura, coragiulu, şi impetuositatea în ast-felu de întreprinderî a fost de admiratu pentru Românî în faptele acesteî ḑile!..

Vomu nara între altele aceia ce ni s'a ḑis despre unu ostaşu vênătoru. Vindem cum am cumpĕratu. În timpu pe când Turcii eraŭ învinşî scoţându-î din tóte unghiurile şi colţurile reduteî, vênătorulu Grigore Ioan, din reg. II de vênătorî care era comandat de Maiorul Candiano Popescu, vĕḑu pe purtătorulu de stindardu otoman care fugia(*) cu drapelulu în mâinî. Se luă dupĕ dênsulu, îlu ochesce cu arma şi îlu culcă la pămêntu; iute se repede la elu ca să'î ia stindardulu. Purtătorul de stindardu turcu, unu bărbatu roşcat la faţiă şi 'naltu, era numaî rănitu; elu scóte revolverulu să'şî facĕ détoria d'a nu lăsa să i se ia stindardulu. Soldatul vênătoru îî veni bine şi îlu ucide împungêndulu cu baioneta. Maî mulţî nizamî turcî vĕḑură acésta şi alergară în ajutornl confrateluî loru năvălindu peste vênătoru. Ce e dreptu, bravulu nostru era atuncî perdutu, şi perdea şi stindardulu care îlu cucerise, déca ajutorulu a câţî-va camaraḑî, sergentulu Stan George şi caporalulu Nica Vasile, n'ar' fi venit îndată să 'l scape. Vênătoriî şi turcii se 'ncăerară schimbându focurî şi chiar ajungêndu uniî cu alţiî la

(*) În ce chipu s'a procedat luarea stindarduluî de către ḑisulu soldatu vênătoru, din reduta Griviţeî, cu tòtă reserva, nu facemu decât a reproduce cele ce am auḑitu vorbindu-se despre acésta.

www.dacoromanica.ro

peptŭ. Ceĭ din urmă se luptară înverşiunaţĭ, ênsă parte din eĭ căḑură peste cadaverulŭ celuĭ ucisŭ, ear ceilalţĭ fugiră. Ast-felŭ Grigore Ioan fu norocosŭ, rĕmase cuceritorulŭ stéguluĭ musulman. Elŭ fu presintat dinaintea M. S. Domnitoruluĭ şi M. S. Ţaruluĭ la Poradim. Elŭ şi cu camaraḑi luĭ aŭ fost admiraţĭ şi aplaudaţĭ de entusiasmulŭ celorŭ ce aŭ vĕḑutŭ stindardulŭ verde cu semiluna pe dênsu.

Maĭ mulţĭ spectatorĭ marturĭ ocularĭ pe câmpulŭ de resbelŭ, şi ceĭ în suita Domnitoruluĭ, câţĭ-va ofiçerĭ străinĭ şi persóne de statŭ, aŭ recunoscutŭ şi aŭ felicitat închinândŭ toasturĭ de bravura Românilorŭ.

Uă-dată cu nóptea târḑíŭ, dupĕ unŭ al duoilea atacŭ, acţiunea s'a opritŭ Peste nópte s'aŭ petrecut acele cercărĭ serióse cum maĭ ḑiserămŭ...

Celŭ care prin coragiul seŭ a lăsat urme neşterse în inimile Românilorŭ de admiraţiune şi încoronândulŭ şi acoperindulŭ de bine-cuvêntărĭ fu Căpitanul Valter Mărăcineanu, cel-ce merse în fruntea batalionuluĭ al II din regimentulŭ VIII linie, şi înfipseântêĭ fanionulŭ pe cresteulŭ reduteĭ. Elŭ căḑu mortŭ sub focurĭ şi lovicurĭ de mitraliĭ, ḑicêndŭ soldaţilorŭ seĭ : «înainte mergeţĭ băeţĭ!!.»

Morţiĭ şi răniţiĭ căḑuţĭ, din aripa dréptă, nu fură rĕdicaţĭ în ḑiua aceia; focurile inamice îĭ ţinu sub puterea lorŭ precât timpŭ Româniĭ nu luară reduta a duoa.(*)

(*) Turciĭ aŭ comis barbaria, dupĕ ce şi d'uă parte şi de alta s'a rĕdicatŭ stégu parlamentarŭ alŭ Cruceĭ-rosii, că aŭ tras asupra împiegaţilorŭ sanitarĭ cari s'aŭ dusŭ să rĕdice morţiĭ şi răniţiĭ, dupĕ faptulŭ petrecutŭ al acesteĭ ḑile.

www.dacoromanica.ro

Din parte-ne ținêndu-ne unŭ minut lacrimile, declarămŭ multă veneraţiune şi respectŭ pentru aceĭ căḑuţĭ în generalŭ. Adevĕrulŭ e, care nu se va nega de nimenĭ, soldaţiĭ românĭ s'aŭ purtat ca nisce adevĕraţĭ vitezĭ. Numele lorŭ sûntŭ scrise în memoria şi inimile generaţiunilorŭ, pentru coragiulŭ, abnegarea şi simţimêntele lorŭ nobile; fiind-că nicĭ unŭ simţimêntŭ nu póte fi maĭ presusŭ decât acesta : iubirea patrieĭ!..

Eĭ aŭ muritŭ făcêndu-şĭ détoria ca nisce bravĭ. Părintele a Tot Putinte Cerescŭ va judeca pe fie-care. Noĭ vomŭ vĕrsa lacrime de veneraţiune şi recunoscinţă pentru eĭ toţĭ; şi ceremŭ în ruga nóstră ferbinte, biuele şi înălţarea doritulŭĭ progresŭ pentru ceĭ viĭ, binele şi fericirea tutulorŭ prin înţelegere şi concordiă frăţiască!..

Libertate şi desvoltare fie unuĭ popolŭ, ce de secolĭ fusese subjugatŭ, (fiiĭ Bulgarii) care, din sacrificiulŭ acestuĭ sânge vĕrsatŭ, va vedea şi va saluta lumina emancipăriĭ luĭ!..

În viitórea ḑi, dupĕ acestŭ faptŭ, aceĭ treĭ sergenţĭ abia putură a se întêlni şi a'şĭ strênge mâinile ca nisce fraţĭ trecuţĭ prin focŭ. Numaĭ glumiră eĭ, numaĭ suriseră ca maĭ 'nainte; ci se uitară spăriaţĭ, se uitară împregiurŭ cu uă căutătură străină şi îngrijiată, că era sânge în tot locŭlŭ. Apa prin isvóre să roşise, uă pădurice învecinată era asemenea stropită; văile şi câmpulŭ eraŭ acoperite de puscĭ, ranițe şi ómenĭ morţĭ în diferite posiţiunĭ. Eĭ auḑiseră şi pênă a duoa-ḑi gemêndŭ răniţiĭ cari nu s'aŭ rĕdicatŭ; şi pe maĭ mulţĭ dintre camaraḑĭ şi oficerĭ nu'ĭ maĭ vĕḑură. Cu tóte acestea lupta trebuia să se re'ncépă.

Ca cum nisce persóne de unŭ gradŭ fórte înaltŭ, în-

www.dacoromanica.ro

formate din iuţială cum li se raportase, că s'a luat reduta a duoa Griviţa, apucaserĕ de închinaserĕ toaste pentru ea;—prin acésta era angageată onórea. Fu ordin dat ca negreşit să se ia cu orĭ ce preţŭ!..

XV

CÂT DESPRE OSPI MEĬ D'ÂNTÊĬ ÎĬ ARUNCAM PE TOŢĬ ÎN DUNĂRE

Patria găsesce unŭ miḑlocŭ d'a recompensa sacrificiile acestorŭ fapte şi a îndulci óre-cum durerea răniţilorŭ, prin nisce semne de distincţiune şi onóre, consânţite, votate de corpurile legiuitóre, decoraţiunile ce se daŭ bravilorŭ! De ocasiunea acesteĭ ḑile ele s'aŭ distribuitŭ multe; şi ceĭ cari trăiră duoĕ ore, din răniţĭ, purtară pe peptŭ aceste decoraţiunĭ: Stéoa-Românieĭ şi Virtutea-militară. Ḑiua se petrecu sgomotósă cu sângele care a cursŭ şi banchetu-rile şi felicitările pentru sĕrbătórea care o numirămŭ.

Nóptea veni négră, înfiorătóre cu umiditate şi rece. Ar' fi urmat să fie liniştită acoperindŭ pămêntulŭ cu întunecata sa mantă; ea promite une-orĭ bine facerea de repausŭ. Cel puçin unele nopţĭ se suspendaŭ luptele; se lăsa tăcere în aceste lagăre, fără a licări vre-uă lumină undeva; şi oşteniĭ, ajunşĭ de ostenială, putéŭ unŭ minutŭ să închidă ochiĭ în mieḑulŭ nopţeĭ, saŭ să cugete atuncĭ la părinţĭ şi la fraţiĭ lorŭ. Dér aceste în timp de resbelŭ cam cu greŭ şi rarŭ potŭ fi; acolo arde sufletul d'a învinge, peptulŭ cresce la ambiţiunea de onóre!..

www.dacoromanica.ro

Dér să ne aducemŭ aminte de ceĭ căḑuțĭ...

Negurile și ceața ḑileĭ êncă servia pentru ce-va în acele împregiurărĭ. Sub negură maĭ putură dintre ceĭ căḑuțĭ răniți a scăpa de vederea inamiculuĭ, să se târască pênă sub unŭ tufișŭ, ca să aștepte acolo unŭ ajutorŭ, cel puçin unŭ minutŭ liniștitŭ ca să ardice căutătura către Dumneḑeŭ, și a espira.

Putemŭ arĕta că și după ḑece duoĕ-spre-ḑece ḑile aŭ venit la fraţiĭ lorŭ unŭ mare numĕr dintre răniţĭ, târându-se pe brâncĭ în întunericulŭ nopţiĭ și în neguriĭ, și cari s'aŭ hrănit cu roă.

Unŭ june ofiçerŭ avea piciorulŭ dreptŭ lovitŭ rĕŭ; elŭ nu se putea rĕdica și nu se putea mișca decât târîșĭ. În nópte cu întunericŭ a cercat, din acea mulţime de căḑuţĭ, să se depărteze din locŭlŭ ce era dominatŭ de focurile reduteĭ. Elŭ abia a putut să se târască puçin câte puçin, pășind peste alţĭ morţĭ, la unŭ tufișŭ de mărăcinĭ care era dinaintea sa. Găsi în acelŭ locŭ pe unŭ altulŭ care era de duoĕ glónţe pĕtrunsŭ la peptŭ și împunsŭ de baionetă, care êncă gemea.

— Ce aĭ? îlŭ întrebă ofiçerulŭ care nu era în maĭ bună stare de-decât acesta.

— Oh! morŭ!.. rĕspunde elŭ văitânduse, te rogŭ déca aĭ cu tine puçină apă, orĭ rachiŭ, să'mĭ daĭ să béŭ că mĕ arde... După vorbă îlŭ înţelese că nu era nicĭ românŭ, nicĭ rusŭ. Nu cuteză a ḑice ceva, fiind-că și dênsulŭ era tot în acea stare ca și turculŭ. Orĭ ce resimţimentŭ de inamiciţie se stinge în momentele supreme în façia morţiĭ. Acela era unŭ ascherŭ care vorbia românesce, dintre tiralioriĭ, căḑutŭ rănitŭ din bătălia din ḑiua trecută, lovitŭ

www.dacoromanica.ro

mortale, şi nicĭ că maĭ era vre-uă speranţă de scăpare. Ofiçerulŭ se miră când se apropie de dênsulŭ şi 'lŭ cunoscu că e turcŭ; elŭ vorbia cum ḑiserămŭ românesce stricatŭ.—*Unde estĭ lovitŭ?* îlŭ întrebă românu şi întinse mâna spre a 'lŭ pipăi. Turcul era armatŭ, dér şi ofiçerulŭ avea sabie; nicĭ unulŭ ênsă n'ar' fi pututŭ să se serviască cu ele; şi, precum ḑiserămŭ, pĕtrunşĭ amênduoĭ de durerea spăimântătóre în façia morţiĭ, maĭ eraŭ eĭ inamicĭ?.. Şi Românul şi Turcul se ţinură aprópe unulŭ de altulŭ aplicând mâinile pe rane. Tăcură şi nu ḑiseră nimicŭ despre lupta ce eĭ o avuseră cu câte-va ore maĭ 'nainte. — Mi este frigŭ! adăogă ascherulŭ care părea maĭ greŭ rănitŭ. Ofiçerul maĭ mult instinctivemente întinse mâinile şi trase pe acela mantaoa ca să 'lŭ acopere. Alah! Alah!.. adăogă dênsulŭ de duoĕ orĭ, ce om bunŭ estĭ că 'mĭ façĭ acest bine!.. Ofiçerul tăcu. Déca uă altă credinţă, adăogă elŭ, deosebite interese pentru amênduoĭ ne a făcutŭ să fimŭ duşmanĭ pe câmpulŭ de bătălie, acum cel puçin recunoscŭ mare bunătate din partea ta, şi că aicia sûntemŭ fraţĭ... Maĭ ḑise cel rănitŭ cu uă voce de tot slăbită şi ca şi espirantă: Dumneḑeŭ să ducĕ sufletul tĕŭ în bine şi fericire!.. Creştinulŭ fu înduioşitŭ, în acel momentŭ de durere dinaintea morméntuluĭ, şi uitase că acelŭ care proferă aceste vorbe nu era nicĭ dintre aĭ sĕĭ şi nicĭ de religiunea sa. Se vede că acel omŭ încetase d'a maĭ trăi, cŏcĭ nu a maĭ vorbitŭ. În astă-laltă nópte în întunericŭ profundŭ, fără a se vedea uă stea pe ceriŭ, treĭ voinicĭ căutaŭ să afle p'între morţĭ şi răniţĭ pe unŭ căpitanŭ pe care unulŭ din eĭ îlŭ vĕḑuse când elŭ a căḑut. Îlŭ căuta, ca, déca îlŭ va găsi cu viaţă, să 'lŭ ajute să 'lŭ

www.dacoromanica.ro

scape, déca va fi mortŭ, să 'lŭ ia eĭ ca să 'lŭ înmormênteze precum se cădea. Acel care mergea înainte și maĭ cutezătorŭ era Mitea. Eĭ s'aŭ fost furișatŭ din rândurile tabăreĭ ca să împliniască unŭ actŭ de pietate, găsindŭ pe căpitanul acesta viŭ saŭ mortŭ. Mitea ênsă spuse camaradilorŭ sĕĭ Viscol și Mărian, că în ḑiuă culcânduse puçin, a visat unŭ visŭ grozavŭ care nu însémnă vre unŭ lucru bunŭ pentru dênsulŭ; vĕḑuse în visŭ, că, din isvórele acestea de sub dealŭ, eșise ca uă gârlă. și umflânduse ca Beica Oltuluĭ, îlŭ luase în valurile eĭ, și elŭ striga din tóte puterile către militariĭ sĕĭ să alerge să 'lŭ scape, și nimenĭ nu l'auḑia. În acea spăimântătóre luptă pe când era să 'lŭ înghiță valurile, elŭ s'a deșteptatŭ. — Acest visŭ ne privesce pe câteșĭ treĭ, pentru că noi sûntemŭ legați ca frațiĭ, adăogă Viscol; cine scie care din noĭ va cădea ucisŭ, saŭ prinsŭ! Să facemŭ dér jurământŭ, continuă Mitea, ca, déca vre unul va fi mortŭ din noĭ, saŭ rănitŭ, să nu 'lŭ lăsămŭ pe pământŭ în partea inamiculuĭ înverșunatŭ, ci fie-care să punemŭ umĕrulŭ să căutămŭ ca să luămŭ cu noĭ pe cel mortŭ saŭ rănitŭ. Să dămŭ colea mână de frăție precum ceĭ treĭ frați Orați, străbuni nostri Romanĭ!... dupre cum ne spunea maĭ alaltaĕrĭ unŭ ofiiçerŭ. — Ba și maĭ mult, adăogă Mărian, să însemnămŭ fie-care faptele și împrejurările ósteĭ petrecute pe fie-care ḑi, din pregiurulŭ nostru, și să ne scrimŭ, déca se vorŭ desloca corpurile, pentru ca să ne putemŭ sci de urmă și să putemŭ cerceta când vre unuia din noĭ i s'ar întêmpla vre uă nenorocire. Aț audit? să facemŭ asta!—Pe mine tata mĕ hotărîse să fiŭ țîrcovnicŭ la biserică în satŭ la noĭ, adăoga Viscol. Și déca nu sciŭ carte

www.dacoromanica.ro

multă, am ênsă ţinere de minte; voiŭ face din parte-mĭ precum aĭ ḑis, Măriane; eŭ îţĭ voiŭ scri tóte întêmplările câte se vorŭ petrece sub ochiĭ meĭ pe câmpulŭ de bătălie. Precum umblu în mâinĭ cu stergătorulŭ tunuluĭ şi cu córda fitiluluĭ, aşa voiŭ face cu vre uă pénă de gâscă pe chârtie, cum mĕ voiŭ pricepe în lagărŭ sub cortŭ, saŭ dinaintea unuĭ focşorŭ.—Să trăiască frăţia!.. ḑise plin de entusiasmŭ Mărian. Acum ênsă să cercămŭ, pe întunericŭ de 'ţĭ daĭ cu degitele în ochĭ, să căutămŭ pe căpitanul nostru pe câmpulŭ morţilorŭ. — Elŭ a fost unŭ omŭ al luĭ Dumneḑeŭ, bunŭ ca pâinea cea albă, mi a făcutŭ tot-d'auna bine; prin elŭ am avut congediu de 15 ḑile, în luna ce a trecut, şi m'a ajutat în multe împregiurărĭ. Că, veḑĭ, mărе! fapta cea bună nu se uită!.. vorbi sergentulŭ Mitea către camaraḑi seĭ. Acéstă convorbire o avură eĭ maĭ îndărĕtŭ pênă a nu sui în susŭ de vălcéoa care cade la óre-care distanţă dinaintea retranşementelorŭ turce. Trebue noĭ să 'lŭ găsimŭ, cŏcĭ erĭ l'am auḑit gemêndŭ şi am oclitŭ eŭ locŭlŭ cam în ce drept era, uitându-mĕ de d'asupra dealuluĭ unde aşeḑasemŭ sentinelile, dér nu putémŭ să trec dincolo de dealŭ, cŏcĭ Turciĭ astia nu pré sûntŭ omenoşĭ când te arĕţĭ lorŭ, saŭ te vede că înantezĭ spre şanţurile lorŭ!.. Aşa eĭ se ţinéŭ de mâinĭ bâjbâindŭ pe icĭ pe colea şi ţinêndŭ armele cu dênşi pentru vre uă neprevĕḑută întêmplare. Ofiçerul se vede că a simţit ḑupĕ călcătură, saŭ a auḑit ceva vre uă şoptire că sûntŭ dintre aĭ seĭ. Elŭ era de tot slăbitŭ, perduse pré mult sânge, orĭ cât s'a luptatŭ a se târî de acolo şi a'şĭ lega singurŭ piciorulŭ cel ruptŭ care l' înfăşurase cu ce avusese asupra-ĭ, basma şi eşarpă.

www.dacoromanica.ro

—Băeți, d'aĭ nostri sûnteți? veniți de mĕ ajutați că perŭ aicĭ!—Sûntem noĭ!.. s'auḍi uşorŭ rĕspunsulŭ celorŭ cari se apropiaŭ. Mitea şi camaraḍi luĭ înaintară pênă la celĭ care zăcea pe pămêntŭ...

Ŭă sentinelă turcă putu fi auḍită de departe, când venia schimbulŭ, pentru-că în ast-felŭ de împregiurărĭ se ageresce auḍulŭ. În acea nópte se ḍice că ênsuşĭ Muşirul Osman, dupĕ lupta din ḍiua cee-laltă venise a inspecta strĕjile şi a observa cum stă lagărulŭ adversarilorŭ în câmpie. Spectaclul acesta era durerosŭ, înfiorătorŭ şi obscurŭ precum era nóptea, care făcea nevĕḍute atâtea victime ce zăcéŭ şi umpluseră pămêntulŭ despre duoĕ lature a le redutéĭ, cari eraŭ dominate de inamicŭ.

— E détoria nóstră să fimŭ vitezĭ, ḍise Viscol, şi să ajutămŭ pe fraţĭ când sûntŭ în primejdie?—Déca voiţĭ, adăogă camaradulŭ Mitea, mâine nópte venim să furămŭ tóte armele câte se găsescŭ căḍute lângă trupurile a lorŭ nostri în acestŭ câmpŭ.—Şi acésta noĭ o vomŭ face!.. rĕspundŭ plinĭ de inimă Mărian şi cu Viscol. Şi eĭ se aplecară în josŭ să ajute a se rĕdica căpitanulŭ ḍisŭ cel greŭ rănitŭ. Elŭ ar' fi scos unŭ ţipĕtŭ de durere încât ar' fi rĕsunatŭ vălcéoa şi pênă peste déluri, dér se ţinu cât putu. —Staţĭ copiĭ! că piciorulŭ care îmĭ amorţise acum mĕ dóre şi mĕ înjunghie par'că îmĭ dă cuţite p'în ochĭ, să'mĭ ajutaţĭ să mi'lŭ legaţĭ ca într'uă scórţă. Dumneḍeŭ v'a adus pe voĭ aicĭ!.. Oh! ce durere!..

Mitea numaĭ aşteptă multŭ, se descinse iute de brăcinile care i le a fost dăruit bĕtrâna mama soţieĭ luĭ Soare, ţesute de dênsa late şi din lână móle.—Acum pe ce să legămŭ piciorulŭ? pe puşcă, se póte?

www.dacoromanica.ro

— Luaţĭ sabia mea cu teaca, potriviţĭ piciorulŭ, pré încetŭ ênsă să mi'lŭ legaţĭ. Mărian era maĭ deprinsŭ cu acestŭ lucru, pentru că elŭ s'a fost essercitatŭ pe la ambulanţe.

În acelŭ minutŭ uă licărială a unuĭ felinarŭ meşteşugitŭ, cu care se servesce d'a rĕdica morţiĭ nóptea, lumină din mâna celuĭ care cerca strĕjile spre partea adversarilorŭ şi se reflectă uă raḍă pe fisionamia aceluĭ de lângă sentinela cea aprópe de şanţŭ. Lumina acésta era numaĭ pentru uă clipită de ochĭ şi apoĭ se închidea. Orĭ cât ea fu departe în susŭ, astĭ treĭ militarĭ putură zări uă secundă fisionomia celuĭ pe care ajunse lumina. Felinarulŭ iute s'a închisŭ de capacele ce 'ĭ învelia sticla.—Ah! cum aşŭ fi maĭ luat la ochĭ cu puşca mea pe Turcŭ! Cincĭ-ḍecĭ de cartuşe am arsŭ astă-ḍĭ dându la focurĭ!..—Aĭ face uă mare greşélă, sergent Mitea, n'avemŭ ordinŭ, şi n'amŭ venitŭ aicĭ să atacămŭ! ḍise camaradulŭ ḍ'alăturĭ; apoĭ ce ne facemŭ cu căpitanulŭ aci rănitŭ? Eraĭ să maĭ facĭ şi altă-dată astă nebunie . . . —Mi se pare, ḍise încet Mărian care vĕḍu în acea lumină maĭ bine, déca nu mĕ înşelŭ, că turcul nostru care l'am vĕḍut în Calafatŭ sta în dreptulŭ lumineĭ; elŭ era cu obrasulŭ nuoriŭ sub fesŭ şi cu mustăţĭ. — Dér pré veḍi departe? îĭ observă Viscol, cine scie ce ţi s'a părut! —Óre şi elŭ să fie în Plevna? Maĭ scĭĭ!.. adăogă Mitea care se uita cu multă atenţiune spre fortereţă. Bine ḍicĭ că paşa care ordónă aci înlăuntru este din Vidin venit cu óste. — Fie! observă Viscol, noĭ n'am venitŭ aci să înşirămŭ multe şi să spunemŭ povestĭ, maĭ bine să tăcemŭ şi să facemŭ trébă, légă tu colea pe sabie piciorulŭ căpitanuluĭ, şi apoĭ să plecămŭ încetŭ, ca nu cum-va să

www.dacoromanica.ro

cadă și pe noĭ lumina aceia c'apoĭ nu sciŭ cum vomŭ scăpa!—Avemŭ armele la noĭ, o să ne batemŭ pênă ce vomŭ cădea toțĭ!.. Și acești ostași cam limbuțĭ în astă împregiurare, după ce înfășurară cu tot ce găsiră piciorulŭ rănituluĭ, ca să nu se misce, îlŭ luară duoĭ de picióre și de capŭ, earŭ Mitea îlŭ apucase de miḑlocŭ, și se ținu cu pușca încărcată, ca cum pentru a se apĕra de vre unŭ atacŭ. Eĭ trecură călcândŭ peste morțĭ, peste sânge, peste membrele risipite și pe creeriĭ celorŭ uciși, suindŭ, în întunericul nopțiĭ, și scoborîră ast-felŭ priporulŭ pênă intrară p'între sentinelele lagăruluĭ cari aștepta înturnarea lorŭ, fiind în înțelegere cu sergentu de schimbŭ. Ofițerulŭ maĭ mult mortŭ se ținu în acestŭ timpŭ d'a nu geme. Vorbele cele din urmă cari elŭ le ḑise aceste fură: „Fraților! mĕ bucur că cel puțin voiŭ „muri liniștit între voĭ!.. Consolațĭ pe mama!..„

Mediciĭ și ómeniĭ ambulanțeĭ corpurilorŭ îșĭ făcéŭ uă dętorie sântă, ca și Crucea-roșie pentru care s'a institutŭ acéstă societate creștină, și sanitariĭ regimentelorŭ asemenĭ; dér mulțĭ rĕmaseră din rănițĭ pe campŭ, neputêndŭ în acele ḑile să ajungĕ vre unŭ ajutorŭ pênă la dênși. Acești treĭ militarĭ o făcură de la dênși a se espune ș'a înainta nóptea pe pămêntulŭ neutru, cum am ḑice, unde se găsiaŭ morțĭ din amênduoĕ părțile, căḑuțĭ între redute. Multe istoriĭ am putea nota de felul acesta cari s'aŭ întêmplatŭ în acele teribile ḑile, și că mulțĭ dintre răniți putură, ajutațĭ de întunericulŭ nopțiĭ și de céță, a veni între rândurile confraților seĭ de arme.

Osman superioru comandantŭ din Plevna, după cum nĭ s'a spusŭ, că, în acea nópte după încetarea acțiuneĭ, venise în

www.dacoromanica.ro

persónă să inspecteze cum staŭ trupele; elŭ privi cu mare atenţiune locul ce 'lŭ ocupase Românii, ajutându-se, în întunericul nopţii de uă lanternă mascată care o purta unŭ omŭ din suita sa, dându-i lumină unde avea trebuinţă, şi acésta numaĭ uă clipită de ochiŭ.

Osman care era ascultat de aĭ sĕĭ, musulmanŭ nelipsindŭ de a citi namazulŭ rugăciuneĭ regulatŭ la conaculŭ sĕŭ ca piosŭ; în calitatea sa de capŭ al armateĭ turce Muşiurŭ, purtândŭ uă uniformă simplă dér imposantă; cunoscêndu-lŭ că se vedea capulŭ sĕŭ cu ochiĭ ageri pĕtrunḑători, frumosŭ încadratŭ sub fesŭ cu canafŭ finŭ; pe peptulŭ sĕŭ avênd lentă cu floriĭ de aurŭ, şi strălucindŭ d'asupra unŭ nişan cu briliante şi la cópsă atârnândŭ spada sa de mare preţŭ, ce o priimise de curêndŭ de la Sultanul pentru onóre; însoţitŭ de uă óre-care suită, atât la cartierulŭ sĕŭ cât şi oriĭ unde mergea, eşise să însufle coragiŭ şi încredere îmbărbătându paşale, colonelii, nizamiĭ şi glótele pe tóte acele înălţimi şi forturi cari eĭ le apĕraŭ...

Elŭ, observându bine şi judecându lucrurile dupĕ cele ce i se spusese cu ce impetuositate se purtară Românii cari aŭ fost intratŭ în numita redută, ḑise:

— Cine i a maĭ adus pe astia aicĭ?.. Cât despre óspi meĭ ceĭ d'ântêĭ îĭ aruncamŭ pe toţi în Dunăre!..

www.dacoromanica.ro

XVI

ORDINUL DE ȚI AL DOMNITORULUĬ PRE ARMATĂ. ACȚIUNEA DE LA 6 SEPTEMBRE

Acestŭ faptŭ a trebuitŭ să electriseze inimile Românilorŭ; şi eĭ să uite, în acele momente de entusiasmŭ, perderile cari le suferirĕ în aĭ lorŭ fiĭ pe câmpulŭ bătălieĭ.

Măria Sa Domnitorul dete unŭ ordin de ți, din cartierulŭ generale de la Poradim, precum că, la 30 August armata română s'a purtatŭ cu mare bravură şi a luatŭ din mâinile inamiculuĭ reduta Griviţa, ce era apĕrată cu multă vigóre, rĕmânêndŭ în mâinile eĭ unŭ drapelŭ şi treĭ tunurĭ.(*) Regimentele cari aŭ luat parte la acéstă strălucită faptă de vitezie sûntŭ: al XIV de dorobanţĭ şi batalionul II de vênătorĭ dimpreună cu treĭ batalióne din armata rusă. Şi aceste trofee să se aducĕ în capitală; tunurile să fie aşeţéte duoĕ lângă statuea luĭ Michai-Bravu, şi unu lângă corpulŭ de gardă la palatŭ, spre eternă comemorare despre vitezia Românilorŭ; ear stîndardulŭ să se depunĕ provisoriŭ în una din camerile arsenaluluĭ.

Tot cu acéstă ocasiune Măria Sa dete unŭ ordin de ți pe armată, ast-felŭ sună:

(*) Osebit de duoĕ tunurĭ cari le aŭ luat Ruşiĭ, ca partea a lorŭ.

www.dacoromanica.ro

„În bătălia de la 30 August, ca şi în luptele cari aŭ „precedatŭ şi urmatŭ acéstă memorabile ḑi, voĭ aţĭ dovedit „că virtuţile străbune n'aŭ perítŭ din rândurile oştenilorŭ „români. Sub foculŭ cel maĭ viŭ al inamiculuĭ, aţĭ în„fruntatŭ mórtea cu bărbăţie, aţĭ luatŭ uă redută, unŭ „trapelŭ şi treĭ tunurĭ. Ţéra vĕ va fi recunoscĕtóre de „devotamentulŭ, de abnegaţiunea vóstră; eară Eŭ, ca „Domnul şi comandantul vostru, sûntŭ mândru de voĭ şi „vĕ mulţiămescŭ. De şi am avut simţitóre perderĭ, de şi „deplângŭ împreună cu voĭ braviĭ camaraḑĭ căḑuţi pe „câmpul de onóre, dér sângele vĕrsatŭ nu va fi înzadarŭ: „dintr'ênsulŭ va rodi mărirea şi independinţa patrii.

„Dat în domnescul Nostru cuartierŭ generalŭ al ar„mateĭ de Occidentŭ, Poradim 5 Septembre 1877.

„Carol.“

Dupe uă săptĕmână de la cucerirea aceleĭ redute, la 6 Septembre, M. S. Domnitorul, la orele 1 ½, ordonă a se face recunóscere ofensivă şi a se lua reduta a duoa cu asaltŭ.

Să nu grăbim a ne mira, saŭ a blama când nu se reuşesce. Resbelu e unŭ fórte mare lucru!.. Pentru Românĭ campania acéstă fusese maĭ mult improvisată. Miḑlócele lorŭ nu eraŭ aşa de marĭ precum le avu armatele Ţaruluĭ; şi cu tóte ênsă, aceste armate perduse uă mulţime de ómenĭ maĭ 'nainte d'a sosi Românii dinaintea redutelorŭ la Griviţa. Turcii sta bine forţĭ înlăuntru şanţurilorŭ ce ocoliaŭ redutele. Coragiulŭ Românilorŭ nu póte fi negatŭ dupe cum eĭ se luptaseră cu câte-va ḑile maĭ 'nainte şi aŭ cuceritŭ una din aceste redute. Ênsă faptulŭ era pré de curêndŭ şi sacrificiile marĭ. Apoĭ nu trebue à ataca unŭ fortŭ cu

www.dacoromanica.ro

trupele cari mereŭ aŭ statŭ în façia luĭ în tranşeŭ. Urmează a se aduce alte corpurĭ spre a se îndeplini acésta cu succesŭ... Turcĭĭ prefăcuseră cu totulŭ, în decursulŭ uneĭ sĕptĕmânĭ, forma întăririlorŭ ardicândŭ uă mulţime de lucrărĭ nouĭ de pământŭ, astupândŭ ambrasurile cari eraŭ spre reduta ce eĭ o perduseră şi deschidêndŭ altele dupe cum găsiseră eĭ maĭ bine, şi tóte le întărise cu trupe de ajuns. Şi Românĭĭ din parte-le schimbară multe din lucrările ce eĭ le găsiră şi construiră altele; astupară eşirea cea din redută, care era la spate, şi o deschiseră spre façia lagăruluĭ. Aŭ săpat unŭ tranşeŭ, în linie curbă, a căruia lucrare se 'ncepu din partea drépta pre din façia reduteĭ No. 2 pênă la cea d'âncĕĭ; apoĭ deschiseră unŭ al duoilea, începêndulŭ de la stânga spre dréptă, cari acestea închidéŭ cósta vĕdută de trupele turce. În fie care din aceste tranşeurĭ putéŭ intra câte unŭ regimentŭ. În celŭ avansatŭ se afla regimentulŭ I şi în al duiolea reg. VII. Amênduoĕ eraŭ comandate de colonelĭĭ C... C... şi unŭ comandante de brigadă S...

Aceste regimente urmaŭ să iasă spre a ataca pe inamicŭ despre priporulŭ de dinainte-le, a căruia distanţă era îndestulŭ de mare.

Ofiçerĭĭ din lagăru de lângă Griviţa, traseră spadele făcêndu-le a scînteia în raţa sóreluĭ şi luară locŭ punêndu-se în fruntea falangelorŭ ósteĭ, care acoperia unŭ întinsŭ spaţiu ca uă tînĕră pădure de pre deluleţe pênă în adêncimile văiĭ. Ostaşiĭ asemenĭ înfipseră baionetele la pusci; şi, la sunarea trompeteĭ, colónele eraŭ formate şi gata d'a se mişca. Ele ênsă ţinéŭ ochiĭ îndreptaţĭ spre regimentele din tranşeurĭ. În fruntea acestora venia maioriĭ, că-

www.dacoromanica.ro

pitaniĭ şi ofiçeriĭ înferiórĭ de a 'ĭ conduce. Canonada şi începuse unŭ focŭ violinte d'a ocupa pe ceĭ dinlăuntru redutelĕ inamice. Să nu uităm a arĕta că la estremitatea stângă a redutelorŭ eraŭ treĭ companiĭ de ruşĭ destinaţi să opereze dimpreună cu Românii în ataculŭ ce vor face. Toţĭ asteptaŭ precum era decisiune, ca regimentele ḑise să iasă din tranşeurĭ, şi apoĭ să înainteze şi reservele.

Timpulŭ cu tóte aceste trecu; se înserase...

Ambiĭ comandanţĭ se vĕḑură pe tĕrêmulŭ dintre tranşeurĭ, şi unul ḑice celui-laltŭ: „Eşi, să viŭ să ocup cu regimentul tanrşeulŭ care este înainte.„ Rĕspunde acela: „Poţĭ eşi ântîĭ că 'ţĭ facŭ locŭ!..“ Comandantele brigadeĭ, dupe ce ordonă, eşĭ elŭ singurŭ, ca, prin essemplulŭ seŭ, să încorageze regimentele. S... a eşitŭ ca unŭ bravŭ de câte-va orĭ afară din tranşeŭ; şi, neputêndŭ face alt-ceva, a mers cu chipulŭ acesta pênă la estremitatea unde se găsiaŭ Ruşiĭ.

Cât despre resultatulŭ acesteĭ ḑile n'am avea nimicŭ a ḑice avantagiosŭ; timpulŭ trecu cam repede, se întârḑiase pré multŭ, se înoptase şi veni ordin ca trupele să ocupe tranşeurile.

Turciĭ ênsă prin cine scie ce împregiurare eraŭ avertiţĭ că Românii voescŭ să 'ĭ atace, şi eĭ maĭ mult ca tot-d'una staŭ pregătiţĭ d'a se apĕra.

Uă circonstanţă ênsă nu vomŭ lipsi a o nara precum s'auḑit că s'a petrecutŭ spre estremitatea flanculuĭ din drépta al ósteĭ. Acolo s'auḑiră detunărĭ de fuciladă. Déca despre succesul acesteĭ ḑile nu puturămŭ ḑice nimicŭ, totuşĭ încăirare s'a făcutŭ. Turciĭ se vede că sciaŭ, precum arĕtarămŭ, când Românii eraŭ să 'ĭ atace, cŏcĭ acum începu-

www.dacoromanica.ro

seră eĭ spre uă estremitate cu focurĭ. Încăerările se petrecéŭ tot cam pe sub séră. În strategie se facŭ multe de a surprinde pe inamicŭ; une-orĭ se dă atacŭ simulacru ca să atragĕ forțele luĭ acolo când lovitura cea tare i se pregătesce spre partea opusă. Încăirarea a venitŭ cam neașteptată, precum unŭ vîrtejŭ se redică în câmpie de ua-dată și merge ardicându în aerŭ tot ce găsesce în drumu-ĭ trecêndŭ peste șanțurĭ. Une orĭ uă despărțire de soldațĭ aprinșĭ în luptă nu audŭ semnalulŭ de retragere, și eĭ mergŭ tot înainte desfășurându bravură, și câte uă-dată acestĭ punŭ pe inamicŭ în desordine și decide victoria. Dorobanțiĭ românĭ dupe câte s'a vẹ̆dutŭ făcênd eĭ, cam sûntŭ din numĕrulŭ acestora. În atacurĭ, în năvălirea lorŭ păréŭ a avea brațe de oțelŭ luându avêntu peste întăriturile inamiculuĭ, și urechea lorŭ era cam surdă când se da semnalu de retragere. Ca unŭ batalion strêrsŭ la unŭ locŭ din rĕmășițele corpurilorŭ de dorobanțĭ carĭ aŭ fost în acțiune în ḑiua de 30, voiră a da eĭ unŭ essemplu... Reg. XV dorobanțĭ, acum era elŭ în frunte. Merseră a ataca reduta; și, dupe bărbătésca lorŭ întreprindere, așteptâudŭ negreșitŭ laude și recompensa care o avură în asemenea casŭ braviĭ... Se vede că eĭ priimiseră ordinŭ, sciuseră că era destinată acțiunea pentru acea ḑi, dér nu cunoscură și causele pentru care se 'ntêrḑiase. Eĭ aŭ înaintatŭ pênă la șanțulŭ celŭ avansatŭ care era ocupatŭ de nizamĭ. Resultatulŭ a fost, că, unŭ mare numĕrŭ căḑură. Dorobanțiĭ și vênătorĭ, cari cu uă septĕmână îndărĕtŭ plantaseră fanionulŭ tricolorŭ pe crestetulŭ parapetuluĭ reduteĭ, stimulase entusimulŭ acestora, și eĭ voiră să facĕ asemenĭ. Numĕrulŭ inamicilorŭ numai e

www.dacoromanica.ro

de vorbitŭ fu fórte mare, şi erau pregătiţi pe unŭ piciorŭ fermŭ d'a se apĕra.

Românii în împregiurări d'acestea nicĭ-uădată nu arĕtară că sûntŭ descorageaţi. Prin posiţiunea în care se găsescŭ, prin suferinţa şi purtarea cc eĭ aŭ avut-o, voiră să aréte că sciŭ a muri de la oficerŭ şi pên' la celŭ din urmă soldatŭ făcêndu-şĭ détoria de ostaşĭ, maĭ ales când sûntŭ bine conduşĭ, adică când capiĭ nu facŭ greşeliĭ!..

Lectorulŭ a pututŭ privi unŭ spectaclu durerosŭ, a auditŭ uă musică de jéle prin care se amestecă cu lacrimile părintescĭ şi frăţescĭ gemetele răniţilorŭ căduţi în aceste ḑile, aduşĭ pe la ambulanţe şi infirmeriile de peste Dunăre, şi prin ospitalele capitaleĭ. Cât despre ceĭ cari nu s'aŭ pututŭ transporta când eĭ căḑură în tumultŭ, urmară sórteĭ lorŭ...

Va întreba elŭ: óre aceĭ treĭ fraţi de arme maĭ sûntŭ?

Eĭ câteşĭ treĭ fuseseră maĭ 'nainte la unŭ locŭ şi multe vorbiră şi discutară. Mĕsuraseră d'acolo cu ochiĭ distanţa câtă era din tranşeŭ şi din lagărulŭ ósteĭ pênă la acea redută inamică, şi plănuiaŭ eĭ între dênşi, ca ce ar' putea să facĕ ca eĭ să se ilustreze, să slăbiască, să surprinḑĕ pe Turcĭ dândule focŭ şi să 'ĭ goniască din acelŭ fortŭ. De câte orĭ se întêlniaŭ, de asta le fuse vorba, despre asta discutară. Îşĭ deteră părerea şi 'şĭ frământaŭ mintea ca nisce óşteni camaraḑi, voindŭ ca eĭ câteşĭ treĭ să se împărtăşiască din gloria acésta. Cu uă ḑi maĭ 'nainte de ataculŭ care se decisese pentru ḑiua de şése, eĭ fuseseră toţi plănuindŭ ast-felŭ dinaintea tranşeuluĭ săpatŭ de curêndŭ. Eĭ ambiţionaŭ, ca şi corpurile din cari făcéŭ parte, a câştiga, bine este înţelesŭ, unŭ renume, a merita cu adevĕratŭ

www.dacoromanica.ro

înaintare și resplata bravilorŭ! Mitea fusese cu totul decisŭ ca la cea d'âncêĭ ocasiune să se aréte demnŭ de acésta. Adăoga dênsulŭ, că numaĭ eĭ, Curcaniĭ, voinici vitezĭ de la Jașĭ, Vasluĭ, Niamțu, Gorjĭ sûntŭ capabilĭ de aceste marĭ fapte. Viscol susținea, că, aceste nepětrunse maluri ca nisce stâncĭ, unde sûntŭ feslîiĭ musulmanĭ, și aceste întăriturĭ acoperite cu gurĭ de focurĭ numaĭ cu tunurile déca se potŭ sdrobi; și că, elŭ făcêndŭ parte din pompieriĭ capitaleĭ, acestŭ corpŭ care moștenesce unŭ renume de la 48, bateria peste care elŭ este pusŭ sergentŭ de sigurŭ se va ilustra cu acestŭ succesŭ mare. Mărian, ca acela ce se maĭ gôndia câte uă-dată și la copiĭ acasă, era ceva maĭ moderatŭ. Elŭ ḑise că se însărcinează să străjuiască bine pe turcĭ dupe ce îĭ va lua prisonerĭ... Aceste discuțiunĭ se petrecu între eĭ maĭ de multeorĭ din reduta cea cucerită și dinaintea tranșeelorŭ săpate în urmă, de câte-orĭ eĭ se putéŭ întêlni când se suspenda focurile...

Cu mêhnire ênsă rĕspundemŭ că eĭ acum aŭ rĕmasŭ numaĭ duoĭ; cel d'al treilea, românulŭ din munțĭ numaĭ era...

Mărian, camaradulŭ sĕŭ, îlŭ căutase să véḑă déca va fi între ceĭ rănițĭ, saŭ că a muritŭ; nu îlŭ găsi ênsă nicăirea. Viscol se întristă de perderea acestuĭ militarŭ; îșĭ aduse ênsă aminte de visulŭ ce ḑisese că l'a visat. Mărian fratele de cruce cu Soare, maĭ simțibilŭ și înfocatŭ în suvenirulŭ amiciției sale, îlŭ plânse trecêndulŭ între ceĭ rĕposațĭ.

Maĭ târḑiŭ puturămŭ afla despre acesta de la unŭ corespondentŭ.

www.dacoromanica.ro

Sórtea prisonerului de resbelŭ este cea mai durerósă!

Acestŭ bravŭ oşteanŭ care se luptă apĕrândŭ cu arma în mâinĭ onórea naţiuneĭ ş'a stindardului sub care merge punênd peptulŭ sĕŭ în faţia morţiĭ prin plóie de glónţe şi obuse, se întêmplă, acestuĭ bravŭ, că rĕmâne desarmatŭ prisonerŭ. Elŭ căduse tocmaĭ în fundulŭ şanţului din vîrful talusuluĭ tranşeuluĭ turcescŭ unde s'a fost urcatŭ cu uă companie de dorobanţĭ, din care rĕmaseră numaĭ şépte ómenĭ. Învisŭ elŭ, dupĕ uă faptă de unŭ mare coragiŭ, că se încercase să smulgă stindardul cu semiluna şi să împlânte în loculŭ eĭ fanionulŭ tricolorŭ românescŭ d'asupra şanţuluĭ apĕratŭ de nizami şi başibuzucĭ, rupt din compania camaradilor sĕĭ fu doborîtŭ maĭ mult mortŭ acolo, isbitŭ de uă proiectilă, şi rĕmăsese fără simţire priimindŭ uă brasdă pe frunte, şi la pulpa picioruluĭ stângŭ uă rană mare. Elŭ acolo, fiind prinsŭ desarmatŭ, socotitŭ maĭântêĭ de mortŭ şi maĭ în urmă luat ca uă unéltă umilită, sclavŭ dinaintea învingĕtoruluĭ, care dispunea de dênsul precum a voit, nu se maĭ putu înturna cu aĭ seĭ...

Coragiósă şi crâncenă a fost acésta luptă şi astă încercare eroică!

Se ḑice ênsă că acolo s'aŭ petrecutŭ fapte barbare condamnate de secululŭ în care trăimŭ. Pênă la ce punctŭ vor fi adevĕrate acele ḑise, saŭ cine numaĭ a comisŭ aceste fapte, nu vomŭ lua cu a nóstră rĕspundere şi nu ne putemŭ pronunţa. Se ḑice că mulţĭ prisonerĭ precum şi răniţiĭ căḑuţĭ în câmpulŭ de sângiurĭ s'aŭ măcelăritŭ...

Să venimŭ la cartierulŭ generalŭ al Muşiruluĭ în Plevna...

www.dacoromanica.ro

Ca să arĕtămŭ tot de-uădată cele despre cari ne informarămŭ, Sultanul, se ḑice, însciințânduse de d'alde acestea, (póte că avu și vre uă notă din partea Puterilorŭ) voise să evite d'a se pune unŭ asemenea ponosŭ că armata otomană comite atrocităț asupra prisonerilorŭ de resbelŭ. Elŭ ordonă mareluĭ Visir Mehmet ca să scrie în acéstă prinvință către comandanțiĭ trupelorŭ pre câmpulŭ de resbelŭ.

Padișachul voise a imita pe Țarul, care se aflase în miḑloculŭ armateĭ în Bulgaria, și ordonase din cartierul sĕŭ, a se tracta cu blândețe prisonerii luați turcĭ.

Decĭ, marele Visirŭ însărcinase pe unŭ străin care se bucura de bună opiniune, să încuartireze prisonerii ruși și să essecute elŭ transportarea lorŭ de pe câmpulŭ de resbelŭ, ca unul ce fusesę împiegatŭ la poliția din Constantinopole, și avea cunoscință de aceste lucrurĭ, fără a se comite vre unŭ abusŭ.

Osman pe lângă priimirea uneĭ sabiĭ de onóre ce o maĭ numirămŭ, munițiunĭ și provisiune în Septembre, nu scimŭ déca va fi avut și acestŭ ordin la Plevna?

Dér pe bașibuzucĭ cine era în stare să 'ĭ înfrêneze?..

Eată una care s'a petrecut, cam p'atuncĭ și 'n acelŭ locŭ, și este de ajuns ca să ne dea uă idee despre cruḑimĭ. Se vĕḑu petrecêndu-se cea maĭ îngrozitóre scenă, duoĭ pași departe de acelŭ prisonerŭ, înlăuntru tranșeuluĭ. Bașibuzucii, ómenĭ cu totulŭ însĕlbătĕcitĭ prin atâtea cruḑimĭ, viața cea aspră a lorŭ, lipsiți de lumină și de orĭ ce speranță în lume, ómenĭ a cărora înfațișare e pré miserabilĕ în îmbrăcăminte, și cu feçe tot d'auna încruntate, fanaticĭ vĕrsătorĭ de sânge, și cari nu cunoscŭ com-

www.dacoromanica.ro

pătimirea, traseră în ţépă pre unŭ nefericitŭ pe care isbutiseră a 'lŭ têrî la dênşi. Faptă nedemnă condamnată de secolulŭ acesta, eĭ o sĕvêrşiaŭ cu uă pornire turbată în momentele când lacrimile victimeĭ trebuia să le desarmeze furia. Eată cine era acela pe care férele aceste cu chipŭ de omŭ îlŭ înfrigărise, ca cu essemplu luĭ să intimideze pe ceilalţĭ luptătorĭ.

Spre a se da asaltŭ acesteĭ redute, fusese de mare necesitate ca, unŭ numĕrŭ de ómenĭ essercitaţĭ să înainteze cu gabióne care trebuiaŭ aruncate în şanţulŭ reduteĭ, pentru ca luptătoriĭ ajungendŭ acolo să găsiască înlesnire de a'lŭ trece. Se făcuse apelŭ la ceĭ maĭ coragioşĭ bărbaţĭ cari voiră de bună voia lorŭ să se însărcineze cu acésta. Din maĭ multe regimente veniră câte duoĭ treĭ. Eşi şi de la geniu unŭ caporalŭ fórte bravŭ; precum eraŭ aceĭ soldaţĭ aĭ bateriieĭ, pe care Napolion I, la Tulon, îĭ numise: „ce nu cunoscŭ frica!“ aşa se arĕtă elŭ dinaintea căpitanuluĭ care făcuse acestŭ apelŭ. Unŭ numĕrŭ ore-care de gabióne ordin. eraŭ umplute cu lână. Prin elasticitatea lâneĭ glónţele nu pot trece şi nu vor avea efectŭ. Acestĭ luptătorĭ cu totulŭ hotărîţĭ, trebuiaŭ să mérgă culcaţĭ împingêndŭ gabiónele spre redută. Îndată ce acestea furĕ vĕdute, începură focurile cu violenţă asupra gabiónelorŭ. Rĕspundéŭ şi acestĭ tiralioriĭ precât le permitea posiţiunea. Eĭ mergéŭ fiind risipiţĭ remânêndŭ óre-care distanţă între gabióne ce se mişcaŭ. Ceĭ maĭ mulţĭ nu înaintară pré mult, şi începură ca să se retragă. Caporalu... voi să 'ĭ încorageze mergêndŭ elŭ înnainte prin vijelia acea de glónţe; dér elŭ nu putea vedea înainte ce distanţă maĭ este către inamicŭ. Turciĭ

www.dacoromanica.ro

cari pe lângă focul armelorŭ mai alergaŭ şi la meşteşugurĭ de a face victime întrebuinţându capcane, îndată aruncară cângiile ca să 'lŭ apuce, dér distanţa era tot mare că nu ajunseră cu acele prăjinĭ pênă la elŭ. Făcură unŭ meşteşugŭ; legară uă cange de uă fringhie grósă, pe care eĭ o aruncă cu mare adresă. Gabionulŭ fu agăţatŭ de cange. Caporalul acesta simţindŭ că coşulŭ seŭ fuge, înfipse mâinile bărbătesce şi se opinti din tóte puterile ca să 'lŭ ţie în locŭ dér fu cu neputinţă; din şanţŭ îlŭ traseră braţe multe a le başibuzilorŭ. Dinaintea uneĭ forţe majore cine póte să resiste?..

Nefericitulŭ fu tîrîtŭ în lăuntru şanţuluĭ. Elŭ se rugă ca să nu 'ĭ rĕdice viaţa. Feroşiĭ başibuzucĭ, cari rĕmăseseră de voia lorŭ pentru că pe căpitanulŭ lorŭ îlŭ perduseră fiind omorîtŭ de unŭ glonţŭ, întărîtaţĭ şi înverşunaţĭ atât de mult de vorbele unuĭ imam fanaticŭ, apucară pe ţisulŭ românŭ şi îlŭ tîrîră la uă estremitate în tranşeŭ, unde îlŭ tractară cu uă mare sĕlbătăcie!.. Peste puţin îlŭ arĕtară confraţilorŭ seĭ, fiind omorîtŭ şi înfrigăritŭ într'uă ţépă pe care eĭ o înfipseră d'asupra parapetuluĭ. De aci strigară eĭ acelorŭ coragioşĭ soldaţĭ cari vĕţură de departe cruţimea acea barbară, vorbindu-le în românesce:

„Cine se maĭ apropie, totŭ ca acesta păţesce!..“

Soldaţiĭ cari vĕţură şi auţiră aceste vorbe, rĕspunţêndŭ strigară cât putură, lovindŭ pepturile lorŭ cu pumniĭ şi apoĭ rĕdicându-ĭ în susŭ: „Aşteptaţĭ voĭ câinĭ făr' de sufletŭ! încurêndŭ o să înfigemŭ noĭ mâinile în pepturile şi gôtlejurile vóstre pline de sânge!..“

Oróre! şi cutremurŭ! aceste fapte s'aŭ petrecutŭ!..

www.dacoromanica.ro

Omer-paşa la 854 a fost silitŭ să punĕ tunurile în başibuzucĭ ca să 'ĭ domoliască şi să 'ĭ ţinĕ în frêŭ...

Decĭ, prisonerii, ce 'ĭ luase în lupta din August şi începutu luĭ Septembre, Muşirul îĭ porni escortaţĭ de cavalerie şi sub ordinile ḑisuluĭ agentŭ, spre a'ĭ duce, prin Andrianopole, la Stambulŭ. Între prisonerii moscovĭ se aflaŭ şi vre-uă câţi-va românĭ : din cavalerie roşiorĭ, dorobanţĭ ḑişĭ curcanĭ şi din alte corpurĭ,(*) aceĭ de a cărora urmă în lagărulŭ român nu 'ĭ putea sci confraţiĭ lorŭ ce s'aŭ făcutŭ.

Nefericitulŭ nostru oşteanu déru, Mitea, era şi elŭ între dênşi, sergentŭ, cu galóne la mantaoa de postavŭ surŭ, cu căciula de hârşie négră cu péna de curcan la dênsa, cu nădragiĭ strêmţĭ de dimie albă, cu opincĭ şi cu curele înfăşiurate pe piciorŭ, cu saculŭ în care ţinea duoĕ bucăţĭ pesmeţĭ; şi, fiind-că era lovit la frunte şi la piciorulŭ stângŭ de uă spărtură de obusŭ, era plin de sânge, care începuse a se îngălbeni de colórea puroiuluĭ pe îmbrăcăminţĭ şi pe căméşă. Elŭ se află prinsŭ tot atuncĭ séra când se petrecuse cruḑimea ce o descriserămŭ. Elŭ cu tóte acestea avu mare parte, în starea sângerósă precum se găsia ; că, pe cândŭ prisonerii ruşĭ, ceĭ cari erau maĭ bine încălţaţĭ rĕmaseseră desculţĭ şi alţiĭ fără mantale, soldaţilorŭ nizamĭ făcêndu-le uă plăcere a se învesti cu ele, uă mână amică neaşteptată veni în ajutoru-ĭ, cel puţin d'a nu fi maltracţatŭ. Elŭ fu dus sub

(*) Ceĭ maĭ mulţĭ prisonerĭ ce s'aŭ făcut dintre românĭ, fu cu ocasiunea întêlnireĭ lorŭ cu Turcii prin păduricea învecinată, pe când eĭ se ducĕŭ a lua lemne pentru focŭ.

www.dacoromanica.ro

escortă dinaintea comandantuluĭ superiorŭ care 'şĭ ţinea cartierul într'uă casă maĭ însemnată în oraşŭ. Fu întrebat ce este elŭ? ce uniformă e a luĭ şi din care armă face parte?.. Acolo sergentul vĕḑu uă fisionomie fórte bine cunoscută: era Hechim. Nu scie omulŭ ce i se póte întêmpla în viaţă şi de cine va avea trebuinţă!..

Orĭ câtă ură avusese junele acesta contra Turcilorŭ, dupre cele ce elŭ vĕḑŭse, şi ţot atât că auḑise multe despre eĭ, ca şi despre sórtea fidanţateĭ sale la Constantinopole, dupe cum îĭ spusese în Giurgiu acea femeie sciută cu semnele pe obrasŭ; pentru care elŭ se luptase cu furie înduoită contra inamiculuĭ, înaintase pré mult peste tĕrêmul dinaintea şanţuluĭ, încoragiându şĭ pe alţiĭ de a face asemenĭ, rĕsturnându cu baioneta în tóte părţile, în miḑloculŭ tumultuluĭ sub glónţele ce 'ĭ şuerase pe la urechĭ şi sub fumŭ în întunericŭ precum este nópte; loviturile de spade, detunarea şi trăsnetele din artilerie, ucidere, masacru, şi ciocăniturile topórelorŭ ca la unŭ abatoriŭ, tóte elŭ le înfruntase; elŭ, ostaşulŭ, atuncĭ fiind şi rănitŭ, se ameţise de durere, perduse mult sânge care curgea de la picioru-ĭ, perduse vigórea, se desconcertase călcându pe morţĭ mormane, în lacŭ de sânge, pe mâinĭ, picióre sfărîmate, pe capete sdrobite şi creerĭ vĕrsaţĭ; elŭ le perduse şi le uitase tóte în aceste momente, nu îĭ rĕmăsese de cât a se da, saŭ a se sinucide, precum făcură unĭĭ vĕḑênduse strêmtoraţĭ şi căḑuţĭ prisonerĭ. Póte că acolo uă mână vrăjmaşă a rĕdicat cuţitulŭ d'asupra luĭ să 'lŭ ucidĕ, dèr unŭ braţŭ al altuia a oprit-o... Inima luĭ era êncă coragiósă dér puterile i se slăbiră. Când elŭ se deşteptă înlâuntru şanţuluĭ, unde căḑuse surpânduse

malu

www.dacoromanica.ro

sub piciórele luĭ, cu capulŭ lovitŭ de ferŭ şi de pământŭ, numaĭ poseda nicĭ uă armă. Umilitŭ oşteanulŭ, în astă stare, rĕmăsese ca unŭ copilŭ; tigru ajunsese unŭ mielŭ între ţipetele şi gemetele fraţilorŭ, sub apăsătórea ameninţare şi isbire a victimarilorŭ...

Dete mulţiămită luĭ Dumneḑeŭ d'a găsi, nefericitulŭ cum era prisonerŭ, d'a găsi puţină apă, uă bucată de pâine, dupĕ ce îlŭ duse în cartierul din Plevna, unŭ colţişorŭ unde să zacă pe pământŭ, şi unŭ omŭ care în cât-va se părea a 'lŭ protegea.

Hechim, vechiŭ cunoscutŭ şi amicŭ al Calafatenilorŭ, cum îlŭ vĕḑu, cunoscu îndată pe sergentŭ; şi acela care era devotat pe lângă Osman, putu atâta, să feréscă pe unŭ copilŭ, în starea asta, de maltractările şi de cruḑimile feroşilorŭ başibuzucĭ şi cerchesĭ.

Dupe duoĕ sĕptĕmânĭ prisonerii ruşĭ şi românĭ fură duşĭ la Constantinopole, păziţĭ, escortaţĭ de trupe. Osman trimise tot atuncĭ şi unŭ raportŭ detaliatŭ Sultanuluĭ, despre luptele petrecute la 30 Augustŭ şi pênă la începutu luĭ Septembre.

Acolo, în cartierulŭ Beiolu şi Beşic-Taşi, către palatul Dolma-bacce seraĭ, uă mulţime de bărbaţĭ şi femeĭ ardéŭ de curiositate să véḑă pe aceştĭ prisonerĭ, precum şi noĭ avurămŭ acea curiositate când se aduseră ceĭ dântêĭ prinşĭ turcĭ, ofiţerĭ şi soldaţĭ luaţĭ de la Şiştov şi Nicopole, şi între aceştia chiar şi pe Hasan paşa, comandantele lorŭ; pe cari îĭ vĕḑurămŭ cum eĭ trecură de la uă gară la alta, pe marginea capitaleĭ Bucuresci, spre a fi duşĭ în Rosia. Ast-fel alerga acolo mulţimea căscătorilorŭ de gură ca să véḑă pe ḑişiĭ prisonerĭ.

www.dacoromanica.ro

XVII

CAMPANIA URMATĂ DESPRE RACHOVA—VIDIN

Aci cugetarea rĕmâne învĕluită ţinêndu-ne mâna pe frunte. Vomŭ nara pe scurtŭ.

La uă septĕmână din luna Octombre, cu unŭ timpŭ pré înaintatŭ tomnatecŭ; ploase multŭ, ninsese, geruise, cu nisce căĭ stricate mlăştinóse, încât se părea că Bulgaria întrégă e uă mare de noroiŭ; cŏmunicaţia cu anevoe se făcea, podulŭ de la Turnu-Măgurele s'a ruptŭ, şi cu uă sumă de greutăţĭ armateĭ care nu era îndestul de bine echipată pentru uă campanie de iarnă, în câmpŭ deschisŭ, p'în bordee cu umiditatea cea mare p'în tranşeurĭ, şi aprópe lipsită de hrană, i se ordonă, la 7 Octombre, dupĕ lucrarea maĭ multorŭ paralele cu cari se apropiaseră, să atace eară acea redută care era tot în posesiunea Otomanilorŭ.

Cu mortierele ce s'a fost luat de la inamicŭ din diferite baterĭĭ de la Nicopole şi ce s'aŭ găsitŭ înlăuntru reduteĭ care se cucerise, s'a servitŭ cu ele alăturĭ cu alte baterĭĭ, din tranşee, fiind date sub comanda căpitanuluĭ F... cu cari bătea înlăuntru tranşeelorŭ turce.

Earăşĭ se auḑiră tobele cu sunetu lorŭ înviuĕrătorŭ dândŭ alarmă, şi trompetele semnalândŭ întocmirea şi mergerea înainte cu pasŭ ostăşescŭ; earăşĭ se a-

www.dacoromanica.ro

coperi aci orizontele şi atmosferă de trăsnete din artilerie şi puscile pedestraşilorŭ; earăşĭ încăirare, măcelŭ cruntŭ şi năvălire pre dealurile înegrite cu sacrificiulŭ a uă mulţime de ostaşĭ românĭ căciulanĭ şi vênătorĭ, căduţĭ în şanţurĭ de a escalada pe parapete, ca să póte intra cu orĭ ce preţŭ de a cuceri ţisulŭ fortŭ.

Óre de ce folosŭ era luarea cu atâtea sacrificiĭ aceleĭ redute? E chestiune de apreciare pentru bărbaţiĭ competinţi...

Acum se începu ataculŭ prin unŭ batalion de la VI dorobanţĭ, din regimentul XIII idem, V şi VII linie, şi batalionul I de vênătorĭ, conduşŭ de unŭ june maiorŭ bărbatŭ inteligințe. Fără să 'ĭ numimŭ aci, sûntŭ cunoscuţĭ comandanţiĭ cari împinseră acţiunea cu multă vigóre spre acea parte, îu acéstă ţi la începutulŭ luĭ Octombre; încât şi intraseră, dupe nisce asalturĭ impetuase, ostaşi noştri earăşĭ în acea redută, durând lupta ca vre uă cincĭ ore. Resultatulŭ fu tot acela petrecutŭ, cu tot coragiulŭ luptătorilorŭ, precum a fost cu uă lună îndărêtŭ. Către séră, dupe ce Româniĭ intraseră în redută, dupĕ ce puseră tótă bărbăţia d'a se întări şi a goni din ea pe Turcĭ, dupe ce cerură să le vie trupe în ajutorŭ, nevenindu-le îndată, fură nevoiţĭ a se retrage şi a intra în tranşeurile lorŭ. Nóptea rece viscolită cu spicŭ de néoă, îĭ găsi tot în stare ca în luna trecută, cu uă mulţime de morţĭ şi răniţĭ rĕmaşĭ în şanţurĭ şi pe câmpŭ. Despre numĕrulŭ lorŭ, foile publice ni 'l a reprodusŭ, miĭ de morţĭ cu răniţĭ!..

Precât se vede, déca M. Sa Ţarul a avut nevoe de serviciulŭ armateĭ române, acesta s'a îndeplinitŭ; că, pe lângă atacurile ce armata rusă făcu redutelorŭ spre par-

www.dacoromanica.ro

tea de la Sud și Vest, apoĭ aceste continue asalturĭ a atras tótă atențiunea și vigórea armateĭ luĭ Osman, grămădindu-se spre puncturile unde atacaŭ Românii la Estŭ și Nordŭ. Cu acestŭ chipŭ guarda imperiale avu timpŭ să vie tótă, să se desfășure aci; și, împreună ea cu Românii, să împresóre Plevna de tóte părțile ca unŭ zidŭ tare de ferŭ. Spre uă parte, despre Vestŭ, maĭ 'nainte de acésta, Turcii avuseseră unŭ drumŭ deschisŭ de comunicațiune; p'acolo, la finele luĭ Septembre, priimiră eĭ trupe și provisiune, și chiar trimiseră p'acolo prisonerii la Constantinopole despre care am maĭ vorbitŭ; și acésta în urma la ḑiumătatea luĭ Octombre fu împresurată. Neprevederea luĭ Osman d'a rĕmânea atâta timpŭ acolo!..

La 18 Septembre, Generalu Totleben, cel renumitŭ în defensarea Sevastopoleluĭ la 854, s'a presintat, la cartierul generale la Poradim, Domnitoruluĭ, cu care apoĭ a visitat posițiunile și întăririle împregiurul Plevneĭ. Eĭ s'aŭ însoçit pe urmă și cu Marele Duce Nicolae, care sosise de la Gorni-Studen, de a cerceta și a vedea aceste fortificațiunĭ, de a pregăti maĭ repede și maĭ sigurŭ căderea Plevneĭ. Generalu Totleben de aci rĕmase pe lângă persóna Domnitoruluĭ consultându-se și lucrându împreună la marile operațiunĭ ce reclama campania acésta, precum și alțĭ oficerĭ și diferite persóne de stat cu tot felul de uniformă și cu titlurĭ însemnate, cari încongiuraŭ marele cartierŭ românescŭ al Domnitoruluĭ.

Să nu uitămŭ a ḑice duoĕ vorbe în favorul cavalerieĭ române de roșiorĭ și călărașiĭ, pe cari i am maĭ numitŭ; eĭ continuŭ în intervalul acestorŭ atacurĭ făcură recunóscerĭ prin diferite părțĭ și fu gata să dea energiculŭ lorŭ

www.dacoromanica.ro

ajutorŭ trupelorŭ când ar' fi fost atacate de cavaleria musulmană. Ast-felŭ dupĕ cĕ eĭ într'unŭ rândŭ împreună cu Rușiĭ aŭ prins unŭ convoiŭ cu maĭ bine de 300 cară provisiunĭ și uă numerósă artilerie, destinate a veni luĭ Osman, rĕmânêndu-le ómeniĭ și carăle prisonerĭ, apoĭ la 5 Septembre, s'aŭ întêlnitŭ cu cavaleria turcă de Cerchesĭ; s'a luptat cu dênși, a omorît pe maĭ mulțĭ, și a luat de la eĭ unŭ stindardŭ care îlŭ trimiseră M. S. Domnitoruluĭ... Acea cavalerie era comandată de ênsușĭ Caimacamul din Rachova.

Pentru ca armata română să îndepliniască actulŭ eĭ, în espediținea din Bulgaria, urma ca uă parte din regimentele eĭ să facĕ față spre Dunăre, către Rachova și Vidin, combinândŭ atacurĭ, asupra acestora, dimpreună cu armata care se găsia pe marginea Dunăreĭ la Bechet și la Calafat.

Decĭ, pornind uă parte a armateĭ chiarŭ de dinaintea Plevneĭ, care, unită cu alte trupe din reservă, în curênd ea avu succese încoronate către ḑisele puncturĭ.

Lăsămŭ despre acésta să vorbiască sergentul de la artilerie care a mers cu bateria și s'a luptat acolo.

Mărian care tot plânse pentru Mitea nesciind ce sórtĕ va fi avêndŭ, priimi, dupĕ duoĕ lunĭ, când veni la Bucurescĭ cu prisonerĭĭ turcĭ, uă scrisóre lungă, în care se descria detaliindŭ campania despre Rachova, aprópe ḑi cu ḑi, ce 'ĭ o trimisese Viscol, precum eĭ avuseseră învoire. Fată ce conține acea scrisóre:

'Dupĕ ce plecarămŭ de la Grivița, în urma ataculuĭ din 7 Octombre, trecurămŭ prin Verbița, Calisavat, Riben, Tristinicu-bulgărescu, și înaintarămŭ peste rîul Vidu

www.dacoromanica.ro

pênă la uă comună Ghighi. Acésta e situată treĭ chilometre maĭ d'oparte de Măgura, sub dealurĭ marĭ pe cari era nisce forturĭ cu bateriĭ a le Turcilorŭ. Compania I de geniu a construit peste rîul Ister (Iscar), apa care curge p'alăturĭ, unŭ podŭ ca să putemŭ trece cu artileria, cavaleria și carăle óstelĭ pe elŭ, ca să mergemŭ asupra Oreavelĭ (Rachova). Lŏcuitoriĭ din Ghighi sûntŭ creștinĭ. Satul a fost jefuit de Cerchesĭ; că astă-ḑĭ nu găsescĭ în elŭ nimicŭ, nicĭ cu banĭ. Pâine, vinŭ, tutunŭ de nicĭ unele nu e. Veĭ sci că oștirea nóstră numaĭ are cămĕșĭ și încălțăminte. Infanteria a început să încalțe opincĭ; uniĭ soldațĭ taie din pólele de la manta ca să facĕ obiele la picióre.„

„La 5 Noembre, trupele adică: unŭ bat. din reg. IV dorobanțĭ, unul din al III idem, câte unul din reg. I și al X, restul de câte-va companiĭ carĭ aŭ scăpatŭ de la Plevna din reg. VI dorobanțĭ, trupe de artilerie bateria III, IV și V, și uă baterie de pompieri noștri de Bucurescĭ, geniŭ comp. I, cavalerie duoĕ regimente roșiori, Călărașiĭ regimentul II, idem duoĕ escadróne din regimentul IX, și duoĕ escadróne din reg. III, precum și sanitari aĭ corpurilorŭ; tóte aceste plecară din Ghighi, sub ordinile Colonelului Slănicieanu, avênd ochiĭ ațințiĭ de a lua Rachova și Vidinu. La satul Vădinu, în óre-care distanță îndărĕtu de Rachova, era unŭ micŭ fortŭ ocupatŭ de nizamĭ, care l'am fi putut privi ca uă avangardă a trupelorŭ turce. Acest fortŭ fu părăsitŭ de Turcĭ când trupele române înaintară în recunóscere. Oștirea sosind séra lângă acest satŭ bivoacă acilea, și a duoa ḑi urmă drumul înainte. Cavaleria în recunóscerea ce făcu perdu unŭ

www.dacoromanica.ro

sub-locotenentŭ şi unŭ sergent-major. Nizamiĭ fură goniţĭ în urmă ce duoĕ proiectile eclatară în miḑlocul bordeelorŭ cari se aflaŭ mascate de retranşementŭ. Cavaleria fu nevoită să jóce rolu de infanterie, să descalece; cŏcĭ, pe când Turciĭ fugéŭ, nu putea să 'ĭ goniască călare din causa tĕrĕmuluĭ care este neregulatŭ, maĭ mult dealurĭ. A douaḑi oştirea sosi la satul Galova, aĭ căruia locuitorĭ, Cerchesĭ şi Tătarĭ, aŭ fost fugitŭ ducênd cu dênşi ce aŭ putut lua. Vîrful avangardeĭ intrându în elŭ şi găsindu-lŭ pustiiŭ, dete focŭ la câte-va case şi în urmă se aprinseră şi arseră pătulele, şire cu paie, şi tot ce se afla pe lângă aceste case. Inćendiulŭ a durat uă ḑi şi tótă nóptea, că se vĕḑu lumina flacăreĭ pênă la Rachova. De acolo trupele tăbărîră în bivoac asupra satuluĭ Salanoviţa, care e în spatele Rachoveĭ. Posiţiunea astuĭ oraşŭ e în partea opusă dealurilorŭ ce le priviamŭ. Pe crestetul acestorŭ înălţimĭ eraŭ întăririle turcescĭ, cari dominaŭ oraşul şi părţile de prin pregiuru-ĭ. Lupta la Rachova începu luni diminéţă la 4 ore. Trupele porniră a ocupa posiţiunĭ: cele d'âintêiŭ fu artileria urmată de regimentele de dorobanţĭ. Fiind céţă de diminéţa, Turciĭ nu putură a vedea avansarea trupelorŭ nóstre, de şi eĭ sciaŭ că eramŭ în apropiere de dênşi. Pe dată ce artileria se puse în posiţie de a combate, eĭ o aŭ vĕḑutŭ, şi traseră unŭ tunŭ care nu avu nicĭ unŭ efectŭ. Posiţiunea care Turciĭ o ocupa pe dealurĭ din spatele oraşuluĭ era asigurată de 4 întăririĭ cu tunurĭ, duoĕ posturĭ de infanterie, şi deosebit de acestea pămêntul plin de obstacole naturale a le tĕrĕmuluĭ, dealurĭ, vălcele etc. Artileria română se puse drept în faţiă de bateriile turcescĭ. Uă baterie, pompieri nostri,

www.dacoromanica.ro

bătea aripa stângă, spatele li 'lŭ bătea tunurile de peste Dunăre din bateriile de la Bechetŭ, aripa dréptă bătea bateria IV de artilerie. La începere bateriile ținură ca duoĕ ore bombardarea făcêndŭ locŭ infanterieĭ d'a înainta, apoĭ se desfășură tiralioriĭ din reg. IV dorobanțĭ, cari apucară spre aripa dréptă unde era ŭă mulțime de turcĭ într'unŭ fortŭ. Infanteria înaintă pe sub dealŭ; și fără ca Turciĭ să póte întrerupe mersulŭ acestorŭ năvălitorĭ oșteni, se pomeniră că tot câmpul era acoperitŭ de șiruri de tiralioriĭ a le ósteĭ care veni, și fortul lorŭ la miḑlocŭ priimind plóie de glónțe. Turciĭ se vĕḑură nevoițĭ a părăsi fortulŭ, și, furĭ goniți, în desordine, cŏcĭ adversariĭ le era în spate. Dorobanțiĭ le ocupă fortulŭ acesta din drépta, eară Turciĭ intrară în al duoilea, cel care era spre stânga. S'a vĕḑut cum unŭ ofițerŭ turcŭ fiind călare lovia cu spada pe soldațĭ ca să'ĭ întórne înapoĭ să reocupe posițiunile lăsate; elŭ căḑu dupe calŭ lovit de unŭ glonțŭ de la aĭ noștri. Dupĕ acésta urmă ŭă luptă neîntreruptă; lanțul de tiraliori românĭ apropiinduse pênă la 100 metrĭ de fortulŭ turcescŭ, ocupând nisce gropĭ de pe lângă drum carĭ îĭ favorisa mult pentru acelŭ atacŭ. Pe-dată ce infanteria se suise pe dealurĭ, sosi și bateria de pompieriĭ în urmă-ĭ, care se așeḑă în spatele inamiculuĭ; și astfelŭ din tóte colțurile curgéŭ obuse asupra capetelorŭ turcescĭ și ŭă continuă griudină de glónțe care îĭ îngrozi. Tótă ḑiua și vre-ŭă treĭ ore nóptea a durat acéstă luptă; apoĭ se dete retragerea, cŏcĭ acestĭ bravĭ apropia consumarea materialuluĭ de luptă ce 'l avuseseră cu dênșiĭ, lăsând asigurare de pază vedetele cavaleria. Artileria și infanterie se retrase în locul unde a dormit în nóptea

www.dacoromanica.ro

cee-laltă, în dealurile apropiate. În lupta acesteĭ ḑile, pe lângă perderile ce avurămŭ în ómenĭ, avemŭ a regreta mórtea a duoĭ oficerĭ superiorĭ: Maioru Iene, Col. Măldărescu, şi Maioru Mateescu, care fu greŭ rănitŭ...„

„A duoa ḑi de diminéţă se disposa ca să se dea lovire din alte posiţiĭ. Când trupele înaintară spre partea aceea, bagagele şi bucătăria companii a 4 din reg. VI de dorobanţĭ greşiră drumul fiind negură, şi se apropiară de avanposturĭ turcescĭ; ast-fel că inamicŭlŭ le vĕḑu şi se repeḑi iute de le luă, fără ca să fi simţit trupele nóstre cari eraŭ cam îndepărtare de acolo. Ómeniĭ ce însoţiaŭ carăle fiind puţinĭ, fugiră şi lăsară totulŭ în mâinile Tucilorŭ. Unŭ sergentŭ şi unŭ caporalŭ din ceĭ cari însoţiaŭ convoiulŭ alergară şi anunţă duoĕ escadróne de călăraşĭ, cari pe dată sună alarma ḑicêndŭ că Turcii aŭ înaintatŭ spre aripa drépţă părăsind posiţiunea ce aŭ avut-o. La aceste semnale tóte trupele se siliră a le eşi înainte spre a ’ĭ înapoia. În urmă veni scire de cele întêmplate cu convoiulŭ; şi ast-felŭ trupele rĕmaseră în nemişcare pênă spre séră. Atuncĭ se apropie earăşĭ de aripa stângă şi deteră acolo uă puternică lovitură. Călăraşiĭ de Gorjĭ conduşĭ de căpitanu Leca, greşindŭ drumulŭ fiind cam negură cu ceaţă, nemeriră de eşiră în spatele nizamilorŭ; cu acésta îĭ puse în zăpăceală şi ’ĭ făcu a perde gustulŭ de uă împotrivire maĭ lungă. Sûntŭ voinicĭ şi mândrĭ aceştĭ călăraşi! Turcii, desperaţĭ dupe uă asemenea aspră ameninţare care le venia de la oştirea nóstră, cât şi de la cea de peste Dunăre comandată de gen. Lupu, adunară uă mulţime de cară cu forţă violente de prin oraşŭ;

www.dacoromanica.ro

și pe la orele patru nóptea porniră a fugi spre Lompalanca.‘

„În acest intervalŭ eĭ despoie de îmbrăcăminte morțiĭ și rănițiĭ români, făcênd barbara faptă d'a omorî pe ceĭ cari nu se putură retrage fiind greŭ răniți, și le luă cămĕșile de pe eĭ; rĕdicară în vre uă duoĕ cară pe răniți turcĭ; pe morțiĭ lorŭ 'ĭ a adunat și 'ĭ aŭ îngropatŭ lângă parapete, lăsândŭ pe câmpŭ numaĭ caĭ morțĭ; și ast-felŭ, pregătiți și încărcândŭ tóte a le lorŭ, lăsară forturile și 'șĭ urmară calea êncă de nópte. Mișcarea lorŭ a fostŭ simțită de vedetele române, și îndată câteva escadróne de călărași Roșiorĭ și infanterie porniră a 'ĭ goni dupĕ urmă.„

„Fugindŭ ast-felŭ Turciĭ din Rachova, eraŭ nevoiți în cale să trécă podulŭ de pe apa Hîrleț (Scătu) care e puçin maĭ 'nainte. Duoĕ companii de dorobanțĭ din reg. I sub comanda căpitanuluĭ Mărășescu și Locotenentul Popescu, apucaseră posițiunĭ de cu ziua ceelaltă și se retranșaseră, dupe ordinile maioruluĭ Mateescu, dinaintea podului dis, lângă satul Hârleți. Ajungênd colóna turcă ca să trécă podul, dorobanțiĭ o lovi cu unŭ focŭ violinte din armele lorŭ, și îndată podulŭ și țermiĭ dimpregiurŭ se acoperi de mormane de morțĭ și răniți. Acestĭ dorobanțĭ ținură bărbătesce lupta cu Turciĭ în timpŭ de patru ore; dupĕ care, aŭ fost bătuți și împrăștiați, și ceĭ care scăpară din Turcĭ fugiră în desordine prin pădurĭ, și mulțĭ cădură prinșĭ, fiind urmăriți de călărași. Cavaleria turcă, fórte puçină, trecuse prin apă maĭ 'nainte împreună cu tunurile, cari spre a le putea trece, fiind-că era nomolŭ mare al gârleĭ, fuseră nevoiți a arunca câte-va cară de

www.dacoromanica.ro

corturĭ, sacĭ cu pesmeţĭ şi alte bagage făcêndu-le ca unŭ podŭ, ajutândŭ cu braţe de ómenĭ şi punêndŭ umerile ca să le têréscă şi să trécă cu ele prin acestŭ rîŭ. Când fu să trécă celelalte cară cu muniţiune, chesónele cu ghiulele, producte şi câte le ducéŭ Turcii cu dênşi, furĕ prinse şi luate de călăraşiĭ românĭ cari îĭ sosi dupe urmă. Tóte acestea furĕ aduse la Rachova, pe care, în diminéţa de 9 Noembre, Românii se făcurĕ stŏpânĭ intrândŭ oştile în oraşŭ. Numĕrulŭ morţilorŭ dintre românĭ acolo se adună ca la vre-uă 200, ear al Turcilorŭ, considerând duoĕ loviriĭ ce priimiră, una d'asupra oraşuluĭ şi alta la podŭ, ne vine a crede că va fi întreitŭ maĭ mare. Se ḑice că s'aŭ luatŭ vre uă câţi-va prisoneri, earŭ ceilalţi turci se duserĕ că nu li se maĭ putu găsi urma.‘

„Se scie că s'a găsitŭ în carăle Turcilorŭ, cari le aŭ prinsŭ Românii, duoĭ soldaţĭ dorobanţĭ răniţi, pe cari Turcii îĭ luase prisonerĭ. La întrebarea care le a fost făcutŭ eĭ de câtă armată română a venitŭ asupra oraşuluĭ Rachova, unulŭ dintre prinşi, maĭ alesŭ fiind unŭ recrutŭ, a rĕspunsŭ că şése sute infanterie şi opt-ḑecĭ de tunurĭ. Ast-fel Turcii nu putură nimicŭ înţelege de la astĭ prisonerĭ.

„Rachova e unŭ orăşelŭ în faţiă cu Bechetulŭ peste Dunăre; este situatŭ pe uă pantă de dealŭ. Locuitoriĭ sûntŭ Românĭ, Bulgarĭ şi Turcĭ. Cele maĭ multe din casele şi prăvăliórele turcilorŭ sûntŭ deşertate. Cu părere de rĕŭ am vĕḑutŭ pe soldaţĭ rupêndŭ, stricândŭ, dândŭ focŭ şi jefuindŭ din aceste case. Prăvăliile şi casele maĭ marĭ ce le posedase Turcii, acum sûntŭ grajdurĭ pentru caiĭ nostri. Mulţĭ curioşĭ trecură printre trupele din Be-

www.dacoromanica.ro

chetŭ venite de acéstă ocasiune la Rachova prin vase și pontóne.«

„Notez aci, tóte casele turcescĭ de la bordeiŭ și pênă la palatŭ aŭ în interiorŭ camerilorŭ nisce divanurĭ scunde, saŭ prispe de pământŭ, pe cari eĭ dórme. Lângă sobă este unŭ colțŭ despărțitŭ unde este baia; pe josŭ baia e tencuită cu cimentŭ; în sobă sûntŭ așeḑate duoĕ óle de pământŭ zidite, pentru ca în ele să încălḑiască apă. Pe părețĭ e numaĭ firide și dulapurĭ cu usciórele sculptate, cari acestea ținŭ mascată ușa de la baie. În afară se vĕḑŭ grădinĭ, chioscurĭ de véră și boltă de viie, cari acum tóte sûntŭ stricate.«

„Șeḑêndŭ trupele nóstre în Rachova pênă la 23 Noembre, regimentele aŭ lucratŭ în astŭ intervalŭ uă mulțime de baterii și tranșeurĭ nouĭ, de asigurare.«

„În ḑiua de 23, trupele plecară din Rachova și séra aŭ ajunsŭ la comuna Codosluĭ; unde artileria, geniu și ambulanțele aŭ bivoacatŭ în margine, eară infanteria fu încartirată prin satŭ. La 24 înaintarămŭ spre Çibru-Palanca, unde poposi numaĭ geniu și artileria divisionară, earŭ infanteria merse înainte. În ḑiua de 25 porni cele rĕmase în Çibru-Palanca și înaintarămŭ, tóte trupele spre Lom-Palanca, unde séra ajunserămŭ târḑiŭ și intrarămŭ în orașulŭ Lom, care fusese părăsitŭ de trupele turce. În tot timpulŭ mersuluĭ uă secțiune de dulgherĭ aŭ precedatŭ armata și aŭ stabilitŭ peste rîulŭ Çibru unŭ podŭ paserelŭ pe care a trecutŭ infanteria, eară cavaleria și artileria aŭ trecutŭ prin apă; tot acestĭ dulgherĭ aŭ lucratŭ peste rîulŭ Lom unŭ podŭ de duoĕ vase, pe care a trecut infanteria, earŭ cavaleria urmă ca și maĭ susŭ.

www.dacoromanica.ro

Trupele sosite în Lom-Palanca se aşedă în cuartire. Cavaleria pe ḑiua de 25 făcu recunóscere la Arcer-Palanca.‹

„În ḑiua de Crĕciunŭ se dete atacul în pădurea de lângă Arcerŭ. (Să nu uitămŭ că tóte aceste posiţiunĭ sûntŭ în apropriere de marginea Dunărei, şi pe cari Turci le avură maĭ mult saŭ maĭ puţin întărite). În acéstă pădure se află uă mică casarmă, care era încongiurată de retranşemente cu taluzu interiorŭ îngrăditŭ de nuele. Ea era puţin depărtată de malulŭ rîuluĭ Arceru ce curge pe dinaintea sa, şi podulŭ apeĭ era construitŭ cam în deschidĕtura acesteĭ fortificărĭ. Şi aci dorobanţiĭ se arĕtară voinicĭ. Tóte acele întăririĭ dimpreună cu nizamiĭ cari le apĕrau, şi cari ţinéŭ ochiĭ către Lom de a face uă surprindere, fură învinse, şi Turciĭ împrăştiaţĭ în urma uneĭ lupte de duoĕ ore...‹

„Cât am şedut în Lom-Palanca, în timpŭ de uă lună geniu a lucrat cinci bateriĭ pentru apĕrarea oraşuluĭ; treĭ din acestea eraŭ în partea despre Vidin, earŭ cele-lalte în partea opusă. Acéstă companie maĭ lucră în decursul astuĭ timpŭ unŭ podŭ permanentŭ pe taracĭ avênd uă lungime aprópe 50 metri peste rîul Lom, legând cu acestŭ chipŭ comunicaţia oraşuluĭ cu satele vecine şi cu şoséoa Lom-Sofia. În acestŭ intervalŭ cât şedură oştile şi se lucrară cele maĭ susŭ arĕtate în Lom-Palanca, căḑu Plevna.‹

„Trupele de infanterie reg. I de linie, reg. IV dorobanţĭ, reg. I artilerie sosi peste puţin timpŭ dintr' acolo la Lom-Palanca, şi aci se repausară câte-va ḑile; în care timpŭ batal. II din reg. II linie, şi alte trupe din divisiunea a duoa, porniră către oraşul Belogradcicŭ. Ele aŭ pus asediu la citadela numită ast-felŭ, ce e către graniţa

www.dacoromanica.ro

Serbii, pe care a bombardat-o în timpŭ de câte-va ḑile. În ḑiua de 24 Decembre grosul trupelorŭ porni din Lom-Palanca, dirigiându-se spre comuna Tatar-mahala, unde aŭ petrecutŭ uă nópte. Şi fiind-că satul acesta e pré micŭ, trupele aŭ trasŭ prin satele vecine cari sûntŭ cu totulŭ apropriate. A duoa-ḑi înaintarămŭ spre Arcerŭ-Palanca unde sosirămŭ séra. Compania de geniu dimpreună cu trupe de dorobanţĭ deschise şi lucră iute unŭ drumŭ d'a dreptu peste dealu către satul Găităniţa. La 26 trupele înaintară spre Găităniţa. La 28 plecă cea din urmă trupă din Arcerŭ. În acea ḑi sosi şi compania geniuluĭ cam pe la amiaḑĭ la Găităniţa şi se puse îndată d'a lucra unŭ drumŭ maĭ dreptŭ pentru infanterie către Gladovin. În acea ḑi séra, maĭ multe trupe fiind reunite bivoacară dinnaintea satuluĭ Ivanovcea care este aprópe de uă pădure. Oştirea dormi afară pe zăpadă aşternêndŭ crăcĭ de tufe cu frunsele pe ele şi făcêndŭ focurĭ marĭ din distanţă în distanţa. Acestŭ cătunŭ avêndŭ numaĭ vre uă 20 case e locuitŭ de Românĭ; elŭ a fost fundatŭ acum vre uă cincĭ-ḑeci de anĭ de nisce locuitorĭ refugiţĭ de la noĭ din ţéră. În ḑiua de 29 Decembre trupele înaintară spre Nazîr-mahala; geniu repară îndată unŭ podŭ pe şosea care a fost arsŭ de Turcĭ, şi podulŭ fiind lipsă nu putea trece artileria. În înseratŭ de tot trupele intrară în acéstă comună. Nóptea se dete aci alarmă pentru încercare, de către comandantul brigadeĭ. Aci se proiectă facerea unorŭ tranşee simple pe înălţimile dintre Nazîr-mahala şi Vitbol; lucrulŭ continuă şi a duoa-ḑi. La 2 Ianuarie oştirea înaintă spre Bela-rada, pe unŭ drumŭ reparatŭ în parte de uă secţiune de săpătorĭ; séra intrară în satŭ şi se puseră

www.dacoromanica.ro

în cuartirŭ făcêndŭ parculŭ de tunurĭ în spatele luĭ. Diminéța în ḑiua de 3 Ianuarie uă avangardă turcéscă veni în recunóscere eșindŭ din satulŭ Novoselnița și Tatargicŭ. Turcii fură respinși și goniți cu câte-va salve de tunurĭ ce se dete din partea dréptă și cea stângă a satuluĭ Belarada.‘

„În diminéța de 9 Ianuarie se dete atacu satuluĭ Tatargicŭ și se luă fără nicĭ uă perdere. În ḑiua de 10 fu atacŭ puternicŭ asupra satuluĭ Smărdan care era fortificatŭ și apĕratŭ cu energie de către nizamĭ. Artileria nóstră înfrânse și amuți pe cea a Turcilorŭ. Dorobanții și aci arĕtară bărbăție și vigórea armelorŭ lorŭ.‘

„Smârdanu înfăçișa, alăturĭ cu satulŭ Inova, întăriturĭ uriașe, ca cincĭ chilometre aprópe de Vidin. Forma fortificațiuneĭ este lunete legate prin șanțurĭ în zigzagŭ, în depărtare de unŭ chilometru una de alta, pline cu oștire și susținute de trupele din numita cetate... În scurtŭ, tranșeurile și bateriile inamiculuĭ cari ’ĭ promitea destulă siguranță de apĕrare, fură luate de bravii nostri. Turcii se luptară, ținură cu tóte foțele și nu voiră să dea armele. Eĭ fură învinși; avură maĭ mulți morți și răniți; ca 240 căḑură prinși în mâinile Românilorŭ, cu comandații lorŭ, prisonerĭ, și patru tunurĭ crupŭ ce se aflaŭ în bateriile acelea... Aci reg. I de linie al IV și VI linie, și dorobanți compania 5 și 8... cari aŭ fost angagiați aŭ perdutŭ ca la 300 ómenĭ morți și răniți.‘

„În acelŭ timpŭ, de la 2 Ianuarie pênă la 22, s’aŭ făcutŭ continuĕ lucrărĭ și uă mulțime de fortificațiunĭ. Companiile de geniu în timpŭ de 13 ḑile aŭ rĕdicatŭ duoĕ forturi pe înălțimea din drépta și ’n stânga a satu-

www.dacoromanica.ro

luĭ Bela-rada, cari rĕmaseră neterminate, şi duoĕ liniĭ de tranşee legându forturile acestea cu cele de la Rupcea şi Tatargicŭ. Unŭ plutonŭ din acéstă companie cu unŭ Sublocotenentŭ, a fortificatŭ posiţiunea Rupcea cu tranşee făcêndŭ uă baterie scufundată; apoĭ duoĕ podeţe pentru a trece infanterie: unulŭ pe rîulŭ St. Petru, şi altulŭ pe Topolniţa, — legêndŭ acestea cu Bela-rada şi Smărdan. Secţiunea de dulgherĭ aŭ lucratŭ duoĕ podeţe pentru artilerie, la uă móră înapoia satuluĭ Rupcea; uă companie de la XV dorobanţĭ a lucratŭ nopţile la închiderea complectă a tranşeeĭ a văiĭ în drépta rîuluĭ St. Petru şi la perfecţionarea tranşeelorŭ din faţiă şi în stânga satuluĭ Rupcea; şi alte uă sumă de lucrărĭ şi baterii cari vorŭ rĕmânea, despre asediulŭ asteĭ ceţăţĭ, pentru viitorime, unŭ suvenirŭ de călcarea armateĭ române sub zidurile Vidinuluĭ. Acéstă cetate e încongiurată de lucrărĭ de baterii şi 'ĭ pregătimŭ unŭ atacŭ violentŭ.‹

„Maĭ tótă armata de la Plevna şi din alte părţĭ, (afară de uă brigadă regi. III şi V împreună cu călăraşĭ ce a escortat prisonerii în capitală) s'a grămăditŭ aicĭ, lăsând micĭ garnisóne în oraşele cari le a ocupatŭ. Canonada urmează cu uă vigurósă bombardare asupra Vidinuluĭ... Credemŭ că peste puţine ţile póte îlŭ vomŭ lua... Saŭ, dupe uă capitulare, dupe cum se aude, o să ne răsfăţiămŭ în elŭ, o sa ne preumblămŭ pe stradele luĭ, pe parapetele cetăţeĭ, precum ne preumblămŭ în vre unŭ oraşŭ la noĭ, saŭ ca pe dărămăturile de la Ismail!..‹

www.dacoromanica.ro

XVIII

CĂDEREA PLEVNEĬ

Vomŭ întórce a nóstră privire într'acolo unde s'a petrecutŭ înverşunata împotrivire, de amênduoĕ părţile armatelorŭ, şi apĕrarea cea eroică a trupelorŭ luĭ Osman de prin posiţiunile ce ele ţinéŭ. Inamiculŭ cel maĭ forte, ce urma să 'şĭ batĕ jocŭ de tóte aceste opintirĭ din partele, era timpulŭ de iarnă care venia cu tóte bătăile : néoa, geru, viscolŭ, lipsa de hrană, de îmbrăcăminte, încălţăminte, şi cu nisce adversarĭ cari îĭ constrêngea, închiḑêndu-ĭ într'unŭ cercŭ restrênsŭ cu lucrările paralele pré mult înaintate, şi cu maĭ mult de una sută-cinci-ḑecĭ de miĭ oşirĭ cari împresurase pe Turcĭ. Înlăuntru în Plevna, tóte grajdurile şi casele cele maĭ însemnate şi geamiile eraŭ încărcate de bolnavĭ lipsiţĭ de miḑlóce de căutare şi tóte curţile şi beciurile pline de morţĭ, afară de ceĭ căḑuţĭ în luptă. Câţĭ-va ofiţerĭ străinĭ cari fuseseră cu Osman, bărbaţĭ cu prevedere, se retraseră cu ocasiunea celuĭ din urmă convoiŭ care adusese provisiunĭ la Plevna. Vre unŭ ajutorŭ şi înlesnire de cele necesare, aşteptândŭ Turciĭ de la alte corpurĭ, nu se vedea venindŭ de nicăiria ; şi timpulŭ înainta, Noembre, precursorulŭ geróseĭ ierni. În astŭ intervalŭ succesele armateĭ ruse în Asia fură trômbiţate de ḑiare... Osman nu priimise nuvele cam de

www.dacoromanica.ro

mult, locul în care era închisu fiind cernatu de oștirile susu ḑise; și tóte drumurile întărite cu lagăre și redute.

Generalulu Gurko, generalu renumitu de dinaintea Plevnei în capulu gardei imperiale ruse, trimite prin sentinele de călărași români unu plicu care îlu priimi sentinelele turce, fiind adresatu: *Escelenții Sale Osman învingĕtorulu.* Acestu plicu conținea uă scrisóre și unu ḑiaru englesu care descria strălucitele succese a le armatei ruse și luarea Carsului. Cam acestea coprindea astă scrisóre: Escelență! Sciind că de când Plevna e împresurată nu vĕ póte veni nuvele de nicăiri, am crediut că vĕ fac uă plăcere trimițêndu-vĕ astu ḑiurnalu ca să 'lu citiți. Priimiți încredințarea distinsei mele considerațiuni etc. Gen. Gurko.

A treia ḑi sentinela turcă aduce unu plicu cu adresa: *Escelenții Sale generalu Gurko.* Escelență! Am priimit cu multă plăcere letera care mi ați adresat-o dimpreună cu ḑiurnalulu. Vĕ mărturisescu, că de când sûntemu așa de împresurați n'am cum să 'mi petrec serile... Priimiți încredințarea distinsei mele considerațiuni etc. Osman.

Cea d'ântêi leteră oare da a înțelege: Ce mai stai? te predă!.. Rĕspunsulu, eată ce, fiind-ca tóte atacurile câte se făcură asupra redutelorŭ turce începéu pe dupĕ amiaḑi și duraŭ pênă nóptea: Nu mai voiți să dați asalturi?!.

Cu tóte acestea nu e mai puçin adevĕratu ca starea în care să găsia óstea turcă în Plevna era deplorabilĕ. În fie-care nópte avea pênă la 50 — 60 ómeni morți de tifosu, cari ceĭ mai mulți rĕmânéu grămădiți p'în cave și în grajduri, nefiindu cine să 'i îngrópe. Pesmeți eraŭ numai pentru câte-va ḑile; por-

www.dacoromanica.ro

ţiunea se înḑiumĕtăţi pe fie care ḑi soldaţilorŭ, şi numaĭ la vre-uă câţĭ-va prisonerĭ românĭ, cari s'aŭ prinsŭ maĭ în urmă, li se da porţiune ce-va maĭ măricică... Ascheriĭ turcĭ, ajunseră în urmă de tot a róde ştiuleţĭ de porumbŭ uscatŭ, saŭ făcêndu-l floricele, care şi acesta îlŭ luaŭ de la locuitorĭ. Tutunulŭ pentru fumatorŭ e viaţa luĭ; tutunŭ nu se maĭ găsia la nimenĭ, se consumase totŭ câtŭ l'avusese în Plevna. Animalulŭ câinele turbează de sete neavêndŭ apă, turculŭ se'nverşunează neavêndŭ tutunŭ; omul se înrĕesce de suferinţă şi lipsă!.. Turciĭ în astă stare, precum póte era şi uă mare parte din ostirea împresurătóre, de frigŭ, de fóme, de privaţiunea fumatuluĭ şi de atâta suferinţă, se desperară şi se înrĕiră, că ar' fi voit maĭ bine mórte saŭ scăpare. Tranşeurile, paralele cari le aŭ lucratŭ în cele din urmă Româniĭ eraŭ numaĭ la vre uă câţĭ-va metri în apropiere de şanţurile lorŭ. Unŭ tranşeŭ alŭ Românilorŭ a tăiatŭ unŭ tranşeŭ turcu dupĕ cum venia posiţiunea localĕ. Unŭ căpitan de la IV, linie, a pututŭ vorbi de susŭ unuĭ oficerŭ turcŭ care era în tranşeŭ josŭ şi se rugă a'ĭ da uă ţigară... Turciĭ în curêndŭ aŭ părăsitŭ şi aŭ astupatŭ şanţul acela. Oştirea rusă, garda grenadiriĭ şi dragoniĭ se grămădise într'unŭ numĕrŭ eminentŭ. Gurko cu uă parte a gardeĭ repurtase învingerĭ spre Orkhania... Corpulŭ luĭ Scobelefŭ îĭ împingea tare din josŭ, precum şi Româniĭ despre Est şi Nordŭ. În cele din urmă Româniĭ prin unŭ atacŭ ingeniosŭ le a luatŭ multe întăriturĭ dintre Opanez şi Vidŭ, în cari eĭ menţinéŭ forţe marĭ. Muşirulŭ ênsuşĭ înţelese că într'uă ḑi era să se pomeniască cu Ruşiĭ şi Româniĭ intrândŭ din tóte părţile peste întăririle lorŭ pênă înlăuntru în oraşŭ.

www.dacoromanica.ro

În ḑiua de 7 Noembre, cu ocasiunea serbăreĭ luareĭ Carsuluĭ şi ajunulŭ serbătóreĭ ḑileĭ onomastice comandanteluĭ Col. Michaĭ Cerches, musica reg. III cânta în reduta Griviţa. Acéstă festivitate fu derangeată prin detunătura unuĭ tun din bateriile turce care aruncă uă obusă tocmaĭ în miḑloculŭ musicanţilorŭ. Partea lorŭ că fiindŭ pământul móle din săpăturĭ şi continuele ploĭ carĭ fuseseră, obusa se îngropă în pământŭ şi nu eclată. Une-orĭ celuĭ supĕratŭ îĭ vine să şi rîdĕ: acésta se petrecu numaĭ ca uă glumă din partea amărîţilorŭ nizamĭ. Eraŭ cu tóte aceste momente când Turcii se vedéŭ şi vorbiaŭ cu Românii. Din paralela înaintată, care era numaĭ câţi-va metri lângă inamicŭ, se petrecea une-orĭ unŭ jocŭ ca de copiĭ, aruncaŭ cu pesmeţĭ şi câte unŭ pachetŭ de tutunŭ de la uniĭ la alţiĭ. După asaltulŭ din 7 Octombre, unŭ ofiţerŭ sanitarŭ merse parlamentarŭ să tracteze cu Turcii uă suspensie de arme câte-va ore, ca să se rĕdice şi de uă parte şi de alta morţiĭ. Se regulă pentru acésta unŭ timpŭ de patru ore; şi duoĭ ofiţerĭ medicĭ românĭ se preumblaŭ la braţŭ cu alţĭ duoĭ doctorĭ turcĭ, pe pământul neutru dinaintea şanţurilorŭ reduteĭ. Soldaţiĭ turcĭ şi românĭ se amestecară de a rĕdica morţiĭ; vorbiaŭ, rîdéŭ, îşĭ dădéŭ mâna cum şi aduseră lemne de prin crângulŭ învecinatŭ. Ordinul ênsă fu, ca, îndată după espirarea acestorŭ patru ore să re'ncépă canonada. Ofiţeriĭ ḑişĭ se depărtaseră şi soldaţiĭ toţĭ intrară în tranşeurĭ pentru ca să fie earăşĭ inamicĭ. Acestĭ inamicĭ aşteptară fie-care de la adversarŭ provocarea, ênsă ea nu se ivi, şi tăcerea avu uă durată maĭ prelungită.

Camŭ p'atuncĭ pre tóte ḑilele s'arĕtară dinaintea liniilorŭ române ascherĭ morţĭ de fóme şi tremurându

www.dacoromanica.ro

de frigŭ; ei arĕtaŭ prin semne deplorabila lorŭ sórte. În timpulŭ maĭ din urmă, unŭ căpitanŭ din întêmplare a fost luat prisonerŭ; elŭ nu se arĕtă nemulţiămit că se găsia la Românĭ.

Generalu Totleben care făcu parte din statulŭ majorŭ al M. S. Domnitoruluĭ, o ḑisese: De ce acest sacrificiu perḑêndu-se atâta lume prin asalturĭ? aşteptaţĭ şi veţĭ vedea, peste câte-va ḑile Plevna cade!.. Elŭ a avut dreptate.

Lucrările ênsă, precauţiunĭ, forţe se grămădiaŭ mereŭ acolo.

În acest timpŭ cu câtŭ iarna se înaintase şi greutăţile şi lipsurile eraŭ marĭ pentru armata română peste Dunăre, inima fie-căruia părinte, a ţereĭ întregĭ era acolo cu dênsa. Sacrificiĭ se făcuseră marĭ şi numeróse din partea popululuĭ din tóte clasile şi stările societăţiĭ pentru a ajuta ş'a uşura sórtea acestorŭ fiĭ pe câmpulŭ de bătălie. Essemple de virtuţĭ cavalerescĭ s'a vĕḑutŭ din partea junimeĭ române din tóte stările şi din clasile cele marĭ avute a le societăţiĭ: între numĕrulŭ voluntarilorŭ cari grăbiră să alerge a se pune sub stindardŭ pentru uă causă naţionale sûntŭ dintre aceĭ ce merită stimă şi marĭ laude. Unĭĭ întrerupseră studiile la facultate, alţiĭ lăsară posturĭ distinse de funcţionarĭ, să vině să se înroleze ca simpli soldaţĭ în resbelulŭ acesta. Ceĭ maĭ mulţĭ luară locŭ în cavalerie; în care, cu calu şi tóte spesele de la dênşĭ, fuseră mândri de a servi într'unŭ timpŭ aşa de greŭ mama lorŭ Patria!.. Bărbaţĭ şi femeĭ aŭ luatŭ iniţiativa de a strênge oferte în numele ostaşilorŭ românĭ... Răniţiĭ aduşĭ pe tóte ḑilele, ceĭ loviţĭ de armă unde se petrecea lupta, şi ceĭ sdrobiţĭ de asprulŭ timpŭ, degeraţĭ, saŭ copĭinşĭ de tifosŭ, ospitalele eraŭ pregătite în tóte părţile de a 'ĭ priimi ş'a

www.dacoromanica.ro

le d'a nă bună căutare. Măria Sa Dómna Românilorŭ a dat unŭ mare essemplu edificândŭ unŭ localŭ de ospitalŭ aprópe de palatulŭ Cotrocenilĭ, unde în fie-ce oră era acolo cu dómnele de onóre ale Sale ocupându-se cu îngrijirea acestorŭ amalațĭ. Apoĭ ospitalele ostășescĭ, cele private și multe ambulanțe și infirmeriĭ cari s'a maĭ ḑisŭ, eraŭ continuŭ ocupate. La Craiova, câte-va dómne urmară essemplulŭĭ Mării Sale Dómneĭ; ele formară uă societate, din a le cărĭĭ cotisațiunĭ și oferte 'instalară, cu fondulŭ acesta, unŭ ospitalŭ mare, în casele unuĭ particularŭ, care le oferi pentru acestŭ scopŭ, — și ĭ puse numele: *Independența*... Ofertele veniră în banĭ și tot felul de objecte și efecte de prin tóte părțile și unghiurile țĕreĭ, donate altaruluĭ sânțit al Patrieĭ în nisce împregiurărĭ așa de grele ca acestea. Populațiunea și proprietariĭ aŭ dat tot ce aŭ putut: vite, producte, vin, brânzeturĭ și legumĭ. Districtele de câmpŭ concurseră cu productele lorŭ; cele muntóse cu pădurĭ de cherestea, și aŭ pus nenumĕrate brațe la lucru și transporturĭ. Gorjiulŭ maĭ cu sémă s'a deosebit prin sacrificiile făcute cu lemnăria și cherestéoa pentru podurĭ. Ast-felŭ în acestŭ districtŭ, fiindŭ în direcțiune cu theatrulŭ unde era concentrarea armateĭ române, de pre culmea munțilorŭ Novacĭĭ și pênă la pólele plaiurilorŭ era uă lume întrégă aglomerată, ómenĭ și cu vitele lorŭ, tăindŭ bradĭ, fagĭ, gorunĭ, scoborândŭ groșiĭ maĭ de cu véră de pe plaiurĭ în josŭ; jógările tóte de pe apele Gilortuluĭ eraŭ prinse de a tăia scândurĭ, și se lucra continuŭ ḑiua și nóptea de a forma cherestea și a o transporta la Craiova. Din munțiĭ de la Runcŭ, s'a lucrat 1,000 rame pentru pontóne, de lemnu de fagŭ. În pădurile Tismaneĭ s'a lucrat

www.dacoromanica.ro

2,000 sănĭ; şi la Novacĭ s'a construit unŭ numĕrŭ de cară tăvălugĭ pentru a transporta cu ele pontónele ce se construiră la Craiova...

Déca ţéra era atât de îngrijiată, făcêndŭ proprietarĭĭ şi populaţiunea atâtea sacrificiĭ, a tutulorŭ Românilorŭ inimă era cu fiĭ lorŭ ceĭ peste Dunăre. Ast-felŭ şi capiĭ armateĭ cătară a lucra cu prevedere, cŏcĭ, acolo se decidea despre sórtea naţiuneĭ, despre independinţa sa, acolo, pe câmpulŭ de resbelŭ, se determina viaţa întregeĭ oştirĭ române, viitoruluĭ Românieĭ!..

Déca eĭ avéŭ unŭ inamicŭ atât de capabilŭ cu uă oştire bravă, de a lupta în câmpiile despre Vid şi Dunăre; déca vijeliile violente sfărîmase podulŭ de la Turnu-Măgurele, cari opriaŭ să sosiască acele ajutóre şi provisiunĭ în câmpulŭ ósteĭ, celŭ puţin essistenţa trupelorŭ să fie asigurată pentru orĭ-ce eventualitate, câmpiile acestea a le Bulgarieĭ s'aŭ semĕnatŭ cu forturĭ, redute şi tranşeurĭ, încât aceste întărieturĭ presintaŭ alte Plevne, întărite de Românĭ, în faţia aceleĭ ce Osman ţinea sub puterea sa. De la Calisavat uă linie pre lângă Verbiţa pênă la Griviţa eraŭ construite forturĭ cu marĭ întărieturĭ, şi de la fortulŭ Mareluĭ Duce Nicolae în linie pênă la Susurlu către Vid şi dincolo de fluviu eraŭ altele; tóte înarmate şi pline cu oştirĭ cari veniaŭ în faţia întăriturilorŭ turcescĭ. Îndărĕtŭ şi înaintea ósteĭ se ţinéŭ legate prin drumurĭ acoperite şi tranşeurĭ uă sumă de lunete şi bateriĭ, purtândŭ nume istorice şi de oraşe a le nóstre, precum: fortulŭ luĭ Tudor, Alessandria, Craiova, Iaşi, Bucurescĭ, Turnu, Săgiata etc...

Către finele luĭ Noembre, vĕdêndusе Turciĭ aşa constrênşĭ,

www.dacoromanica.ro

s'a ţinut continue consiliurĭ între Muşirul Osman şi ofiçeriĭ seĭ superiorĭ ce este de făcut. Maĭ mult şederea lorŭ în Plevna era imposibilă. Să se predea, dupĕ cum i se făcuse somaţiune despre partea Ţaruluĭ, nu o va face; elŭ e consciinţiosŭ în détoriile sale militare. Să stea maĭ mult în Plevna, va peri tótă óstea. Trebue a se preda, saŭ a muri. S'a luat decisiune ca să iasă, pe mórte saŭ pe viaţă!

Ordinele s'a dat pe dată; tóte precauţiunile şi tóte mĕsurile s'aŭ luatŭ ca pregătirea să se facĕ în cea maĭ perfectă tăcere să nu simţă inamicul. S'a împărţit pesmeţĭ fiecăruĭ soldatŭ pentru timpŭ de cincĭ ḑile; toţĭ caiĭ ce eraŭ s'aŭ destinat pentru tunurĭ; câte cară se găsiră în oraşŭ le strînseră pe tóte, ca parte din ele să transpórte bagage şi familiile musulmanilorŭ, earŭ parte să facĕ unŭ podŭ din ele ca să trécă infanteria maĭ cu lesnire rîul Vidu. Ostaşiĭ curăţară armele lorŭ, umplură cartuşierele; şi, osebitŭ, luară uă reservă de cartuşe în sacĭ, pregătindu-se de uă luptă vigurósă. În nóptea de 28 Noembre pe unŭ timpŭ învĕlitŭ de nuorĭ şi ceaţă, eşiră de prin tóte întăririle lăsândŭ focurile arḑêndŭ, să se véḑă fumŭ şi diferite lucrurĭ atârnate în marginea tranşeelorŭ, ca să nu simţă şi să nu bage de sémă adversariĭ de mişcarea lorŭ; şi, dupĕ ce că maĭ moiaseră focurile cu vre uă duoĕ ḑile îndărĕtŭ, plecară lăsândŭ tunurile pe locŭ cele grele, şi se concetrară nóptea în oraşŭ şi pe termiĭ Viduluĭ. În Opanez eraŭ êncă trupe multe şi ca vre uă duoĕ companiĭ ţinea Bucovulŭ. Totleben preveduse; s'adaoseră precauţiunile.

Tótă acea armată era planulŭ se facĕ în treĭ colóne şi a se da sub conducere de comandanţĭ esperimentaţĭ; una va face unŭ atacŭ simulacru în partea spre Sudŭ,

www.dacoromanica.ro

alta în altă direcţiune, ear grosulŭ armateĭ va fi sub comandarea directă a luĭ Osman, care va ataca pe Ruşi spre Dolmi-dubnicŭ; şi, deschiḑêndŭ pe acolo uă cale rupêndŭ cercului împresurătorŭ, tóte colónele se vorŭ dirige într'acolo. Scopulŭ era, uă încercare, eşindŭ din Plevna a se duce la Sofia, saŭ la Vidin;—avêndu în miḑloculŭ armateĭ uă mulţime de cară cu familiĭ musulmane...

Nóptea fusese obscură; diminéţa se grămădiaŭ nuorĭ încărcaţi de néoă, şi neguri de corbĭ anunţaŭ stricarea timpuluĭ şi apropierea greleĭ ierni, acoperindŭ ceriulŭ sburându cu miile despre Apusŭ la Rĕsăritŭ... Pêna a nu se face bine ḑiuă, capulŭ colóneĭ ḑondusă de Osman trecea podulŭ peste Vidŭ.

Din oraşŭ la Vidŭ e depărtare ca şése chilometri. Patru-ḑeci de miĭ ómenĭ şi cu unŭ asemenea mare convoiŭ nu se trece aşa îndată. Uă ḑiumĕtate din astă oştire era trecută cu Muşirulŭ în fruntea eĭ; şi, cum ḑiserămŭ, fu nevoită a se încăira cu grenadirii ruşĭ cari eraŭ postaţi întăriţi în redute spre partea aceia. Restulŭ armateĭ turce era dincóce de Vidŭ.

La miḑloculŭ colóneĭ din urmă eraŭ grămădite acea mulţime de cară ce transporta femeĭ şi copiĭ musulmanĭ, cari refugiaŭ dimpreună cu părinţiĭ şi fraţĭ lorŭ... Canonada şi începuse a ataca posiţiunile şi întăririle ce le apĕra grenadiriĭ ceĭ comandaţi de generaliĭ Ganetsky, Katalei, Stroucof etc. Cu vre uă dnoĕ ḑile maĭ 'nainte, la acele întărituri fuseseră Românii, şi în loculuĭ lorŭ veniră grenadiri din gardă, şi Românii, pentru a fi unitate de corpurĭ, se duseră maĭ susŭ a ocupa alte punctuŕi. Era cam mare distanţa care 'i despărţia. Óstea luĭ Osman năvăli

www.dacoromanica.ro

cu așa înverșunare asupra adversaruluĭ, că îĭ și sfarîmă întêia linie de apĕrare, și era aprópe să nimiciască și p'a duoa. Acum mergea înainte cu unŭ pasŭ coragiosŭ, avêndŭ turculŭ încredere în bărbăția și pepturile musulmane, în forțele sale. Canonada nu pré fu auḑită din causă că se opunŭ atâtea dealuri cari despartŭ lagările de punctulŭ acesta păzitŭ de diferite corpurĭ de grenadirĭ. Îndată Ruși și Româniĭ, însciințațĭ despre ce s'a întêmplat, alergară toțĭ într'acolo dupe ce deteră alarmă și puseră pe piciorŭ de luptă tótă óstea. Româniĭ maĭ întêĭ simțiseră că reduta turcă era părăsită deșertată, și o ocupară numaĭ decât, gâsind în ea numaĭ vre uă câți-va miserabilĭ başibuzucĭ rĕmași ca să dea focŭ la mina ce Turciĭ construiseră spre adversarŭ. Dérŭ și maĭ iute uă colónă de dorobanțĭ, artilerie și vênătorĭ aŭ alergatŭ la posițiunile despre Bucovŭ. Aci găsiră puçină resistență. Bucovulŭ fu luatŭ de Românĭ și Turciĭ din elŭ se deteră prinși. Opanezu apoĭ fu luat cu asaltŭ, și 'lŭ întărĭ îngrabă cu tunurĭ de calibru mare. Din acele posițiunĭ putea pré bine să bată în flancŭ óstea luĭ Osman, care atuncĭ era încăirată, ce pusese tóte forțele se sfărîme liniile de întăriturĭ a le Ruşilorŭ. Tot atuncĭ și óstea română, care cedase Ruşilorŭ posițiunile ce le atacase Osman pe unde voia a 'și deschide drumulŭ, alergă îndată despre Susurlu și Bivolari, și 'ĭ taie calea dincolo de rîul Vidu. Turciĭ eraŭ dér luațĭ între focurĭ... Aci péna cea maĭ iscusită cu greŭ ar' putea să descrie scenele sângeróse petrecute într'uă luptă a duoĕ armate cari eraŭ decise a învinge saŭ a peri; Garda imperialĕ punêndŭ tóte puterile d'a nu lăsa să scape vigurosulŭ Osman cu óstea sa, și acesta

www.dacoromanica.ro

înaintându înverşunatŭ de a deschide-uă cale pe unde să póte fugi; şi, acestĭ musulmanĭ, să póte scuti de funestele întêmplărĭ familiile femeĭ şi copiĭ cari le ducea în mijloculŭ lorŭ, se luptaŭ cu cea maĭ îngrozitóre furie. Şi cu tóte că cele-lalte fracţiĭ îndreptate către partea din Sudŭ nu făcură maĭ nimicŭ, valvîrtejŭ veniră grămadă cu Ruşiĭ şi cu Româniĭ gonindule dupĕ urmă pênă sub oraşŭ. Osman ênsă sfărîmase redutele grenadirilorŭ, şi p'aci aprópe eră să scape şi să 'şĭ facĕ vêntŭ peste atâtea obstacule. Antêia linie fu sfărămată, şi a duoa a le întăririlorŭ şi bateriilorŭ asemeni; la a treia găsi dragoni gardeĭ şi trupe rusescĭ cari veniră îngrabnicŭ ajutorŭ grenadirilorŭ. Chiar când ar' fi scăpat de acolo, tot era să fie urmăritŭ!..

Cu tóte acestea Muşirulŭ desvolta uă energiă essemplară, urma uă luptă de tot desperată dimpreună cu aĭ seĭ. Tunurile ênsă de la Opanez a le Românilorŭ precum şi regimentele de dorobanţĭ şi linie, duoĕ divisiuni: a II şi a IV, comandanţĭ Cerchesŭ şi gen. Cernat, cari înaintară şi îlŭ luase cu focurĭ despre spate, îlŭ făcu să véḑă că e încongiuratŭ şi bătutŭ din tóte părţile. Nicĭ acésta nu l'ar' fi de tot descorageatŭ, ênsă veni uă fatalitate şi maĭ mare care îlŭ făcu să se deconcerteze şi să caḑĕ precum cade copaciulŭ celŭ mare în mijloculŭ câmpieĭ sub trăsnetŭ şi vijelie... Tunurile Românilorŭ îĭ fărîmase tótă aripa dréptă a ósteĭ; grenadiriĭ şi alte corpurĭ ruse îĭ culca sute şi miĭ de ostaşĭ la pămêntŭ. Asaltŭ dér înainte!.. strigaŭ comandanţiĭ, cari e musulmanŭ adevĕratŭ să nu se sparie, cari cade rĕmâie, cari este viŭ să mérgă să sdrobiască pe duşmanŭ!!. Osman ca să încorageze óstea era în frunte comandând călare, deschiḑêndŭ cu spada în mână unŭ drumŭ

www.dacoromanica.ro

lăsându în urma sa grămedĭ de morți. Ênsă rĕulŭ celŭ mare, obstaclulŭ ne 'nvinsŭ pentru armata sa, ḑiserămŭ, era tunurile cari o bătea în tóte direcțiunile din înălțimile de la Nordŭ: tunurile, oștirĭ, dragonĭ, căzăcime și dorobanțiĭ românĭ... Dură dér lupta de cum se luminase de ḑiuă ca vre uă câteva ore. Grenadirĭ căḑuseră în pré mare numĕrŭ si Turcĭ asemenĭ, înfăçișându mormane ca nisce movilĭ de morți și rănițĭ, cari nu se maĭ putéŭ alege în tumultulŭ înverșunaților luptătorĭ de amênduoĕ părțile. Patru miĭ de luptătorĭ aŭ căḑutŭ din corpulŭ comandatŭ de generalu Ganetsky și alțĭ earăși atâțĭ din oștirea luĭ Osman. Era uă óste întrégă, tot felulŭ de uniforme și fesurĭ cari zăcéŭ pre pământŭ în sânge!.. Fumulŭ ca nisce munțĭ, foculŭ cari acoperise câmpulŭ și orașulŭ, detunarea continuĕ a armelorŭ, țipetele femeilorŭ și al copiilorŭ, gemĕtulŭ celorŭ nurinḑĭ și al rănițilorŭ și urletulŭ înfiorătorŭ al câinilorŭ, cari urlaŭ ascunḑêndu-se prin visuinĭ și în curțile cele pline cu ómenĭ morțĭ pe cari îĭ lăsaseră Turcii eșindŭ din orașŭ, era tot ce e maĭ grozavŭ, maĭ funest pe lume!.. Într'acestea scirea descorageatóre se rĕspândi care în adevĕrŭ înlemni pe Turcĭ! Osman era rănitŭ greŭ la piciorulŭ stângŭ. De acum totulŭ era perdut pentru óstea sa...

Artileria și puscile făcéŭ a cădea plóie de focurĭ dârdâindŭ pământulŭ și dealurile de multa detunare, și oștile încăirate se sdrobiaŭ continuŭ, când Osman părăsi câmpulŭ de luptă și se retrase, însoțitŭ de mediculŭ sĕŭ, Hasib-Beĭ, într'uă căsuță țĕrănéscă, care se găsia situată sub dealŭ la marginea orașuluĭ, să fie pansatŭ, cŏcĭ sângele curgea din grava sa rană gârlă, și era amețitŭ de durerĭ. Osman era

www.dacoromanica.ro

galben şi învineţitŭ la faţiă ca unŭ mortŭ; rĕmăsese fără simţire pe mâinile mediculuĭ sĕŭ şi câţi-va servĭ cari îĭ da ajutorŭ. Elŭ fusese pusŭ pe patŭ; sta rezematŭ de perete desbrăcatŭ cu mediculŭ lucrândŭ la ranele luĭ, când intră Adil-Paşa cmd. de divisiunene şi îĭ ḑise: — Muşirŭ, óstea numaĭ înaintează; ostaşiĭ se retragŭ căḑêndŭ pré mulţi, ordónă ce e de făcutŭ? — Eŭ numaĭ potŭ de durere, sûntŭ perdutŭ!.. rĕspunde Osman care'şi arĕtă piciorulŭ plin de sânge. Vedeţi, déca nu se va putea altfel, să ne retragemŭ earăşĭ în retranşementele care le am avutŭ şi să ne apĕrămŭ precât vomŭ putea, adăogă elŭ suspinândŭ şi lăcrimândŭ.

Pré puţină cavalerie, uă mică escortă ce o maĭ avea, cari însoţia armata, se repeḑise iute către oraşŭ. Acolo era totul confusiune, turburare, rĕsturnare!.. Călăreţiĭ nicĭ nu opucară a intra în oraşŭ şi se înturnară numaĭ decât aducêndŭ scirea ca Ruşiĭ, corpulŭ luĭ Scobelefŭ, şi cu Româniĭ aŭ ocupatŭ oraşulŭ şi tóte posiţiunile. Intrând să spunĕ acestea Muşiruluĭ: —Faceţi precum Alah! vă va povăţui!.. rĕspunde elŭ locotenentuluĭ care 'ĭ aduse acéstă nuvelă.

Oştirea acum era sfărîmată, sdrobită, şi ce e maĭ mult descorageată. Ea rĕmăsese întocmaĭ ca nisce turme fără conducĕtorŭ, cari se mişcă în tóte părţile pre cóstele dealurilorŭ, sfâşiate fiind de urşi. Comandantele locotenentŭ puse să sune încetarea de focurĭ; Tevfic-Paşa luă legătura cea albă de la capulŭ unuĭ ascherŭ artileristŭ care o legă de vîrfulŭ spadeĭ sale, cu care făcu semn înaintea grenadirilorŭ, aceĭ ce priimiră pe parlamentarŭ. Capitulaţiunea s'a făcut de câtre capiĭ oştirilorŭ. Gen.

www.dacoromanica.ro

Ganetsky însărcină pe Stroucof să mérgă la căsuța unde era Osman... Turcii depunŭ armele!..

În mijlocul acestorŭ sângeróse scene ceia ce era mai durerosŭ pentru musulmani, familiile lorŭ femeĭ, copiĭ, bĕtrânii slabĭ, grămădiți p'în carăle arabale cu bagage, se aflaŭ în mijlocul câmpuluĭ unde putéŭ fi espuși jefuireĭ și maltratărilorŭ; și mai presusŭ de tóte pentru aste infortunate ființi, dupe loviturile proiectilelorŭ din timpulŭ lupteĭ, plóia care începuse tare cu fulgĭ de néoă și vêntulŭ celŭ rece anunța mai pe urmă viscolŭ cu gerŭ teribilŭ. Déca și ar' fi plecatŭ ele atuncĭ să se înapoieze în orașŭ, s'ar' fi întêlnitŭ cu feroșiĭ cazacĭ înaintea lorŭ...

Unŭ părinte se repedi, pe când detunacea mai din urmă armă, către femeia sa care era cu unŭ copilŭ în brațe; ea era perdută, plângea și țipa, și copilul eĭ învinețitŭ de frigŭ îlŭ înăbușise învĕlindu-lŭ în nisce velințe, alăturĭ cu uă negresă servitórea sa și cu mâța caseĭ. Acestŭ părinte luândŭ copilulŭ și sărutându-lŭ îl ținŭ unŭ minutŭ strênsŭ la peptulŭ sĕŭ, rêdicându apoĭ ochiĭ în susŭ ḑise: Aman! Alah!.. și, plângêndŭ, îlŭ dete în brațele femeeĭ care se jelea precum arĕtarămŭ, în mulțimea aceia de arabale de unde se scotea nisce țipete și gemete spăimântătórc. Acelŭ părinte întórse capulŭ ca să se depărteze când femeia îlŭ strigă ḑicêndu-ĭ: Ce ne facemŭ?.. O să murimŭ?.. Elŭ făcu cu mâna de a sta liniștită; și, fără a vorbi mult peri de dinaintea tabăreĭ familiilorŭ desolate. Fără a perde elŭ unŭ minutŭ a intratŭ iute în casa unde era Osman. Acesta cum îlŭ vĕḑu, în durerĭ precum era și prin căutătura ochilorŭ esprimându amarulŭ sĕŭ din lăuntru-ĭ, îĭ vorbi: Credinciosulŭ

www.dacoromanica.ro

meŭ Hechim! tu să scapĭ cum veĭ sci d'aicĭ; estĭ inteligintŭ, nóptea, prin potecĭ peste munţĭ, cum veĭ putea, să mergĭ către Stambulŭ, să arĕţĭ acolo soţieĭ mele cele întêmplate. Ea va fi acum multŭ desolată! Tu veĭ vorbi ca unŭ omŭ cu minte... Déca veĭ putea, intră şi în seraiulŭ Padişachuluĭ; veĭ vorbi Siniorului meŭ, veĭ mărturi că Osman ş'a făcutŭ îndestulŭ détoria pe câmpulŭ de bătălie... Unŭ minutŭ să nu întârdiĭ, plécă, fidelulŭ meŭ Hechim!.. Şi ast-fel vorbindu-ĭ îi întinse mâna punênd-o la inimă. Medicul Hasib, Husein-Paşa, Edem-Paşa eraŭ p'împregiurulŭ suferindulŭ, când Hechim înbrăţişa piciórele astuĭ căpitan, şi de aicĭ eşi cu faţia năbuşită în plânsete.

Trântitŭ între grămeḑile de morţĭ, ajutatŭ în nóptę de întunericŭ şi furişatŭ cu iscusinţă de ochiĭ sentinelelorŭ orânduite de giurŭ împregiurŭ pe dupe dealurĭ şi prin văĭ, Hechim nu se găsi maĭ multŭ între mulţimea acea mare de prisonerĭ căḑuţĭ la Plevna.

Cincĭ minute în urmă, duoĭ comandanţĭ superiorĭ Românĭ Col. Cerches şi Col. Arion eraŭ în colibă alăturĭ de patulŭ luĭ Osman. Medicul abia apucase de 'ĭ pansase ranele. Omul de spiritŭ îşĭ domolesce cât póte durerea. Elŭ ḑise, cam rîḑêndŭ: Creḑusemŭ altă-datŭ că o să fiŭ servitŭ la mésă de vre unulŭ din bravi cu cari m'am luptatŭ. S'a schimbatŭ ênsă lucrurile; şi 'mĭ pare bine măcarŭ atâta, că voiŭ fi prisonerŭ la amici meĭ... Româniĭ îĭ întinseră mâna. Elŭ le adăoga: Nu cerŭ nimicŭ pentru mine; dér vĕ rogŭ de ajutorŭ pentru brava mea armată care mult a suferitŭ... Voiţĭ să luaţĭ sabia mea?..

Nu e nevoe de acésta, rĕspunseră aceĭ comandanţĭ.

Grli. Ganetsky, Scobeleff părint. cu fiiulŭ veniră aci; şi,

www.dacoromanica.ro

după ce 'lŭ felicitară pentru bravura cu care s'a purtat, îlŭ învitară a veni cu dênși.

Turcii aŭ depusŭ armele aruncându-le ca nisce grămedĭ de stânjenĭ lemne neregulaţi pe câmpŭ, sub paza armatelorŭ ruse şi române, de cari eĭ aŭ fost ocoliţi şi învinşi. Tot felulŭ de arme, puscĭ de cea maĭ nouĕ perfecţiune, revolvere englese, spade, iatagane, lăncĭ şi tot ce a avutŭ asupră-ĭ acéstă óste eraŭ aruncate la pământŭ.

Ca la patru-ḑecĭ de miĭ ómenĭ era óstea turcă făcută acum prisonieră, cu vre uă opt ḑece paşale şi ofiţerĭ de diferite grade, şi lăsându 77 tunurĭ şi câte-va drapelurĭ.

Adil-Paşa şi Tevfic, când a parlamentatŭ, raportase superioruluĭ comandante al învingĕtorilorŭ, câtă cantitate de pesmeţĭ aŭ soldaţiĭ turcĭ, şi tractă despre chipulŭ unde şi cum să depună armele... Câmpulŭ prin posiţiunea sa variată neputêndŭ permite, în marginea Viduluĭ ş'a oraşuluĭ, uă întindere pré mare acestorŭ tabăre, Turciĭ prisonerĭ, şi familiile emigrate în miḑloculŭ lorŭ, se găsiaŭ adunaţi într'unŭ cordonŭ pré restrênsŭ pentru acea mulţime de ómenĭ, şi unde eraŭ tóte acele muniţiunĭ aruncate. Cazacii, dragoniĭ şi tóte trupele române şi ruse îĭ închidéŭ ca pre nisce oĭ în ţarcŭ. Tot în acelŭ locŭ eraŭ grămedĭ, precum am maĭ arĕtatŭ, căḑuţiĭ şi răniţiĭ, caĭ morţi, rupturĭ din corpurĭ, farîmături de arme, tunurĭ cu rótele rupte, cavalerie sdrumicată, bateriile, chesónele cu muniţiune rĕsturnate şi fărîmate, ómenĭ gemêndŭ plinĭ de sânge proşternuţĭ cu faţia la pământŭ, saŭ cu ochiĭ ficsaţi către ceriŭ; uniĭ recĭ nepăsătorĭ, alţiĭ jelindŭ ca femeile; şi amestecându-se la unŭ locŭ într'uă durere resuflarea mulţimeĭ ómenilorŭ cu nichezarea şi răgirea de

www.dacoromanica.ro

vite; în tot spaţiulŭ acesta scăldatŭ de sânge se vedéŭ aceste scene, în lunca Viduluĭ şi pe cóstele dealurilorŭ. În câmpŭ, ca şi în oraşŭ de unde se mişcase astă oştire, eraŭ mormane de ómenĭ morţĭ; colo de tifosŭ care secera cu violenţă, aci ceĭ căḑuţĭ atuncĭ cu arma în mână; uniĭ răniţĭ rĕmaşĭ pe strade cu cei bolnavĭ întinḑênd mâna cerêndŭ leimosina; alţiĭ espirândŭ rezemaţĭ de câte uă pétră p'în drumŭ, cu unŭ aerŭ ênsă măreţŭ ca cum ar' suferi martiriulŭ pentru amorulŭ càtre Profetulŭ căruia cĭ se închină; era într'una spectaclulŭ înfiorătorŭ, ḑiua cea de peire a desolateĭ armate turce!.. Ambulanţele grăbiră a da şi acestora tot ajutorulŭ putinţiosŭ...

Tóte notabilităţile comandanţĭ aĭ armatelorŭ rusescĭ şi române se aflaŭ acolo, fiind anunţate despre catastrofa ajunsă ósteĭ luĭ Osman.

Alteţa Sa Domnitorul Românilorŭ Carol I comandante supremŭ al armateĭ române şi uneĭ părţĭ rusescĭ la Plevna, Marele duce Nicolae comandantele supremŭ al tóteĭ armateĭ ruse în acéstă campanie, ce venise din cartierul generalŭ de la Poradim însoţitŭ de mare suită de generalĭ, ofiţerĭ şi trupe de diferite corpurĭ, cari le serviaŭ de gardă, aŭ asistat cum acestĭ prisonerĭ aŭ defilatŭ pe sub ochiĭ lorŭ în timpŭ de şépte ore.

În a duoa diminéţă, s'a făcut pregătire soleĭnnă a se cânta unŭ Te Deum în presenţa Maiestăţiĭ sale Ţarul, Alteţeĭ Sale Domnitorul şi marilorŭ notabilităţĭ, generalĭ şi oştirea tótă, şi maĭ mulţĭ visitatorĭ aflaţĭ acolo din întêmplare. Acestŭ serviciu divin, fiind-că biserica cathedrala din Plevna era prinsă de muniţiune a Turcilorŭ, s'a efectuat înlăuntru uneĭ redute a Românilorŭ.

www.dacoromanica.ro

De sine e înțelesŭ, că, déca acéstă catastrofă au fost ḑile de doliu pentru Musulmanĭ, pentru armatele ce au luptatŭ și aŭ învins Plevna eraŭ sĕrbătorĭ... Majestatea Sa Ţarul a îmbrățișat pe Alteța Sa Domnitorul Carol, mulțiămindu-ĭ de concursulŭ și succesulŭ celŭ strălucitŭ, precum și generaleluĭ Totleben, care e uŭ ilustrațiune pentru armata rusă, 'ĭ a mulțiămit asemenĭ.

Gen. adiotantŭ Stroucof a adusŭ spada luĭ Osman, Osman infortunatŭ căḑutŭ prisonerŭ! ce a fost dat-o generaluluĭ Ganetsky, comandantele grenadírilorŭ de garda, și acesta o înaintă Marceluĭ Duce Nicolae. Majestatea Sa Ţarul stimă bravura astuĭ căpitan, precum Spaniolíĭ óre-çând regeluĭ Maur Almanzor, în vechia Castilie, și 'ĭ o trimise înapoĭ ḑicêndu-ĭ, să o pórte spada, că merită pentru tăria de caracterŭ și vitezia ce a arĕtat-o.

Chiarŭ în acea ḑi, Osman, abia legat la rană, cu piciorul înfășuratŭ și aședat într'uă calĕșcă cu frumoșĭ caĭ, escortatŭ de uă mare suită din ofițerii sĕĭ, între Cazaci dragonĭ și călărașĭ românĭ, plecândŭ de la căsuța unde căḑuse, fu dus dinaintea Înaltelorŭ personage, cari îlŭ aștepta cu paradă. Marele Duce priimi salutândŭ pre mareșalu turcŭ făcêndu-ĭ tóte onórele militare; și ast-felŭ merseră împreună la marele cartierŭ unde fu tractatŭ potrivitŭ cu rangul sĕŭ, și i se dete totŭ ajutorulŭ de a se însănĕtoși, și apoĭ a se transporta în Rusia...

Tóte trupele române, cari aŭ fostŭ priimite de către câțĭva cetățenĭ și copiĭ cu pâine și cu sare, în ḑiua cădereĭ Plevneĭ, fură aduse și percurseră prin orașŭ, spre suvenire; carŭ generaluluĭ Cernat, comandantele uneĭ divisiunĭ însemnate, petrecu nóptea în casa în care șeḑuse Osman,

www.dacoromanica.ro

Notămŭ ênsă că în acea ḑi intrândŭ cu Romînii şi oştirea rusă, la venirea Cazacilorŭ acolo nu s'a ţinut tocmaĭ pré mult scrupul al ordineĭ, şi cam se făcŭ óre-cari jafurĭ, óre-cari cruḑimĭ. Bărbaţiĭ şi femeile cu copiĭ lorŭ în braţe, creştinĭ, evreĭ, şi parte din familiĭ musulmane cari nu plecaseră din oraşŭ, ca să nu şéḑă închişĭ în case, eşiseră în uşă dinaintea praguluĭ, saŭ p'în privdóre, aŭ avutŭ nefericirea d'a suferi consecinţele acestuĭ oragan venit de la început d'asupra capuluĭ lorŭ, şi în urmă furia înverşunateĭ oştirĭ care intră învingĕtóre... Era îndestulŭ numaĭ să se fi uĭtat vre unulŭ din aceştĭ înfricoşătorĭ zaporojenĭ la acele fiinţĭ, şi ele singure scotéŭ inelele de la degite, punga, saŭ orologiu de la brâŭ să i 'le dea. Infortunaţĭ locuitorĭ aĭ Plevneĭ, ce de suferinţe?!. Déca ênsă nu s'ar' fi luat precauţiunea din partea comandanţilorŭ, ca familiile cari se găsiaŭ în miḑlocul tabăreĭ d'a se ţine acolo în locŭ treĭ ḑile şi a nu se viola, victimile şi jeafulŭ nu s'ar' putea descri pênă la ce gradŭ saŭ punct ar' fi ajunsŭ, eşind ele în acele momente dinaintea furieĭ acelorŭ ostaşĭ.

Mulţĭ dintre ofiçeriĭ turcĭ arĕtară preferinţă pentru Românĭ; că, înţelegêndŭ că eĭ fiind prisoneri parte vorŭ fi luaţĭ de Ruşĭ şi parte de Românĭ, căutară a se pune lângă acestĭ din urmă, mulţiămiţĭ fiind a se afla între eĭ. Póte şi pentru că era maĭ aprópe în România...

Armata rusă, de aci aruncându-se cu tóte forţele sale d'a împinge fără întârḑiere învingerea preste celelalte corpurĭ de armată turcă, la Şipca şi în Orkhania unde Gurko maĭ 'nainte se dusese şi isbise, a lăsat în mare parte aicĭ pe Românĭ să transpórte prisoneriĭ dincoa de Dunăre.

www.dacoromanica.ro

Familiile, precum am mai ḍisŭ, s'aŭ liberatŭ dupĕ curgere de vre uă treĭ ḍile, a se înturna la căminurile şi gasdele lorŭ, dupe ce se maĭ aşeḍară lucrurile; earŭ pre bărbaţĭ îĭ porni sub escortă de trupe dorobanţĭ, din regimentele al III şi V de linie şi călăraşĭ.

Frigulŭ ênsă şi viscolulŭ ierneĭ, (puternicu aliatŭ numaĭ al Ruşilorŭ) a fostŭ unŭ flagelŭ teribilŭ pentru toţĭ; şi prisonerĭĭ şi ceĭ cari îĭ escorta aŭ suferitŭ pré multŭ!.. Espusă în miḍloculŭ câmpieĭ şi între dealurĭ ḍile şi nopţĭ, pênă a intra în cele d'âmtêĭ oraşe la marginea Dunăreĭ, oştirea prisoneră, fiind pré numerosă, care s'a împărţitŭ în maĭ multe tabăre, şi prin satele micĭ negăsindu-se atâtea case ca ea să încapă dimpreună cu oştirea de escortă; apoĭ Turciĭ fiind pré uşorŭ îmbrăcaţĭ, şi ceĭ maĭ mulţĭ fără încălţăminte în piciórele lorŭ, pe acele viscole şi gerŭ de uă iarnă siberiană, precum fu anulŭ acesta, sórtea ce ea a avut-o, oştirea prisoneră, va lăsa uă pagine cu totulŭ de lacrimĕ în istorie. Câmpiile, calea de la Plevna pênă maĭ încoa, însuflară cutremurŭ de spaimă călĕtoruluĭ care a mers în urma armatelorŭ, semĕnate fiind de aceste corpurĭ îngheçate, rĕmase făr' de viaţă şi fără înmormêntare, din causa viforóseĭ, geróseĭ şi ne-'ndemânărilorŭ ierneĭ!..

Pre când uă parte a ósteĭ române cucerise Rachova, Lom-palanca şi mergea asupra Vidinuluĭ, acéstă sórtĕ durerósă a avut oştirea turcă de la Plevna!..

Cine e în stare a judeca în adâncŭ faptele şi voinţa luĭ Dumneḍeŭ?..

---

www.dacoromanica.ro

PARTEA A PATRA

XIX

DE LA GALAŢI LA CONSTANTINOPOLE

Şése luni mai 'nainte d'a se declara resbelulŭ, vĕdurămŭ, cum sciţi, fiica care a părăsit casa părinţilorŭ...

S'arŭ părea că noi amŭ ascunde unŭ depositŭ, după ce ni l'a încredinţat cine-va, déca îlŭ vomŭ tăcea. Materia acésta ţine unŭ şirŭ, pênă vomŭ afla unde este sergentulŭ celŭ perdut de la Plevna.

Puturămŭ afla dintr'uă gură sigură cele petrecute de la plecarea acesteĭ Ariadne din Galaţi, mi se pare, pe bastimentul : Messagerie.

Ca uă fiinţă lipsită de orĭ-ce esperienţă, ea nu înţelese îndată cursa în care căduse, şi socotia în adevĕrŭ că sórtea eĭ se va ameliora măritându-se dupe unŭ bărbatŭ avut şi cu influienţă, dupe cum îĭ spusese femeia ce o descriserămŭ.

Alt-felŭ ênsă eraŭ lucrurile!..

Bărbatulŭ ce 'lŭ vedea dinaintea eĭ, nu lipsia a se arĕta cu surisulŭ pe buse, reţinutŭ în manierĭ, preocupatŭ de dênsa,

www.dacoromanica.ro

vorbitorŭ, glumindŭ, și care la orĭ-ce minutŭ îĭ făcea întrebare déca îĭ lipsesce ceva, déca îĭ place să se repause în cabina care i o destinase, déca are sete, saŭ vrea să mănânce cât de puçin maĭ 'nainte pênă la timpulŭ dejunuluĭ care se apropia. Ea ênsă se afla atâtŭ de uimită în momentele acelea, că nu scia nicĭ ce să rĕspundĕ galantuluĭ cavalerŭ și fiitoruluĭ eĭ mire, dupĕ cum ea îlŭ creḍu. Ea era atuncĭ cum am ḍice uă privighetóre prinsă într'uă coliviă d'aurită avênd acolo alimente, zachar și apă. Mereŭ căutând ea cu ochiĭ în tóte părçile și incomodată puçin de sunetele ce scotea macaralele, otgónele, lanțurile, precum și flueratulŭ celŭ aspru de lângă șodieră, cu bătaia clopotuluĭ de câte-orĭ era zăritŭ în depărtare vre unŭ bastimentŭ cu pânzele întinse, ea îșĭ astupa urechile cu delicatele eĭ mănușițe. Earŭ galantulŭ bărbatŭ o preumbla ca să o depărteze de acele aspre sunete. Dênsa nu băgase de sémă că elŭ adese orĭ era distractŭ și calcula pe degite ca unŭ telalŭ ce caută să afle socotelile de câștigurĭ pe fie-care ḍi... Unŭ vêntŭ ușorŭ umfla valurile, osebit de cele produse de mișcarea cea forte a bastimentuluĭ care le îmbrância pênă la marginea țĕrmilorŭ rostogolindu-se înspumate. Mișcarea cea multă a pasagerilorŭ și echipagiuluĭ matrozilorŭ era êncă uă ocupațiune pentru mintea eĭ; cŏcĭ i se represinta bastimentulŭ întregŭ uă lume, cu mărfurile, coletele și balercele cele cu vin, ce eraŭ ca nisce munțĭ în elŭ. De pe bordŭ intrând în cabină, și d'acolo în sala de mâncare, și apoĭ earășĭ eșind să priviască țermiĭ și orașele pe unde trece, este uă distracțiune prin care uită cine-va urîtulŭ când călĕtoresce pe apă.

www.dacoromanica.ro

Şi cum s'arŭ fi putut să simţă acestŭ urîtŭ uă junǎ femeie fiind însoţită de cavalerulŭ ce ḑiserămŭ? Nu lasă uă fiică pe mama eĭ şi pe tata alŭ eĭ ca să urmeze pe soţiulŭ eĭ măcar unde ar' fi, şi în depărtarea mărilorŭ şi a oceanuluĭ? Ea aşa crede şi 'n acéstă credinţă timpulŭ trece iute!..

Mésa era pregătită de dejunŭ. Maĭ mulţĭ pasageriĭ luară locu. Grupa cea fericită, să ḑicemŭ aşa, se aşeḑă lângă duoĕ serviţiĭ fórte curatŭ puse. Domnişóra observase că acele duoĕ fete, cari măseseră nóptea cu dênsa şi pe cari le vĕḑuse suindu-se în vaporŭ, nu veniră şi dênsele.

Se gôndi, pentru ele póte este unŭ alt locŭ destinatŭ ca să mănâncc, de aceia nicĭ nu întrebă. Cavalerulŭ îşĭ făcea détoria de a servi dama sa şi a 'ĭ turna apă saŭ vin în pĕcharŭ. Dejunulŭ fu abondentŭ, pré gustosŭ, şi urmatŭ de cafea cu puçin romŭ. Pe mésă era fructe, prăjiturĭ, carafe de cristalŭ şi servete fórte albe ca fulgulŭ de néoă. Prânsulŭ negreşitŭ avea să fie şi maĭ escelintŭ!

Dupĕ mésă eşiră earăşĭ pe bordŭ ca să respire aerul curatŭ. Către ḑiua ḑiumĕtate bastimentulŭ trecuse pe din façia Isacceĭ, şi în curênd era să fie dinaintea Tulceĭ, şi d'acolo avansându pênă va intra în mare. Galantulŭ cavalerŭ luase tóte precauţiunile; n'ar' fi voitŭ să rĕsară uă tempestă de scandalŭ, pe când bastimentulŭ ajungea în direcţiunea Ismailuluĭ. Chiámă dér pe timida şi frumósa copilă în cabina ce 'ĭ era destinată. Acolo îĭ presintă unŭ sipetŭ; în elŭ era unŭ şalŭ fórte frumosŭ de Francia, uă rochiă de uă stofă alésă, obiecte de toaletă, călţunĭ,

www.dacoromanica.ro

profumurĭ și batiste. Copila tresări vĕdĕnd aceste galante presenturĭ, și nu putu a 'șĭ ascunde bucuria mulțămindŭ pré mult tînĕruluĭ eĭ peţitorŭ. În acestea bastimentulŭ lăsase în urma-ĭ ḑisele orașe; și eĭ putură eși earăși liniștiţĭ pe bordŭ ș'a privi varietatea peisagelorŭ danubiene. Pe dupĕ amia-ḑĭ s'a urmat uă mésă și maĭ încărcată, și maĭ lucsósă ca cea de la ḑejunŭ. Pênă a nu apune sórele eraŭ pe din-faţia orășeluluĭ Sulina, situatŭ pre capulŭ despre drépta. Comisiunea danubiană staţionată aci făcu din acesta unŭ micŭ orășelŭ europeanŭ. Maĭ 'nainte de acolo se vede fanarulŭ din Insula-șerpilorŭ care luminează bastimentelorŭ nóptea. La intrarea în mare pe canalulŭ Sulineĭ era unŭ spectaclu admirabilŭ. Tótă lumea eși pe bordŭ să véḑă cum apele fluviuluĭ daŭ asaltŭ peste a le mărĭĭ. În mare s'a întêmplat să fie, aceia ce e cam rarŭ în luna luĭ Octombre, unŭ timpŭ seninŭ. Marea liniștită nu înspăimântă pré mult ochiĭ juneĭ călĕtóre, vĕḑĕndu-se de uă-dată depărtată de uscatŭ și în miḑloculŭ uneĭ câmpiĭ de valurĭ în care se reflecta colórea ceriuluĭ și nóptea lumina stelelorŭ. Marea e de uă colóre albastră vînĕtă fiind lină, și valurile eĭ aŭ crestele albite de spumă; când e întărîtată se face négră și se simte unŭ mirosŭ greu pe ea. Rarŭ icĭ și colo, perḑĕndu-se privirea în spaţiu unde nu se vede decât apă și ceriŭ, déca se însémnă vre unŭ punctŭ, vre uă insulă depărtată, saŭ rĕdicându-se fumulŭ spre orizontŭ de la vre unŭ orășelŭ maritimŭ. Singurĭ tovarĕșĭ de călĕtorie, în aste valurĭ destulŭ de posomorîte și chiarŭ pe timpŭ liniștitŭ, eraŭ delfiniĭ cari se joacŭ și se ţinŭ pe dinaintea bastimentuluĭ navigândŭ. Dupĕ ce merseră uă ḑi pe fluviu, când se

www.dacoromanica.ro

înoptase eĭ ajunseră în largulŭ mărieĭ trecêndŭ pe dinaintea aceleĭ insule nelăcuită. cu farulŭ aprinsŭ. (*)

Pasageriĭ eraŭ aşeḑaţĭ prin cabine. Galantulŭ soçiu conduse pe juna sirenă în cabina sa, şi îndată eşi recomandându-ĭ a închide uşa pe dinlăuntru, şi 'ĭ pofti nópte uşóră. Copila aci singură, roti ochiĭ pretutindeniĭ, să véḑă nu cum-va e vre uă uşă ascunsă de unde cine-va să intre peste nópte şi să o incomodeze. Dérŭ dupe ce se asigură despre asta, se desbrăcă şi se puse într'unŭ aşternutŭ fórte curatŭ, în care dormi pênă a duoa ḑi diminéţa. Ar' fi creḑutŭ cine-va că o va găsi rĕulŭ mărieĭ, precum se întêmplă la mulţĭ, dér nicĭ-de cum. Cu câtŭ ea se arĕtase la începutŭ tristă, preocupată de nisce gôndirĭ, în urmă cu tótă balansarea bastimentuluĭ, şi trosnitureĭ ce se auḑia din când în când lovinduse de valurĭ, fuse neturburată şi comodă ca şi cum se afla acasă.

Trecu nóptea, şi bastimentulŭ continuŭ navigase cu obicinuita luĭ regulă pe unŭ timpŭ calmŭ. Sórele rĕsări a duoa-ḑĭ într'unŭ orizontu înflăcăratŭ care înfăçişa marea şi ceriulŭ ca unŭ oceanŭ aprinsŭ. Spectaclu era pré măreţŭ, pré încântatorŭ, şi d'aceia copila a trebuitŭ să se scóle când vocea bunuluĭ amicŭ o chiămă. Numaĭ unŭ frate ar' fi fost aşa de bunŭ şi cu atâta îngrijire pentru dênsa. Elŭ, ce e dreptŭ se purtase atuncĭ maĭ bine decâtŭ unŭ frate. Cât, sêrmana fiinţă! în amăgirea eĭ se creḑu fericită!.. Nu scia ênsă ce esŧe!..

(*) Acolo sûntŭ uĭ mulţime de şerpĭ pentru care i s'a dat insuleĭ acéstă numire. Reptilele acestea ênsă sûntŭ maĭ bunĭ, maĭ blânḑĭ ca unĭĭ ómeni, cŏcĭ nu facŭ nimuluĭ nicĭ unŭ rĕŭ..

www.dacoromanica.ro

Timpulŭ acesta liniștitŭ și frumusețea spectacolului mării bucura fórte multŭ persónele strêuse pe bordŭ, dér unŭ matrosŭ dise: „timpulŭ are să se schimbe; numaĭ de „ar' veni vijelia dupe ce vomŭ fi în Bosforŭ.“

Către diua diumĕtate începu să se zăriască, către țermĭ la drépta, Varna. Varna fortificată și ocolită de stâncĭ ce o face neînvinsă, avênd în portu-ĭ uă sumă de bastimente și uă parte a floteĭ turce. Maĭ ântêĭ s'a vĕdutŭ forturile pe înălțimĭ, turnurĭ, minarele, orașulŭi. Despre acéstă cetate istoria ne arétă multe; și maĭ cu osebire că Amurat II învinse sub murĭi seĭ pe Ladislas V regele Ungarieĭ la 1444, și îlŭ ucise cu chiarŭ mâna sa pedepsindulŭ pentru că a fost spergiurŭ.

Să trecemŭ înainte de Varna, tot spre miadă-di, în acelŭ chaosŭ agitatŭ al mării, în care bastimentulŭ plutesce ca uă planetă în cursulŭ eĭ, și ne-vĕdêndŭ ochiuluĭ călĕtoruluĭ alt-ceva decât apă și ceriulŭ. Înlăuntru bastimentuluĭ se petrece tot cele din diua cee-laltă.

Copila privia cu ochiĭ încântătorĭ pe omul eĭ, pe protectorulŭ eĭ, în acelŭ deșertŭ chaosŭ în care dênsa fără clŭ ar' fi fost perdută, și nu înceta de a 'lŭ numi: scumpulŭ eĭ! și dênsulŭ îĭ rĕspundea tot cu acéstă vorbă: scumpa mea!..

A treia di se însemnă de departe vederilorŭ Capulŭ Emineĭ. Încongiurându acestŭ capŭ care închiăie lanțulŭ Balcanilorŭ, se opri, vaporulŭ, în golfulŭ Burgas (Pyrgos) în al căruia fundŭ se dice că se găsesce tîrgulŭ cu acestŭ nume. Maĭ 'nainte pre uă stâncă se ivesce ca din sênulŭ apelorŭ uă monastire St. Anastasia. Țermiĭ Mării-Negre formând unŭ semicercŭ, cu munțiĭ și cu orașele

www.dacoromanica.ro

eĭ, aĭ Bulgariĭ şi Rumeliĭ, se întindŭ măreţĭ şi încântătorĭ pênă se ajunge la gîtulŭ pe care intră spre a fi duşĭ pênă la Constantinopole, Bosforulŭ.

A patra ḑi se însemnă de departe vederilorŭ munţiĭ pe cari este situatŭ Constantinopolu: cetate grandiósă, renumită pentru frumuseţea şi posiţiunea sa paradiasială, căruia i se ḑice: Cetatea-cetăţilorŭ!..

Cu cât se apropie cine-va spre acéstă parte, marea se îngnstiază şi ţermiĭ a duoĕ continente începŭ a nu fi depărtaţĭ. Aci la capĕtulŭ strêmtóreĭ se află duoĕ faruri ce luminează călĕtorilorŭ; unulŭ pe ţermulŭ Europeĭ, şi altulŭ pe ţermulŭ Asieĭ. Celŭ d'ântêĭ se numesce: Rumelifanar (fanarachi) celălaltŭ: Anatol-fanar, unde este capul: Cumburnu. Malurile de granitŭ pe cari sûntŭ situate cetăţile din Asia, dispută în magnificenţă cu ceĭ aĭ Europeĭ, acoperiţĭ fiind de orăşele de plăceri, cu dumbravĭ, grădinĭ, vile, chioschiurĭ, palate şi uă mulţime de monumente...

Unŭ accidentŭ vine. Când eraŭ călĕtoriĭ nostri să intre în Bosforŭ, se stârni uă vijelie ca cum ar' fi eşitŭ de-uă-dată din fundulŭ apelorŭ. Marea care pênă aci se arĕta verde şi lucie, se turbură şi se înnegrĭ rĕdicândŭ valurĭ cât nisce munţĭ. Bastimentulŭ trosnia sub grămădirea apelorŭ cari începuseră să se înfurie şi să trécă cu marĭ talasurĭ pe d'asupra luĭ. Uă sguduire puternică şi mugirĭ înfiorătóre se auḑiră din tóte părţile cari făcură pe călĕtorĭ a se închide prin cabine, şi numaĭ marinariĭ, acestĭ ostaşĭ în luptă tot-d'auna cu elementele, se aflaŭ pe copertă, împreună cu căpitanulŭ ce le comanda cu uă fluerită dĕtoriile lorŭ. Înlăuntru tóte se cletinaŭ, tóte e-

www.dacoromanica.ro

rău sguduite și răsturnate. Câți-va pasageri, și mai ales dintre femei îi găsise grĕța mării; ei geméu și vomau în nisce lavoare cari sûntu destinate pentru acésta. Unii bărbați staŭ cu capulŭ între mâini ca cum îi dorea capulŭ, alții îngenuchiaŭ, femeile se închinaŭ, și fie-care era cum se găsia sub impresiunea acestorŭ momente de grózā pentru omenire.

— Rógă-te! fă semnulŭ crucei! ḑise tînera fiică aceluia care, vĕḑênd că ea se închina și chiăma în ajutorŭ numele Maicei-Domnului, se depărtă de lângă dênsa și o lăsă singură în acéstă ocupațiune fără a 'i ḑice nimicŭ. Ea ênsă și acum, astă tîněră fată, fusese scutită de rĕulŭ de mare. Nisce călĕtori englesi, destupaseră în acelŭ timpŭ butilii cu cognac, și le ducea la gură fără să ție socotélă de cât béŭ. Ar' dice cine-va că tempesta în mare, pentru unŭ bietŭ bastimentŭ surprinsŭ de uă-dată fără să pótĕ să 'și asigure intrarea în vre unŭ portŭ, e finitulŭ lumei pentru dênsulŭ și călĕtorii cari îi duce.

Astă-dată tempesta, ce o prevĕḑuse matrosulŭ, chiarŭ de la rĕsăritulŭ sóreluĭ din ḑiua cee-laltă, era violentă, amenințătóre, și abia încetă dupe ḑece ore. Bastimentulŭ, surprinsŭ tocmai când era să intre în strêmtórea de Constantinopole, fu datŭ înapoi multe miluri; și, ce mai facŭ și ce se petrecu, tocmai a treia-ḑi putu să vie cum dete Bunulŭ Dumneḑeŭ, să atingĕ țermii de la Galata.

Constantinopole încântă și uimesce privirea avêndŭ uă fórte mare întindere, situatŭ pe șépte dealuri; ast-felŭ că, palatele, cascle, casarmele, fortificațiunile, mai alesŭ cele despre mare, monumentele luĭ, capii, insulele cele florinde, grădinile de prin gregiuru-i pururea verḑi, și unŭ

www.dacoromanica.ro

milion de frumuseţĭ sûntŭ vĕḑute de uă-dată la intrarea prin Bosforŭ. În portŭ sûntŭ bastimente marĭ, fregate şi bricurĭ de resbelŭ, nave de comerciŭ a le maĭ multorŭ naţiunĭ, cari formézĕ pădurĭ de catarte cu pavilónele, cordagiurile şi pânzele, ce sûntŭ înşiruite p'în tóte părţile pe lângă ţermĭ, la Scutari, Galata, Cornu-de-aurŭ etc. şi uă mulţime de vapóre şi vaporaşe cari se încrucişază în acéstă mare, precum şi nenumĕrate caice şi bateluri, făcêndŭ serviciulŭ comerciuluĭ şi populaţiuneĭ fórte numeróse aci... La debarcadare se ameţesce omul vĕḑêndŭ acea activitate rĕspândită în tot loculŭ, strigătulŭ caicciilorŭ vorbindŭ tóte limbile şi înfăţişândŭ fel-de-felŭ de costume, cari vin să trécă la Galata, saŭ la Pera pasageriĭ, bagage şi mărfurĭ de prin tóte navele şi vapórele cari sosescŭ şi staţionează acolo din tóte părţile lumeĭ. În mişcarea acea dinlăuntru bastimentuluĭ, cu sgomotulŭ şi fluerulŭ machineĭ, în îmbulziala ómenilorŭ, strigarea matrosilorŭ ş'a caicciilorŭ pentru ceĭ cari vin cu grămada a se scoborî prin bateluri, veni şi rôndulŭ aceleĭ grupe ce o descriserămŭ de la începutŭ, a se da josŭ din bastimentulŭ ḑisŭ. Copila, tremurândŭ şi perdută în acestŭ chaosŭ cum arĕtarămŭ, în acea lume cu totulŭ străină pentru dênsa, ţinea de braţu pe omul eĭ şi ochiĭ ĭĭ avea plinĭ cu lacrime aţintiţĭ în ochiĭ luĭ. — Aşa e că mĕ iaĭ de legitimă soţia dumitale?.. Te rogŭ să 'mĭ daĭ adresa, că să scriŭ părinţilorŭ să 'mĭ dea ertare şi bine-cuvîntare; prin acesta eĭ să scie unde mĕ găsescŭ şi că sûntŭ fericită?.. — Negreşitŭ!.. rĕspunde acela preocupatŭ căutândŭ cu ochiĭ la Galata, şi trecêndu-ĭ prin minte vre unŭ drago-

www.dacoromanica.ro

manŭ de care piața și stradele sûntŭ pline în aéstă mare și renumită cetate.

Infortunata fugitivă, sări de pe nisce scări animate pe bordŭ în batelŭ, cu acelŭ personagiŭ; și atunci vĕḑu și pe acele duoĕ ființi scóse ca dintr' unŭ arestŭ, cu bagage și lucruri, pentru a trece la țermŭ ce era la uă mică distanță. La marginea Galatei, așteptaŭ ómeni, rudele celorŭ sosiți, comercianți turci și creștini, — jidani cari așteptaŭ tacsiduri de femei amăgite aduse cu vaporulŭ de prin România, despre al cărora preț dispută ei la țermŭ acolo și se ciorovăescŭ ore întregi, făcêndu-le de vînḑare ca pe nisce obiecte... Soldații polițiii țin ordinea. Hamali și catîrari alergŭ pentru a transporta persóne și bagage la osterii, hoteluri, saŭ pe la case de particulari... Galata înfăçișază comerciulŭ, piața astei renumite cetăți, și d'aceia în tot timpulŭ e lume multă și uă nemărginită mișcare pe strade, în portŭ și prin magasine. Mărfurile se tragŭ, se descarcă la vamă care e în dreptulŭ Galatei.

Vorbimŭ de uă cam-dată despre Galata unde întêi puse piciorulŭ pe uscatŭ fiica acésta.

Ș'aci, precum în alte orașe turcesci, sûntŭ case cu mai multe etage, cu privdórele eșite în afară, ênsă construite din lemne, cu forma și dupe gustulŭ orientalŭ cam micuțe, cu tavanele josŭ, și cam îndesuială pentru mulțimea lŏcuitorilorŭ ce șeḑŭ în ele. P'între aceste case, în façia stradei, se găsescŭ magasini și diferite dughenițe. Stradele costișate cari suĭ și te scoborĭ, de a merge de la unŭ cartierŭ la altulŭ, sûntŭ tot așa de neregulate și rĕŭ pavate, încât pe la unele locuri cele de la Rusciucŭ nu potŭ fi de tot umilite pe lângă aceste d'aicĭ. Nu voiaŭ

www.dacoromanica.ro

ḑice tot ast-felŭ despre pietele cari conţin monumente istorice şi capurĭ de operă a le arteĭ bisantine, geamiile cele marĭ cu cupolile şi împregiurimile lorŭ ca nisce casarme, şi biserică ca St. Sofia, prefăcută în geamie, palatele seraiurile Gran-siniorulŭi, grădinile pururea verḑiĭ, dumbrăvile de cipri la chimitire, precum şi vederea spre Bosforŭ, saŭ spre Cornu-de-aurŭ. Cât pentru acestea avemŭ uă mare şi venerabile admiraţiune, pentru care vomŭ reserva maĭ în urmă unŭ capitŭ.

În cele-lalte cartiere fórte lungĭ şi cu stradele încurcate locuescŭ Turcii, la Fanar Grecii, Armenĭ, la Balata Evreĭ ispanioliĭ, şi la Pera consoli şi maĭ mult Europeĭ; în Haschioĭ jidovimea cea perdută; cine maĭ cunósce numĕrulŭ lorŭ!.. Să nu uitămŭ pe lângă acestea şi că, în acestŭ timpŭ (876) imperiulŭ otoman dupe schimbările ce se petresuse în întru de atâţĭ Sultanĭ, resbelulŭ cu Munte-negreniĭ, Sêrbiĭ aşteptându-se şi la unŭ noŭ resbelŭ maĭ mare, făcuse concentrărĭ în tóte părţile provinciilorŭ şi în capitală de nenumĕrate trupe regulate şi neregulate, al cărora centru şi basă de operaţiune li se destina de acolo. Aşa că dupe ce casarmele şi posturile din Stambul eraŭ pline, apoĭ cele afară din oraşŭ, precum la Daud-Paşa şi Ramid-Ciftelic, casarme ca nisce citadele, edificiurĭ măreţe pe înălţimĭ muntóse, afară de linia fortificaţiunilorŭ muruluĭ cetăţiĭ, şi ospitalulŭ militarŭ, numaĭ avĕŭ locŭ; că şi pre piéţe şi în strade eraŭ tăbărîte glótele de oştirĭ. Decĭ, stradele şi foburgurile cele maĭ depărtate geméŭ de mulţimea acestora aduşĭ de prin fundurile Asieĭ şi Africeĭ. Pre lângă splendórea, grandositatea şi încântătórea privire a monumentelorŭ cum dise-

www.dacoromanica.ro

rămŭ, vĕdute în marginile și în centru cetățiĭ, apoĭ acea pregătire și concentrăriĭ de armate dădea Constantinopolelui unŭ aspectŭ sĕlbatecŭ și înfiorătorŭ, ce îngrijia pré mult pe lŏcuitoriĭ, pe ceĭ nouĭ veniți, și chiar pe comercianți...

Pasageriĭ fiind eșiți pe uscatŭ, în dreptulŭ Topchaneleĭ cu acele edificiurĭ și casarme marĭ, nu departe de seraiurĭ, era tocmaĭ la timpulŭ când imamiĭ cântaŭ pe minarele lauda, ca și în mediulŭ nopții, către cele patru părți a le lumeĭ; și dervișiĭ întorn uă-dată în septĕmână în-întrulŭ techeelorŭ valsul lorŭ într'unŭ călcâiŭ, care, dupre credința lorŭ, însemnează rotirea stelelorŭ... La acelŭ momentŭ, maĭ toțĭ musulmaniĭ se spală pe față și la piciòre; și 'șĭ facŭ ruga lorŭ citindŭ namazu prin case și orĭ unde se găsescŭ, îngenuchiându pe unŭ covoraș, saŭ pe vestmîntulŭ lorŭ cel așternutŭ pe pămêntŭ.

Dĕr să venimŭ la copilă, a căriia mirare era estremă vĕdêndŭ acelŭ amalgamŭ de costume; nisce fisoinomiĭ ciudate, femeĭ în iasmacurĭ cu feregele și cu obrasulŭ învĕlitŭ, ofițeriĭ turcĭ în uniformă alăturĭ cu vre unŭ efendi, ciorbagiĭ, soldațiĭ nizamĭ, başibuzucĭ și Cerchesiĭ cu căciulă de blană pe capŭ, cu patrónele la peptŭ ca duoĕ naiurĭ și cu vestminte lungĭ, Persianiĭ cu căciulĭ înalte și cu bărbile negre corbŭ, Arapi, Turcomanĭ și seisi ect. Apoĭ aci, pe lângă Europeĭ : Francesĭ, Englesĭ, Nemți, Croați și Americanĭ, cari pre lângă costumulŭ obicinuitŭ al lorŭ adaogă și câte ceva din celŭ orientalŭ, se vĕdŭ numaĭ fesurĭ și cealmale, turcime, contrastulŭ trecutuluĭ cu moda actualĕ. Și între hamaliĭ cari ceĭ maĭ mulți sûntŭ Bosnegĭ, Turcĭ, Armenĭ și Bulgarĭ, dragomaniĭ nu lipse-

www.dacoromanica.ro

scŭ uă mulţime ce se oferă la serviciul tutulorŭ cari le plătesce. Uă mulţime de catîrĭ acolo şi asinĭ încărcaţĭ cu poverĭ însemnate, pênă şi cu scândurărie şi cherestea de construcţiunĭ, te póte pré bine lovi de nu veĭ lua séma. Apoĭ maĭ e şi nenumĕraţĭ purtătorĭ de nisce scaune acoperite, brancarde, în cari se pun şi se preumbla ceĭ cari nu pot merge pe josŭ, caĭ de închiriatŭ şi altele. Comercianţiĭ Armenĭ, Turcĭ, Grecĭ, Chefalonitĭ cari staŭ serioşĭ dinaintea magasinelorŭ şi dughenilorŭ de tot felulu de mărfurĭ şi de legumĭ, ceĭ-ce mereŭ strigă: buono! e eftino!.. asemenĭ şi salipgiĭ, paceagiĭ, pilafgiĭ cari umblă pe strade cu tingirĭ şi tablale; vĕdĕndŭ şi atătea strade necurăţite, strêmte şi încurcate, cu casele de lemne şi cu câinĭ mulţĭ tologiţĭ în tóte părţile; — şi câte uă-dată de la ferestrele acelorŭ case arĕtându-se, între perdele, câte unŭ capŭ de femeie cu sprâncenile făcute, cu faţia sulemenită şi cu unghiile cănite dupe moda locale... eată cam ce e de a te surprinde de uă-camdată în Galata precum şi în tot Constantinopolu... Apoĭ acea mulţime de óste, cea maĭ mare parte ómenĭ rĕŭ îmbrăcaţĭ, rĕŭ încălţaţĭ destinaţĭ de a combate pe inamicŭ la Dunăre, şi maĭ ales în timpŭ de uă grea iarnă, se vede în tóte acestea, adevĕratŭ obiceiurĭ din orientŭ înapoiate cu secoliĭ disputându la unŭ locŭ cu progresulŭ modernŭ. Şi cu tóte acestea aicĭ e cetatea în care se încrucisază interesele tutulorŭ Puterilorŭ, ale lumeĭ întregĭ!..

Tînĕra copilă se ameţi vĕdêndŭ tóte acestea, ţinută şi purtată în unulŭ din acele brancarde, şi mergêndŭ p'alăturĭ dragomanulŭ celŭ cu unŭ fesŭ lăsatŭ pre ceafă şi cu barba rŏtunjlită, care vorbesce multe limbĭ, pênă şi românesce, pentru că elŭ a fost óre-când la Galaţĭ. A-

www.dacoromanica.ro

cestuia îĭ recomandase domnișorulŭ pe care 'lŭ descriserămŭ, de a 'ĭ duce marfa acasă, femeile cu bagagele lorŭ punêndu-le a se urca în aceste fiacre purtate pe braçe de către hamalĭ, și înaintândŭ de la portu, suindŭ și scoborândŭ în acele strade de la Galata... Unŭ hamalŭ bĕtrânŭ cu piciórele nude în nisce iminei, legatŭ la capŭ cu uă legătură galbenă peste fesulŭ roșu, cu ismenele albe ca nisce șalvarĭ scurțĭ, cu unŭ minteanŭ de pânză vătuită și cu ilicŭ pe d'asupra găitănitŭ, omŭ înaintatŭ în etate, cu uă barbă rotundă albă, purtândŭ în spinare bagage grele, privia pa aceste înfortunate, și maĭ alesŭ cum mergea fiind în dreptulŭ uneĭ din aceste fete, cea roșcată la façiă, care se părea nepăsătóre despre sórtea eĭ; elŭ cu façiă întristată dise în sine: „Dumneḑeŭ să aibă mila de aceste nenorocite!.. Acesta era Velicu, unŭ Bulgarŭ rĕmasŭ p'în Constantinopole din copilărie, și care din părinții lui fiind dintr'uă comună de pre lângă Dunăre spre Vidin, simpatisă pentru acestea, al cărora portŭ îĭ amintia învecinarea spre hotarele locului nascerii sale.

Juna fiică Susana, simți fără voia eĭ că 'ĭ pică uă lacrimă din ochiĭ; ênsă ea se resignă sórteĭ cum va voi cu dênsa... Ea repetă aceluia, domnișoruluĭ cu care a venit, êncă de la portŭ, că doresce de a scri la părinți eĭ. — Bine, bine!.. îĭ rĕspunse elŭ suriḑêndŭ, astuĭ angelŭ ce perduse aripile și 'ĭ rĕmânea numaĭ grațiĭ și frumoșiĭ ochĭ de a se inunda în lacrime. Acela recomandă ș'acestŭ lucru dragomanuluĭ, de a scri și a pune adresa luĭ, pentru casŭ de priimirea rĕspunsuluĭ din România.

În Galata este uă stradă dosnică și nu atât de curată, care se numesce: Saduchei. Acéstă caravană de femeĭ

www.dacoromanica.ro

aduse în scaune portative şi cu catîrĭ ce cară bagagele, se opri la una din acele case cu duoĕ etage, construită din lemne şi scânduri, boită, façiuită pe din afară, cu perdele roşiĭ şi cu uă sumă de femeĭ tinere cari priviaŭ la ferestre. De desubtulŭ acesteĭ case era uă cafeneluţă puturósă, înegrită de fumŭ, şi din care, prin uă mică scară, comunica cu partea de susŭ. Maĭ avea alăturĭ, cam în strêmtóre şi p'în mare necurăţenie, uă uşă în locŭ de pórtă, pe unde visitatoriĭ putéŭ intra şi eşi. Uă femeie mică dér grósă, avêndŭ nisce ochĭ umflaţĭ marĭ, cu unŭ zîmbetŭ linguşitorŭ pe buse, ce era stŏpâna asteĭ case, eşi de priimi pe nouile venite. Se urcă cu dênsele pe uă scară îngustă la al duoilea etagiu. Acolo eraŭ camere mobilate dupĕ maniera orientalĕ, vre uă duoĕ salonaşe, şi unŭ bărbatŭ, ca unŭ Cavazŭ cu fisionomia de eunucŭ, păzindŭ la uşa intrăriĭ. Ḍiua şi nóptea acéstă casă nu era închisă. Déca în acelŭ anŭ, pênă a nu se începe resbelulŭ, diplomaţia europeană care ş'avusese ochiĭ cu totulŭ aţintiţĭ asupra acesteĭ cetăţĭ, şi care trimise plenipotenţiarĭ d'a se într'uni ca să se reguleze afacerile să nu fie marele conflictŭ, făcu să fie în Constantinopole maĭ mulţĭ străinĭ, împiegaţiĭ şi ceĭ din suita plenipotenţiarilorŭ, pe lângă suma aceia de oştire ce se concentrase, cu atâtŭ maĭ mult casa acésta era frecuentată de străinĭ, de ofiçerĭ, şi pênă şi de Grecĭ, ceĭ cu fesulŭ culcatŭ pe uă parte ca căciula frigiană.

Copila susŭ ḑisă şi celelalte duoĕ fete fură priimite de acea femeiă scurtă îmbrăţişîndu-le şi sărutându-le pe façiă. Susana fu dusă într'uă caméră separată cu sofale, tanturĭ, cu aşternutŭ, cu peschire, cu tavă pe mésă, pe care

www.dacoromanica.ro

erau depuse serbeturĭ, bucheturĭ, ape de florĭ, miróse, apă de bĕutŭ şi tot ce servă la toaleta femeieĭ, care cameră i se destinase eĭ. Dênsa credu de uă cam-dată că astă damă e vre uă rudenie, saŭ sora peţitoruluĭ eĭ, şi fetele celelalte servitóre. Decĭ s'aştepţa să fie recomandată şi a fi ţinută în consideraţiunea uneĭ rudeniĭ de aprópe. Ea aşteptă ca mirele eĭ să vie să 'şĭ facĕ détoria, să o presinte pe dênsa, saŭ tótă acéstă lume a fi eĭ presintată. Ênsă elŭ fu cât se arĕtă unŭ minutŭ, fără a ḑice vre uă vorbă, şi apoĭ numaĭ îlŭ vĕḑu...

Câştigurile cele marĭ, sciţĭ, pe cine n'a atrasŭ către Dunăre cu ocasiunea resbeluluĭ ruso-turcŭ? S'ar fi putută ca unŭ membru din soçietatea monedeĭ să nu fie de la început acolo?

Tot ce putemŭ afirma e că, în August 877 era la Zimnicea, uumitulŭ personagiŭ, şi cu acea femeiĕ însemnată care a fost voit să trécă Dunărea.

XX

UMILITĂ CA UNŬ CULPABILŬ CARE SE PENITENŢIAZĂ

Uă capitală da atâţĭ străinĭ frecuentată, recunoscută de magnificenţă şi climă frumósă ca a Constantinopoleluĭ, cine póte să 'ĭ afle şi să pĕtrunḑĕ îndestulŭ, ca şi întregile ce se ţesŭ înlăuntru-ĭ, pĕcatele şi viciile în care se tăvălesce?..

Să continuămŭ ênsă a descri cele petrecute infortuna-

www.dacoromanica.ro

teĭ copile de când ea a intrat într'uă casă străină, necunoscută eĭ, în ţéră străină.

Ce póte să fie? ḑise ea în sine de cum a ajunsŭ. În casa asta se simte unŭ aerŭ infectatŭ; s'audŭ vorbe deşănţate, şi adesa orĭ unŭ rîsŭ batjocuritorŭ se cunósce pe busele astorŭ femeĭ cari de diferite naţionalităţĭ se găsescŭ aci?.. Vĕḑêndŭ numaĭ că ele petrecŭ uă viaţă trândavă şi că în tóte mişcările lorŭ sûntŭ fără pudóre, făcea pe biata inocentă a i se roşi obrasiĭ şi a 'şĭ lăsa ochiĭ în josŭ când le întêlnia.

Juna fiică fusese priimită acolo, i se dedese uă cameră pe séma sa; stŏpâna o trata curat ca pe unŭ óspe la hotelŭ. Diminéţa, la prânsŭ şi séra o servia cu uă mésă cu feluriĭ de mâncăriĭ aduse pe sinie, peste ḑi avea fructe şi cafea; ḑiua, nóptea ea avea libertate să facĕ ce ar' voi, a se culca în salonaşŭ pe uă sofa móle, saŭ să priviască de la ferestre în stradă cum trecŭ cerşitoriĭ, saŭ vînḑĕtoriĭ de rachatŭ, rivani şi corăbiele.

Une-orĭ o făcea ca să se retragĕ în camera eĭ vĕḑêndŭ că intra câte unŭ bărbatŭ, saŭ şi maĭ mulţĭ, cari eraŭ întêmpinaţĭ de acele femeĭ, — câte unele eşind cu sênulŭ desfăcutŭ şi aprópe nude, dinaintea lorŭ... Când ea era singură, nisce cugetăriĭ negre şi mustrarea de cugetŭ nu o slăbia. Cu tóte acestea adâncŭ cunoscu că ea era acolo depărtată de ochiĭ şi inima căldurósă a părinţilorŭ şi de mama sa bĕtrână care o iubise şi o îngrijise ca pe fiiea eĭ. Ce póte să fie? şi ce va resulta din astă viaţă trândavă şi deşănţată ce o vedea la atâtea tinere femeĭ perdute cari se găsescŭ acolo cu cari era să trăiască împreună? De sigur că ele rîḑéŭ de virtute, modestie şi

www.dacoromanica.ro

pudóre! Nicĭ una ênsă din aceste bacante inmorale, ca cum erau vorbite între ele, nu venia să ĭ spună ce sórtĕ o aștéptă, și nicĭ stŏpâna acea scurtă și cu ochiĭ ca de șopîrlă nu ĭ ḑisese nimica maĭ multe ḑile, în intenţiune ca să o deprindĕ cu încetu în astă viaţă desmoralisată. Ea petrecu vre-uă patru cincĭ ḑile în astă stare monotonă; și cu tóte astea, lipsită fiind de orĭ-ce esperiență, nu scia êncă bine unde este. În nopţile maĭ din urmă ea a audit pasiĭ aceleĭ stŏpâne care a venit de a încercat clanţade la ușa eĭ și s'are tras înapoĭ găsindŭ ușa închisă cu zăvorulŭ. Adesea orĭ se făcea larmă în salonŭ de femeĭ și bărbaţĭ; alte-orĭ danţaŭ pe ḑiumĕtate despoiate într'uă orgie desfrênată, apoĭ se repeta rîsurĭ cu hohote, și în urmă nisce gemete înfundate se audiaŭ din camerile alăturate, produse din beţia fără marginĭ și nesimţire...

— Unde sûntŭ eŭ? ḑicea în sine juna fiică deșteptându-se nóptea din somnŭ când o găsia maĭ tare mustrarea înfricoșătoruluĭ tribunalŭ alŭ consciinţeĭ!.. După șése ḑile de uă ast-felŭ de viaţă, veni diminéţa stŏpâna, și o întrebă, maĭ întêiŭ cu obicinuitulŭ eĭ surisŭ, cum aĭ dormit?..—He!.. cam așa!.. rĕspunse juna fiică, care avea ochiĭ roșiĭ pentru-că tótă nóptea plânsese și într'una blestemase pe acea nelegiuită femeie care o amăgise să plece din casa părinţilorŭ eĭ.— Dér dumnéta cu ce orânduială eștĭ venită?.. adăogă cam de uă-dată stŏpâna, care scia binișorŭ românesce, pentru că era de origină de la Herţa. —Pe mine, să feréscă Dumneḑeŭ pe orĭ-ce omŭ de chipul cum am venit!.. m'aŭ amăgitŭ că mĕ ia de soție bărbatulŭ care m'a adus, și care acum!..

www.dacoromanica.ro

— Cine?.. întrebă cu seriositate femeia.

— Omulŭ acela care m'a luat de la Galaţi, rĕspunse fiică. —Cine?.. Orĭ vreĭ să ḑicĭ de bărbatulŭ meŭ?.. Elŭ e bărbatul meŭ copilă dragă!.. Dumnéta, ce-felŭ? aĭ venit de la Moldova cu cheltuială, te a îmbrăcatŭ; uite rochia din cufărŭ, şalulŭ care îlŭ porţĭ, inelul din degitŭ, tóte acestea costă parale. Cum vreĭ să cheltuiască alţiĭ pentru D-ta?.. Haida de! n'am creḑut să fiĭ aşa de uşurică la minte!!.—Sûntŭ vinovată, recunoscŭ, am greşit!.. Elŭ m'a înşelat, dómnă; elŭ mi a ḑis că mĕ ia de soţia luĭ legitimă, şi aceste lucrurĭ mi le a dat ca nisce darurĭ din partea sa.—Dumnéta, să fiĭ amăgită la vêrsta care o aĭ?.. Dumnéta? cine scie aĭ duoĕ-ḑecĭ de anĭ?., Ḑi maĭ bine, adăogă stŏpâna cu ironie, că 'ţĭ a plăcut să fiĭ aşa!..—Oh! Dómne Iisuse Christóse!.. Părinte! mamă!!. ertaţi fiicelĭ vóstre greşiala neascultării care a făcut!.. adăoga fiica începêndŭ ast-felŭ să plângĕ dinaintea astelĭ femeĭ care o privia din ochĭ cu uă căutătură batjocuritóre şi plină de indiferenţă la plângerile eĭ.—Ce spuĭ d'al-de astea?.. ḑise femeia luândŭ unŭ aerŭ şi maĭ seriosŭ. Banĭ s'a cheltuit pênă aicĭ cu dumnéta pe drumŭ, şi se cheltuesce şi acum. Aĭ casă, mésă şi tot ce 'ţĭ trebue, cum vreĭ D-ta să cheltuimŭ noĭ pentru ca să te ţinemŭ? Te prefacĭ că nu înţelegĭ pentru ce aĭ venit!?. haĭ!? Erĭ şi alaltă-erĭ am cercat la uşa dumitale, şi era tare închisă pe dinlăuntru!.. Nesocotito! orĭ creḑĭ că noĭ sûntemŭ nisce proştĭ ca să ne învêrtescĭ cum vreĭ pe degite?..—Să vie aicĭ elŭ, să spunĕ elŭ în frica luĭ Dumneḑeŭ ce mi a promis, ce chipurĭ a întrebuinţatŭ şi prin ce miḑlocire a uneĭ femeĭ m'a adus de la Ismailŭ... să sciĭ cum m'aŭ amăgitŭ pênă

www.dacoromanica.ro

când am ajunsŭ aicĭ!..—Aicea eŭ sûntŭ stŏpână, adăogă femeia cu unŭ aerŭ impunĕtorŭ, bărbatulŭ meŭ umblă dupĕ negustorie, elŭ s'a dus...—Vaĭ! Dumneḑeule drepte! unde mĕ găsescŭ eŭ! esclamă earăşĭ copila în desperarea eĭ, auḑind vorbele ce i se ḑicea, pe când cele-lalte fiice fără pudóre ascultaŭ la uşă şi începuseră să rîdĕ cu hohote.

— Să tăcemŭ acum şi să ne împăcămŭ... Ia să ne înţelegemŭ cu frumosul, adăogă femeia de uă asemenea meserie, să vedemŭ isvodulŭ de socotélă a dumitale. Eată aci, cu totu ce s'a cheltuit pênă acum pentru dumnéta, se adună suma de treĭ-ḑecĭ lire otomanicescĭ, osebit de îmbrăcămintea şi alte cheltuelĭ... Ca să te plătescĭ, caută să veḑĭ ce facŭ fetele cari le amŭ aicĭ; ear déca te veĭ împotrivi, atuncĭ numĕră banĭĭ toţĭ ce s'aŭ cheltuitŭ, dă îndărĕtŭ sculele şi hainele, şi te du unde poftescĭ, că nu te ţin cu sila.—Pré bine, tóte le daŭ!.. Cel puţin lasămĭ timpŭ să scriŭ acasă părinţilorŭ meĭ; eĭ vorŭ face ce vorŭ putea ca să plătiască şi să mĕ scape!..—Părinţiĭ dumitale aŭ aflat unde estĭ că li s'a scrisŭ îndată cum aĭ venit. Scrie-le eară déca voiescĭ!... Şi stŏpâna eşi din camera asteĭ fiice fiind aprinsă la faţiă de mânie pentru încăpăţînarea, cum ḑicea dênsa, asteĭ dobitóce fiinţĭ.

A duoa-ḑi veni ear stŏpâna caseĭ, cu unŭ aerŭ prefăcutŭ de bonomiă, şi ḑise nefericiteĭ acestia: — Déca nu vreĭ să şeḑĭ la mine, ţi am găsit unŭ miḑlocŭ că să eşĭ; unŭ domnŭ Englesŭ va numĕra banĭĭ pentru D-ta, şi pentru acésta o să 'lŭ servescĭ şése lunĭ.—Este tată de familie elŭ? are femeie şi copiĭ..? bucurosŭ voiŭ servi în casa luĭ ca uă servitóre; alt-felŭ, ferésca-mĕ Dumneḑeŭ! nu!..—Eştĭ pré încăpăţînată şi capriţiósă! adăogă femeia.

www.dacoromanica.ro

Şi apoĭ să 'ţĭ aducĭ aminte că cu cât va trece timpulŭ, cheltuiala merge şi socotéla se adaogă. — Voiŭ muri dér de fóme!.. Te rogŭ să nu 'mĭ maĭ aducĭ de mâncare, ḑise juna fiică plângêndŭ. — Îmblânḑesce-te şi te liuiŝtesce!.. ḑise femeia arĕtândŭ earăşi dinţiĭ în felŭ de surîsŭ, care apoĭ plecă.

— Óre numaĭ vĕḑuiŭ acele duoĕ fete cu care ne am dat josŭ în piadelă când intrarămŭ la portŭ? ḑise Susana rĕmânêndŭ singură. Déca aşĭ vedea vre una din ele, ca să pot vorbi măcar, pentru că nu cunoscŭ alt pe nimenĭ aicĭ!.. Ea stătu mult pe gônduriĭ, şi apoĭ eşi în salonaşŭ, nefiind atuncĭ nimenĭ dintre străinĭ.

Fetele acestea eraŭ, cum ḑiserămŭ, de diferite naţionalităţĭ şi de prin diferite ţĕrĭ aduse : nemţóice, maghiare, lesce, arabe şi române. Ele făcĕŭ adese orĭ chefŭ între dênsele precum şi când eraŭ bărbaţĭ; eşiaŭ când voiaŭ pe strade, învestite cu portulŭ europenŭ, saŭ grecescŭ; şi de multe orĭ ele stăteaŭ ca nisce trântore trântite p'acele sofale. Cel mult le era ocupaţiunea de a da cu cărţile. Şi, orĭ când trecea cine-va pe strade, ele săriaŭ cu tótele la ferestre cu nisce gesturĭ pré libere, saŭ făcêndŭ cu mâna besele... Ele aninaŭ unŭ panerașŭ cu uă sfóră de unŭ scripete, prin care cumpĕraŭ din stradă halviţă, corăbiele, halva, cataifŭ şi poricale, pe cari le rĕdica pe scripetŭ în susŭ pênă la ferestre.

Unŭ minutŭ Susana fiind singură, a auḑit în stradă plângerósa voce a unuĭ cerşetorŭ. Ea se duse să se uite pe ferestre. Vĕḑu pe uă mîrţógă de calŭ, slabŭ că i se vedea cóstele, avêndŭ în locŭ de şea unŭ scaunŭ de lemn în spinare, ca uă mescióră rŏtundă, pe care sta, cam pe

www.dacoromanica.ro

uă rênă, unŭ nefericitŭ bărbatŭ care nu se părea pré bĕtrânŭ, dĕr, pe lângă îmbrăcămintea luĭ trenţărósă, era galbenŭ la faţiă şi slabŭ ca unŭ mortŭ, ce demonstra că era pĕtrunsŭ şi ruinatŭ de bóle chronice, şi cu elŭ unŭ băieţelŭ cu unŭ fesŭ soiosŭ pe creştetŭ şi cu nisce poturĭ rupţĭ, ducênd de căpăstru jigărita mîrţógă cu cerşetorulŭ ḑisŭ. Acesta chiăma compătimirea ómenilorŭ la nefericirile luĭ, vorbindŭ şi cântândŭ în limba grécă, cu aceste vorbe: „Sûntŭ unŭ pĕcătosŭ puschĭ, care în copi„lăria mea m'am tăvălitŭ în desfrênare şi ticăloşiĭ. Uita„semŭ atuncĭ sfătuirea părinţilorŭ şi ómenilorŭ bunĭ; am „călcat în picióre, prin faptă scârbósă, sânta dragoste a „bisericeĭ şi am fost despreţuitŭ ranele Mêntuitorului „Iisusu care ş'a vĕrsat sângele pentru luminarea şi mân„tuirea nóstră! Am greşit şi mult am pĕcătuit!.. Erta„ţi-me, fraţilorŭ! şi mĕ ajutaţĭ în miserabila stare în care „mĕ găsescŭ!..„ Trecĕtoriĭ, auḑind acestea, fie-care ĭĭ întindea mâna, şi ferestrele se deschidéŭ de pe la case ca să 'ĭ arunce ce-va.

Copila sta cugetândŭ şi ascultândŭ vorbele astuĭ nefericitŭ fără a le înţelege.

Tocmaĭ intră pe uşă duoĕ din femeile caseĭ; una era uă grécă şi alta română, amêndnoĕ fusesără la Bazarcearşi şi tĕrguisĕră fel-de-felŭ de zariflcurĭ. Româna era cochetă şi voiósă, învestită a la franca, şi cu uă pĕlărie numaĭ florĭ pe capŭ. Pe acésta o cunoscu Susana; era una din acele duoĕ fete cu cari ea venise, acea roşcată la faţiă.—Ce facĭ draga mea? ĭĭ ḑicea aceia întrândŭ pe uşă.—Ascult pe unŭ cerşetorŭ, ênsă nu înţelegŭ vorbele luĭ, rĕspunse Susana mirându-se că vedea pe acésta, tot

www.dacoromanica.ro

de uă sórtĕ cu a sa, aşa de voiósă, rîḑêndŭ şi părêndu-se mulţiămită. Amênduoĕ aste femeĭ esplicară sensulŭ vorbelorŭ cerşetoruluĭ, cari auḑindu-le cea de maĭ susŭ, o făcu a se îngălbeni şi rĕmase ca mórtă...

— De unde estĭ dumnéta, Anco? întrebă pe aceia care avea pĕlăria numaĭ florĭ pe capŭ, că te am vĕḑut la Galaţi?..—Eŭ, rĕspunse fata care de cum a venit contractase obiceiurile caseĭ, sûntŭ tocmaĭ de la unŭ satŭ de lângă Nuoĕsuliţe, unde se hotăresce Bucovina Moldova cu Basarabia, earŭ vară-mea Angelina, care e tot aicĭ cu mine, este de la Cibota-roşie. — Cum aţĭ venit voĭ?.. — De la Iaşĭ, ne a luat cu vorbe că o să ne facemŭ fericite... Susana, auḑind lăsă ochiĭ în josŭ, şi îngână uă rugăciune care seměna că o face pentru sufletele cele perdute... Apoĭ tăcu, numaĭ întrebă, nu ḑise nimicŭ şi se retrase în camera sa.

— Dér nu sciĭ că eŭ o să mĕ mărit, adăogă Anca, am găsitŭ unŭ omŭ care mĕ cere? caută şi dumnéta de 'ţĭ găsesce!.. ĭĭ ḑise rîḑêndŭ fata, când aceia se depărta intrându în cameră.

Într'uă ḑi, —vineri, sĕrbătóre pentru Musulmanĭ, după înturnarea Sultanuluĭ de la moscheea Sofia-geamisi, şi când tótă lumea se potolise, fiind după amiaḑĭ, şi cetăţeniĭ pe la casele lorŭ, se petrecu unŭ evenimentŭ. De acéstă ḑi, veţĭ sci, că, în timpulŭ bariamuluĭ, Constantinopolu edificiurile şi minarelele sûntŭ splenditŭ iluminate, ómeniĭ prenouiţĭ la vestminte mergŭ în grădina seraiuluĭ să sărute poala îmbrăcămînteĭ Padişachuluĭ; petrecŭ măréţa sĕrbătóre cu musicĭ, spectacule şi tot felulŭ de representaţiunĭ, după cum e obiceiulŭ locale. Nu de mult trecuseră sĕrbătorile şi acum se urma ca tot-d'auna cele

www.dacoromanica.ro

din septĕmână. Ceĭ maĭ mulțĭ eraŭ pe la portŭ, la grădinĭ, saŭ cafenele unde se ascultă povestitorĭ de basne arabe, nisce gheboșĭ ce ședŭ cu piciórele încrucișate și narează; saŭ că hanâmele și cadînile facŭ chefurĭ, in marginea, măriĭ, unde sûntŭ cipri pururea verdĭ cu uă plăcută umbră, saŭ cu dănțuitórele cari danță cu chiocecurĭ și bătêndŭ din tobe cu clopoțeĭ. Acolo se bea într'una cafele, serbeturĭ, saŭ să mănânca pilafŭ, care 'lŭ vindŭ pe strade vêndĕtorĭĭ ceĭ cu tingirĭ și cu tablale pe capŭ. De uădată lumea fu turburată și spăimântată auḑind strigătele colulilorŭ pazinicĭ ce dă de scire că este unde-va focŭ, lovindŭ cu nisce bastóne de ferŭ prin care eĭ daŭ semnalulŭ acesta din distanță în distanță, din cartierŭ în cartierŭ. Musulmanĭĭ ceĭ cam indolenți, deprinșĭ cu aceste catastrofe întêmplate de multe orĭ, sûntŭ ceĭ maĭ puțin păsătorĭ când audŭ de acésta. Cel mult eĭ déca întrébă unde arde? Și tocmaĭ a duoa ḑi de se interesézĕ a sci, câte case s'aŭ arsŭ? și auḑindŭ că numaĭ câte-va sutimĭ, li se pare unŭ nimicŭ pentru unŭ orașŭ cu uă întindere așa de mare și maĭ mult cu case de lemne. Decĭ, alarma ajunse și pênă în strada Saduchei; dér focului nici fumulŭ nu se vedea. Incendiulŭ acesta era fórte departe. Susana, auḑind de incendiu, se spăimântă unŭ minutŭ aducêndu-șĭ aminte acea teribilă nópte în Ismailŭ când era să péră între flacărĭ. Acelŭ june ênsă, acelŭ bravŭ militarŭ veni să o scape numaĭ și numaĭ ca ea să tragĕ maĭ târḑiŭ uă amară infortună. Acelŭ tînĕrŭ și bravŭ românŭ unde este?.. cugeta dênsa, umilită și rușinată de posițiunea eĭ, și, când ea îșĭ maĭ aducea aminte ce a făcutŭ, nu se putea stŏpâni d'a nu plânge cu a-

www.dacoromanica.ro

marŭ. Eĭ îĭ rĕmânea uă speranţă, că, întinḑêndu-se incendiulŭ şi în acest foburgŭ, póte va scăpa cu vre unŭ chipŭ, saŭ va muri, una din duoĕ. Incendiulŭ era fórte departe; şi tóte mĕsurile poliţieĭ s'a fostŭ luat să apere cartierele cu palaturĭ însemnate cu mosclıee marĭ şi cartierulŭ Beşic-Taşi, unde e seraiul Dolma-bacce.

Pentru că acésta s'a petrecutŭ, ne facemŭ uă dĕtorie d'a o reproduce, ca lectorulŭ s'o scie, şi neesperimentatele fiinţi a avea dinaintea ochilorŭ uă lecţiune...

Nóptea se făcu uă orgie în casa numită a Aneteĭ celeĭ micĭ; (numele ce 'lŭ avea stŏpâna). În salonaşŭ, se puse uă mésă întinsă cu mâncărĭ, prăjiturĭ, poricale, bĕuturĭ, ponciurĭ, cafele şi zachariсale. Maĭ mulţi bărbaţi şi cu acele fete aprinse la faţiă, încongiuraŭ mésa mâncândŭ, bêndŭ şi negôndindu-se la infortunile din viaţă. Dintre bărbaţi eraŭ marinarĭ de pe la bastimente de curêndŭ sosite în portŭ. Vre uă duoĭ sta închişĭ prin camere, şi cari, când eşiaŭ, trecéŭ prin salonŭ. Aci se vorbi de nefericita ce sta ascunsă în camera eĭ tractând-o că e nebună. Ast-felŭ o numia ḑisele femeĭ. Angelina certă pe Anca care, perḑêndŭ mintea de bĕutură, ḑise vorbe urîte contra celeĭ d'âmtêĭ. — Ce tu rîḑĭ de compatriota ta?.. replică Angelina. Anca ş'a venitŭ îndată în simţirĭ şi 'şĭ ceru ertare. Unŭ marinarŭ de la unŭ bastimentŭ din compania austriacă Loid, de originĕ Croatŭ, ḑise că va merge în camera fugitiveĭ, şi pe prinsóre că elŭ o va îmblânḑi şi o va înţelepţi, şi se rĕdică numaĭ de-cât de la mésă cu unŭ pĕcharŭ de vin în mână. Înaintă elŭ către uşa camereĭ unde era Susana, pe care dênsa nu o putu închide pe dinlăuntru, cŏcĭ stŏpâna pusese de 'ĭ scosese maĭ din-

www.dacoromanica.ro

nainte zăvorulŭ. Croatulŭ găsi copila stândŭ îngenuchiată și plângêndŭ fără să întórne căpulŭ să véḑă cine intră. Nicĭ una nicĭ duoĕ, elŭ rĕdică pe fată cu unŭ braţŭ forte de matrosŭ, și se încercă să o facĕ a vorbi, dupe ce îmbrânci ușa în urmă-ĭ. — Așa! așa! strigară într'una câte-va bacante de la mésă, cari acum eraŭ maĭ tóte turbate de bĕutura romuluĭ și ponciurilorŭ ce ardéŭ pe mésă; aicĭ nu e virtute, nu e biserică; va fi uă insultă pentru noĭ să rĕmâně în societatea nóstră uă femeie castă!.. Degradare și maĭ presusŭ de umilire și miserie secsuluĭ! acolo, unde, pentru greșiala ce a făcutŭ, ochiulŭ părinteluĭ nu priveghiază, și legitimulŭ braţu al soţiuluĭ și fratéluĭ lipsesce, nu 'ĭ dă sprijinulŭ seŭ morale; ci e călcatŭ în picióre, aruncatŭ precum se maltrată unŭ otrepŭ, așa e femeia care!.. Ómeniĭ vorŭ avea vre uă-dată compătimire de dênsa??.

Copila se lupta din putere cu acelŭ omŭ grobian care cu uă mână îĭ întinse bĕutura, ear cu alta o mototolia și o tracta ca pe uă trénţă prin grămeḑile de perne de fulgĭ a le caseĭ. Ea era slabă și debilă de atâtea plânsorĭ, și în acea ḑi și maĭ mult, că ajunase. Ea ênsă nu perduse coragiulŭ la uă glumă așa de próstă, se lupta și striga din putere. Matrosul căuta să 'ĭ pună pumnulŭ în gură, ca să o facĕ să tacă. Ea și maĭ tare striga, și către fine semănă vocea eĭ cu rĕgusita răgire a uneĭ vite. Era nefericita fiică ca mórtă.

Unŭ Francesŭ tocmaĭ eșia dintr'uă cameră, și se opri îndreptulŭ ușeĭ auḑindŭ aceste ţipete și mugirĭ a le fiiceĭ și grinţarea dinţilorŭ Croatuluĭ, care ênsă îlŭ covîrșise beţia. Francesulŭ se interesă să afle ce este acolo,

www.dacoromanica.ro

cine plânge, cine se vaită?.. Şi, vĕdĕnd că unŭ omŭ se luptă cu uă biată tînĕră femeie pe care o maltratează, şi ea strigă din tóte forţele cât îĭ permitea vocea: ajutorŭ! sărițĭ!.. tălcharŭ!.. precum e naţiunea luĭ cavaleră şi generósă, Francesulŭ, se amestecă şi aci, chiarŭ în loculŭ acela, şi intră să opriască pe Croat de a face uă asemenea infamie de maltractare nedemnă de unŭ omŭ cum se cade. Acestĭ bărbaţĭ schimbară maĭântêĭ nisce vorbe, apoĭ se făcură de tot inamicĭ. Acela ênsă nicĭ se uită la Francesŭ şi 'ĭ rĕspunde bruscŭ. Pune mâna, Francesul, pe Croat să 'lŭ moderese. Fiica într'una striga şi plângea cerênd ajutorŭ de la acest bărbatŭ. Croatul pune mâna pe unŭ pumnalŭ ce 'lŭ avusese asupră-ĭ. Eată, se făcu scandalu!

Unŭ matrosŭ englesŭ, omŭ înaltŭ, uscatŭ la chipŭ şi cu uă pĕlărie cu cordele pe crestetŭ, se rĕdică de pe scaunu, tăcutŭ şi liniştitŭ, şi veni de se puse lângă Francesŭ, curiosŭ şi elŭ să scie ce este. Elŭ începu să 'şĭ sumétĕ mânicile, tot liniştitŭ, pregătindu-se să adreseze câteva lovituri de bocsŭ Croatuluĭ care s'a arĕtatŭ, dupĕ pĕrerea luĭ, ca unŭ asasinŭ în facia Francesuluĭ, şi nu ca unŭ cavalerŭ în acéstă împregiurare.

Ceĭ de la mésă săriră cu toţiĭ; femeile ţipaŭ spăimântate, cari, vĕdĕndŭ astă încăirare în casă, se treziră din beţie. Mésa fu rĕsturnată, bucatele, sticlele, pĕcharele se rostogoliaŭ şi umpluseră scândurile. Stŏpâna alergă tremurândŭ şi galbenă la faţiă, păzitorulŭ de la uşă veni cu unŭ baston în mână. Şi aşa, în astă turburare şi confusinnea limbilorŭ celorŭ ce strigaŭ şi se bătéŭ, casa acésta semĕna maĭ mult ca aprinsă de unŭ incendiu; era unŭ sabatŭ drăcescŭ din tóte aceste lucruri ce se petre-

www.dacoromanica.ro

cură atuncĭ. Cu multă greutate se potoliră, dupe ce Englesul mi-ţĭ regulase pe Croat ce scosese cuţitulŭ; earŭ Francesul îĭ dădese uă lecţiune învĕţându-lŭ minte şi pentru altă-dată, să scie cum să se pórte, şi când trebue saŭ nu să scótĕ pumnalulŭ.

Aneta-mică, dupe ce se liniştiră aceĭ bărbaţĭ, împovără pe copilă cu uă sumă de vorbe injurióse, şi o ameninţă că o va da pe mâna poliţieĭ, ca uă femeie fără căpătîĭ şi făptuitótre de scandalŭ în casa eĭ.

Susana căduse ca mórtă leşinată josŭ pe scânduriĭ audind acestea, şi cele duoĕ fete, compătimind-o, alergară, o luară de josŭ şi o puseră pe patŭ dându-ĭ ajutorŭ. Ea petrecu uă tristă şi amară nópte pênă la ḑiuă.

Lectorulŭ va înţelege îndestulŭ sórtea acesteĭ infortunate fiice care mult s'a căit că a părăsit casa părinţilorŭ fără voiă, fără a priimi binecuvîntarea lorŭ... Ea se hotărîse dér a împărtăşi, chiar în astă casă de miserie şi prostituare, sórtea anachoriţilorŭ, cari, pentru mustrarea cugetuluĭ de faptele lorŭ trecute, se ascundŭ prin pustiiurĭ şi indură fómea căutându pocăinţă, şi prin rugă şi postire eĭ speră şi aştéptă de la Bunulŭ Dumneḑeŭ mântuire. Ea suferia, era amalată; ea se penitenţiase, şi numaĭ acelc duoĕ fete române veniaŭ din când în când să o véḑă.

La ḑece ḑile dupe sosirea eĭ în Constantinopole, dragomanulŭ pe care 'lŭ descriserămŭ la începutŭ, i aduse uă scrisóre. Aşa cum era ea amalată, sări din patŭ şi priimi letera pe care citi cu uă nespusă bucurie scrisulŭ adreseĭ către dênsa: era din Ismail. Cât mulţiămi luĭ Dumneḑeŭ şi părinţilorŭ eĭ că o învĕţase câtuşĭ de puçinŭ a citi şi a scri.

www.dacoromanica.ro

Desfăcu dupe ce dessigilă epistola, și cu nisce ochi mari se uită mai întêi la subsemnătură, era a bunichi sale. Ḍise dragomanului să ședă, după ce mai întêi îi mulțiămi de serviciulŭ acesta. Elŭ se scusă că are trebi, și plecă. Copila lacomă de a citi și a sci ce coprindea astă leteră, își stergea fruntea de sudóre, și o petrecu cu ochii repede. Dér uă durere omorîtóre îi sfășie inima, ochii ei se învinețiră făcêndŭ unŭ cércănŭ împregiuru-le ca al morții, saŭ celui din urmă momentŭ de viață, fălcile îi tremurară ca și mâna din care îi căḍu letera... Ce coprindea astă scrisóre pentru care infortunata se bucurase unŭ minutŭ când a priimit-o? Ea aducea nuvela tristă că tata al ei a muritŭ de multă mêhnire la trei ḍile după plecarea dênsei, mama sa era tot în stare de paralisie, și numai bĕtrâna rĕmăsese amărîtă și desperate plângêndŭ în tóte părțile și pe la toți câți îi întêlnia de nefericita sórtĕ a nepótei sale.

La astă nuvelă ea căḍu ca lovită de trăsnetŭ, plânse din noŭ, se rugă în inima sa de ertare, ertare de la Dumneḍeŭ și de la ómeni cerêndŭ: ertarea pĕcatului neascultărei ei!..

Ea într'uni puterile și scrise îndată bunichi de starea cum ea se găsesce, cerêndŭ într'una ertare, și rugând-o să caute cum va putea să céră de la tótă societatea ajutorŭ pentru dênsa, să i trimitĕ grabnicŭ suma de bani ce este détóre, ca să se întórne mai curênd înapoi. Scrirórea acéstă se dete la postă, și s'a priimit la Galați, de unde se înaintă la destinațiune.

Dupe cererea ei lucru n'ar fi fost tocmai pré greŭ de îndeplinitŭ. Acei trei sute de franci dați de sergentul susŭ numitŭ, bĕtrâna îi conserva êncă, ca cu ei vre uă-dată

www.dacoromanica.ro

să vie în ajutorulŭ infortunateĭ sale nepóte. Maĭ trebuia încă p'atât şi ceva, ca să complecteze baniĭ cu cari să o póte scăpa din captivitate. Ea alergă la comercianțiĭ, la prelaţi şi la toţiĭ cunoscuţiĭ, cari o ascultară cum ea se ruga, nefericita bĕtrână, o căinară pré mult de cele ce s'a întêmplatŭ, dér în cele din urmă toţiĭ aŭ tăcut şi nu aŭ dat nimicŭ. Bĕtrâna vêndu ce 'ĭ rĕmăsese óre-care juvaericale cari le avusese de la părinţiĭ eĭ, să adune acéstă sumă. Îĭ trebuia ênsă unŭ omŭ de credinţă şi cu frică de Dumnedeŭ, pe care să 'lŭ însărcineze cu trimiterea baniloră şi a aduce pe fiica înapoĭ. Dér unde îlŭ va găsi pe acesta?

Unŭ căpitanŭ de corabie, unŭ omŭ străin dér pornit spre faptă umană, audi de astă împregiurare şi promise elŭ că se însărcinează cu comisionulŭ acesta. Elŭ avea fraţi şi mamă bĕtrână în Constantinopole, şi era pregătitŭ să plece dupĕ puçine dile cu nava sa încărcată cu porumbŭ şi orzŭ. Din nefericire în Noembre se stricase timpulŭ de tot încât se făcu imposibilă navigarea pe Marea-négră. Elŭ trebuia să maĭ întârdie, şi ast-felŭ se amâna şi timpulŭ pentru sêrmana captivă. Anŭ nefericitŭ şi încărcatŭ cu tóte relele! În capitala Sultanuluĭ era turburare, şi, cu cât se vorbia de pace, se opera cu cea maĭ mare iuţială preparativele de resbelŭ; domnia acolo unŭ felŭ de spaimă şi nesiguranţă... A fost şi relaţiunile guvernuluĭ Românŭ, cum se scie, întrerupte cu a le guvernuluĭ Turcŭ, de pre timpulŭ când acesta proclamă constituţiunea prin care atinse susceptibilitatea asteĭ ţĕrĭ autonóme România. Tóte ênsă eraŭ nisce învĕlueliĭ şi uă pedică ca să găsiască juna fiică uă protecţiune şi ca să ajungĕ pentru dênsa dişiĭ baniĭ la timpŭ, de aceia ea sta tot acolo.

www.dacoromanica.ro

Se ḑise de către uni-alţiĭ, nuvele cari aŭ circulat maĭ în urmă, că ea s'a împăcatŭ cu stŏpâna caseĭ, şi că s'a vĕḑutŭ eşind cu dênsa la bazarŭ să tîrguiască; alţiĭ adăogaŭ, că a întêlnit-o mergêndŭ cu acele fete române la apele de la Balucli, trecênd într'unŭ caicŭ spre apele dulcĭ. Uniĭ înrĕutăţiţi scorniseră, că, plăcênd ea unuĭ călĕtorŭ englesŭ, a scos-o din casa aceia; şi tot gurile rele aŭ ḑis şi s'a-auḑitŭ pe la Giurgiu şi la Galaţi, că, unŭ însemnatŭ paşă a întrodus-o în haremu-ĭ, fiind cu voia eĭ...

Adevĕrulŭ eată ce felŭ a fost: Astă fiică rĕpusă, perdută, avêndŭ inima sa umilită, moralisată ca unŭ greşitŭ care se penitenţiază din adênculŭ sufletuluĭ, află partea sa de mântuire. Pre celŭ penitenţiatŭ ast-felŭ îlŭ scapă Tatălŭ-Cerescŭ precum pe celŭ Sântŭ din grópa cu leiĭ... Dĕca ea ajunse să facĕ parte din uă casă al căriia nume va aduce cutremurŭ fiinţelorŭ inocente, acésta ĭ a servit ca să scie a preţui maĭ bine moralitatea, precum e omulŭ care, dupe ce a dat cu capulŭ de tóte nefericirile, devine perfectŭ la minte. Căpitanulŭ de navă, ce purtase pe bastimentulŭ sĕŭ bandiera tricoloră a Românieĭ, avea precum am maĭ ḑis, pentru familia sa, casă proprietate în Constantinopole lângă Balata. Elŭ ţinea acolo pe bĕtrâna sa mamă, consórtea sa şi cu duoĭ copilaşĭ; uă soră care o avusese murise. Elŭ scrisese unuĭ altŭ frate al sĕŭ, maĭ maturŭ şi familistŭ ca şi dênsulŭ, căruia îĭ trimisese şi uă poliţă în afacerea ḑiseĭ copile. Acesta, dimpreună cu D. P... românu, care se informase în acestŭ oraşŭ de sórtea eĭ, plăti dĕtoriile Susaneĭ, o scóse din casa jidanceĭ şi o duse la bĕtrâna gréca mama aceluĭ. Crestiniĭ căta să se ajute în ast-fel de împregiurăriĭ!..

www.dacoromanica.ro

Prețiosŭ și sântŭ simțimentŭ al amiciției și mărinimiei! P... care promisese uă-dată că va da tot d'auna sprijinul sĕŭ acelei familiĭ, cum a auḑit despre fiica acésta, emigrată fără voia eĭ, a fost pentru dênsa acolo ca unŭ părinte...

Bĕtrâna grécă găsindŭ în fisionomiea junei fiice că avea multă aseměnare cu reposata fiiea sa, prinse atâta afecțiune pentru dênsa că nu voi să o maĭ deslipiască de lângă sine. Acésta, precum sûntŭ cele maĭ multe bĕtrâne, era cvlaviósă, mergea tot-d'auna cu dênsa la biserica de la Patriarchie, și maĭ de multe orĭ la apele sânte de la Balucli, la marginea orașuluĭ, la biserica numită Isvorul Maiceĭ Domnuluĭ. Acésta fu totulŭ, că ea mergea adese orĭ la biserica cu aghiasma și cu pescĭ seculari la Balucli!.. și unde se află unŭ chimitirŭ de îngropăciune Orthodocsilorŭ.

Credința aduce mântuire și ajutorŭ!..

www.dacoromanica.ro

PARTEA A CINCIA

XXI

CONSTANTINOPOLE. UNŬ CHRONOMETRU DESTINATŬ PENTRU OSMAN.

De şi c' uă iarnă grea, pe lângă ţermiĭ Bosforuluĭ se îndulcesce clima... În luna luĭ Ianuarie începe a se ivi ḑile în care sórele dă uă căldură plăcută de primăvéră la Constantinopole.

Acéstă cetate, construită cu şése secolĭ şi ḑiumétate înnainte de Mântuitorulŭ Iisus, al căria fundatorŭ, unŭ generalŭ alŭ Grecieĭ antice, Bysas, (generalŭ al Megarienilorŭ) i a dat numirea de Bysanţiu; care, dupe ce a ţrecutŭ sub domnirea a maĭ mulţĭ populĭ, petrecêndu-se maĭ evenimente preste dênsa, şi sub Septime-Sever fu distrusă, apoĭ s'a reconstruitŭ de Romanĭ; sub Constantin celŭ mare îşĭ luă strălucirea în redicarea a maĭ multorŭ monumente, deveni a duoa capitală a Romeĭ, şi i se dete numirea care o are pênă astă-ḑĭ: Constantinopole. Turciĭ o numiră : Stambulŭ.

Posiţiunea în care este situatŭ, pe unŭ capŭ al Thra-

www.dacoromanica.ro

cieĭ (astă-dĭ Rumeli) acoperindŭ șépte munticeĭ, este scăldatŭ de apele a duoĕ mărĭ cari se 'mpreună aci, Propontida, (marea de Marmara) și strêmtórea Mărei-negre (Bosforulŭ).

Între vechia cetate Bysanțiu, unde se află mai tóte edificiile monumentale istorice rĕmase de la Grecĭ și Romanĭ, seraiurile, moscheele și techele, monastirĭ și casarme cu forme pitorescĭ, precum Seraiu-burnu, Ghiul-hane, biserica St. George la patriarchie, Sta. Irena, Sta. Sophie, prefăcută în geamie, Palaturile ministeriale: Sublima Pórtă; și între uă sumă de bisericĭ crestine și ospitalurĭ, apoĭ nenumĕrate și falnicĭ moschee cu cupolile ca nisce semisfere, acoperite cu plumb și aramă, cu minarelele albe și cu învelitórea de ferŭ în sus ascuțită, cu nisce privdóre și galeriĭ privindŭ în tóte părțile; și mausoleurĭ edificate, înălțate în memoria a maĭ multor Sultanĭ, SultaneValide, și Visirĭ, precum: moscheea Baiezid, moscheea Sultan-Achmed, geamia Sultan-Meemet, moscheea Soliman, Ieni-geami, moscheea Selim, moscheea Sultana-Valide, și altele multe încongiurate tóte de edificiurĭ pompóse marĭ cu maĭ multe etagiurĭ, cu galeriĭ pe dinlăuntru, cu pilastri de marmură, cu bolțe construite solide, pavate cu lespedĭ de granitŭ, cu cesmele pe din fația lorŭ, și cipri ce nicĭuădată nu sûntŭ desbrăcațĭ de verdéța și cari înfrumusețează aceste edificiĭ. Apoĭ ospitalurile tot asemenĭ mărețŭ edificate, seraiurile în mare numĕrŭ în tóte părțile cu grădinĭ, cu chioschiurĭ, destinate a se lŏcui în diferițĭ timpĭ; între aceste vedem: Eschi-Seraiŭ, Serai-Burnu, Acseraĭ, Dolma-Bacce și nenumĕrate altele. Constantinopolu, întinsŭ, largŭ, nemărginitŭ, și care parte, vechiulŭ Bisanțiu,

www.dacoromanica.ro

este închisă de către Vestŭ, despre St. Stefano, de unŭ murŭ înaltŭ grosŭ cu maĭ multe rânduriĭ de bastióne, are uă mulțime de fortereţe, turnuriĭ şi întăririĭ anevoe de învinsŭ, casarme în afară şi ospitale pentru ostire, depouriĭ şi erbăriĭ. Acéstă periferie, a vechiuluĭ Byzanţiu, se desparte de cartierele cele mariĭ, adică: Galata, Pera, Cassim-Paşa, prin unŭ sênŭ al măriĭ, care are uă lărgime şi întindere însemnată, numit: *Cornu-de-aurŭ* (Chrisocheras). Pre marginile astui golfŭ, ce desparte Constantinopolu în duoĕ, sûntŭ, ca şi pe marginile Bosforuluĭ, stabilimentele Statuluĭ: arsenalulŭ, închisorile (bagno) admiralitate, scóla de navigaţiune, fonteria, fabrica de puscĭ, de chârtie, portulŭ militarŭ şi carenagiulŭ, pentru reparatura navelorŭ. Vre-uă duoĕ podurĭ cari se închidŭ şi se deschidŭ la intrarea navelorŭ, înlesnesce comunicaţiunea pe ambelele aceste părţi peste Cornu-de-aurŭ. Turnuriĭ sûntŭ observătóre de focŭ. Stradele costişate, casele cu maĭ multe etage, strêmte şi îndesuite precumŭ s'a maĭ ḑisŭ, fără curţi şi fără comoditatea cerută uneĭ asemenea numeróse populaţiunĭ se vedŭ ca cum ar' fi grămădite prin tóte părţile. Earŭ apa pentru întrebuinţarea caselorŭ, osebitŭ de acea adusă prin apeducuriĭ şi se răspândesce pe la cesmele, în mare parte este de plóie, conservată în citerne. Locurile publice precum moscheele, seraiurile şi alte aşeḑĕminte, şi maĭ cu osebire chimitirele sûntŭ plantate cu dumbrăviĭ de cipri, plataniĭ şi sicomoriĭ, cari sûntŭ pururea verḑi şi de uă formă piramidale. Formândŭ ast-felŭ Constantinopulu (Bysanţiu) unŭ triunghiŭ, la estremitatea de la Sud a fortificaţiunilorŭ sale este acea fortereţă cu şépte tunuriĭ (Iediculeler) edificiu vechiŭ, cu atâtea turnuriĭ şi cu uă aparinţă înfiorătóre, a-

www.dacoromanica.ro

vêndŭ muru grosŭ cu crestĕturĭ pe vîrfu-ĭ, ruinatŭ în unele părțĭ și mucigăitŭ; porticele și carcerile dinlăuntru luĭ astă-dĭ nelŏcuite și neutilisate, nu se audŭ alte gemete decât acele ce le repetă pururea valurile spărgêndu-se la piciórele luĭ. Acolo, nu putemŭ uita pe Vasilie Lupu și Constantin Brâncoveanu, ilustri pentru Românĭ și întregeĭ creștinătățĭ; cari aŭ dotatŭ patria lorŭ cu multe așeḑĕminte pióse, monastirĭ, ospitale, scolĭ, bibliotheci, și altele, aŭ suferitŭ martiriulŭ, în acéstă închisóre bastilie a Orientuluĭ, și aŭ muritŭ precum nisce nouĭ martirĭ, nerenegândŭ credința, religiunea părințilorŭ lorŭ!.. Întorcêndu-ne cu gróză ochiĭ de la acestŭ edificiŭ al căruĭ aspectŭ ne indică teróre de cruḑimĭ din trecutŭ, inima ni se dilectă vĕḑêndŭ edificiurĭ pompóse la marginea măriĭ de Marmara, ospitalurĭ, înlăuntru Byzanțiuluĭ și în afară, și asyluri întreținute prin pietatea crestini din óre-cară fonduri, pentru ajutorulŭ și ușurarea bolnavilorŭ, bĕtrânĭ infirmĭ, și pentru copiĭ orfanĭ.

Dincolo de Bosforŭ, pe țermi Asieĭ, în fația cetățeĭ Constantinopole, este Scutari. Distanța e fórte mare pênă acolo; depărtarea e plină de varietățĭ maritime; și câte uă-dată unŭ abure ușurelŭ de céță ascunde vederilorŭ edificiurile astuĭ mare cartierŭ, fórte întinsŭ ca unŭ oraș, și tot așa de orientale, cu stradele strîmte și întortochiate ca în vechiulŭ Stambulŭ. Locuințile cele grămădite umbrite de verdura ciprilorŭ și a platanilorŭ, d'asupra cărora se rĕdică minarelele moscheelorŭ, indică îndestulŭ numĕrulŭ populațiuneĭ. Ș'aci sûntŭ palaturĭ și chioschiurĭ, seraiulŭ Sultanuluĭ și S-neĭ. Valide, stabilimente a le statuluĭ: posta, casarme, unŭ ospitalŭ ostășescŭ, biserici creștine,

www.dacoromanica.ro

chimitire, dintre cari unu celŭ mai însemnatŭ, cu păduri de cipri, e acoperitŭ de morminte (*) a le Musulmanilorŭ; avêndŭ eĭ credinţa că într'uă ḑi vorŭ părăsi Europa. Puţin mai spre Sudŭ, tot pe Bosforŭ, e Cadichioi, istoriculŭ oraşŭ alŭ Bithynieĭ: Chalcedonia; în elŭ se făcu al 5-lea consiliu eçomenicŭ în secolulŭ V-lea.

Marea aci întinsă formează, dinaintea Byzanţiuluĭ, duoĕ corente ca cum aste duoĕ mărĭ s'ar vĕrsa una în alta, trecêndŭ ele p'alăturĭ; este acoperită de mulţime navele şi caicele, piadelele, ce înlesnescŭ comunicaţiunea şi transporturile în tóte părţile pre lângă cheiurile şi stâncile albe cari o ţermuescŭ. Edificiurile şi chioschiurile ce se reflecţează în undele eĭ line uşorŭ încreţite de vêntŭ, dă ochilorŭ uă privire încântătóre. Apoĭ este dominată din tóte părţile de fortificaţiunĭ şi bateriĭ, închisă fiindŭ de nisce nepĕtrunse lanţurĭ. P'acolo sûntŭ preumblările, cafenele, debarcaderurile. Vapórele sosindŭ de pe mărĭ staţionează 'n margine; şi mişcarea comercială e nespusă, cu uă mulţime de ómenĭ şi de lucrătorĭ ceĭ-ce repară navele.

Byzanţiulŭ spre partea *Cornuluĭ-de-aurŭ* apare cu înălţimile luĭ în formă de amfitheatru, privitŭ ca unŭ întinsŭ tabloŭ cu locuinţile, domele bisericilorŭ, a turnurilorŭ de pre lângă seraiurĭ, minarelelorŭ, şi tótă magnificenţa sa recunoscută de tótă lumea.

Cartierulŭ Galata, precum am mai vorbitŭ în capitulŭ precedentŭ, este uă vale îmbâcsită de dughene şi fel-de-felŭ de mărfurĭ cari se vîndŭ acolo. În façiă de Galata

(*) Chimitirele sûntŭ mai multe a le Musulmanilorŭ la Constantinopolu în Europa şi 'n Asia, precum ş'ale Creştinilorŭ.

www.dacoromanica.ro

și dinaintea poduluĭ de comunicațiune cu Byzanțiu este portulŭ comerciale, în care se grămădescŭ nave și vapórele cele de mărimĭ ca nisce cetățĭ flotante, cari légă comerciulŭ a tóteĭ lumi cu punctulŭ acesta, sosindŭ și plecândŭ pe fie-care ḑi cu miile, cu fel-de-felŭ de bandiere și sub diferite protecțiunĭ. Tricolorulŭ Românieĭ êncă se vedea fâlfăindŭ între acele nave!

Pera, care e înainte, în susŭ spre Tophane, posițiune eminentă pre țermi Bosforuluĭ, e partea locuită de Creștinĭ și Europeĭ, consolĭ, comercianțĭ, bancherĭ, comptoarele și cançelariile agențiilorŭ...

Acolo sûntŭ case marĭ ca nisce palate, hoteluri princiare, theatru, (care în urmă s'a incendiatŭ) unde maĭ tot-d'auna juca opera italiană. Acolo dér se ferbŭ și se țĕsŭ intrigile politice, și se învîrtesce marea machină a diplomațieĭ!.. Stradele îĭ sûntŭ liniate, frumosŭ pavate și luminate cu gasŭ aerianŭ. Piața, casinurile și osteriile aŭ cu totulŭ uă aparință europeană. În alte părțĭ sûntŭ hanurĭ pentru pasageri de tótă mâna.

Mulțimea ómenilorŭ și maĭ cu sémă a lucrătorilorŭ, cari se pornescŭ în tóte diminețile din tot Constantinopolu către portŭ, umple stradele curgêndŭ ore întregĭ ca unŭ nemărginitŭ torentŭ, și séra asemenĭ, cândŭ se întornŭ către casă de la lucru, saŭ de la comerciŭ lorŭ; numaĭ puçin și în Pera inundează acea mulțime de străinĭ din tóte țĕrile cu fel-de-felŭ de costume și fisionomiĭ. Uneorĭ din acesti se formează bande de sute de indĭviḑĭ, ómenĭ fără căpĕtĭĭ de diferite națiunĭ, și unĭĭ scăpațĭ póte de prin galere, cari ținŭ peptŭ contra gendarmerieĭ poliției, și cari comitŭ jafurĭ și asasinate. Apoĭ cine maĭ póte socoti scer-

www.dacoromanica.ro

lataniile, înşelătoriile şi falsificătoriĭ de monete, calpusaniĭ?..

Spre uă parte a Pereĭ, maĭ 'nainte, privirea nóstră se opresce cu devoţiune! Omulŭ se moralisă privindŭ; viciile şi pĕcatele din viaţă găsescŭ uă pórtă unde se 'nchidŭ. Noĭ, asemenĭ membruluĭ uneĭ familiĭ căutândŭ să găsiască rĕmăşiţele fraţilorŭ sĕĭ, contamplămŭ umbrele a lorŭ nostri în acestŭ locŭ. Este unŭ mare chimitirŭ, numitŭ: *Grand-campo*. În acele părţi Româniĭ de la 48 Negulicĭ şi Iscovescu fură înmormêntaţi. Memoria despre eĭ ca şi de Bălcescu şi alţiĭ, rĕmâne neştérsă din inimile Românilorŭ!..

Casim-Paşia este uă suburbie maĭ în susŭ care e locuită de turcĭ. Incendiurile dese cari se 'ntêmplă la Constantinopole şi care une-orĭ sûntŭ date într'adinsŭ, făcu să ia uă mare prefacere aceste cartiere, în linierea stradelorŭ şi construcţiunĭ de case, pre lângă ceia ce era altă-dată.

Haschioi, care e şi maĭ depărtatŭ, este uă înfundătură puturósă, mişăniţă de locuinţĭ jidovescĭ, precum ar' fi la Iaşĭ în Tătăraşi. Acolo nicĭ guvernuluĭ nu este cunosut numĕrulŭ locuitorilorŭ şi locuinţelorŭ, şi se comit tot felulŭ de fapte în ascunsŭ...

Dealu luĭ St. Dumitru, Tatavla, în acea parte e celŭ maĭ dominantŭ. Din înălţimea acésta se vedê ca uă panoramă încântătórele tablouriĭ scînteinde ce desfăşură Bosforulŭ, Byzanţiul cu tóte frumuseţile, cu munţiĭ şi cătunele din Asia, muntele Olympu, şi insulele din marea de Marmara.

Fanarulŭ, ce a dat în timpŭ de unŭ secolŭ atâţĭ Domnĭ în Valachia şi Moldova, e unŭ cartierŭ în marginea de-

www.dacoromanica.ro

spre *Chrisocheras*, în Bysanțiu. Cea mai mare parte din proprietățĭ sûntŭ a le comercianților bancherĭ armenĭ. Locuitoriĭ aci sûntŭ grecĭ, cari se țin de vechia lorŭ meserie, mesițĭ și dragomanĭ. Pe icĭ și colea se află și comercianțĭ grecĭ saŭ căpitanĭ de nave. Patriarchia, scaunulŭ bisericeĭ Orthodocse este aci, avênd biserica cu hramulŭ St. George. St. Sophie, cu domele eĭ strălucite cu colóne marĭ de marmură înlăuntru-ĭ și păreții îmbrăcațĭ cu mosaicŭ, biserică grandiósă; edificiu-ĭ încărcatŭ de încăperĭ cât unŭ munte și avêndŭ patru minarele împregiuru-ĭ; care a fost fundată de imperatorele Constantin și reedificată de Iustinian, astă-ḑĭ prefăcută în geamie mahometană, (Sofia-geamisi) atrage admirațiunea visitatorilorŭ pentru construcțiunea și a eĭ splendóre, și produce lacrimĭ Creștinilorŭ, ceĭ-ce, din intrige și corumpțiune, perdură monumentulŭ acesta sântŭ, ca și cetatea asta măréță, căḑêndŭ în mâinile Mahometanilorŭ. Alăturĭ cu acésta este palatulŭ: Sublima-Pórtă, Babi-Humaium, Babi-alie, Paşa-Capuşu...

Atmeidan, hypodromulŭ, coloseulŭ noueĭ Romi, în care se da spectaclele, luptele cu feare și gladiatorĭ; și s'aŭ petrecutŭ în elŭ uă mulțime de fapte istorice sub imperatori Bisantinĭ și Romanĭ, precum și în timpiĭ Sultanilorŭ; pare a sevedea în umbra petrelorŭ și Sphinxuluĭ adus din Egipt, injustiția care lăsase pe Belisarie cerșetorŭ; și mai târḑiŭ ele s'aŭ inundatŭ de sângele ianicerilorŭ, de către unŭ Sultan care cugetă la reformele Turcieĭ!..

În palatul: Sublima-Pórtă, se regulează afacerile din tot imperiulŭ; d'acolo se trimitŭ ordine guvernatorilorŭ de prin provinciĭ, se menține administrațiune, iustiția, și

www.dacoromanica.ro

strêngerea dărilorŭ. Fiind şi ministeriulŭ de resbelŭ, serascheratulŭ, aci, tóte lucrările luĭ se espediază din acestŭ palatŭ, prin voinţa şi sancţiunea Padişachuluĭ. Astŭ palatŭ e divisatŭ în multe secţiunĭ, coprinde sale marĭ, cu divanurĭ, cu rogojinĭ fine şi covóre aşternute pe josŭ. Acolo de la înalţiĭ funcţionarĭ şi pên' la inferiorĭ scriŭ pe mescióre rŏtunde ţinêndu-le dinaintea lorŭ pe divanŭ, şedêndŭ cu piciórele încrucişate şi reḑemându-se cu cotulŭ de câte uă pernă tare, şi umblândŭ cu mestiĭ în picióre, lăsândŭ la uşă încălţămintea-le. La uşĭ păzescŭ garḑĭ învestiţĭ cu uniformă, armaţĭ cu spadă şi cu revolverŭ. Asemenĭ sûntŭ servitoriĭ cari oferă ciubucile acestorŭ funcţionarĭ cât şi visitatorilorŭ, pentru care sûntŭ stabilite bufeturĭ cu tot felulŭ de bĕuturĭ rĕcoritóre şi cafea, şi facŭ serviciu înlăuntru palatuluĭ. La Turcĭ formele sûntŭ puçine ; decisiunile, sentinţele se facŭ repeḑĭ şi espeditive. S'a observatŭ ênsă că eĭ, în judecăţile lorŭ, aŭ bunulŭ simţŭ; hotărîrile adesea orĭ conţin uă nepărtinitóre iustiţie. Unŭ procesŭ se casează din puçine vorbe...

De la Pera spre rĕsăritŭ este cartierulŭ Beşic-Taşi; acolo e palatulŭ celŭ renumitŭ al Sultanuluĭ, cu uă aparinţă magnifică strălucitóre. Învĕlitórea îĭ e din plăcĭ de aramă şi marmure, cu porţile d'argintiĭ în formă de turnuleţe. E ocolitŭ de parcurĭ şi grădinĭ de rose şi iasomiĭ, seraiulŭ Dolma-bacce, care se întinde pênă în marginea Bosforuluĭ cu cea maĭ plăcută privire, scutitŭ iarna de vênturĭ şi asprimea timpuluĭ, în marginea măriĭ; dĕr nu şi scutitŭ de uă mulţime de ţeseturĭ a le intrigeĭ, lăcomie şi superbie, care maĭ rarŭ se 'ntêmplă să nu fie încuibate acestea pe lângă curţile...

www.dacoromanica.ro

Nu vomŭ uita să adăogămŭ că, guvernulŭ are între altele, în acéstă parte a Cornuluĭ-de-aurŭ, uă scólă militară şi cea de medicină, în care sûntŭ priimiţĭ internaţĭ elevĭ fără escepţie de naţionalitate.

Şi ca să ne facemŭ uă idee de întinderea Constantinopoleluĭ cu tóte cartierele sale şi cătunele de pre lângă Bosforŭ, populaţiunea sa, osebitŭ de străiniĭ, emigraţia grămădită venită în timpulŭ resbeluluĭ, se póte numĕra de cincĭ orĭ p'atâta câtă e în capitala Românieĭ. Şi, ca să ne putemŭ face uă idee despre comerciulŭ ce se învêrtesce acolo şi câştigurile de pe fie-care ḑi, vĕ puteţĭ închipui: unŭ singurŭ lord Englesŭ, se înţelege, bărbatŭ de Stat la Constantinopole în timpulŭ frămîntăturilorŭ politice din acestĭ anĭ, avêndŭ cu sine uă suită de 600 persóne, cari ocupă unŭ hotelŭ, şi avêndŭ unŭ vaporŭ care este cu foculŭ permanentŭ arḑêndŭ, ţinêndu-lŭ numaĭ pentru persóna sa în portŭ, cheltuesce pe fie-care ḑi pênă la 12,000 galbenĭ...

Şi cu tóte acestea, din aste scurte descrierĭ, nu vomŭ avea decât uă mică idee despre importanţa comercială şi întinderea astuĭ mare bulevardŭ acolo între continente...

Întrevorbirea a duoĭ, bărbaţĭ, cu ocasiunea uneĭ representaţiunĭ de concertŭ, într'uă sală, la Pera, va da órecari deslușirĭ asupra acesteĭ istoriĭ.

— Trăimŭ ca în timpiĭ precând se făcéŭ minunile biblice; audimŭ şi vedemŭ petrecêndu-se pe fie-care ḑi minunĭ! ḑise sir Edgard... stând de vorbă cu D. P... într'uă sală, cum ḑiserămŭ, a unuĭ mare hotelŭ, pe acelŭ timpŭ când se petrecéŭ frămîntările, cum le numirămŭ, a le diplomaţieĭ, dér nu intrase spaima în seraiulŭ de la

www.dacoromanica.ro

Dolma-bacce, despre succesele adversarilorŭ combătêndŭ în mijlocul Bulgarieĭ, şi nu detese încă iarna în care se urmă funestele întêmplărĭ armateĭ turce în Balcanĭ, care nu va fi curêndŭ uitată în capitala Sultanilorŭ.

Sir Edgard... lord Englesŭ, petrecea din luna luĭ Augustu, anulŭ acesta, la Constantinopole. Elŭ e unulŭ din aceĭ turistĭ călĕtorĭ ce nu lasă nicĭ unŭ colţişorŭ d'a nu fi visitatŭ de dênşi în Orientŭ. Bărbatŭ de litere, închinătorulŭ Muselorŭ de înalte sciinţĭ, pe lângă urmele essistente de mărirea trecută a Egiptuluĭ, alergă să véḑă şi a le Grecieĭ clasice, Termopilele etc., pre care le a visitatŭ pe rândŭ. Era decisŭ, ca în primăvéra viitóre, adică p'în Fevruarie, să mérgă în Arabia să véḑă monastirea şi muntele Sinai, unde Dumneḑeŭ s'a arĕtatŭ în strălucirea omnipotenţeĭ Sale, între nuorĭ luminoşĭ şi trăsnete, şi a vorbit luĭ Moise... Pênă atuncĭ visita pe rândŭ tot ce aŭ lucrat imperatorĭ ca Constantin, Iustinian, şi imperatrice ca Eudocsia, în monastirĭ şi monumente de cari capitala Bysanţiuluĭ, pre ţĕrmi Europeĭ şi Asieĭ, este plină, şi amintirile din timpiĭ de superbie ale Sultanilorŭ Soleiman şi Amurat...

Elŭ, sir Edgard... nu cruţa cheltuelĭ cât de însemnate pentru a 'şĭ îndeplini aceste mulţămirĭ, mai cu sémă pasiunea luĭ cea mare fiind pentru lucrurĭ rarĭ, estraordinare şi ciudate... În priimiĭ anĭ aĭ juneţeĭ sale elŭ făcuse parte ca căpitan în corpulŭ de cavalerie uşóră care era sub comanda lorduluĭ Cardigan, în Crimeea. Avusese ocasiune să cunóscĕ d'aprópe pe Ruşĭ, din atacului care l'a avut aprópe la Balaclava. Suvenirile sûntŭ tot-d'auna plăcute când se gôndesce cineva în trecutŭ...

www.dacoromanica.ro

Înaltŭ de statură, cu favorite marĭ şi cu mustăţile rase, la faţiă brunŭ, cu tótă seriositatea de care era caracterisatŭ, avêndŭ tot-d'auna uă căutătură dulce a ochilorŭ, nu lipsia a se vedea, în măreţulŭ sĕŭ chipŭ, aceia ce arĕta busele sale surizênde, uă bună umóre şi spiritŭ când elŭ vorbia. La curăţenie estremŭ, în orĭ-ce felŭ de costum s'ar fi învestitŭ, turcŭ saŭ europeanŭ, gulerulŭ rĕsfrântŭ al cămeşeĭ sale lăsa a se vedea unŭ gûtŭ camŭ lungŭ şi spetele luĭ arĕtaŭ uă tărie atletică. Ca nobilŭ, îĭ plăcea când promitea ceva, să afirme cu vorba : parola mea de gentleman!.. Ca avere avu înclinare d'a se pune de multe orĭ în câmpulŭ de bătălie alăturĭ lângă celŭ maĭ slabŭ. Nu s'ar' fi turburatŭ ca să pérdă cu uă prinsóre miĭ de livre sterlinge, destulŭ să fie pentru vre unŭ lucru rarŭ, saŭ, cum am ḍis, ceva care va atrage curiositate... Iubia multŭ călĕtoriile, iubia marea şi Oceanulŭ. La Constantinopole era maĭ în tóte ḍilele pe Bosfor, de la Turnuluĭ Leandru, în marginea Scutari, pênă la Buiuc-dere şi la farurĭ. Serile, privind oraşulŭ acesta, vedea tablourĭ de a cărorŭ frumuseţe fermecătóre rarŭ se maĭ póte găsi; luminile caselorŭ şi stradelorŭ ce se străvĕdŭ în apele Bosforuluĭ daŭ aparinţa uneĭ cetăţĭ care e permanentŭ în serbătorire şi iluminaţiune. Orientulŭ îĭ însufla ideĭ poetice; cercetândŭ în elŭ cum a mers treptatŭ desvoltarea genuluĭ umanŭ; citia în acesta trecutulŭ şi presentulŭ, în mulţimea faptelorŭ cari se găsiaŭ sub ochiĭ sĕĭ. Cât despre miseriile suferinḍilorŭ ómenĭ, nu 'lŭ maĭ impresiona; ear cât despre mişelĭĭ şi trădarea capetelorŭ marĭ, numaĭ era unŭ lucru noŭ, saŭ rarŭ care se face!..

www.dacoromanica.ro

Atunci, ca unŭ lucru demnŭ pentru pasiunea sa, i se păru, în resbelulŭ actuale, defensarea trupelorŭ otomane la Plevna.

Îi venise şi ideea de a merge cu orĭ-ce preţŭ acolo, să véḑă terêmulŭ şi ce-felŭ sûntă construite fortificaţiunile de pămêntŭ, din care Osman ş'a câştigat unŭ renume. I se păru asemenĭ curiosŭ auḑindŭ, din iuţială, că Curcani aŭ bătut pe Osman... Ce-felŭ de lucru, ce ostire va fi acésta Curcanii?.. I se păru ciudată astă ḑicere, care circula ca uă nuvelâ pênă la Constantinopole, şi chiarŭ la seraiŭ, când Sultanulŭ nu voia să vorbiască nimicŭ de Românĭ, nicĭ de bine, nicĭ de rĕŭ. Elŭ găsi, precum am maĭ arĕtatŭ, în asta unŭ ce ciudatŭ!..

D. P... am maĭ vorbitŭ despre persóna sa, este sciut de unŭ bărbatŭ stimatŭ la Constantinopole. Elŭ trăesce acolo din timpulŭ emigraţiuneĭ. Se vede că cu grecĭ ce ţinéŭ de protecţiunea română elŭ a rĕspânditŭ vorba asta. Elŭ n'a împărtăşit opiniunea unora şi altora, ce se ḑicea despre resbelŭ şi partea care a luat-o Românii în astă împregiurare, ênsă s'a interesat a sci totŭ ce se făcuse pe câmpulŭ de luptă, de către Românĭ, şi inima sa a săltatŭ auḑindŭ că numele acestorŭ voinicĭ se ilustrează prin bravurĭ. Însuşi Turcii ceĭ cari aŭ fostŭ în luptă cu dênşi nu o vanega... Decĭ, găsindŭ P... ocasiune, în conversaţiune ce avu cu sir Edgard... esplică cu deaměnuntulŭ cine sûntŭ acestĭ luptătorĭ şi de ce s'aŭ numitŭ Curcanĭ, cari s'aŭ distinsŭ în ḑiua luăreĭ reduteĭ de lângă Plevna, precum şi la alte atacurĭ şi 'n maĭ multe punctur unde s'aŭ bătutŭ. Dér Turcii luĭ Osman aŭ avut, în Curcanii Românilorŭ demnĭ adversarĭ, în strălucita defensă de la Plevna!..

www.dacoromanica.ro

— Voisemŭ, adăogă sir Edgard, să mergŭ acolo să privescŭ întăririle cari eĭ le aŭ lucratŭ, dér mi s'a spus de către unŭ ofiçerŭ compatriotŭ, ce eşise din Plevna, că situaţiunea este nesigură; cine-va s'ar' espune să fie prinsŭ de Ruşĭ. Proiectasemŭ cu tóte acestea, pentru admiraţiunea ce am avut-o pentru Osman, a 'ĭ da unŭ micŭ suvenirŭ; nu uă spadă, dér unŭ chronometru cu lanţu de aurŭ cu duoĕ iniţiale pe ĕlŭ formate de briliante. M'a costatŭ astă bagatelă patru sute livre sterlinge. Bietul Osman n'a avutŭ parte!.. — Şi acéstă bijuterie?.. întrebă cu interesŭ D. P... — S'a perdutŭ, cu cutia în care era aşeḍată, din greşială mea când am pus-o în posunarŭ, rĕspunde lordulŭ. Ênsă ceia ce mĕ supĕră maĭ multŭ e că a fost pe lângă acésta şi unŭ biletŭ. — De bancă? întrebă earăşĭ D. P.., — Ba nu. Astŭ biletŭ îlŭ primiisem de la mătuşa mea din Londra, care mĕ înscinţa ḍespre óre-cari afacerĭ de familie, de uă partidă... Eacă! le am perdutŭ, şi cutia cu orologiu şi scrisórea, când mĕ dusesemŭ la apele cu pescĭĭ seculariĭ de la Balucli. Ce 'mĭ venise acolo să citescŭ!.. Şi ceia ce e maĭ mult, n'aşĭ voi să intre astă scrisóre în mâinĭ străine...

— Aĭ simţitŭ târḍiŭ că nu le aĭ maĭ avutŭ?

— Din nebăgare de seamă le am pus alăturĭ cu posunarulŭ în îndoitura pardesuuluĭ. Acolo la Balucli, care e dinaintea porţilorŭ despre Andrianopole, era adunătură de bărbaţĭ şi femeĭ veniţĭ să se închine la biserica de acolo; cine scie a cuĭ va fi fostŭ partea să le găsiască!

— Sir Edgard, estĭ îndestulŭ de avutŭ, sciŭ că esti şi generosŭ; când veĭ afla persóna care a găsitŭ astă bijuterie ce promiţĭ că 'ĭ daĭ? — Nu socoti că m'a tur-

www.dacoromanica.ro

buratŭ cât de puçin perdêndŭ astŭ chronometru, dér la scrisóre ţinŭ pré mult! rĕspunde lordulŭ englesŭ. — Ce voescĭ să daĭ acelui care le a găsitŭ? adăogă P...

— Pe ḑiumĕtate din valóre, urmă sir Edgard, cam rîḑêndŭ, vorbindŭ cu acela. — Am parola dumitale, sirŭ Edgard, sûntŭ pré sigurŭ că o ţiĭ. Persóna ce a găsitŭ astă bijuterie o sciŭ de vre uă treĭ ḑile, este uă fată nefericită care şéde la Fanar; şi, ceia ce te va surprinde, veĭ afla că este uă română, uă fiică rĕtăcită aicĭ adusă fără voia eĭ de la Galaţi. — Cum? uă fată de la Galaţi? uă refugită aicĭ în Constantinopole? şi tocmaĭ acum în asemenea timpĭ?.. — Da, sir Edgard. Acésta amŭ aflat-o precum vĕ spuseiŭ, şi urma să ne întêlnimŭ aicĭ ca să potŭ să vĕ vorbescŭ. — Dupe ce ea a găsitŭ astă bijuterie a arĕtat-o? n'a ascuns-o? — Nu! sir Edgard. Este uă fată pré nefericită străină aicĭ, dér se vede că are fondŭ de virtute; muncesce, lucréză ce găsesce de cusăturĭ p'în casele hanâmelorŭ, şi trăesce pre lângă uă bĕtrână grécă, şi nu abusă... Aşa dér orologiul dumitale celŭ încrustatŭ cu briliante se află la acea fiică care l'a găsitŭ, la biserica Isvorul de la Balucli, precum singurŭ vorbişĭ. — Şi ea l'a arĕtat? Nu se va fi dus la vre unŭ giuvaergiŭ să 'lŭ dea să 'ĭ schimbe petrile?

— Precum ve spun eŭ este, sir Edgard.

— Eată unŭ ce ciudatŭ! esclamă lordulŭ auḑindŭ că în Constantinopole, unde e multă amestecătura de străinĭ, uă fată săracă găsindŭ briliante de asemenea valóre, să le aréte să se publice. Asta e maĭ mult ca ceia ce mi s'a întêmplatŭ în iarna ce a trecutŭ, ḑise Englesulŭ. Mĕ înturnasemŭ din Grecia, pre când visitasemŭ Termopilele;

www.dacoromanica.ro

și, pentru că răcisemŭ, mĕ bolnovisemŭ din călĕtorie și fusesemŭ răgușitŭ că abia puteamŭ vorbi, voisemŭ să iaŭ în casă la mine uă camerieră, fiind-că numaĭ femeile ținŭ bine menagiulŭ și scie să îngrijiască de unŭ bolnavŭ. Mi s'a spusŭ că uă fată, tot asemenĭ neferită precum cea care mi o ḑiseșĭ, era dĕtóre și secuestrată în casa uneĭ jidauce, și nu putea pleca d'acolo pênă nu va plăti. Ea cănta unŭ locŭ ca să serviască. Am ḑis dragomanuluĭ care mi o recomandase, să'ĭ aréte să vie la mine. Ea mi a trimisŭ rĕspunsŭ, că, déca sûntŭ însuratŭ și am copiĭ, vine la mine ca uă servitóre de rând a mĕ servi, ear alt-fel nu. Închipuesceți, cum eram atuncĭ bolnavŭ suferindŭ, trebuia să mĕ însorŭ ca să vie uă femeie în casa mea. Tótă dĕtoria eĭ era să îngrijiască de a 'mĭ curăți casa, a căuta de unŭ omŭ bolnavŭ, a face ceaiulŭ, a îngriji de mésă, atâtŭ numaĭ. Eĭ bine, ea a refusatŭ propunerea dragomanuluĭ care l'am trimis să mi o aducĕ.

Acea fată, nu e așa, sir Edgard, era în casa jidanceĭ Aneta-mica? — Tocmaĭ la dênsa, și d'aceia m'a prinsŭ mirare, rĕspunde lordul uitându-se cu ochĭ marĭ la D. P... — Apoĭ da, ea este!.. rĕspunde acesta.

— Cum se întêmplă ca dumnéta să sciĭ tóte? întrebă lordulŭ vorbindŭ în limba francesă cu numitulŭ personagiŭ.

— Sir Edgard, bine voesce de spune, ce daĭ asteĭ fete?..

— Pentru-că și asta este uă raritate, ĭĭ promitŭ că va avea de la mine pentru acest orologiu 200 livre sterlinge, plus unŭ premiu pentru scrisórea ce a găsit-o.

Sir Edgard, aceia ce promiți va fi uă Californie, uă minune, unŭ ajutorŭ providențialŭ pentru acea nefericită

www.dacoromanica.ro

fiică! — Pre parola mea de gentilom! am promisŭ şi îndeplinescŭ promisiunea pentru astă fiică. Ea meritä a fi ajutatä, maĭ ales cum mi aĭ spusŭ că este venită de la Galaţĭ, din ţéra unde sûntŭ ḑişiĭ Curcanĭ!.. Te rogŭ numaĭ să fiĭ interpretulŭ şi miḑlocitorulŭ meŭ, ca să am acea scrisóre. Puçin îmĭ păsa décă nu găsiamŭ chronometrul; car cât pentru scrisóre, ve spunŭ, ţinŭ fórte multŭ la dênsa, cŏcĭ este de la mătuşa mea şi conţine interese de familie!.. Ţine, scumpulŭ meŭ, déca voescĭ, de acum îţĭ pot da uă poliţă către bancherulŭ meŭ, să numere ḑisa sumă pentru acea fiică. Şi să 'ĭ facĭ laudele mele, cŏcĭ conduita eĭ este una dintre miḭunĭ...

D. P... bărbatŭ probŭ, recunoscutŭ de lumea mare în Constantinopole, ¸îndeplini cu essactitate comisionulŭ cu care l'a însărcinatŭ sir Edgard.

Susana, prin acéstă întêmplare câştigă uă mică fortună în ţéra străină, în casa bĕtrâneĭ grece unde ea şedea, între Balata şi Fanaru.

Putea face dênsa óre-cari fapte de pietate prin miḑlócele cari le avu...

XXII.

ÎNVINGERILE RUŞILORŬ.— EMIGRAŢIUNEA MUSULMANILORŬ — LA SERAIŬ

Ne găsimŭ dĕtorĭ să facemŭ aceste descrierĭ, căutândŭ să aflämŭ numaĭ urmele unuĭ militarŭ căḑut prisonerŭ.

www.dacoromanica.ro

Uă-dată aflându-ne în capitala și intrând în seraiulŭ Padișachuluĭ Otomanilorŭ, atingemŭ nisce împrejurărĭ petrecute, să avemŭ cunoscinţă, în estractŭ, de actele sale.

Turcia cu pămênturile și resursele eĭ naturale e ca arborele cu mere la drumŭ; se 'nvîrtescŭ toţĭ pe lângă elŭ, vorŭ să 'lŭ îngrădiască, și să 'lŭ despóie...

Ambasadorĭĭ plenipotenţiarĭĭ însărcinaţĭ de Puterĭ pe lângă Înalta-Pórtă, tocmaĭ eĭ câte uă-dată aţiţă pe sub mână lucrurile, și de faţiă în formă arĕtŭ că eĭ vorŭ binele și prosperitatea astuĭ Statŭ.

În acelŭ timpŭ la finele luĭ Noembre, fusese uă agitaţiune estremă la Constantinopole; partiţile, maĭ alesŭ după perderile cele marĭ în Asia, voiaŭ să detroneze pe Sultanu și să 'lŭ înlocuiască cu Murad V, dér acéstă încercare n'a isbutitŭ.

Înalta-Pórtă se silia prin tóte chipurile să împace voinţa popórelorŭ cari acum cădea sub puterea armateĭ ruse, ce le promitea desvoltare naţionale...

Din ordinulŭ Sultanuluĭ, Marele Visirŭ adresă Bulgarilorŭ, maĭ multe proclamaţiunĭ în cari le amintia, că: sub guvernulŭ părintescŭ al Sultanuluĭ, eĭ s'aŭ bucuratŭ de libertatea cultuluĭ, aŭ trăitŭ în uşurinţă și le a fost garantate drepturile lorŭ naţionale; că numaĭ uni dintre dênșĭ, amăgiţĭ de către instigatorĭ, s'aŭ depărtatŭ de la détoria de a se supune legilorŭ și ordineĭ, și aŭ făcutŭ fapte necuviincióse, după cari fură siliţĭ să părăsiască căminurile lorŭ. Așa dér ceĭ maĭ mulţĭ vorŭ fi cu minte, și vorŭ continua a trăi în pace cu confraţiĭ lorŭ conlocuitorĭ. Majestatea Sa Sultanulŭ le dă amnistie și acelora pentru crimele ce le aŭ comis, în speranţă că eĭ se vorŭ

www.dacoromanica.ro

corigea; se voră înturna la căminurile lorŭ, voră fi liniştiţi şi se voră opri de la asemenea abateri în viitorŭ...

La începutulŭ luĭ Decembre, Padişachulŭ, deschide camera, adresându discursu: D. Deputaţi şi D. Senatorĭ!... În acestŭ discursŭ elŭ făcea cunoscutŭ situaţiunea grea în care se găsesce imperiulŭ şi că pentru asta sûntŭ chiămaţi, aceste corpurĭ legislative, de a se lua grabnice mĕsurĭ relative la împregiurările actuale; şi să urmeze a elabora reformele în ramulŭ administrativŭ, finançiarŭ şi iustiţieĭ; şi să se formeze uă gendarmerie, compusă din tóte clasile societăţiĭ fără deosebire de cultŭ, pentru a essecuta aplicarea acestorŭ legĭ...

Totŭ în acelŭ timpŭ Marele visirŭ trimise către representanţi de pe la tóte cabinetele, în străinătate, uă circulară în care descria, că: e cunoscutŭ Europeĭ cumŭ s'a începutŭ ostilităţile în imperiulŭ Otoman. Precum că guvernulŭ Sultanuluĭ s'a feritŭ de orĭ-ce provocaţiune. Şi că Rusia arĕtându că voesce d'a îmbunătăţi sórtea crestinilorŭ din acestŭ imperiu venĭ ast-felŭ; când Maiestatea Sa Sultanulŭ a lucrat maĭ 'nainte la acésta, dând uă constituţiune, din a le cărĭĭ drepturĭ toţĭ supuşiĭ să se împărtăşiască de uă potrivă. Se voră face reforme satisfăcĕtóre; uă nouă legislaţie şi administraţie va fi; şi se va regula chipulŭ essecutărĭĭ legilorŭ constituţionalĭ, despre care resbelulŭ nu dete timpŭ d'a se îndeplini. Şi că, cu tóte acestea guvernulŭ Sultanuluĭ, ca şi populaţiunea care se luptă pentru drepturile eĭ; fără să fi sleitŭ încă miĺlócele sale de apĕrare, cŏcĭ uă naţiune nu sleesce nicĭ uădată resurscle când se luptă pentru libertatea sa, totuşĭ e dispusŭ de a mărgini vĕrsarea de sânge, şĭ a priimi, déca

www.dacoromanica.ro

Europa bine voiesce să fie mijlocitóre, d'a încheia pace cu Rusia, cu nisce condițiuni onorabile...

Mai 'nainte de acésta Colonelu Vellesleĭ, fiind delegat din partea Cabinetuluĭ Engles la cartierulŭ generalŭ alŭ Țaruluĭ, a depeșat mai multe note Lorduluĭ Derbi, arĕtândŭ că, Țarul n'are alte intențiuni prin campania actuale contra Turcieĭ, decât, a îmbunătăți sórtea creștinilorŭ în Orientŭ, și că nu tinde la cuceriri de alte pămênturi, afară numai de acelŭ care i s'a luat la 1856. Și cu tóte acestea nu va face dificultăți, când Turcia va da uă satisfacțiune convenabilĕ, d'a încheia pace.

Condițiunile convenite, se vorŭ regula de către unŭ congresŭ europeanŭ etc.

P'atunci încă Rușiĭ nu eraŭ învingĕtoriĭ, nici în Europa, nici în Asia. Și lucrurile, dupe atâtea schimbări de note a le Puterilorŭ, nu putură ajunge la doritulŭ resultatŭ. Turcia se ținea tare; armatele sale combătéŭ cu heroismŭ în tóte părțile. Armatele Țaruluĭ din partele luptaŭ asemeni.

Puterile încă credură că Turcia se va putea mantine mai multŭ timpŭ pênă vorŭ ajunge la înțelegere cu Rosia.

În urmă, căděndŭ Plevna lucrurile se schimbară cu totulŭ și fórte grabnicŭ.

Sultanulŭ se adresă la Puteri, și mai ales la guvernulŭ Regineĭ Mareĭ Britanii și al Austrieĭ, cerêndŭ uă mijlocire, găsindu-se într'uă stare de neajunsŭ, d'a interveni dênsele a se încheia pace.

Cam greŭ! când veĭ năzui la ajutorulŭ vecinuluĭ!..

Lordul Derbi, dupe atâtea discursuri ținute în camera Lorzilorŭ, rĕspunde, uneĭ deputațiuni ce se manifestase

www.dacoromanica.ro

de a susţine pe Turcia, precum că, guvernulŭ Reginei va păzi uă strictă neutralitate pênă încât interesele Englitereĭ nu vorŭ fi atacate...

În Austria, cu tótă manifestaţiunea popoluluĭ Maghiarŭ pentru Turcĭ şi uniĭ deputaţĭ Polonĭ cari tunaŭ şi fulgeraŭ contra Rosii, Preşedintele de ministri, maĭ ales dupĕ întrevederea ce a avut-o în luna luĭ Septembre, la Salzbourg, Comitele Andrassy eu D. de Bismark, adăogă cele rostite de Lordul Derbi, că: Austro-Ungaria va scóte sabia numaĭ atuncĭ când se va vedea nevoită şi silită pentru interesele sale...

Căderea Plevneĭ schimbă îndată faţia lucrurilorŭ. Atuncĭ vijelia belică, cu câtŭ s'ar' fi părutŭ că se va potoli căḑênd punctulŭ acesta, din contra ea ameninţa cu unŭ oraganŭ şi maĭ teribilŭ care va atrage cu dênsul pe tóte puterile Europeĭ...

Să întórcemŭ acum ochiĭ earăşĭ spre Balcanĭ.

Soleiman-Paşa desfăşurase, maĭ 'nainte, uă mare activitate spre partea rîuluĭ Lom.

Óstea sa a avut în multe punctuŕ încăirărĭ însemnate cu armata luĭ Ţarevicĭ, maĭ cu sémă la Meca, Tristinicu şi Pirgos. Ea ênsă a fostŭ respinsă de Ruşĭ. Dupe aceia fu uă luptă crâncenă, în acele regiunĭ muntóse între Tîrnova, Mariani şi Elena. Brigadele luĭ Reşid-Paşa şi Mustafa Remzi-Beĭ, atacândŭ pe Ruşĭ în posiţiunile ce le ocupaŭ, repurtă învingere, apoĭ cu tóte trupele de cari dispunéŭ Turcĭĭ, între cari eraŭ şi vre uă 3,000 Cerchesĭ, bătu pe inamicŭ şi 'lŭ făcu să părăsiască oraşulŭ Elena cu marĭ perderĭ.

Soleiman a voit să facĕ şi astă încercare, să punĕ tóte

www.dacoromanica.ro

forțele ca să vină în ajutorŭ lui Osman la Plevna, dér, era pré târdiŭ...

Dupe acele sângeróse bătălii petrecute cu perderi însemnate despre Șipca, elŭ fusese chiămatŭ să ia locŭlŭ lui Mechemet-Ali care comandase către Lom. Pe acesta îlŭ vĕdurămŭ mai în urmă ocupându-se d'a organisa unŭ noŭ corpŭ de armată în Orkhanie.

Înțelegênd Soleiman că succesele repedĭ a le generaluluĭ Gurko era sâ schimbe theatrul resbeluluĭ, căută cu cea mai mare iuțială de a trece tóte oștile de la Razgrad dincolo de Balcanĭ, și cetățile principale măriră garnisónele lorŭ. Turcii atuncĭ părăsiră Elena. În locul lui Soleiman luă comandamentulŭ spre Dunăre Fazli-Pașa. Armatele lui Țarevicĭ ținĕŭ față spre Rușciucŭ, care cu inamiculŭ nu a mai avut decât nisce ciocnirĭ de avanposturĭ...

Dupĕ căderea Plevneĭ, aceste formidabile ostirĭ rusescĭ, porniră repede să coprindĕ gurile Balcanilorŭ, peste cari trecêndŭ, să împingĕ succesele lorŭ glorióse peste ostirile lui Soleiman și cari se maĭ găsiaŭ în calea lorŭ. Balcaniĭ, munțĭ înalțĭ scarposĭ și plinĭ de obstacole naturalĭ, numaĭ putĕŭ fi apĕrațĭ de ostirile turce, cu tóte că grămădiră tóte trupele lorŭ cele din cadrilaterŭ să apere aceste pasurĭ; fiind ênsă obosițĭ de atâtea lupte, lipsurĭ, și póte că și rĕŭ coudușĭ de generaliĭ cari 'ĭ comanda, tóte forțele lorŭ, a le Turcilorŭ, și vigórea care o opuseră dinnaintea inamiculuĭ se sdrobi și se nimici. Armatele Țaruluĭ, făcură a se deștepta de hura!.. și de resunetulŭ armelorŭ Balcaniĭ, aceste pasurĭ numaĭ prăpăstiĭ, stâncĭ grele de suitŭ și de scoborîtŭ, și pe la unele

www.dacoromanica.ro

locurĭ cu nisce potecĭ înguste pe unde urma să trécă aceste armate, cavaleria şi tunurile cele grele, într'unŭ timpŭ spăimântătorŭ de iarnă cu ninsóre, ploĭ, poleiurĭ şi gerŭ cu vêntŭ pătrundĕtorŭ, omorîtorŭ, produsŭ din corentele acestorŭ munţĭ. Ostirile dér cari se aflaseră în giurulŭ Plevneĭ, (cari ţinuseră atâta timpŭ asediulŭ acestuĭ punctŭ) se espediară îndată ca să împuterniciască pe luptătoriĭ conduşĭ de gen. Gurko, în Etropol-Balcan, operaţiunea din drépta a armateĭ ruse.

Pe la ţiumĕtatea luĭ Decembre, acestŭ generalŭ priimind treĭ divisiunĭ cari îĭ veniră, le lăsă numaĭ uă ţi să se repause, le împărţi pesmeţĭ pentru 7 ţile, şi mişcă cu dênsele înaintę de a trece Balcanĭĭ. A format treĭ colóne marĭ : una de a ameninţa pe Turcĭ de prin întăririle cari le avéŭ pe dinaintea a maĭ multorŭ sate şi orăşele prin munţĭ, alta să se dirige drept spre Sofia, de a tăia calea armateĭ turce de sub comanda luĭ Şachir-Paşa, ce ţinea garnisona în astŭ oraşŭ, a treia să împingă trupele turce cari eraŭ aşędate spre stânga. Repartiţiunea trupelorŭ prin colóne era cea următóre : *colóna principalĕ*, comandată de Locotenentŭ generalŭ Katalei, coprindea regimentele de garda Preobrejensky şi Ismailovsky, brigada vênătorilorŭ de gardă, tótă divisiunea III infanterie garda şi regimentulŭ Cozlof din a 31 divisiune de infanterie. Artilerie era a 3-ea, 6-ea de la 1-ia brigadă artilerie a gardeĭ, uă baterie de la 3-ea brig. a artilerieĭ şi de la 8-a baterie a Cazacilorŭ de Don, în totŭ vre uă 44 tunurĭ. Cavaleria se compunea de brigada Cazacilorŭ de Caucas, de regimentulŭ dragonilorŭ de Astrachan, ca vre uă 16 sotniĭ şi escadróne.

www.dacoromanica.ro

Colóna din drépta, comandată de locotenentulŭ generalŭ Veliaminof, era compusă din regimentele Tambof și Penza (de la 13 divisiune de infanterie) de 1-ia și 2-a brigade de la 3-ia divisiune de cavalerie a gardeĭ și de 2-a și 5-a baterie de artilerie călăréță din gardă.

Colóna din stânga, comandată de generalu-maioru Dandevil, compusă de a 2-a brigadă de la 3-a divisiune infanterie și de reg. de infanterie Voronege cu uă baterie de 4 de la 51 brigadă d'artilerie, a 19 baterie a Cazacilorŭ de Don și reg. dragonilorŭ Caterinoslaf. Osebit încă treĭ colóne ce ținéŭ fațiă spre inamicŭ pentru a înlesni mișcarea colónelorŭ susŭ dise.

Cea principalĕ, era compusa de reg. Semenocovsky și de vênătoriĭ de gardă comand. de principele Odenbourg. Acésta era înșirată spre estulŭ șoseleĭ. Divisiunea 2-a de infant. a gardeĭ comand. de generalu Șouvalof II, era aședată la vestŭ de șosea, și brig. de la 5-a divis. infanterie servia de reservă către șosea. Artil. 3 bateriĭ de la 1-a brig. a artilerieĭ gardeĭ cu câte 4 tunurĭ de la 16 baterie călăréță. Uă altă colónă la *Slatitza*, comandată de gen. Brock, se compunea din regimentele de grenadiri gardeĭ, de 6 companiĭ din reg. Noua-Ingrie, de 2 tunurĭ de la 19-lea baterie a Cazacilorŭ de Don și de duoĕ sotnia din brigada micstă a Cazacilor. Cea despre *Luticovo*, comandată de generalŭ-maiorŭ Pokhitonof, compusă de 1 brigadă de la 5-a divisiune infanterie, 3 bateriĭ pedestre de la 5-a brigadă de artilerie și a 3-a din a 2-a divisiune de cavalerie, cu 6 tunurĭ de la a 3-a baterie de art. călăréță a gardeĭ, formândŭ unŭ totalŭ de 30 tunurĭ. Unŭ batalion din reg. de infanterie

www.dacoromanica.ro

de Arkhangel fu trimisŭ la Oumourdag, ca să ocupe calea ce vine despre Ianoblonița, și a se ține în fața Turcilorŭ cari erau în acelŭ satŭ.

Turcii asemeni se găsiau ca vre uă 45 tabore pre valea și 'n posițiunile retranșeate de la Comarța; la Slatitza, erau pênă la vre-uă 15 tabore; aprópe de Luticovo ca vre uă ḑece, și împregiurulŭ Sofiei și drumurile Pirotu și Bercovățu pênă la vre-uă 12 tabore,—în totalŭ cam pênă la 80 tabore, și uă numerósă artilerie.

La ḑiumĕtatea luĭ Decembre se începu fórte de diminéță operațiunea. Nu era ênsă drumŭ făcut. Nisce spăimântătóre înălțimi în fața oștirilorŭ cari trebuiau trecute cu cavaleria, bagagele și numerósa și gréoa artilerie; pentru a se sprijini, a se ajuta saŭ a se adăposti unde-va ostașiĭ nu era nicĭ unŭ locŭ, de cât munți și stâncile scărpóse, prăpăstiĭ marĭ și adâncimĭ. Pentru a se face unŭ drumŭ, a trebuitŭ să se amploieze batalióne de oștirĭ și saperi cari într'una lucrau. Néoa învĕlise câmpiile și dealurile, și pe la adăpóste era grămădită de mai mulți metri. Nu se mai cunoscea unde este drumulŭ; și, ca să se cunóscă de oștirĭ pe unde aŭ trecutŭ alte corpurĭ, erau înfipte, în troenĭ de néoă, puscĭ cu baioneta în susŭ și lopețĭ, din distanță în distanță.

Viscolile începură a sufla cu turbare, gerulŭ crescea din ce în ce; nopțile erau îngrozitóre, și nefericiții ostași ruși nu găsiau locŭ unde să se adăpostiască. Acéstă oștire, pe lângă lupta la care se pregătia de a da peptŭ cu inamiculŭ, avea uă luptă mai crâncenă, d'a învinge greutățile cari le întêpina la urcarea și scoborîșulŭ astorŭ prăpăstióse culmĭ, prin ninsóre, ploĭ, frigŭ, și, atuncĭ, aco-

www.dacoromanica.ro

perite numaĭ de ghiaçiă şi poleiurĭ. Pentru a trece cu tunurile s'a destinatŭ pentru fie-care tunŭ, pentru fie-care chesónă câte uă companie de soldaţĭ, adică ca cum ar' duce aceste tunurĭ pe umerile lorŭ. Şi cu acéstă greutate pornind colónele şi cu artileria diminéţa din pólele acestorŭ munţĭ, tocmaĭ séră aŭ putut să ajungĕ la vîrfŭ. De acolo, scoborîşulŭ pe partea cea-laltă era şi maĭ anevoe, numaĭ potecĭ strîmte, repedişurĭ şi alunecuşŭ. Aŭ legatŭ tunurile cu otgóne, cu lanţurĭ şi cu fringhiĭ grése, cari le înfăşura pe câte unŭ trunchiŭ, pe câte uă peatră, pe mărăcinĭ şĭ pe ce se găsia în marginea drumu'uĭ, şi le lăsa încet cu precauţiune p'între steiurile de stâncĭ; aceste bucăţĭ marĭ de uă enormă greutate trecêndu-le têrîşŭ de pe ghiaçiă pe zăpadă, peste stâncĭ, peste bolovanĭ de pétră ce nu apucaseră a 'ĭ sparge, de pe acele înălţimi, pênă în valea numită Ciuriacu. De acolo alte înălţimĭ şi maĭ marĭ şi maĭ prăpăstióse se rĕdicaŭ în drumulŭ pe unde căta să trécă óstea, munţiĭ Oumourdag, punctulŭ celŭ maĭ dominantŭ în Balcan-Etropol. Dimpreună cu saperiĭ şi trupe eraŭ şi nenumĕrate cete de Bulgarĭ ocupaţĭ ca să arunce néoa cu lopeţile în tóte părţile de a face drumŭ. La 16 Decembre, a fostŭ lovire cu trupele turcé lângă Mircovo, cari eraŭ acolo retranşate. Prin acestŭ atacĕ, colóna generaluluĭ Dandevil atrase spre dênsa atenţiunea Turcilorŭ, ca să se pótĕ de altă parte opera înaintarea grosuluĭ armateĭ înainte prin munţĭ. Vijelia ênsă cu gerŭ şi néoa începêndŭ şi maĭ tare a sufla şi a spulbera, batalióne de soldaţĭ şi oficerĭĭ lorŭ rĕmaseră făr' de viaţă înnemeţiţĭ şi degeraţĭ sub troienĭĭ viscoloşĭ. Brigada Cazacilorŭ de Caucas şi pĕtrunsese cu tóte acestea în câm-

www.dacoromanica.ro

piile despre Sofia. Înaintând către Gorni-Malina, pe şosea, eĭ întâlnirâ unŭ convoiŭ de óste turcă mergênd de la Sofia la Taşcose, cu care se încăirară şi 'lŭ luară prinsŭ. Muntele care desparte valea Ciuriacu de valea Sofieĭ se numesce Cerni-Verc. Acolo eraŭ întăriţi uă parte din armatele turce. Spre acéstă parte isbindŭ trupele comandate de gen. Şouvalof, ocupară aceste posiţiunĭ, şi trupele espediţionare puturâ a se lega maĭ cu înlesnire. La satulŭ Taşchisen, posiţiune tare naturalĕ avênd nisce văĭ rîpóse şi stâncĭ care îlŭ apĕra, Turciĭ acolo în numĕrŭ mare se ţinură în contra Ruşilorŭ cari îĭ atacase. Lupta a duratŭ aprópe uă ḑi; şi în cele din urmă Turciĭ se retraseră. Cele maĭ multe regimente se angageară în astă luptă. Satele din acea parte, Dolni-Comarţi, Araba-Conac a fostŭ centru de operaţiune al luptătorilorŭ. Brigada luĭ Bacher-Paşa şi gen. Regep-Paşa, dimpreună cu brigadele luĭ Mustafa-Remzi-Paşă şi Colonelului Nazir-Beĭ şi altele aŭ ţinutŭ lupta cu Ruşiĭ şi apoĭ se retraseră fără a avea marĭ perderĭ. Dupĕ duoĕ ḑile Ruşiĭ urmărindŭ pe inamicŭ, se petrecu, în defileulŭ de la Petricevo, uă escramuşă peste care eĭ deteră de uă-dată făr' de scire cu ariera garda inamică, şi, în încăirarea ce o avură cu Turciĭ, perdură duoĭ generalĭ, gen. Katalei şi gen. Filosopof şi uă mulţime de ómenĭ. Pe când acestea se petrecură la Estŭ de Taşchisen, colóna gen. Veliaminof cu 5 batalióne din regimentul Penza şi Tambof, brigada Cazacilorŭ de Caucas a gen. Tcherevin, 4 tunurĭ de la a 2-a baterie şi 2 tunurĭ de la 5-a a gardeĭ călăréţă, se îndreptă către posiţiunile Gorni-Bugarovo, şi se retranşă în acele locurĭ. Îndată acéstă colónă fu atacată de uă parte a ostireĭ

www.dacoromanica.ro

turce eșită de la Sofia. Venindŭ Turcii, peste podulŭ de la Bugarovo, se desfășurară dinaintea frontuluĭ și al flanculuĭ stângŭ al posițiuneĭ ocupate de Ruși și se siliaŭ să le încongiure flanculŭ dreptŭ. Otomanii începură aci cu focurĭ violente a le puscilorŭ; și Rușiĭ din parte-le le rĕspunse bine.

A duoa ḑi generalu Gurko îndreptă uă colónă spre Sofia: divisiunea ântêĭ de infanterie a gardeĭ, regimentulŭ de infanterie Kozlof și brigada vênătorilorŭ gardeĭ. Celelalte corpurĭ scoboraŭ êncă din munții.

Cavaleria într' acestea n'a putut să jóce vre unŭ rolŭ însemnatŭ din causa tĕrêmuluĭ accidentatŭ, afară numaĭ de Cazaciĭ trimișĭ în recunóscere și a urmări pe inamicŭ.

Colóna gen. Rauch plecă de la Taschisen fórte de diminéță, în 20 Decembre, și ajunse pênă séra la podulŭ de la Iscber lângă satulŭ Vrajdebna. Podulŭ era ocupatŭ de Turcĭ, fiind eĭ în numĕrŭ de câte-va tabore acolo și ca vre-uă 600 cavalerie. Infanteria turcă se ținea înlăuntru a vre-uă duoĕ șanțurĭ, săpate de uă parte și de alta a poduluĭ. Rușiĭ îndreptați cu tactică în maĭ multe colóne, și uă parte era destinată să trécă rîulŭ pe ghiaçiă, atacară pe Turcĭ cari rĕspunseră bărbătesce la focurile artilerieĭ, ântêĭ, și se părĕŭ că vorŭ apĕra podulŭ acesta pênă la estremitate. Pe cândŭ ênsă focurile de puscĭ și din artilerie bubuiaŭ cu înferbîntare pe din façia poduluĭ, colóna pornită spre stânga, și isbutise să trécĕ apa pe partea cea-laltă. Turcii când vĕḑură acésta că Rușiĭ aŭ trecutŭ pe țermulŭ de dincolo, grăbiră a fugi d'acolo, și se retraseră în fortăreța Sofieĭ, dupĕ cé deteră focŭ poduluĭ, și pe care îlŭ stinseră numaĭ decât Rușiĭ garda

www.dacoromanica.ro

familiei imperiale. Fiind-că se înnoptase nu putéŭ să urmăriască pe Turcĭ. Colóna bivoacă în préjma satuluĭ Vrajdebna, pe care Turcii îlŭ incendiase, plecândŭ eĭ d'acolo.

Îndată dupĕ acésta gen. Gurco făcu recunóscere asupra oraşuluĭ şi fortereţeĭ Sofia. Turcii într'uă bună dimineţă plecaseră de acolo, şi când veniră Ruşiĭ să ocupe Sofia o găsiră plină numaĭ cu bolnavĭ cari se gătiaŭ să plece în nisce cară cu bivolĭ. Locuitoriĭ de multŭ evacuaseră astŭ oraşŭ.

Acum să ne întórcemŭ privirea către uă altă parte a Balcanilorŭ, spre pasulŭ ce se numesce Troian, şi care e în mică depărtare maĭ încóce de Şipca—operaţiunea din stânga a armateĭ ruse. În faţia astuĭ punctŭ se afla locot. generalu Cartsof comandantu corpuluĭ Lovaţ-Selvi. Punctulŭ acesta era pré interesantŭ pentru Ruşĭ, că, intrând pe acolo, se lega cu armata luĭ Gurco şi putea a îmbrânci corpurile comandate de Soleiman care acum se ţinéŭ înfipte asupra gardeĭ luptându-se cu dênsa. Şi tot de-uă-dată spre acea parte la stânga, să isbiască pe Turcii luĭ Veisel-Paşa cari căutau să închidĕ la Şipca drumul generaluluĭ Radeţkĭ. Aci la Troian, tot asemenĭ ca la Etropol, sûntŭ munţĭ prăpăstioşĭ şi drumul era închisŭ de redute. Ruşiĭ cu vre-uă dece batalióne tiralioriĭ, şi cu tunurĭ, cari abia putură a le urca, puse în sănĭĭ şi târîte cu bivolĭĭ, căutară a se folosi de unŭ timpŭ întunecosŭ cu céţă, nóptea, şi atacară reduta care apĕra pasulŭ acesta, ênsă nu isbutiră şi se retraseră avênd mulţĭ ómenĭ morţĭ. Eĭ continuară cu lucrările înainte spre a forţa şi a pĕtrunde pé acolo.

Generalu Radeţki ficsă la 24 Decembre a face mişca-

www.dacoromanica.ro

re în Șipca, cŏcĭ la data acésta cele-lalte corpurĭ de către Țîrnova trebuiaŭ să fie ajunse la Travno. Formă óstea sa în duoĕ colóne: cea din drépta, comand. Locotenentul generalŭ Scobelef, coprindea a 16-a divisiune de infanterie, 19-lea, 11-lea și 12-lea batalióne de tiralioriĭ, 7 batalione de Bulgarĭ, 2 companiĭ din al 4-lea bat. geniu, 9-lea regimentŭ de Cazacĭ de Don, uă sotniă Cazacĭ de Uralĭ, uă baterie de munțĭ cu câte șése tunurĭ, disposându-se a le transporta cu săniĭ. Colóna din stânga pusă sub ordinile Loc. generalu principe Sviatopolk-Mirsky, compusă din 3 reg. de la a 9-a div. a 4-a tiralioriĭ, 30-lea divis. infanterie, 1 companie de la 5-lea batalion de geniu, 1 batalion bulgarĭ, al 22-lea reg. Cazacĭ de Don, 1 baterie de munte și 2 baterii de câmpŭ, tot asemenea dispuse a se transporta cu sănii.

A 14 divis. infant. 35-lea regiment de Briansk, și 2 companiĭ din al 2-lea batalion de geniu stătea asupra posițiuneĭ Șipceĭ. A 2-a brig. de la 14-ea divs. și unŭ batalion din regimentul Briansk eraŭ destinațĭ să opereze uă mișcare asupra satuluĭ Șipca, prin colónele însărcinate de a 'lŭ împresura.

Colóna din stânga, avênd să facĕ unŭ drum maĭ lungŭ, porni fórte de diminéță în ajunul Crăciunuluĭ și înaintă către tîrgușorŭ Travno la Gouzovo, spre drépta inamiculuĭ, earŭ col. din drépta porni tocmaĭ séra de a se duce la Imetli, înainte în Balcanĭ, care cădea spre stânga Turcilorŭ.

Dupe calculu făcutŭ de statu-major, amênduoĕ aceste colóne trebuiaŭ să fie ajunse la 28 Decembre în fața inamiculuĭ și a duoa-ḑi să încépă atacului.

Ambele colóne căutaŭ a fi acoperite în mergerea

www.dacoromanica.ro

lorŭ, principele Sfiatopolk-Mirsky ocupând Maglişu, pentru a se feri de vre unŭ atacŭ al inamiculuĭ despre partea Uzungioveĭ, Haschioĭ, şi gen. Scobelef, ocupândŭ Karadja, în faţia flanculuĭ stângŭ de posiţiunile Turcilorŭ la Şipca, colóna sa avênd a merge puţin pênă la aceste posiţiunĭ, ca vre uă câţi-va chilometri, şi fiindŭ apĕrată de muntele Caradja.

Scoborândŭ din munte, aceste duoĕ colóne trebuiaŭ sà atace satulŭ Şipca; cea a principeluĭ Mirsky, de la Gouzovo, punêndu-se prin stânga în comunicaţiune cu gen. Scobelef, şi colóna din drépta, de la Imetli, prin Scenovo, căutând a se întêlni la drépta cu colóna principeluĭ Sviatopol-Mirsky. În aceste ḑile, la 26 colóna principeluĭ Mirsky ajunse la Selţi şi din acestŭ satŭ înaintă, avangarda sa, pênă în strêmtóre la Gouzovo. A duoa-ḑi merse înainte; colóna gn. Scobelef începu a scoborî în câmpie, asupra satuluĭ Imetli. Acolo dete peste Turcĭ, se luptă cu dênşi şi ĭ îmbrânci afară din aceste posiţiunĭ, în care dênsa se concentră. Tot în acea ḑi colóna principeluĭ Sviatopol-Mirscky scoborî în valea Toundja şi coprinse cu mare luptă satele Gorni şi Dolni-Couzovo; spre sérà, general Maioru Şnitnicof, trimisŭ fiind în avangardă de flancŭ cu uă brigadă de la 30-lea divisiune, coprinse, earăşĭ cu luptă, satulŭ Maglişŭ. În mersulŭ acesta prin munte óstea avu a lupta cu nisce greutăţĭ maĭ marĭ şi maĭ grele ca cele din munţiĭ Etropol. Stratulŭ de néoă ca de 1 $^1/_2$ stânjenŭ, şi a trebuit să se sape ca nisce tranşee pe unde să deschidĕ drumu. Tunurile de munte le sui cu cea maĭ mare anevoinţă, căruţele, chesóne şi călăreţiĭ cu luptă mare, pênă ajunserà unde óstea s'a concetratŭ.

www.dacoromanica.ro

La 27 Decembre generalu Radețki, care avea direcțiunea generale a mișcăriĭ trupelorŭ, merse la muntele St. Nicolae de unde putea urma operațiunile celorŭ duoĕ colóne.

Turciĭ aŭ fost lăsat pe la posițiunile cele înaintate de la Șipca tóte trupele și tunurile cari le apĕrase; eĭ așteptaŭ, se vede ranforturĭ, saŭ, că, dădea puçină importanță colónelorŭ ce 'ĭ ataca din flancurĭ; credéŭ că ataculŭ principalŭ o să fie la posițiunea întărită la satulŭ Șipca.

La ₫ece ore, tunulŭ rĕsună de uă-dată din partea drépta și stângă a munteluĭ St. Nicolae, gen. Radețki putea să véḑă mișcarea ce făcea princip. Mirsky, ce se dirigea către inamicŭ; la amiaḑĭ colóna se desfășura pentru a ataca și înaintă către întăririle Turcilorŭ încăirându-se cu dênșĭ într'uă luptă crâncenă.

Generalu Scobelef întârḑiase, din causa greutățilorŭ marĭ ce le a întêmpinatŭ în drumu-ĭ, d'a veni cu corpulŭ sĕŭ la timpu deștinatŭ. Acéstă întârḑiere a causatŭ óre-cum modificarea planuluĭ, maĭ ales din causa acésta colóna gen. Mirsky se aflase într'uă grea încurcătură în diua de 27, că s'a luptatŭ singură cu inamiculŭ, a perdutŭ uă mulțime de ómenĭ, și soldațiĭ rĕmăseseră fără munițiune, fiind ça la uă sută de metri dinaintea întăriturilorŭ turce. P'aci eĭ eraŭ să părăsiască tĕrîmul ce 'lŭ câștigaseră.

La 28, la 5 ore diminéța, s'a auḑit uă canonadă violentă spre direcțiunea principeluĭ Mirsky, care da a înțelege generaluluĭ Radețki, că colóna sa despre stânga era atacată. Nu se putea êns ă vedea nimicŭ din muntele St. Nicolae, ₫in causă că era uă céță pré întunecósă. Confiindu-se în soliditatea trupelorŭ principeluĭ Mi-

www.dacoromanica.ro

rsky, gen. Radeţki se resolu că la amiaḑi îĭ va trimite ajutorŭ, cŏcĭ se aştepta negreşit să sosiască gen. Scobelef, şi atuncĭ va ataca cu tóte forţele întăriturile principale de la Şipca.

Gen. Scobelef a şi sosit pe la 7 ore, şi îndată a începutŭ atacŭlŭ. Vênătoriĭ reg. Vladimir se repeḑiră asupra flanculuĭ stângŭ al Turcilorŭ, la Scenovo, şi cu tot focŭlŭ omorîtorŭ cu care acestia îĭ priimiră, coprinseră colinele cari se rĕdică lângă satulŭ Şipca, acoperite cu redute. Dupe acest succesŭ, generalu Scobelef trimise regi. de Ouglicĭ şi de Kazan contra flanculuĭ dreptŭ al inamiculuĭ. Aceste regi. se precipitară înainte, scóseră pe Turcĭ din liniile retransementelorŭ şi ocupară tóte fortificaţiunile. Scobelef ducea în acelaşĭ timpŭ reg. Vladimir la atacŭlŭ din centru şi 5 companiĭ de Bulgarĭ, să coprindĕ principala redută.

În acestŭ timpŭ Ruşiĭ începuseră atacul din frontŭ. Pe la amiaḑĭ gen. Radeţki dete semnalul, şi luă dispositiţiunile următóre: al 55-lea regimentŭ de infanterie, de Podolia, precedaţ de 3 companiĭ de tiralioră, ce şusţinéă 4 companiĭ din al 2-lea batalion din acel regimentŭ, trebuiaŭ să dea asaltŭ la retranşemente înaintând pre şosea; 1-iul şi al 3-lea batalióne din astŭ regimentŭ, ocupând tranşeurile despre drépta şoseleĭ urmaŭ să serviască ca reserve companiilorŭ de asaltŭ. Colonelulŭ Douconin de la 55-lea regimentŭ fu însărcinat cu comanda a tutulorŭ acestorŭ trupe cari opera la şosea.

Batalionu I-iŭ din regimentulŭ 35 de Briansk forma uă colónă de asaltŭ cu a sale 1-ia şi 4-a companie, ce trebuiaŭ să înaintenze prin unŭ tranşeŭ sub stâncĭ, a-

www.dacoromanica.ro

vênd în reservă alte treĭ comp. din batalion. Al 2-lea batalion din regimentulŭ 56-lea de Jitomir fu ordonatŭ să atace prin uă văgăunătură de pămêntŭ, spre partea stâncilorŭ marĭ; colóna sa de asaltŭ trebuia să fie formată prin a 5-a și 6-a companie, cele-lalte companiĭ constituând imediatŭ reserva sa; înfine 1-iul și 3-leă batalion de la 36-lea regimentŭ forma reserva generalĕ în pólele munteluĭ St. Nicolae, înainte de bateria de mortiere, sub comanda colonelului Bakof.

Colónele de asaltŭ, ce trebuiaŭ să mérgĕ pe lângă tranșeŭ și pe lângă rîpa spre drépta de stâncĭ, nu se putéŭ scoborî de-cât în mici grupe de câte cincĭ șése ómenĭ, și ele avéŭ de scopŭ a ataca din flancŭ tranșeurile turce de la șosea, și a seconda ataculŭ principalŭ; dupe ce percurseră ca vre-uă 800 pașĭ ele eraŭ silite să dea eară pe șosea. Trupele avansate a le fie-căria colóne se puseră la locurile ce li se ordonasĕ, fără sgomotŭ și bătaie de tobe. Săpătoriĭ spărgéŭ stâncile cari se opunéŭ ca nisce zidurĭ eșireĭ din șosea și înainătriĭ către redute.

În curênd companiile de avangardă de reg. Podolie intrară în âmtêiulŭ retranșementu; de uă-dată atuncĭ Turciĭ din lăuntru întăririlorŭ traseră focurĭ de puscĭ cu uă nespusă iuțială.

Și al duoilea tranșeu dupĕ cel d'âmtêĭ fu luatŭ de la inamicŭ, dér cu prețulŭ a enorme perderĭ. Și ceĭ cari scăpară cu viață umplură indată cu cadavrele lorŭ șanțurile de la al treilea tranșeŭ.

Turciĭ din lăutru redutelorŭ se luptaŭ atuncĭ cu furie și desperare. Rușiĭ cari îĭ împresurase și ĭ asalta mergéŭ dând năvală și aruncânduse ca nisce stâncĭ repedite

www.dacoromanica.ro

din munţĭ peste şanţurile lorŭ, sub plóie de glónţe şi obuse, ca cum acolo s'ar' fi grămăditŭ tóte trăsnetele infernuluĭ pentru a distruge omenirea...

Ranforturĭ eraŭ necesarĭ acolo; 1-iul regimentŭ de Podolie şi apoĭ al 5-lea îndată fură trimise. Focurile eraŭ atât de violente că ceĭ maĭ mulţĭ ómenĭ care eşiaŭ din tranşeŭ cădéŭ morţĭ; la vre-uă 50 paşĭ maĭ 'nainte şoséoa era plină de ómenĭ morţĭ şi răniţĭ; în acelŭ momentŭ ajunse, condusŭ de colonelu Bakof, 1-iul batalion de la al 56-lea regimentŭ Jitomir, chiămatŭ de la reservă.

Aceste trupe próspete putéŭ să se mănţină în tranşeuri, dér era peste putinţa de a putea înainta, sub foculŭ încrucişatŭ a ḑece mortiere, cu uă fuciladă ucigătóre din frunte şi duoĕ bateriĭ de obusiere din flancŭ.

Céţa lăsându-se cu întunericŭ şi maĭ mare, nu permitea ca să se póte orienta, opria vederea trupelorŭ cari ocupaŭ tranşeele ca să se desfăşure să ocoliască pe inamicŭ, colónele de asaltŭ însărcinate de a năvăli peste Turcĭ eşiră eară afară pe şosea, şi se găsiră în aceiaşĭ posiţiune ca maĭ înainte.

Brigada acésta perdu 1,700 ómenĭ şi ḑiumĕtate din ofiţerĭ, ênsă ea făcu unŭ mare serviciu, ocupând dinaintea eĭ vre-uă duoĕ-ḑecĭ de tabore şi tótă artileria inamică, închiḑêndŭ pe Turcĭ ast-felŭ că numaĭ avură nici uă eşire.

Focurile inamiculuĭ slăbiră pe la 4 ore, şi apoĭ încetă de totŭ. Generalulŭ Stoletof, de la colóna gen. Scobelef, raportă îndată generaluluĭ Radeţki nuvela că Turciĭ depun armele. Armata Turcă la Şipca avu sórtea care cu uă lună înainte o avusese cea de la Plevna.

www.dacoromanica.ro

Închis fiind din tóte părțile, negăsindŭ vre unŭ locŭ pe unde să iasă, Veisel-Pașa s'a predat cu 41 tabore de oștire, 93 tunurĭ și șése drapelurĭ ce cădură în mâinile Rușilorŭ.

Victoria acésta decisivă a costat pe armatele Țarului: 5,465 ómenĭ morțĭ și rănițĭ, între cari duoĭ generalĭ.

Avênd acum în tótă întinderea Balcanilorŭ două treĭ pasurĭ deschise, Rușiĭ putéŭ merge înainte peste armatele turce, cari, sdrobite și amenințate din tóte părțile, numaĭ eraŭ în stare d'a maĭ ține uă resistență seriósă.

La Constantinopole rĕmaseră toțĭ ca loviți de trăsnetŭ aflând acésta nuvelă, fură înmărmuriți ceĭ marĭ și ceĭ de la seraiŭ, afară de populŭ ce nu scia nimicŭ, și căruia mereŭ i se spunea că armata Padișachuluĭ face minunĭ de biruințe pe câmpulŭ de bătălie.

* * *

Acum ochiĭ nostri să se 'ntórne de a privi pe aceĭ nefericiți cari fuseră nevoiți, saŭ constrênși de a părăsi căminurile lorŭ și multa puçină averea ce aŭ avut-o.

Precum lăcustele ne 'naripate fugŭ de dinaintea glótelorŭ cari le calcă și mătură câmpiea strivindu-le și omorându-le prin șanțurĭ, ast-felŭ Turciĭ, armate și populațiunea, emigrându de la Dunăre, de prin orașele și satele din pólele Balcanilorŭ, fugiaŭ în desperare și 'n starea cea maĭ deplorabile, de dinaintea armatelorŭ ruse.

Deci emigrațiuna poporuluĭ turcŭ cu femeĭ, copiĭ, bĕtrânĭ, cu vitele, catîriĭ și cu ce aŭ pututŭ scăpa de prin căminele lorŭ, mergêndŭ sub ninsóre cu gerŭ, precum diserămŭ, desculțĭ, fără îmbrăcăminte, călĕtorĭ fugitivĭ prin

www.dacoromanica.ro

păduri, pe josŭ, p'în gloduri, plângêndŭ, căḑênd, murindŭ de fóme şi de gerŭ, ne póte înfăţişa tabloulŭ îngrozitorŭ în care neamulŭ omenescŭ vre-uă-dată este cu deşĕvîrşire biciuitŭ. Tótă acéstă lume, astă populaţiune desolată şi isbită aşa de tare, se îndrepta către Constantinopole; tot într'acolea unde înaintaŭ şi Ruşii. Trenurile caleĭ ferate Filipopoli-Andrianopole, treçea çontinuŭ ducêndŭ armata şi pe emigraţi cu bagagele lorŭ. Şérpele acesta uriaşŭ fugia prin ninsórea ierneĭ, precum balena în valurile oceanuluĭ, însemnându-se de departe în şesurile Andrianopoleĭ. Çu tóte acestea mergea fórte greŭ din causa că néoa acoperise şinele cari trebuia desgropate; şi 'n tot locului, pe la staţiuni, nenumĕrată mulţimea de ómeni aştepta să apuce locŭ p'în vagóne. La staţiuni unde se opria trenulŭ, se încingea uă luptă, care de care să apuce să intre; se îmbrânciaŭ, se aruncaŭ josŭ de pe scări, unii căḑéŭ sub róte pe şine, cari eraŭ striviţi, alţii eraŭ aruncaţi afară fiind morţi degeraţi. Locomotiva fluera de plecare şi mulţimea se punea înaintea eĭ; se agăţa de férele de pe la uşi, de lanţuri şi de aripile vagónlorŭ. Învan strigaŭ conductorii şi se suna de plecare; fluerulŭ ţipa, lupta era înferbîntată; nimeni nu putea controla, că mulţimea nu se retrăgea, dândŭ năvală mereŭ şi voindŭ a fi dusă, ne mai putêndŭ pacienta şi aştepta venirea unuĭ alt trenŭ. Scenele dureróse, starea de desperare şi agonie era vĕḑută în totŭ locului şi pretutindeni despre nefericiţiĭ acestŭ călĕtorĭ cari nu găsiaŭ case unde să se adăpostiască, nu era pâine şi chiar apă, fiind lipsă mare pentru numerósele cîrduri cu femeĭ şi cu copiĭ, precum nisce turme rĕtăcite prin pustiĭ. Asemeni şi ostaşi se vedéŭ îmbul-

www.dacoromanica.ro

ţindu-se şi fugindŭ dimpreună cu popululŭ, tot înainte spre Stambul. La Andrianopole, eraŭ pregătirĭ marĭ de fortificaţiunĭ cu oştire concentrată cu muniţiune şi provisiunĭ. Acolo, Mechemet-Ali, muşcându-şĭ mâinile că n'a adus unŭ ajutorŭ luĭ Osman când era timpŭ, voise să repare aci greşiala luĭ; dér audind că vine armata rusă cu uă nespusă iuţială, care tăia linia de comunicaţie dintre Balcanĭ cu Ederne, şi, că Soleiman cu tóte forţele este isolatŭ, se descorage. Póte că elŭ avu şi ordinŭ pentru acésta, arse muniţiunea şi provisiunile, strică redutele, ţintui tunurile cari nu le putea transporta şi se retrase cu tótă óstea aceia sub murulŭ Constantinopoleluĭ, lăsând în Andrianopole câţĭ-va gendarmĭ, şi acestia ordonaţĭ să se retragĕ maĭ în urmă, dimpreună cu emigraţiĭ cari dintr'acolo mereŭ fugiaŭ. Ruşiĭ înaintară grabnicŭ pênă ajunseră la ţermiĭ Mariţeĭ, şi găsiră Andrianopole părăsitŭ de oştirĭ otomane.

Andrianopole este socotitŭ a duoa capitală a Turcieĭ de Europa. Oraşŭ cu întindere mare; treĭ rîurĭ se 'mprenă lângă elŭ. Are monumente însemnate, populaţiune numerósă, industrie şi fabricĭ; din timpiĭ ceĭ maĭ depătaţĭ se memorează în elŭ lupte, invasiunĭ, închiăerĭ de tractate, prin care s'aŭ decisŭ sórtea populilorŭ şi a Orientuluĭ. În elŭ numele luĭ Andrian s'a consânţitŭ pênă astă-ḑĭ, cel-ce l'a fost dotatŭ cu multe înfrumuseţărĭ, apeduce şi altele. Goţiĭ, Hunĭ, Avarĭĭ aŭ trecut pe acolea; posede moschee însemnate şi bisericĭ; numele luĭ Bajazet, Amurat se rĕsună prin gura populaţieĭ din timpulŭ când era acolo scaunulŭ Sultanilorŭ, pênă a nu se lua din mâinile luĭ Constantin cetatea cea mare, a duoa capitalĕ a Romeĭ.

www.dacoromanica.ro

Ruşiĭ dér, toţĭ generaliĭ şi armatele cari le descriserămŭ, veniaŭ aci ca să ocupe astă metropolă a Rumeleĭ, ca şi la 1829. De uă-camdată eĭ umpluseră văile paradisiale cari véra înfăţişază păduri de rose şi arborĭ odoriferĭ, ĭarna ênsă eraŭ învelite de troienĭ de néoă, Cazanlîcu. Ruşiĭ umpluseră aceste luncĭ, aceste renumite câmpiĭ cu orezăriĭ.

Panica dér intră şi în palatulŭ Padişachuluĭ, care se spăimântă, dupĕ ce ţinuse îndestulŭ ochiĭ îndreptaţĭ spre Mediterana, către Europa interesată să véḑă venindu-ĭ vre unŭ ajutorŭ; şi nevenindŭ de nicăiria, când era periclu pentru imperiŭ, grăbi de a trimite plenipotenţiarĭ la Cazanlîc şi la Andrianopole să negoţieze cu capul armateĭ rusescĭ, Marele duce Nicolae, despre unŭ armistiţiŭ. Însărcinaţiĭ n'avuseră actele lorŭ dupre regulă formate şi se înapoiară. Alţĭ plenipotenţiarĭ, se duseră îngrabă cu chârtiile în regulă. Voi prin acésta a câştiga timpŭ...

Turcia acum se aseměna ca uă femeie ce 'şĭ da sfîrşitulŭ, delăsată, precum am ḑisŭ, de Europa interesată în a sa chestiune. Populaţiunea cu tóte acestea fugia şi intra din tóte părţile înlăuntrulŭ Constantinopoleĭ pe tóte porţile, unde se înmulţia miseria, lipsa şi mulţimea suferinţelorŭ...

Să intrămŭ în óre-cari ḑetaliurĭ ce s'a petrecut cu aceĭ fugitivĭ.

Cu celŭ din urmă trenŭ care sosi de la Andrianopole, pe acelé ḑile de focŭ la Constantinopolŭ, într'unŭ vagon de rând se găsia sir Edgard... şeḑêndŭ alăturia pe uă bancă cu unŭ musulman ce ţinea unŭ copîlŭ în braţe şi cu cadîna lângă elŭ; dênsulŭ privia cu uă mare atenţiune şi observêndŭ scenele deplorabile maĭ susŭ descrise.

www.dacoromanica.ro

În mijlocul ênsă astuĭ flagelŭ al nefericiților emigrați, se maĭ găsiaŭ fanaticĭ pênă la nebunie cari 'ș amestecaŭ cântecile cu plânsulŭ amarŭ al suferințilorŭ. Eată unulŭ din aceĭ osmanlîĭ endiferentŭ la spectaclu ce se petrecea și care se credea în paradisulŭ promisŭ de Profetŭ, cântândŭ ast-felŭ:

„Precum strămoșiĭ nostri de bravĭ și fericiți,
„Cu spada sângerândă noĭ sûntemŭ renumiți!
„Și 'n flórea viteziei, la bunulŭ traiŭ promisŭ,
„Sperămŭ uă altă viață maĭ dulce 'n paradisŭ.
„Precum strămoșiĭ nostri, așa vomŭ fi și noĭ,
„Purtândŭ strălucitŭ nume de osmanlîĭ eroĭ!..

— De unde viĭ, întrebă lordulŭ pe celŭ alăturĭ cu dênsulŭ, și cum te numescĭ?

— Hechim, rĕspunde musulmanulŭ. Am scăpatŭ sûntŭ acum treĭ sĕptămânĭ cu mare greutnte după bătălia de la Plevna. Am mers ca șóricele pe sub pămêntŭ și ca păsĕrile în aerŭ îndreptându-mĕ către Carlovo, și m'a costat peste cincĭ-decĭ de lire de aurŭ ca să scotŭ femeia mea și cu copilŭ de acolo. Unŭ bulgarŭ, căruia eŭ îĭ făcusem altă-dată multe facerĭ de bine m'a ajutat acum și elŭ.

— Despre Osman ce sciĭ să 'mĭ spunĭ? adăogă englesulŭ uitându-se la musulman cu unŭ maĭ mare interes.

— Rănit! rĕspunde acesta, este luatŭ prisonerŭ. Pentru elŭ am însărcinărĭ și grăbescŭ să ajungŭ la Stambul. Ce să fac? vĕdŭ că am întîrdiatŭ; am așteptat pênă mi a venit femeia cu copilulŭ!.. Voiŭ spune a sale întêmplărĭ la hanâma sa...

— Estĭ ascherŭ nizam? întrebă englesulŭ.

www.dacoromanica.ro

— Artileristŭ de la Vidin redifŭ, rĕspunde Hechim, care îşĭ ţinea copilulŭ precât putea lipitŭ la peptŭ şi învelindu-lŭ cu mantaoa sa învechită rósă şi care fusese ciuruită de glónţe.

— Eată unŭ ce curiosŭ, ţise sir Edgard în sine; cum a pututŭ să scape ast soldatŭ când Plevna a fostŭ cernată de nenumĕratele trupe?

— Banii mei m'a scăpat pe mine, cadîna şĭ pe copilŭ. Şi ce m'ar fi folosit banii acestia déca îmĭ perdeamŭ familia? adăogă Hechim, care, în starea aceia de plânsŭ cum se găsia, îĭ maĭ venia une-orĭ să cânte.

Femeia luĭ îşĭ avea ochiĭ roşiţĭ şi obrasulŭ învĕlitŭ cu uă măramă subţire; era învineţită de suflarea crivăţuluĭ care înghiaţă şi vestedesce inima şi stinge cu viaţa şi bucuria. Ca mamă, îĭ era maĭ multŭ grijă pentru copilŭ de cât pentru dênsa. Pe copilŭ îlŭ ţinea tata strêns în braţe. Femeia ţinêndŭ grămădite tóte câte le avusese cu dênsa ca să se scutiască de frigŭ, într'una o ducea plângêndŭ, în acéstă amărîtă şi fatală călĕtorie, şi ochiĭ eĭ se roşiseră ca cum ar' sta să pice sânge din eĭ. Bărbatulŭ eĭ ca să o încorage une-orĭ cânta.

Eată-i în fine ajunşĭ la cea din urmă staţiune la porţile de la Stambulŭ, unde se vorŭ da cu toţiĭ josŭ din trenŭ. Şi d'acolo, se îngrijiaŭ unde vorŭ trage maĭ iute, întrândŭ pe uă pórtă, să ajungĕ, chiarŭ în momentele acelea, la vre uă casă de musulmanŭ saŭ orĭ unde la cine va fi; cŏcĭ, tóte locuinţile eraŭ prinse gemêndŭ tóte cartierele şi tóte casele, orĭ cât e Bysanţiu de mare, de mulţimea care se grămădia în tóte ţilele, de prin tóte părţile imperiuluĭ, a emigraţilorŭ turcĭ. Uă scutială unde-

www.dacoromanica.ro

va, vre unŭ adăpostŭ le trebuia cât mai curêndŭ, cŏcĭ copilu lorŭ tremura şi femeia asemenĭ; frigulŭ, fómea şi setea îĭ tortura. În timpŭ de iarnă era ḑiua mică şi cu copilulŭ în braţe, pré cu greŭ! nu putéŭ, acestĭ emigraţĭ, să întârḑie pe strade! De aceia eĭ se dideseră josŭ la uă stanţiune mai îndărĕtŭ la margine.

Eĭ traversară oraşul, intrându cu uă araba pe pórta despre Andrianopole şi apucară pe lângă moscheea Sultan-Mechemet.

În celŭ d'âncêĭ foburgŭ unde eĭ intrară aŭ vĕḑutŭ cu ochiĭ mulţimea acea de străinĭ sosiţĭ ce sta tăbărîţĭ pe strade; şi ca cum acestŭ cartierŭ era juratŭ pentru că în elŭ nu se găsia locŭ în nicĭ uă casă să fie ospitaliată nefericita acéstă familie emigrată. Hechim suflându mereŭ să încălḑiască mănuţele copiluluĭ sĕŭ, începu a striga: — „Daţĭ ospitalitate unuĭ soldatŭ scăpatŭ de la Plevna? — „Nu este locŭ; avemŭ musafirĭ! e totulŭ prinsŭ în casele nóstre! rĕspundea unŭ omŭ tiriachiŭ din unŭ ceardacŭ, saŭ ceĭ cu care se 'ntêlnia priu tóte părţile şi îlŭ auḑiră. Copilulŭ sĕŭ plângea, femeia luĭ se văita şi se omora de durere.

Ha! părintele ş'aduse aminte. În astă mahala, la marginea unuĭ meidan, Hechim, sciea, pe unŭ bietŭ bĕtrânŭ hamalŭ de meserie, care trăia în uă căsuţă próstă, omŭ săracŭ, êusă unŭ omŭ bunŭ cercatŭ prin tóte, Bulgarŭ de origină. Îĭ veni în minte să tragă la căsuţa acestuĭ, la care, pentru-că era iarnă, cu copilu şi cu femeia şi se înoptase de tot, ar' fi fost fericitŭ priimindu-lŭ. Déca ar' fi fost numaĭ elŭ singurŭ ar' fi nemeritŭ şi în vre uă casarmă. Apoĭ Hechim numaĭ putea fi prejudiţiosŭ, de a

www.dacoromanica.ro

priimi uă bine facere ospitalitate de la unŭ necredinciosŭ bĕtrânŭ fără femeiă! Baba-Velicu, bĕtrânulŭ hamalŭ, şedea într'uă căsuţă, precum ḑiserămŭ, tocmaĭ în foburgulŭ celŭ depărtatŭ pe unde venia Hechim cu familia sa. Oprindu-se elŭ în pragulŭ uşeĭ acestuĭ bĕtrânŭ şi întrebând déca sûntŭ priimiţĭ, nu luă séma că era uă femeie bĕtrână care aştepta afară.

Hechim cu fruntea încreţită privindŭ grelile împregiurărĭ cu destulŭ sânge rece, ḑise maĭântêĭ în sine aceste vorbe: „*Cine ce face luĭ îşĭ face!..*“

Acolo intrândŭ vĕḑu uă căsuţă săracă, pereţiĭ afumaţĭ, unŭ mangalŭ în miḑloculŭ camereĭ, în care puçinĭ cărbunĭ cu uă cenuşă albă pe d'asupra maĭ tempera cevaşĭ frigulŭ care intra de prin tóte părţile, din ferestrele cele astupate cu nisce câlţĭ şi uşa care era căscată de câte duoĕ degite la pragŭ.

Dér unŭ spectaclu durerosŭ isbi acolo vederea celorŭ acum sosiţĭ. Pe unŭ patŭ, în colţulŭ camereĭ bĕtrânuluĭ hamalŭ, sta culcată uă biată femeie junĕ slabă, galbenă la façiă şi cu ochiĭ duşĭ în fundu capuluĭ, care aprópe numaĭ putea vorbi fiind consumată de maladiĭ şi lungĭ suferinţe, par'-că era unŭ scheletŭ. Alăturĭ sta uă alta, tot asemenea junĕ, care se părea că venise să certeze pe cea amalată, şi 'ĭ adusese într'unŭ servetŭ lucrurĭ d'a le mâncăreĭ, simiţĭ marĭ, franselă, halva, smochine, zacharŭ, lĕmâĭ şi altele; ea sta lăcrimând lângă patul celeĭ amalate şi ḑicêndu-ĭ:

— Bună Ancă, mare e puterea luĭ Dumneḑeŭ! te veĭ face tu sănĕtósă!.. Să staĭ liniştită, să te îngrijescĭ cât veĭ putea, şi de primăvĕră, făcêndu-se pace, celŭ d'âmtîĭ

www.dacoromanica.ro

vaporŭ care va merge la Galați te va aduce acasă!.. Lasă, asta va fi în îngrijirea mea! — Déca așĭ putea să vĕdŭ încă uă-dată sórele rĕsărind acolo unde m'am născutŭ, rĕspunse acea fiică, n'așĭ maĭ dori uă altă fericire pre pămêntŭ! Ah! maica mea!.. Ḍise tînĕra fată ce era în starea cum o descriserămŭ.

— Acum te lasŭ, mĕ ducŭ, că se înoptează, și înnoptatŭ este fricĕ mare pe stradele din mahalale, că unŭ banditŭ bântuie părțile astea. Acesta face multe rele; și nimeĭ nu póte pune mâna pe elŭ să 'lŭ prindă.

Hechim cu femeia luĭ și cu copilulŭ tocmaĭ intrară:

— Baba-Velicu!.. ḍise elŭ intrândŭ, sûntemŭ noĭ priimiți la dumnéta? venimŭ de pe drumŭ departe!..

— Cum nu! rĕspunde bĕtrânulŭ hamalŭ, cum nu! poftimŭ aga Hechim. Numaĭ să erți sărăcia nóstră. Poftiți de ședeți, și bine ați venitŭ!..

— Numaĭ Dumneḍeŭ este avutŭ și cu Sultanulŭ, în a căruia umbrire cată să ne adăpostim cu toți. —Dér de departe? aga Hechim, adăogă bĕtrânulŭ hamalŭ.

— De obositŭ ce sûntŭ, degeratŭ și flămândŭ nu sciŭ nicĭ să rĕspundŭ... de la sângerósa Plevna, abia am scăpatŭ cu cadîna și cu copilulŭ în brațe.

— O! Dumneḍeule! Cunoscuțiĭ nostri or' fi maĭ scăpatŭ?.. Aĭ meĭ, acolo, și maĭ departe de acolo?.. ḍise bĕtrânulŭ, și cletinândŭ cu capulŭ când vorbia. Bine că nu mĕ puseși la uitare!.. Poftiți maĭ aprópe lângă mangalŭ ca să vĕ încălḍiți; și apoĭ că aĭ trasŭ la mine, îmĭ veĭ face atâta bine, Aga Hechim, să 'mĭ spuĭ despre aĭ meĭ ceĭ aprópe la Dunăre!..

Soțiea musulmană, când intră în acéstă casă, vĕḍêndŭ

www.dacoromanica.ro

unŭ omŭ acolo, îşĭ învĕli faţia precum e obiceiulŭ cu tulpanulŭ de sub brobódă, şi se mirá că nu face asemenĭ şi femeile cari le găsi înlăuntru, pentru-că a intrat unŭ altŭ bărbatŭ, ş'afară de acésta ele nu avéŭ unghiile cănite!..

Hechim nefiindŭ aşa preţudiţiosŭ ca soţia sa, şi maĭ alesŭ în ast-fel de timpĭ, se aşedă pe laviţă la uă parte când Baba-Velicu têrî unŭ scaunŭ dinaintea mangalului ca să şédă femeia musulmană cu copilulŭ. Micuţulŭ plângea. — Vaĭ! drăguţulŭ copilŭ! de ce o fi plângêndŭ? ḑise femeia junĕ care şedea lângă cea amalată. Hechim care înţelegea binişorŭ acéstă limbă, rĕspunse:

— De fóme, că venimŭ de pe drumŭ. Banĭ am êncă, dór pâine îmĭ lipsesce de erĭ.

Anca adăogă:

— Dumneḑeule! s'ar' putea asta? Să dămŭ, dragă Susană, copiluluĭ să mănânce, uite simiţĭ, smochine ce 'mĭ aĭ adus dumnéta acolo în legătură.

Susana sări cum auḑi, deslegă servetulŭ şi rupse uă mare parte din pâinea albă şi o 'ntinse la copilŭ precum şi la mama luĭ. Femeia luă pâinea, pe care o ţinu sub uă mână, ear cu ceelaltă luă mâinile copiluluĭ ca să le încălḑiască la mangalŭ. Dênsa mulţiămi cu ochiĭ juneĭ aceleia de bunătate. Hechim şeḑêndŭ cu piciórele încrucişate pe laviţă, stătu cât-va pe gôndurĭ, apoĭ scóse tabachera cu tutunŭ pregătindu-se ca să fumeze.

— Cu cine aĭ venit? întrebă Anca pe Susana făcĕtórea eĭ de bine. — Am venit cu bunică-mea, că e pré departe pênă să ajungŭ de la Fanar aicĭ. Atâtea cóste am suitŭ şi am scoborîtŭ.

www.dacoromanica.ro

— Bunica dumitale?.. întrebă Anca cu mirare pe juna acésta protectórea sa, nú sciamŭ că este aicĭ! Ea, e în Constantinopolŭ?.. — A! am uitatŭ să 'ți spun. Alaltăerĭ înturnându-mĕ acasă, dupe ce plecaiŭ d'aicĭ, închipuesceți că găsescŭ pe bunica-mea care a venit în timpŭ de iarnă pe la Triestĭ la Constantinopolŭ, împreună cu nisce familiĭ cari mergŭ la Ierusalim. Drept, eŭ i am scris pentru ca să vinĕ și îĭ trimisesemŭ și banĭ. Nu pot să 'ți spun câtă bucurie am avut când am vĕdut-o; cĕcĭ numaĭ ea singură mi a maĭ rĕmas pe lume; că mama mea, adăogă fiica lăcrimându, puçin în urma tată-meŭ a muritŭ. — Dér, ce dicĭ, bĕtrâna a venit cu D-ta? Te vĕdŭ numaĭ singură, dise cu óre-care mirare juna amalată. — Ea aștéptă afară. N'a voit să intre cu mine ca să nu întârdiămŭ aicĭ. — Dĭĭ să intre, draga mea! Ce te temĭ că o să întârdiĭ? n'avemŭ pe tata Velicu aicĭ care o să vĕ însoçiască cât de târdiŭ. — Negreșit, rĕspunde acesta, aprindŭ felinarulŭ meŭ cel mare, și cu elŭ aprinsŭ umblu pênă la diuă întêlnindu-mĕ cu caracolu pe stradele Stambululuĭ. — Numaĭ sta! chiamă, vaidemine! să intre bĕtrâna!.. O să mi se parĕ că vĕdŭ pe mama mea, uă femeie bĕtrână din țeara nóstră!..

Bunica în cele din urmă intră, care ținea uă legătură în mână încărcată cu fel-de-felŭ de lucrurĭ d'a le mâncărĭĭ, tîrguite de lângă bezesteni. Aci, astă adunătură, se putea dice societatea celorŭ suferinți, pe care uă mână nevĕdută se scobóră spre a 'ĭ consola în durerea lorŭ; uă ființă amalată, unŭ bĕtrânŭ, și familia musulmană, care atuncĭ venise și era în starea cea maĭ de jéle... Bĕtrâna fu salutată de către toți, și dênsa mulțiămi, fiind

www.dacoromanica.ro

cu totulŭ voiósă că găsesce acolo ómenĭ ce ĭ vorbia românesce.

În scurtŭ, Susana, cum vedeţĭ, aducea într'unŭ chipŭ adevĕratŭ crestinescŭ ajutorŭ acestora la toţĭ din mica eĭ fortună. Îngrijia de nefericita eĭ compatriotă dându-ĭ cele trebuincióse, ca la uă soră a sa. Cu acéstă ocasiune ea a atrasŭ stima şi aceluĭ de uă altă religiune; ea a oferitŭ tóte acele merinde soţieĭ musulmanuluĭ care avea mare lipsă. Nu este pre pămêntŭ nicĭ unŭ simţimentŭ maĭ nobilŭ maĭ sântŭ ca generositatea!!.

Hechim care sta la uă parte fumându, vĕdu cum se petrecură aceste tóte, făcu ochiĭ marĭ şi privi cu multă atenţiune pe bĕtrâna. Ea avea înbrăcămintĭ potrivite cu etatea sa şi după timpŭ, cu brobóda pe capŭ şi cu cataveica de iarnă înblănită cum umblă femeile bĕtrâne în părţile Dunăreĭ de josŭ. După ce Hechim îşĭ frecă câtva uă sprâncénă, se adresă ţicêndŭ: Minune mare! Eŭ te cunoscŭ pe dumnéta!..

Femeia rĕspunse cu óre-care luare aminte:—Se póte! dér nu sciŭ de unde? — A trecutŭ unŭ an şi vre uă duoĕ lunĭ d'atuncĭ când venisemŭ la Ismailŭ ca să cumpĕrŭ producte. Acolo după lucrurĭ mĕ face să nu le uit. Unŭ focŭ mare se aprinsese par'că ardea tot oraşul, şi unŭ june ascherŭ care a intratŭ într'uă casă coprinsă de flacărĭ să scótĕ uă femeie, care alt-felŭ ea ar' fi muritŭ acolo de nu era acelŭ voinicŭ. Pe dumnéta te am vĕdut atuncĭ, dinaintea caselorŭ ce ardéŭ, plângêndŭ şi jelindŭ pentru acea femeie care rĕmăsese în focŭ. Mi le aducŭ tóte aminte, uite par'că a fost erĭ.—Ce întêmplare! dumnéta, rĕspunde femeia, mi aducĭ aminte nisce lucrurĭ gro-

www.dacoromanica.ro

zave!.. — Heĭ! mama! Să mĕ erțĭ că 'țĭ ḑic așa, fiind-că estĭ bĕtrână, adăogă turculŭ. Eŭ am petrecut și am vĕḑut lucrurĭ ce face să se cutremure mintea și carnea pe omŭ! Am stat cu picĭórele în zăpadă amestecată cu sânge patru ḑile de rând, bătêndu-ne mereŭ, fără a bea, a mânca, saŭ a fuma. Și apoĭ când am părăsitŭ șanțurile în care ḑile și nopțĭ petrecuserămŭ, a fost omorulŭ maĭ presusŭ dupĕ cum póte cine-va să 'șĭ închipuiască!.. Eŭ, amŭ scăpatŭ din acelŭ locŭ... Velicu asculta aceste vorbe cu uă deosebită atențiune. Am scosŭ și pre femeia mea, continuă Hechim, din acelŭ locŭ închisŭ și împresuratŭ de dușmanĭ, din acelŭ locŭ de peire, prin ajutorulŭ unuĭ Bulgarŭ căruia ĭ am dat tot aurulŭ ce 'lŭ purtamŭ cu mine; cŏcĭ, déca nu luamŭ de acolo din atâtea primejdiĭ nevasta și copilulŭ meŭ, mĕ înturnam și eŭ ca să fiŭ dus prisonerŭ precum atâțĭ nefericițĭ confrațĭ aĭ meĭ!..

Susana rĕmâne înmarmurită auḑind cele întêmplate la Plevna, și că acestŭ turcŭ cunósce pe sergentulŭ Mitea.

Hechim pênă a nu se întâlni în vre uă cafenea, saŭ pe strade cu vre unulŭ din amicĭ, și pênă a nu merge la seraiŭ, să 'șĭ îndepliniască comisonulŭ pentru Osman dinaintea celorŭ maĭ însemnațĭ rigialurĭ, precum avea în gôndŭ să facĕ, spunea acestea aci în auḑulŭ a câte-vă femeĭ și bĕtrânuluĭ Velicu, vorbia și nu se maĭ potolia par'că vĕrsa focŭ din elŭ, descriindŭ pericolile și suferințele luĭ. Și, când ḑise că pe femeia și copilu 'ĭ a scăpatŭ prin ajutorulŭ unuĭ Bulgarŭ de la Plevna, repetă vorbele: „Cine ce face luĭ își face!..“

— Și aĭ cunoscutŭ dumnéta pe acelŭ sergentŭ Mitea care a fost în óstea de vênătorĭ? întrebă fiica cu mare inte-

www.dacoromanica.ro

resŭ, şi ca cum schimbarea de pe faţia sa trăda bucuria ce o simţia în inima eĭ.

În urmă, respunde Hechim: elŭ era din alt-felŭ de ostire. L'am avutŭ noĭ prinsŭ în Plevna şi de mult este trimis aicia. Trebue să fie în Stambul la vre uă casarmă; póte la Daut-paşa. — Déca este adus prinsŭ, respunde Velicu, apoĭ trebue să fie între prisonerii Ruşi cari sûntŭ ţinuţi în insulă Prinţipi, saŭ Calchi, la Marmara...

— Vaĭ! bietulŭ copilŭ! esclamă bătrâna.

— Déca nu va fi muritŭ! ḑice fiica lăsândŭ capul în josŭ, că alt-felŭ ar' fi fostŭ peste putinţă ca eŭ să nu 'lŭ întêlnescŭ unde-va. O fi póte înmormêntatŭ, adăogă ea, uitânduse în ochiĭ bunichi, la Aghion Dimitri, în chimitirŭ.—Bietul copilŭ! ce inimă nobilă elŭ avea! Este adevĕrat că dintr'unŭ mărăcine ese unŭ trandafirŭ; mintea la omŭ se laudă, fie elŭ scos chiarŭ din opincă! Elŭ, continuă bătrâna, din neaverea sa, a dat 300 fanci pentru ajutorulŭ nostru, când tu, fiică, scriaĭ şi cereaĭ cu lacrimi unŭ ajutorŭ de la Dumneḑeŭ şi de la ómenĭ, pentru a fi scósă de la robie!..

Hechim rĕmăsese earăşĭ pe gôndurĭ şi fuma, ca cum prin fumarea asteĭ plante narcotice durerile luĭ eraŭ uitate. Copilulŭ sĕŭ tăcŭ din plânsŭ, dupe ce îmbucă pâine şi din celelalte merinde cu uă nespusă lăcomie a fómeĭ. Femeia turcă, care şi dênsa îşĭ amintia nefericirile sale, îşĭ stergea lacrimile şeḑênd cu copilulŭ lângă mangalŭ.

— Cine v'a ajutat în nefericirile vóstre? ḑise earŭ Hechim adresându-se către femeĭ. — Prieteni ceĭ adevĕraţi, respunse bătrâna. — De astă-ḑĭ înainte fiind-că aţĭ venit cu pâine şi m'aţĭ ajutat pe mine, femeia mea şi

www.dacoromanica.ro

copilulŭ meŭ, când nu sciam cum și unde să aflu grăbnicŭ ajutorŭ, să mĕ cunósceți și pe mine între prietenii ceĭ adevĕrați. Am soție și copilŭ precum vedeți, acésta este de ajunsŭ ca să vĕ pótĕ încredința de inima și prietenia mea! — Să cercetezĭ și dumnéta să afli ce s'a făcut și în ce stare este sergentulŭ care ḑicĭ că l'aĭ cunoscut, adăogă juna fiică. — Rĕmâĭ pe pace! Hechim este în Stambul; și, orĭ cât este de mare și întinsŭ orașulŭ nu o să 'mĭ fie cu greŭ ca să aflu de elŭ, și o să ve însciinţezŭ.

Bĕtrânu Velicu aprinse unŭ felinarŭ învĕlitŭ cu ţiplă, ca să ducĕ aceste femeĭ pênă în cartierulŭ Fanaru. Era uă lumină ca ḑiua în acea séră, și în umbra caselorŭ de pe dealurĭ cari se întinde pênă în apele luĭ Chrisocheras, ómeniĭ cu felinarele aprinse circulaŭ pe strade, ca și bărcile ce plutia și se vedea luminile din ele pre valurile Bosforuluĭ încântătorŭ.

Cât despre Hechim și familia sa, s'a mulţiămitŭ să aibă uă rogojină ca să o aștérnă într'uă parte a camereĭ, să se culce și să uite nemărginitele sale supĕrărĭ.

Despre prisoneriĭ Ruși și Românĭ, aduși la Constantinopole, precum o ḑisese Velicu, eĭ eraŭ încartiruiţĭ în Insula-Prinçipilorŭ, în marea de Marmara.
Sergentulŭ nostru Mitea, fusese din numĕrulŭ acestora. Pentru-că ranele sale s'aŭ fost obrîntitŭ de pe drumŭ, a stat maĭ bine de duoĕ lunĭ în ospitalulŭ grecescŭ pênă s'a însănătoșitŭ și s'a vîndecat bine.

* * *

Sultanulŭ Abdul Hamid, ocolitŭ de curteni sĕĭ în mare și

www.dacoromanica.ro

strălucitóre ţinută, fiind la palatulŭ sĕŭ celŭ renumitŭ, înfrumuseţatŭ de ornamente cu colóne de marmură şi iaspis şi cu tóte raritătile produsurĭ din Orientŭ, domn suveranŭ, căruia atâtea provinciĭ a le imperiuluĭ concură a'ĭ înavuţi arsenalele, museele şi tesaurul, era nemulţămitŭ; grijile îĭ îngreuia capulŭ; repeţile şi desastrósele evenimente petrecute de curêndŭ îlŭ spăimântă. Seraiulŭ sĕŭ este uă minune prin posiţiune, mulţimea camerilorŭ, mobilierulŭ din ele şi obiectele de artă cari se găsescŭ acolo, tot ce póte fi maĭ scumpŭ, ce e maĭ grandiosŭ. Grădinile sale pururea verdĭ şi înflorite precum şi picturile a fresco, produse de maistri renumiţĭ, represintă tóte sesónele, arborĭ cu fructe, rose şi cele maĭ delicate florĭ, munţĭ, câmpie şi marea. Fôntânile cu murmură dulce vérsă unda cristalósă sub unŭ ceriŭ de azurŭ care îlŭ reflectă. Ferestrele cele arcuite, ornate cu galerĭ şi lăsându să atîrne în voie draperiĭ de mătăsurĭ şi catifea cu ciucurĭ de aurŭ, în camerile de gală, producŭ uă lumină aşa de plăcută, înlăuntrul spaţióselorŭ sălĭ, precum într'uă frumósă ḑi a primăvereĭ dă bucurie raḑele sóreluĭ.

Mirosulŭ ambreĭ dispută cu acela al flóreĭ de lĕmâĭ şi portocale, essalatŭ de prin teraţele unde crescŭ acestĭ arborĭ, pre-din-faţia palatuluĭ, şi umple coridórele sale de îmbătătorulŭ profumŭ.

Picturile, sculpturĭ şi mosaiculŭ pe pereţiĭ acestorŭ salóne, maĭ alesŭ la palaturile cele nouĭ, preocupă mintea edificiurile, arta şi gustulŭ cu cari sûntŭ construite şi ornate. Ochiĭ celorŭ cari aŭ ocasiune d'a le frecuenta nu se maĭ satură privindu-le. Lemnulŭ de rosă, cimişirulŭ lucratŭ cu multe colorĭ ca şi mosaiculŭ strălucitorŭ, for-

www.dacoromanica.ro

mează parchetele peste care se aşternŭ covóre pre unde calcă Gransiniorulŭ, de pre lângă care tot-d'auna nu lipsesce marele eunucŭ.

Şi d'acolo alăturĭ, înlăuntru haremuluĭ, celŭ lipitŭ de seraiŭ, frumoşĭ ochĭ asiaticĭ luminézĕ; umblă huriile cu picioru uşure gingaşŭ în papucĭ cu firŭ şi mărgăritare şi purtându şalvarĭ; maĭ de aceiaşĭ frumusete, sultane şi odalisce, cari se supun şi servescŭ pe Sultana Valide. Acolo cu întreţinerea, lucsúlŭ şi toaletele încântătóre feerice, se îngrópă tesaure întregĭ, precum dorinţile vage d'aurite ce se risipescŭ. Se scaldă dênsele numaĭ în ape de florĭ, se péptĕnă şi se îmbracă într'unŭ aerŭ profumatŭ; se aduc continuŭ zacharicale de ocupaţiune şi plăcerea acestorŭ hurĭĭ cari locuescŭ apartamentele paradisiale acolo. Se aud cântece mângâióse între dómnele şi servitórele cu voce de filomele, înlăuntru camerilorŭ împresurate cu grădinĭ, închise cu zăbrele pe la ferestre, şi bine străjuite de paznicĭ. Acesta este locŭlŭ destinatŭ fericirilorŭ şi repausuluĭ Grand-siniorulŭĭ. Vre unŭ străinŭ acolo, numai dochtorulŭ seraiuluĭ póte să intre.

Camerile dér cele de gală, înlăuntrul palatuluĭ, conţin sofale de fel-de-felŭ de stofe, mătăsărĭĭ, velură şi cu garniturĭ de aurŭ, cu coltuce şi perinĭ moĭ pe lângă pereţĭ, ce învită la uă şedere odihnitóre; ear pe josŭ, cum e usu în tot Orientulŭ, pardosiala parchetelorŭ acoperită cu covóre de Persia şi Ismirna şi cu rogojinĭ de Constantinopole, ţesute numaĭ în florĭ, opresce sgomotulŭ pasurilorŭ când servitorĭĭ, eunucĭĭ şi muţĭĭ, învestiţĭ cu costume pitorescĭ, se îutrecŭ a aduce Padişachuluĭ, la selamlículŭ sĕŭ, ciubuce, narghile şi aromatele serbeturĭ.

www.dacoromanica.ro

Visitatorii, ambasadorii ministrii, cu secretarii şi suita lorŭ, când obţin audienţa, la seraiŭ, d'a fi presintaţi dinnaintea Sultanuluĭ, sûntŭ asemenĭ trataţi dându-li-se ciubuce cu emumea de chihlibarŭ incrustată cu briliantele, şi cafea în filigeane cu zarfurĭ în filigran lucrate din aurŭ.

Marele visirŭ, ministru cancelariu alŭ Sublimeĭ-Porţi, bărbatŭ cu uă fisionomie măréţă; maĭ de multe orĭ unŭ personagiŭ cu obrasulŭ încadratŭ de uă barbă cărunţită şi cu ochiul negru pĕtrundĕtorŭ sub nisce sprâncene stufóse arcuite, fiind în plină uniformă cu vestmintele maĭ mult comode simple cu ceva garnituri de firŭ, stă în sfială dinaintea suveranuluĭ sĕŭ şi asculta chestiunile de cari se vorbesce; precum şi dragomanulŭ care de obiceiŭ este presinte, când Padişachul priimesce în audienţă însărcinaţi cu afacere de Statŭ din străinĭ.

Muţiĭ, garda seraiuluĭ, precum şi căpetenia eunucilorŭ, şedŭ tot-d'auna de pază la uşĭ tăcênd ca nisce statue de bronzŭ. Muţiĭ, capabilĭ de cele maĭ grozave fapte şi cari apoĭ nu le potŭ spune nimuluĭ, sûntŭ persónele ce încongiură de aprópe pe Padişachulŭ.

Numaĭ ceremoniale, parade, musicĭ şi óspeţe se petrecŭ acolo în palaturile acelea de uă fericire apărută...

Ênsuşĭ Visirulŭ nu e permis d'a intra fără ca să fie maĭântĭĭ anuţatŭ. Câtŭ despre representanţiĭ străinĭ, se îndeplinescŭ óre-cari formalităţĭ, când eĭ cerŭ audienţă prin Visirŭ. Sultanulŭ eşind pentru a merge la moschee, priu rôndurile sale de oştirĭ, însoţitŭ de garda sa imperiale, cea învestită într'uă mare ţinută;— musulmanĭ, călărĭ pe caĭ negri, saŭ albĭ, uniforma lorŭ fiindŭ, cu tunica numaĭ

www.dacoromanica.ro

aurŭ garnitură pe peptŭ şi la gâtŭ cu essarbanturĭ, şi pantaloni roşiĭ cu lampasu de firŭ, cu armătura de oţelŭ d'argintită, şi cu fesŭ bine fasonatŭ pe frunte-le; elŭ e salutat de résunetul canonadeĭ a fortereţelorŭ; saŭ a se preumbla la apele duclĭ, saŭ a contêmpla câte-va momente la Boiangi-chioi, saŭ la Dolma-bacce, în vre-unulŭ din chioşchiurile seraiurilorŭ;—îlŭ vede cine-va în piadela sa sub unŭ pavilionŭ cu draperii d'aurite şi cu duoĕ-ḑecĭ şi patru bărbaţĭ aleşĭ lopătarĭ ce o face a aluneca cu acéstă pompă strălucitóre pe d'asupra undelorŭ Bosforuluĭ trecêndŭ cu iuţiala săgeteĭ.

Tótă comoditatea, tótă frumuseţea produsă din avuţiile Orientuluĭ se află cu ambondanţă grupate înlăuntru şi 'n afară a seraiuluĭ: grădinĭ, parcurĭ, murmura fôntânilorŭ, marea încrucişată de nave şi caice, chioschiurĭ aerate şi umbrite avêndŭ vedere spre cele maĭ remarcabile părţĭ. Cântarea molachilorŭ de pe minarele în meḑiulŭ nopţiĭ şi de maĭ multe orĭ ḑiua, este auḑită d'aci, şi a paserilorŭ şi a marinarilorŭ caiccĭĭ. Tóte acestea sûntŭ vĕḑute, împărtăşite şi auḑite de acolo; sûntŭ desfăşurate ca uă întinsă şi încântătóre panoramă, în coprinsulŭ seraiuluĭ la Dolma-bacce...

Şi cu tóte acestea, Sultanulŭ Abdul Hamid era nemulţiămitŭ, tristŭ, nu 'ĭ maĭ plăcea nimicŭ; era îngrijuratŭ de împrejurările ḑileĭ. Fusese surprinsŭ de durere auḑindŭ de acéstă catastrofă întêmplată armateĭ sale în Bulgaria, şi care dete locŭ inamiculuĭ sĕŭ să avanseze pré tare ca să se apropie pênă sub muriĭ cetăţeĭ cetăţilorŭ reşedinţa sa. Mereŭ elŭ stândŭ cu ochiĭ ficsaţĭ spre valurile măriĭ, împovĕratŭ de durere compătimindŭ pentru poporulŭ sĕŭ ce emigra, într'unŭ timpŭ aşa de greŭ,

www.dacoromanica.ro

cu atâtea lipsurĭ şi cu frigulŭ cel mare al ierneĭ, suferea de acestea. şi precât putea nu înceta de a da ajutorŭ.

Uimitŭ vĕdĕnd că Europa interesată în causa sa sta nemişcată, nu sciea nicĭ ce să mai dică, nicĭ ce să crĕdă...

Consultările sale cu ambasadoriĭ, cu Viziriĭ, Şeicu-el-islam şi ulemalele, şi desbaterile deputaţilorŭ din cameră, astă-dĭ nu 'lŭ mai putĕŭ folosi. Englitera avĕnd unŭ ministru ce trăgănia într' adins lucrurile, se părea, dupĕ tótă probalitatea, că elŭ servesce mai mult interese străine. Tóte cele-lalte state, Austria amica sa, îlŭ lasă şi dênsa?.. Pe de altă parte antagonistulŭ sĕŭ ajuns pênă către ţermi de Galipoli şi la St. Stefan, întregulŭ sĕŭ imperiu este inundatŭ. Şi acela îĭ întinde de acolo mâna şi cu spada ameninţândŭ către muriĭ Constantinopoleluĭ, îĭ dictĕdă condiţiunĭ de pace cu uă mare perdere a teritoriuluĭ. Ómeniĭ de prin pregiuru-ĭ, bărbaţi de statŭ, mai mult saŭ mai puţin îĭ însufla prepusurĭ. Constituţiunea popórelorŭ de sub dominaţiunea sa, nefiindŭ timpŭ d'a se aplica în linişte, rĕmâne ca uă literă mórtă. Causa essistenţeĭ imperiuluĭ otoman este compromisă!.. Abdul Hamid, mĕhnitŭ şi supĕratŭ că nu scia unde ş'avea capulŭ, neavêndŭ somnŭ, ne mai lipindu-se de elŭ plăceri în acestŭ seraiŭ încărcatŭ de tótă magnificenţa strălucirea şi fericirile ce le póte da frumuseţea, fără amicĭ sinceri, cu nicĭ uă consolaţiune, lânceĕia, suspina şi alte-orĭ plângea în ascunsŭ. Numaĭ salele cele spaţióse, bolţile de granitŭ a le astuĭ grandiosŭ seraiŭ, putĕŭ rĕspunde cu al lorŭ echo înfundatŭ la plângerile sale. Cunoscu elŭ îndestulŭ că e grea sarcina d'a conduce popóre, a le guverna

www.dacoromanica.ro

și a le face fericite!.. Pre lângă tóte acestea, desbinările dinlăuntru, fratele sĕŭ Amurat, ce 'lŭ ține sub privighere, care 'ĭ dispută drepturile la tronŭ, este uă continuă luptă!..

Déca ar' fi avut să 'șĭ împută ceva, în aceste a le sale plângerĭ, era că, trebuia să 'șĭ facĕ nisce aliațĭ din popórele cu care imperiul sĕŭ a stat în legătură... (cum și noĭ Românii a trebuit să ne gôndimŭ, că: România care, pe lângă alte state în luptă cu Turcia când era în întréga eĭ vigóre, singură nu căḑu sub lovirile Machometanilorŭ, și pênă în anĭ cari se găsesce, mulțumită fie viteziei strămoșescĭ, a stat în préjma Turcieĭ, nu ca țéră supusă, ci ca uă țéră legată prin tractate, cum ar' fi putut ea tocmaĭ în acestĭ timpĭ să fie socotită ca uă provinție?..) și, că, în fația acestorŭ grele împregiurărĭ, déca s'ar fi arĕtat M. Sa Sultanul Abdul Hamid, ca unŭ adevĕratŭ strănepotŭ al luĭ Ilderim și luĭ Amurat, și ar' fi venit în persónă pe câmpulŭ de resbelŭ, dupe essemplul Țaruluĭ Alessandru și Domnitoruluĭ Carol, la vocea suveranuluĭ, a Padișachuluĭ, toțĭ generaliĭ și pașale cu armatele și poporulŭ s'ar' fi încorageatŭ, s'arŭ fi rĕdicatŭ și ar' fi alergatŭ cu toți într'uă bărbăție, ca să ajute să susținé causa imperiuluĭ cu heroismŭ; când alt-felŭ, stândŭ liniștitŭ în seraiŭ, lăsând a se essercita intrigile și persecuțiunile unora asupra altora, a trebuit să se aștepte la uă asemenea sórtĕ d'a suferi consecințele cele amarĭ cari le aduse cu umilirea catastrofele petrecute pe câmpul de bătălie armatelorŭ sale...

Unŭ bărbatŭ ênsă mare va face, din sênulŭ acestorŭ palate, ca uitătura lumeĭ întregĭ să fie într'acolo ațintită, nu prin amenințare, nu prin conchistă, dér prin rĕspân-

www.dacoromanica.ro

direa, sub scutulŭ sĕŭ prosperŭ, a luminilorŭ cerute de secolu în care ne aflămŭ. Imperiulŭ Otoman şi poporulŭ sĕŭ vigurosŭ, desbrăcându-se de trecutele greşelĭ şi prejudiţiĭ, înarmatŭ de luminĭ şi cu legĭ constituţionalĭ, se va mănţine şi va trăi în concertulŭ populilorŭ Creştinĭ. Coranulŭ care e unŭ obstaclŭ, ḑicemŭ, pentru desvoltarea acestuĭ populŭ musulmanŭ, nu va fi elŭ cu mult maĭ tare ca plăcile de aramă ce acoperă palaturile Padişachuluĭ, cŏcĭ cu tóte aceste pĕtrunde prin ele căldura şi lumina sóreluĭ; nu va fi elŭ maĭ putinte decât cerinţile ḑileĭ şi luminile progresuluĭ a le civilisaţiuneĭ din secolul al XIX, luând ĕnsuşĭ Padişachul iniţiativa...

Turcia, fiind în concertŭ cu Europa Crĕştină, cată să o imiteze spre desvoltare şi civilisaţiune...

Numele aceluĭ bărbatŭ care se va ilustra cu nisce reforme adevĕrat salutariĭ potrivite cu împregiurările şi cerinţile secoluluĭ, va fi trômbiţatŭ pênă la marginile pămêntuluĭ!..

Când elŭ era maĭ liniştitŭ, vorbia, se arĕta că are voie bună, făcea spiritŭ de vorbe; şi trăgea mereŭ cu urechea să auḑă ce este noŭ, ce se ḑice şi ce se maĭ mişcă p'între populŭ, cât şi în lumea mare a diplomaţiĭ europene.

Şi nuvela curiósă a ajunsŭ pênă la urechea sa: La Plevna braviĭ sĕĭ ostaşĭ şi generalulŭ sĕŭ Gaziu-Osman a fost bătutŭ şi învinsŭ. Afară de Ruşĭ, de cine?.. de Curcanĭ!.. Acésta îlŭ făcu să rîdĕ, precum pe lordul Edgard îlŭ nedomirise ḑicerea asta, şi nu sciu ce să crĕḑă.

Presintându-se într'uă ḑi la seraiŭ Marele Visirŭ, Padişachulŭ îĭ ḑice:

www.dacoromanica.ro

— Să 'mĭ aducĭ în grădina seraiuluĭ curcaniĭ. Voiŭ să 'ĭ vĕdŭ!

Ceĭ marĭ aŭ și eĭ momente când le vine să rîdĕ și a glumi.

Marele Visir îlŭ înțelese; dér, cu uă mare sfială și cu ochiĭ lăsațĭ în josŭ, îșĭ permise a surîde rĕspundêndŭ:

— Maiestate, o să vĕ incomodeze aceste păsĕrĭ, că ele facŭ gălăgie!..

— Vorŭ tăcea aicĭ!.. Mi 'ĭ aduț!..

A duoa dĭ, fiind unŭ timpŭ seninŭ, căldurosŭ, dę și în mĭdlocŭlŭ ierneĭ, în parculŭ de la Dolma-bacce-seraiŭ eraŭ prisonerĭĭ, chiar așa cum aŭ fostŭ eĭ aduși, cu manta, cu opincĭ, și căciulă cu péna curceĭ la uă parte.

Între ceĭ aduși la seraiŭ eraŭ unŭ óre-care numĕrŭ de Moscovĭ și fórte puținiĭ Românĭ.

În fruntea lorŭ era Mitea sergentulŭ de la Plevna, acelŭ din lagărulŭ de la Calafatŭ.

Elŭ dĭsese confrațilorŭ sĕĭ pe șoptite: „Frațilorŭ, déca voițĭ să ne iasă bine lucru, să mĕ ascultațĭ ce vĕ voiŭ dice. V'aducețĭ aminte când, pe la dile marĭ, în țĕră la noĭ, ne venia une-orĭ ceĭ marĭ la casarmă? Acum mĕ înțelegĭ ce vĕ dicŭ să faceț?.."

Padișachul vine inconito, fără nicĭ unŭ semnŭ al uniformeĭ, în uă redengotă de postavŭ șerŭ cu gulerulŭ rĕsfrântŭ; numaĭ pe fesulŭ sĕŭ se deosibia uă mică flóre de briliante din care rĕsăria d'argintiulŭ penagiŭ. Elŭ era însoțitŭ de duoĭ treĭ bărbațĭ și Visirulŭ...

Româniĭ, de și în micŭ numĕrŭ, sta drepțĭ, liniațĭ cu ochiĭ privindŭ dinainte-le, cu unŭ aerŭ imposantŭ și cu fațiă voiósă.

www.dacoromanica.ro

Abdul-Hamid, bărbatŭ cu statura miḑlocie, óchesŭ, busele ceva gróse, şi din căutătura ochilorŭ cunoscêndu-se omŭ nu lipsitŭ de spiritŭ, se opresce dinaintea acestora privindu-ĭ atentŭ.

De uă-dată s'aude uă detunare de atâtea vocĭ, câţĭ eraŭ eĭ astĭ prisonerĭ: ‘Trăiescĭ Măria ta!..,

Acésta se repetă şi a duoa óră.

Padişachul fu surprinsŭ, ênsă nu 'ĭ aduse vre-uă neplăcere auḑindŭ aste vocĭ.

Servitoriĭ, curteniĭ sĕĭ cari se găsescŭ de maĭ tóte naţiuniḑe din imperiulŭ Otomanŭ şi cu costume din diferiţĭ secoḑĭ, ceĭ-ce eraŭ îndărĕtŭ, se aşteptaseră ca să véḑă pe astĭ prisonerĭ îngenuchindŭ şi a nu cuteza ca să se uite să véḑă faţia Cesaruluĭ. Acésta, nu; eĭ stătură drepţĭ cu căutătura ficsă, privirĕ în faţiă pe Padişachul Otomanilorŭ şi salutară ca nisce ostaşĭ Românĭ...

Se ḑice, că, Sultanul, care maĭ ântêiŭ surise, depărtându-se de aci, aşa ni se spune, ar' fi proferatŭ acestea: ‚Îmĭ pare rĕŭ că nu 'ĭ am cunoscutŭ maĭ 'nainte!.. Acestia sûntŭ Româniĭ?.. Se vede că eĭ sûntŭ inteligenţĭ, trebue să fie vitezĭ!..‘

Ordinĭ s'aŭ datŭ ca, Româniĭ prisoneri, precum şi Ruşiĭ, să fie bine întreţinuţĭ în Insolile-principilor, la Marmara; unde clima e uă perpetuă primăvĕră, locŭ de plăcerĭ, de admiraţiune pentru toţĭ visitatoriĭ, călĕtoriĭ şi indigeniĭ...

www.dacoromanica.ro

XXIII.

GINERELE PREUTULUĬ DIN GHIGHI

Este necesitate să dămŭ óre-cari desluşirĭ asupra vorbelorŭ ḑise de musulmanulŭ Hechim : cine ce face luĭ îşĭ face!

Ghighi este uă comună aprope de Dunăre, cu unŭ numĕrŭ de lŏcuitorĭ potrivitŭ; avênd în óre-care distanţă, despre Vest, învecinare cu satul şi cu pădurea Bişlii şi ca la unŭ chilometru şi ḑiumĕtate rîul Ischer. Despre Sud, se rĕḑică unŭ dealŭ pe care Turcii construiseră duoĕ redute, cu a le cărora tunurĭ bătéu pênă peste Dunăre. Comuna acésta e locuită de populaţiune a treĭ naţionalităţĭ. La miḑloculŭ eĭ şi ceva despre Sud eraŭ locuinţile Turcilorŭ; spre Est şi parte spre Nord Bulgariĭ, earŭ spre Vest Româniĭ. Sub dealulŭ ḑisŭ eraŭ grădinile şi viile, şi pe câmpiea despre rîul Ischer ogórele şi semĕnăturile. În marginea despre Sud este uă cesmea dintr'unŭ, bloc de pétră, din care curge uă apă cristalină. Cam la Nord, în comună, este uă bisericuţă. Lŏcuinţile creştinilorŭ sûntŭ maĭ multe bordee acoperite cu pĕmântŭ, câteva case învĕlite cu olane şi restul cu trestie şi şovarŭ; cu pătulu dinainte în bătătură, cu grămeḑile de tor, băligaru uscatŭ pentru focŭ; ocolite fiind grădinile saŭ curţile lorŭ cu unŭ şantŭ îngustŭ şi adâncŭ, cu pămêntul aruncat înlăuntru, şi cu ceva răgăliĭ înfipte d'asupra ca unŭ gardŭ.

www.dacoromanica.ro

Ŭă casă era mai însemnată, cam în centru, casa comunei, primăria. În ea s'a fost aședat cartieru general al oștirei nóstre, cea cu destinațiune d'a observa partea de dincolo peste Ischer, și în urmă a operat asupra Rachovei și Vidinului...

Preutulŭ din Ghighi, Bulgarŭ, prin măritișulŭ fiicei sale dupĕ fiiulŭ ciorbagiului, primarulŭ de acolo, era cu dênsulŭ în cea mai bună relațiune ca rudenie, și amênduoi iubiaŭ de ŭă-potrivă pe fii lorŭ.

Ciorbagiulŭ omŭ simplu, precum e populu acesta în stare de pruncie, se ocupa de micile iconomii p'împregiurulŭ casei sale și d'a essecuta, când venia vre-unŭ mumbașirŭ cu ordin de la Pașa din Vidin, de a strênge dijma Sultanului, saŭ să facĕ cară de beilicŭ de a transporta producte pe timpulŭ resbelului unde se ceréŭ.

Ei eraŭ trei frați, din cari, unulŭ se stabilise la Plevna cu miculŭ comerciŭ de caĭ, celŭ d'alŭ treilea, care era mai mare, s'a fost răsnitŭ de când era copilŭ, totŭ așa dupre timpi când a mai fostŭ răsmiriță, de la casa părinților, și ajunse pe la Constantinopole, de care s'a auditŭ că este hamalŭ. Hechim pe câteși trei îi cunoscuse.

Comerciulŭ Bulgarilorŭ, afară de vre-uă câte-va orașe unde mai mișcă ce-va, e înapoi, care se va împicioroga și înainta cu timpulŭ; în principalŭ vitele e cea mai mare a lorŭ resursă. Despre industrie avemŭ să ĝicemŭ și mai puținŭ; grădinăria o cultivă bine, cunoscŭ arta de administrarea apelorŭ pentru grădini și cișmele, cuțitărie, fabricarea dimiei etc.

Ginerile preutului, de când cu ostilitatea începută spre Vidin și incursiunile sĕlbatice a le Cercheziloru p'în sa-

www.dacoromanica.ro

tele de pre lângă Dunăre, se rĕtrăsese cu femeia luĭ la unchiulŭ sĕŭ din Plevna, cu socotélă ca să trăiască pe lângă elŭ făcêndŭ împreună cu dênsulŭ micul comerciŭ. Acesta ș'avea casa în oraşŭ dinaintea şoseleĭ care vine despre satulŭ Griviţa. Cine s' aşteptase să fie uă asemenea luptă crĕncenă acolo?..

Pe timpulŭ resbeluluĭ, Bulgariĭ priimiseră ordinŭ dat de comandanţiĭ ruşĭ, ca să numaĭ pórte fesurĭ ci căciulĭ negre de chârşie, ca să se deosebiască de populaţiunea turcă. Ceĭ ce căḑuseră sub dominarea armatelorŭ ce intrase la eĭ, făcură crucĭ din şireturĭ pe vestmintele lorŭ, pe case şi pe gardurile despre faţia drumurilorŭ, le trăsese cu păcură, ca să se cunóscĕ că sûntŭ crestinĭ. Aceĭ ce eraŭ ênsă sub dominarea armateĭ musulmane, purtaŭ fesurĭ ca maĭ nainte şi unĭĭ nisce scufe albe de lână rŏtunde pe forma capuluĭ. Cu chipulŭ acesta eĭ eraŭ astă-dată ca servulŭ cu duoĭ stŏpânĭ. Ruşiĭ le imputează că ţine cu Turciĭ, şi acestia le ḑice că ţin cu inamiciĭ lorŭ. Nu sciaŭ bieţi ómenĭ ce să maĭ facĕ! Dintr'acésta proveni că eĭ se ferirĕ a da ajutorŭ nicĭ unora, nicĭ altora; ear când era vorba de niscaĭ-ya producte, vite şi oĭ de tăiatŭ, cară de transportŭ şi altele, ce li se cerea de rechisiţie saŭ cu banĭ plătiţĭ, orĭ cine se adresa la dênşi, respunsulŭ era: nemă! n'avemŭ. Cu tóte astea când eraŭ în soçietate propriŭ ḑis de poporŭ bulgarŭ, celŭ puçin pênă atuncĭ, preferaŭ fesulŭ şi simpatisaŭ, din obiceiŭ póte, cu Turciĭ; cŏcĭ se temĕŭ că, schimbând stŏpânul, ŭsă nu păţiască ca boulŭ din fabulă cu jugulŭ noŭ!.. Orĭ cum, merită a fi compătimitŭ, ca omulŭ celŭ în nefericire, unŭ populŭ êncă pruncŭ care perduse de secolĭ essistenţa sa politică

www.dacoromanica.ro

şi căḑutŭ sub tiranŭ. Dreptulŭ şi civilisaţiunea reclamă unŭ ajutorŭ pentru acestĭ ca pentru toţĭ... Progresulŭ este în legea lucrurilorŭ. Spre maĭ bine dorimŭ!..

Să venimŭ acum la ginerile preutuluĭ de la Ghighi care era în Plevna. Acolo era uă calamitate estremă pentru toţĭ; numaĭ era de viaţă, nu era de suferitŭ, lumea peria, muria şi de fóme; Turcĭĭ nu permitéŭ nimenuĭ a intra, saŭ a eşi afară din raionulŭ oraşuluĭ. Sentinelele lorŭ veghiaŭ cu scrupulositate în tóte pĕrţile. Celŭ mult pênă la morĭ déca se putea duce vre-unŭ locuitorŭ pentru a măcina porumbŭ.

Comerciantulŭ şi femeia luĭ avéŭ tótă dreptatea să se gôndiască la Ghighi, unde părinţiĭ lorŭ, socrulŭ şi tata, le ar' fi fostŭ unŭ mare sprijinŭ în nevoile aceste estreme produse din causa resbeluluĭ.

Ciorbagiulŭ avusese uă nefericire, că murise mama sa, fórte bĕtrână, pentru care era în doliu; şi ar' fi doritŭ din totŭ sufletulŭ să véḑă că vine fiiulŭ seŭ cu nora sa; earŭ preutulŭ într'una plângea dimpreună cu preutésa de fiica lorŭ, pentru care s'ar' fi dus unde eraŭ închişĭ, la Plevna, déca le ar' fi fostŭ permisŭ d'a merge acolo fără vre unŭ periclu de perderea capuluĭ.

Fiiĭ asemenĭ se gôndiaŭ, şi căutaŭ unŭ chipŭ de scăpare.

Eată ce s'aŭ vorbitŭ comerciantulŭ cu femeia luĭ, ca aşa să póte eşi amênduoĭ. Ḑise bărbatulŭ lăcrimândŭ:

„Maĭ ântêĭ să frămânţĭ treĭ azime din făine de grăŭ câtă ni se maĭ găsesesce; una să o iaĭ să o aĭ de drum, şi duoĕ să mi le laşĭ mie. Te du pênă 'n ḑiuă la biserică ca să te rogĭ luĭ Dumneḑeŭ să ne ajute, apoĭ plécă luândŭ calea peste dealurĭ spre rîulŭ Ischer.“

www.dacoromanica.ro

Așa făcu femeia. Luă asinulŭ punênd pe samarŭ unŭ săculeţŭ cu porumbŭ, şi eşi din oraşŭ. Sentinela care păzia la capetulŭ oraşuluĭ vĕḑu uă femeie mergêndŭ cu asinulŭ. O întrebă:

— Unde te ducĭ?.. Rĕspunde femeia:

— Îmĭ móre copiĭ de fóme a casă! mĕ ducŭ la móră să macin, şi mĕ întorn pênă la uameḑĭ înapoĭ.—Drum bun!.. Maĭ adăoga turcul: Când te veĭ înturna adumĭ şi mie uă turtă din mălaiŭ noŭ. — Bine, aga! îĭ rĕspunde femeia care, fără a se uita îndărĕtŭ, mâna cu unŭ beţişorŭ asinulŭ înainte. Eĭ 'ĭ a fost mult pênă să trécă rîulŭ Vidu, ajutată şi de unŭ timpŭ întunecosŭ de céţă, dincolo de cordonŭ, în marginea unorŭ porumburĭ, şi d'acolo lăsândŭ drumulŭ celŭ mare apucă prin miḑloculŭ unuĭ crânguleţŭ, în adânculŭ căruia se făcu nevĕḑută pre dupe dealurĭ... Dupe treĭ ḑile ea ajunse a casă la părintele eĭ avêndŭ uă mare parte că nu s'a întâlnitŭ cu nicĭ unŭ felŭ de oştire.

Soçiulŭ eĭ plecă în céstă-laltă ḑi. Elŭ purta pe umere duoĕ casmale şi cele duoĕ azime într'uă trăistuţă. Sentinela turcă îlŭ opresce îi 'lŭ întrébă:

— Unde mergĭ?—Mĕ ducŭ să sap la tabie. N'aŭ trecutŭ p'aicĭ şi ceilalţĭ tovarĕşĭ aĭ meĭ? — N'am vĕḑut pe nimenĭ, rĕspunde acelŭ turcŭ cu uă faciă smolie şi cu fesulŭ soiosŭ, în care îĭ era înfundatŭ capulŭ. Dér acolo ce aĭ? — Am duoĕ pâinĭ, una e a mea, şi una a ofiçeruluĭ care este cu noĭ la săpăturĭ. Vin mulţĭ ómenĭ salahorĭ în urmă. — Te aproprie, îlŭ chiamă turculŭ. Taie uă ḑiumĕtate, orĭ îmĭ laşĭ pâinea întrégă? ḑise sentinela acestuia. — Bucurosŭ ţi a şi lăsa-o, dér una nu e a mea. Uă ḑiumĕtate din pâinea mea ţi o daŭ.

www.dacoromanica.ro

Precând acesta deslega traista, îĭ cade din întêmplare căciula négră de sub minteanu peste care era încinsŭ cu brâŭ roşu de lână. Turcii aflaseră de mĕsurile şi ordínile date de către Ruşĭ.—Ce este asta, bre! giaurŭ ?!. îĭ ḑice turculŭ cu uă vorbă aspră nefericituluĭ Bulgarŭ care rĕmâne încremenitŭ trădându-se singurŭ din nebăgarea luĭ de sémă. Căciula négră de óie era sciutŭ că este dupe ordinulŭ Ruşilorŭ, şi turculuĭ 'ĭ ar' fi trecutŭ ce-va prin minte că acesta vrea să trécă pe partea inamiculuĭ. Prin acésta fu supsonatŭ că elŭ e spionŭ. — Nu este a mea, rĕspunde îndată bulgarulŭ, am găsit-o din întêmplare astă-ḑĭ de diminéţă când am eşit din casă... Încât despre mine vĕ pot încredinţa că sûntŭ omŭ care nu m'amestecŭ în flécurĭ. Căciula asta cine-scie póte că 'mĭ va prinde bine pe unŭ timpŭ gerosŭ, saŭ la uă uinsóre. Fiĭ sigurŭ, efendi, (elŭ îĭ măria titlulŭ) că n'am asemenea purtărĭ, şi nu pot fi omŭ bănuitŭ! Se silia omulŭ prin aceste vorbe a se desculpa dinaintea aceluĭ turcŭ care era de sentinelă la marginea oraşuluĭ. Ciauşulŭ şi ceilalţĭ turcĭ eraŭ la corpu de garda maĭ înlături. — Nu, adăogă turculŭ, să staĭ pe locŭ pênă ce va veni ciauşulŭ. O să fiĭ trimis cu escortă la conacŭ, şi te veĭ îndrepta acolo déca e dupe cum o ḑicĭ.

În adevĕrŭ bietulŭ ginerile preutuluĭ din Ghighi, rĕmase încremenitŭ şi îngheţiatŭ pentru cele ce i se întêmplă. Îĭ veni în minte să scóte să dea puçiniĭ banĭ ce avea asupra-ĭ ca să scape.

Unŭ musulman scobora din susŭ despre partea drépt̆ă. Când acesta fu aprópe, Bulgarulŭ rĕsuflă şi 'ĭ veni puçin coragiŭ. Acesta era Hechim, a căruĭ femeie cu co-

www.dacoromanica.ro

pilulŭ șeḑuse într'uă cameră la unchiul aceluia. — Ce este? întrebă Hechim pe sentinelă vĕḑêndŭ pe Bulgarŭ cu uneltele de lucru și cu traista cu pâine dinaintea sa.

— Nu-sciŭ cine este acest omŭ, bun, saŭ rĕŭ, eŭ l'am opritŭ. — Unde mergĭ? întrebă Hechim pe ḑisulŭ bulgarŭ.

— Mĕ duc unde mi s'a ordonat pentru săpăturĭ la uă tabie care acum se face, și am rătăcit de tovarășĭ meĭ.

Tirania și nevoia învĕță pe omŭ să fie astuțiosŭ, a minți...

Hechim își prinse firile de barbă pe cari le rĕsuci între mâinĭ și făcu în susulŭ sprâncenilorŭ pe frunte câteva creturĭ. Elŭ cunoscea pe omulŭ acesta...

Ca unulŭ ce, Hechim, fusese pe lângă Muşirulŭ, era cunoscutŭ de maĭ tótă óstea și avea înfluență p'acolea; vorba luĭ putea să aibă óre-care trecere dinaintea astuĭ turcŭ. Elŭ îĭ ḑise: — poțĭ a 'lŭ lăsa să se ducĕ!..—O voĭ face asta fiind-că îmĭ ḑicĭ D-ta, dĕr să întrebŭ pe ciaușŭ. — Sciŭ că se face uă tabie... adăogă Hechim.—Bine, rĕspunse sentinela de ḑi, care făcu semnŭ Bulgaruluĭ să plece, dupe ce îngriji de puse la uă parte ḑiumĕtatea pâine ce i a fost lăsat-o din traistă. Hechim dete unŭ Alach-amanetolu, bătu pe turcŭ pe umere și 'șĭ urmă calea înainte.

Bietulŭ ginerile popi care fusese perdut și cu inima câtŭ unŭ purice de acéstă întêmplare, resuflându câtŭ putu, o luă repede la drumŭ pênă ce se facu nevĕḑutŭ din ochiĭ sentineleĭ turce, și bine-cuvîntă din tot sufletulŭ pe acela care l'a scăpatŭ.

Elŭ, a duoa-ḑĭ, a fostŭ luat de sentinelele ósteĭ românescĭ ce 'lŭ întêlni.

www.dacoromanica.ro

Îşĭ pusese êusă căciula négră pe capŭ şi aruncase fesulŭ, ca Românii să 'lŭ cunóscĕ că este crestin.

Elŭ fu luat, dus la corpulŭ de gardă, unde îlŭ cercetă, şi 'lŭ înaintă la cartierulŭ generalŭ sub pază.

Preutul din Ghighi fu chiămatŭ, care a dat garanţie în regulă precum că acesta este ginerele seŭ care a eşitŭ din Plevna... Ca prin minune şi cu atâta parte bună bietulŭ preutŭ vĕdu la casa sa pe fiică-sa şi pe ginerele sĕŭ cari îĭ produse uă mare bucurie.

Cât despre ciorbragiu, în starea aceea cum era tristŭ, fiind în doliu pentru mama sa, când veni popa şi 'lŭ anunţă de sosirea fiiuluĭ sĕŭ şi cu nora sa, tresări de plăcere. Elŭ sta în gârligiulŭ bordeiuluĭ, în care drept tótă averea şi mobilierŭ era uă rogojină aşternută pe josŭ, câte-va şire de ardeiŭ atârnate afară, puçină ceapă, unŭ micŭ sacŭ cu mălaiŭ, unŭ ţestŭ pe vatră, şi încolo tóte lucrurile ascunse, pitite de vederea visitatorilorŭ; elŭ sta cu piciórele încrucişate, avênd dinaintea sa uă căldăruşe cu vin şi uă strachină, din care bea ca dintr'uă cupă; şi, ţinênd tambura în mâinĭ, cea lungă şi cu córdele de uă sîrmă subţirele, cântândŭ unŭ cântecŭ monotonŭ, înviuĕrătorŭ şi lamentabilŭ, ohtândŭ din când în când şĭ curgêndu-ĭ lacrimile pe obraşĭ.

Nu puçin venirea fiiuluĭ şi nurorei sale aduse uă órecare schimbare, uă fericire în bordeiulŭ sĕŭ, în aceĭ timpĭ de continue lupte şi amărăciunĭ.

Cât despre musulmanŭ, sciţĭ cum se întórse róta noroculuĭ, dupe vre uă treĭ sĕptĕmânĭ şi elŭ fugi tot aşa din Plevna, şi pe femeia, copilulŭ şi negresa servitórea sa 'ĭ a scăpatŭ prin ajutorulŭ fratelui ciorbagiuluĭ, căruia

www.dacoromanica.ro

i a plătitŭ cu mulțiămire cinci-deci de lire, din care banĭ acesta dete parte și la Cazacĭ. Hechim, omŭ cu prevedere, se înțelege, regulase maĭ dinainte lucrurile cu ḑisulŭ comerciantŭ bulgarŭ. Acesta o a fost dus, astă familie, când se dete voie să se retragĕ din lagărŭ, cu căruța sa, nóptea, și cu marĭ preucațiunĭ ce luase, trecênd peste Balcanĭ, unde aștepta nefericitulŭ soțiŭ, cum arĕtarămŭ. Este uă Providență pentru ceĭ bunĭ!..

În cele din urmă când ĕlŭ priimi ospitalitate la bĕtrânu Velicu, care era fratele cel maĭ mare al ciorbagiuluĭ ḑisŭ, îĭ descrise tóte aceste amĕnunte, și cele despre care avu ocasiune să se informeze de la arabagiul sĕŭ, de fuga Bulgaruluĭ din Plevna.

Cŏcĭ dădese scăpare, prin uă vorbă, junelui negustorŭ care căută să iasă cu orĭ ce chipŭ din acelŭ locŭ plinŭ de calamitate, găsĭ și Hechim scăpare, prin fapta umană a unchiuluĭ aceluĭ.

Vorbindŭ ĕlŭ despre acésta, nu înceta din când în când a repeta sentința morală : Cine ce face luĭ îșĭ face!..

De la acceia cărora ĕlŭ le a fost făcut binele, găsi Turcul sprijinŭ și ajutorŭ pentru familia sa...

XXIV.

PENTRU VIRTUTE CUNUNĬ. ABUSURILE, CRIMELE SE PEDEPSESCŬ

Hechim era musulman piosŭ, fanaticŭ în religiunea sa, ênsă onestŭ probŭ în afacerĭ comerciale,—nepăsătorŭ in-

www.dacoromanica.ro

diferentu la nefericiri, sinceru căldurosu în amiciţie, şi aprinsu rèsbunătoru când cine-va îlu insulta. Tutunulu şi caféoa le obicinuia ca pâinea. Era pasionatu pentru flori şi fructe. Bĕuturile spirtuóse ar' fi fostu unu abusu să le întrebuinţeze, şi mai alesu vinulu, findu oprit de Coran. Elu se însurase cu uă singură femeie; şi, fiind-că avusese unu băiatu, numai era obligatu să mai ia şi altele, adică de a ţine haremu. Scopulu este ca omulu să lase moştenitoru după mórtea sa. Apoi e pré multe grijî şi cheltueli cu haremulu! îşi ḑicea elu. Pentru-că iubia pên' la nebunie pe copilu, nu mai puçin preţuia pe mama lui. Omu robustu, cu chipulu prelungu, ochii negri, obraşii încadraţi într'uă désă bărbie, era de departe cunoscutu când mergea. Pentru elu crestinulu virtuosu preţuia totu atâta ca unu confrate. Ura pe Cercheşi şi Zeibechi din causa tâlchăriiloru. Şi pentru creştinii ladri, saŭ musulmanii piraţi, s'ar' fi făcutu gealatu, d'a'i essecuta la mórte. Celu puçin ast-felu era Hechim...

Dupĕ ce rĕmase nóptea la bĕtrânulu hamalu, precum sciţi, se sculă când era duoĕ ore pên' la ḑiuă. Iute se îmbrăcă şi se pregăti să iasă.

Ori câte nefericiri arĕtarămu provenite poporului din Turcia din causa resbeluluî, tot mai grea şi amărîtă este sórtea prisionerului! Elu numai are uă voinţă a sa, nu este liberu a lucra şi chiaru a cugeta. De aceia Omar, unu colonelu egipteanu, vĕḑênd că va fi dus prins în Rosia, preferă a descărca arma în peptu-i ş'a se face liberu...

Deci, Hechim, după atâtea nefericite împregiurări pênă la a fi espus să móră de fóme dimpreună cu familea sa, se sculă cum ḑiserămu a duoa-di voiosu pentru-că era li-

www.dacoromanica.ro

berŭ, și 'șĭ luà hangerulŭ cu care tătâniseŭ de duoĕ orĭ a fost la hagiliculŭ de la Meca, pe care avea obiceiŭ a 'lŭ săruta diminéța când se încingea cu brâulŭ sĕŭ roșcatŭ, și 'lŭ înfigea sub cingĕtóre la spate. Elŭ căta acum să iasă d'a îndeplini însărcinările cari i le dădese protectorulŭ sĕŭ Mușirulŭ. Tot într'unŭ timpŭ nu uità să cerceteze, precum a promisŭ acelorŭ femeĭ, de prisonerulŭ care de duoĕ lunĭ era adus la Stambulŭ.

Când se lumină de ḑiuă elŭ trecea peste puntea numită óre-când a luĭ Ghizaerli, la Cornul-de-aurŭ.

Bĕtrânulŭ Velicu eșise și elŭ de cu nópte pentru a se duce la portŭ la meseria luĭ. În căsuța sa rêmăsese femeia pe care o descriserămŭ, și óspi luĭ de uă ḑi, femeia musulmană cu copilulŭ și cu negresa servitórea.

Ḑiua acésta, vorbind despre musulmanŭ, fu fatalĕ; pe cine elŭ căutase și cu cine voise să dea ochĭ nu putuse a găsi la timpŭ bunŭ dupe cum sciea elŭ. Perduse maĭ tótă ḑiua fără folosŭ. Se vede că și ceĭ din Stambulŭ erau atuncĭ ameţiţĭ și nu sta pe la locurile lorŭ, precum ceĭ cari eraŭ risipiţĭ de la Plevna...

Tocmaĭ era în ḑiua aceia uă mare tevatură, uă nespusă mișcare și ferbere la seraiŭ.

Eată vomŭ spune în puține vorbe ce se petrecea atuncĭ la seraĭ, și ce se maĭ urmase pe câmpulŭ de luptă între aste duoĕ armate adversare.

Marele duce Nicolae, care era la Bogot, cum a auḑit de succesele armateĭ la Șipca, veni îndată la Gabrova și la 30 Decembre trecu Balcaniĭ; a duoa-ḑi séra fuse la Cazanlîc. Tótă armata, se disposase a opera dupe ordinile Marelui duce și sub dirigearea gen. Gurko. Acesta lăsă

www.dacoromanica.ro

Sofia sub paza trupeloru gener. maioruluĭ Arnoldi, (unde aşteptase trupe sêrbe şi nu veniră) şi cu tóte corpurile ce le conducea se dirige spre Filipopoli. Uă colónă din aceste trupe sub com. gen. Radzieşevsky, în direcţiunea Tatar-Pazargic, la Zlocucea, se 'ncăiră cu Turcii şi ţînu lupta pênă nóptea. Despre Şipca s'a disposat ca cavaleria din corpul gen. Cartsof să se dea sub ord. gen. Scobelef I, şi să mérgă grabnicu de la Carlovo la Filipopoli ca să se 'mpreună acolo cu corpulu de la Estu al luĭ Gurko. La Cernogol, Cepeli şi Filipopoli se făcu pregătirĭ însemnate de a lovi pe turcii luĭ Şachir-Paşa ce părăsise Tatar-Pazargicu şi căuta să ocupe Filipopuli. Baronu Krüdner cu trupele sale, Comitele Şouvalof şi alţĭ generalĭ se puseră în calea Turcilorŭ de a'ĭ hărţui. Acestĭ de maĭ susŭ cu gen. Şilder-Suldner intrară în Filipopoli; Turcii cum vĕdură pe Ruşi se retraseră.

Cu tóte acestea trupele turce, asemenia celuĭ bătut dér care rĕdică pumnul din când în când, făcéŭ să se înmulţiască numĕrulŭ martirilorŭ morţi şi răniţi, încăirându-se pe posiţiunile muntóse a le Rumeliĭ, cu Ruşi, la Dermendere, apoĭ la Caragacĭ şi la Belesniţa, unde ţinură lupta aprópe uă ḑi şi pênă la mieḑulŭ nopţiĭ.

Resultatulŭ ce obţinură Ruşiĭ la 5 Ianuarie, în lupta de la Caragacĭ, Belesniţa şi la Stanimachi a fostŭ imensŭ. Ḑiumĕtate din armata cea comandată de Fuad-Paşa fu distrusă împrăştiată.

Soleiman-Paşa care se retrăse de la Stanimachi, către Haschioi, cu tóte trupele ce veniră de la Filipopoli şi Tatar-Pasargic, se oprise puţin la Çaradjiliar, şi apoĭ plecă înainte, rĕmânêndŭ maĭ în urmă artileria sa, ca

www.dacoromanica.ro

vre uă 40 tunurĭ, escortate de 5 tabore de infanterie. Pe acestea le întâlni avangarda rusă compusă de Cazacĭ. Dupe ce se 'ncăiră cu dênselé, fu escorta săbiată și fugărită; aceste tunurĭ le luară Ruşiĭ. Cavaleria gen. Scobelef, gonindŭ dupĕ urmă pe ceĭ-ce fugiaŭ, mai luă de la Turcĭ êncă 13 tunurĭ.

Gen. Scobelef II, la începutu luĭ Ianuarie, plecase cu cavaleria sa de la Cazanlícŭ, ajunse la Eski-Zaghra şi a doua-ḑi fu la Éni-Zaghra. Lăncerĭĭ de Petresburg ocupară Eni-Zaghra, dragonĭĭ de Moscua, Semenlia, şi Cazacĭĭ de Don Cirpanu. Adunându-se în aceste punctur̆ trupele ruse înaintară spre Hermeli şi Mustafa-Paşa. Pe drumulŭ între Hermeli şi Khanchioi, al II-lea batalion de vên. din reg. Ouglicĭ cu 2 tunurĭ, sub conducerea col. Paniotin, prinse unŭ convoiŭ turcescŭ cu provisiune şi muniţiune, ca vre uă 20,000 căruţe.

Precând generalu Scobelef fiiul se aruncă către Haschioi asupra luĭ Mustafa-Paşa, generalu Gurko de la Filipopoli se îndreptă îndată către Andrianopole. La 14 Ianuarie intră acolo avangarda brigadeĭ I de la I-a divisiune de infanterie a gardeĭ, cavalerie, şi apoĭ sosi şi tótă infanteria condusă de gen. Gurko.

Soleiman-Paşa se restrase la Sudŭ. Ca să scurtămŭ mai mult, elŭ se întări cu trupele sale ardicând nisce fortificaţiunĭ formidabile la ţermi de la Galipoli, dinaintea cetăţiĭ şi oraşuluĭ acolo, la strêmtórea Dardanelelorŭ, hotărît d'a se îngropa sub dărămăturile lorŭ, în cas déca va fi cotropitŭ de armata inamică. Mechemet-Alĭ asemenĭ, sub mulŭ Stambululuĭ, întrunindŭ tóte trupele acolo şi lucrându continuŭ la întăririĭ şi preparându-se de uă estremă apĕ-

www.dacoromanica.ro

rare, se ţinea sumeţŭ cu acele mulţimĭ de guri de focurĭ şi tabiile cele nouĭ construite, d' a susţine Constantinopolu pên la uă picătură de sânge.

Păşind ênsă Ruşiĭ din succesŭ în succesŭ, avênd uădată în mâinile lorŭ Andrianopole, care acum era plin de ostirĭ, generali aceĭ cu pepturile decorate, cu fisionomiile mulţiămite, cu fruntea acoperită de gloria ce le dedese întreprinderile grele a le coragiuluĭ şi vitezia faptelorŭ; stabiliţĭ acolo cu aceste ameninţătóre corpurĭ aprópe de reşedinţa Sultanuluĭ, maĭ putea óre Turcia să resiste maĭ multŭ forţelorŭ acestora?..

La 15 Ianuarie gener. Radeţki ocupă Andrianopolu cu trupele sale, ear gen. Gurko merse şi înaintă cu avangarda, pregătitŭ de a pune în mişcare tóte trupele şi corpurile, în casŭ déca va fi să se maĭ dea cea maĭ din urmă bătălie; avangarda sa ajunse pênă Silveri, unŭ orăşelŭ cu uă cetate la ţermi marĭĭ de Marmara.

Garnisóna turcă din Andrianopole se rĕtrăsese la Cialalgi, care este unŭ punctŭ centralŭ către linia fortificaţiunilorŭ Constantinopoleluĭ.

Generalu Stroucof venindŭ de la Mustafa-Paşa şi intrândŭ, ca avangardă forte cu reg. sĕŭ de dragonĭ, în Andrianopole, găsise, precum s'a maĭ vorbit, autorităţile plecate şi populaţiunea într'uă mare frică şi desordine. Elŭ se sili a linişti oraşulŭ, a aşeda ordine, cum şi a pune unŭ capătŭ jefuirilorŭ şi masacruluĭ care se petrecuse p'în satele de prin pregiurŭ de către turburătorĭ, precum s'a fostŭ întêmplatŭ în maĭ multe locurĭ, ca şi la Burgas.

Ahmed-Eyoub, sub ord. luĭ Mechemet-Alĭ, înainte d'a se retrage cu oştile, detese focŭ la erbăria şi la vechiulŭ seraiŭ. La

www.dacoromanica.ro

arsenalŭ se făcuse uă mulțime de jeafurĭ, de către başibuzucĭ și turcĭ însĕlbătăciți. Gen. Stroucof, intrândŭ, își puse energia și silința d' a mărgini aceste tóte, și întocmi uă comisiune municipalĕ sub președenția Archiereuluĭ de la Andrianopole, de a se stabili uă óre-care regularitate.

La arsenalŭ era de pază, când aŭ venitŭ Rușiĭ, 2 ofițerĭ și 73 soldațĭ turcĭ.

Rușiĭ, înaintândŭ de acolo spre Sud, ocupară înaintea lorŭ satele Lule-Burgas, Demotica și Ouzoun-Kepri. Către Lule-Burgas, gen. Stroucof a desarmatŭ uă mulțime populațiune ce fugea cu armele și cu unŭ convoiŭ de vre-uă 15,000 căruțe. De acolo elŭ se îndreptă spre Rodosto, unŭ punctŭ la marginea mărieĭ de Marmara.

La 17 Ianuarie, cavaleria de Moscua și Cazaci de Don, conduși de gen. Stroucof, luară cu asaltŭ orășelu Ciurlu, de la Andrianopole înainte.

La Silveri, după semnătura condițiunilorŭ de armistițiu, fiind-că Turcii nu priimiseră îndată ordinŭ de la Constantinopole, nu voiră să deșerte cetatea, și Rușiĭ o încogiurară cu tunurile amenințându-ĭ că daŭ focŭ; așa atuncĭ eĭ eșiră.

De acolo Rușiĭ merseră maĭ 'nainte. Ast-felŭ corpurile acestea ocupară părțile despre marea de Marmara, când unŭ alt corpŭ rusescŭ, în susŭ, ajunsese despre marea-Négră asupra Constantinopoleluĭ, și altele din josŭ se apropiaseră de marea Egeeĭ. Eĭ se concetrară fără întârdiere la satul St. Stefan, care e pe unŭ capŭ al mărieĭ de Marmara, 10 chilometre aprópe de Stambul, unde Marele duce Nicolae aședă cartierulŭ sĕŭ generale.

www.dacoromanica.ro

La 25 Ianuarie, Marele duce a dat ordinŭ de ḑi preste tótă armata, făcêndu-ĭ laudele cele maĭ eminente precum heroilorŭ din antichitate, pentru bravura, abnegaţiunea ce a arĕtat-o şi silinţa cu care s'a purtatŭ, aceste oştirĭ, suferindŭ lipsurile, învingêndŭ cele maĭ marĭ greutăţĭ cu inamiculŭ în faţiă şi anevoinţile aspruluĭ timpŭ; şi, prin acéstă bravură, dupe ce a trecut Balcanii, a sfărîmatŭ armata turcă de la Filipopoli, şĭ, într'unŭ timpŭ de uă lună, a percursŭ maĭ tótă Turcia, a ajunsŭ sub murulŭ Ţarigraduluĭ, şi a silitŭ prin acésta pe inamicŭ să 'şĭ plece capulŭ şi să subsemne tóte condiţiunile ce lé a cerut de la dênsulŭ. Le mulţiămesce de aceste bravurĭ heroice, le recomandă a se repausa dupe atâtea ostenelĭ, şi să fie gata, când va fi necesitate, de a re'ncepe lupta etc...

A doua-ḑi dupĕ ce ajunse gen. Gurko la Silveri, s'a subsemnatŭ basele de armistiţiu şi punctele preliminariĭ de închiĕrea păcii. Ostilităţile încetară...

Tocmaĭ în acea ḑi era când Turculŭ din istoria nóstră mersese la seraiŭ, şi acolo era mulţime bărbaţĭ de statŭ, ministriĭ deputaţiĭ, generalĭ, rigealurĭ, ambasadorĭ şi consilieri, adunaţĭ pentru unŭ casŭ aşa de însemnatŭ.

Reouf-Paşa înfăţişase Padişachuluĭ, învĕlitŭ într'unŭ zarfŭ (uă învĕlitóre cusută cu florĭ de aurŭ în care se punŭ chârtiile ce se daŭ persónelorŭ înalte) actulŭ cu basele pentru pace şi subsemnarea armistiţiuluĭ.

Ministru de resbel Reouf-Paşa, ḑicêndŭ:

— Majestate, óre bine facemŭ noĭ că priimim nisce condiţiunĭ a le unuĭ tractatŭ care e fatalŭ pentru imperiu?..

— Avemŭ trebuinţă acum de pace!.. rĕspunse cu unŭ aerŭ impunĕtorŭ Abdul-Hamid.

www.dacoromanica.ro

Ca plenipotențiarĭ veniți la cartieru generalŭ rusescŭ, din partea Turcieĭ, fu Server-Pașa și Namik-Pașa, ambiĭ ministri, earŭ subsemnătariĭ baseloru armistițiuluĭ, din partea Sultanuluĭ, Nedjib-Pașa și Osman-Pașa, din partea Mareluĭ Duce, gen. Nepocoicinskĭ și gén. Levițki.

Subsemnânduse armistițiulŭ, și oștirea română, care era într'unŭ numĕrŭ destulŭ de respectabilŭ, ce constrînsese Vidinulŭ bombardându-lŭ, a suspendat ostilitatea. Izet-Pașa deschide porțile astuĭ orașŭ. Ostirea turcă de acolo pléçă de a se uni la altele corpurĭ, ducêndŭ cu dênsa armele și bagagele portative, earŭ tunurile și muniținea le a lăsatŭ în cetate. Româniĭ intrară și ocupară Vidinul etc...

Unul dintre articolile armistițiuluĭ și cele de închiĕrea păciĭ, coprindea; armata turcă să evacueze tóte forterețele din Bulgaria, cari apoĭ se vorŭ dărîma...

În strade la Constantinopole, atunci, era hauială și agitațiune precum în tot timpulŭ; acum ênsă mai mult, cŏcĭ Rușiĭ aŭ fost ajunsŭ la St. Stefan, și Padișachulŭ încheiase cu dênși acest armistiu și condițiunile preliminariĭ pentru pace, cam umilitóre... Se dete din partea sa uă proclamațiune poporuluĭ mahometan; și deputațiĭ camereĭ, dupe regimul constituționale, fiind încă în sesiune, fură reținuți către fine, pentru a delibera asupra mariloru chestiuni ce atingéŭ viața Statuluĭ.

În intervalulŭ acestoru ḑile,—pênă când Englitera nu se pronunțase încă ce ton va lua în Orientŭ, și nu pornise ş̦cadrele, cele de la Malta, spre Galipoli și 'n Marmara, se urmă óre-cari curteniri cari tindéŭ la vre uă înțelegere din partea Sultanuluĭ, învitându pe Marele

www.dacoromanica.ro

duce Nicolae, să vie a petrece câteva ḑile în seraiulŭ sĕŭ de pre Bosforŭ. Şi tot cam p'atuncĭ se rĕspândi nuvela că Osman se liberează din captivitatea sa. Şi Constantinopolu fu în picióre, pregătitŭ cu darurĭ de uă mare însemnătate, de a priimi pe celebrulŭ căpitan cu salve de tunurĭ, în serbătorire şi cu ghirlante de florĭ, pe care însuşĭ Padişachul îlŭ va onora priimindu-lŭ şi lŭ va îmbrăţişa, oferindu-ĭ medalia osmanie şi uă sabie. Mare paradă va fi de venirea luĭ...

Eată şi ce se maĭ întêmplă în Constantinopole, ca să descrimŭ nisce micĭ împregiurărĭ, cari învedereză că liniştea populaţiuneĭ nu era îndestul acolo garantată.

Pe la ḑiua ḑiumĕtate, ca să venimŭ earăşĭ la musulmanulŭ nostru, înlăuntru cartierelorŭ din Stambulŭ, în acéstă ḑi, se petrecu uă alarmă care reţinu pe Hechim şi nu se înturnă îndată la soţiea sa unde o lăsase. De prin tóte unghiurile eşiaŭ şi alergaŭ bărbaţĭ cu iataganele scóse, şi auḑindu-se ţipete de copiĭ cari făcéŭ larmă. — Prindeţĭ! puneţĭ mâna pe tâlharu!.. strigaŭ alergătoriĭ cu săbiile cletinându-le în mâinĭ, eraŭ gardistŭ, soldaţĭ şi gendarmĭ de la poliţiĭ, cari îĭ urmaŭ cu puscile încărcate, alergândŭ toţĭ în acea direcţiune, aşa că şi de la casarme maĭ în apropriere, şi de la Ghiulhane se vĕḑură venindŭ acestia. Asta da aerulŭ uneĭ rĕscóle; şi care făcea pe uniĭ agenţĭ să ḑică: „Eată ce esta Turcia!..“ Hechim care era deprins cu aceste rĕscóle şi alarme, şi orĭ cât era de endiferentŭ, voi să scíe ce este.

Cel din urmă din ceĭ cari alergaŭ, era unŭ bĕtrânŭ turcŭ care altă-dată fusese servitorŭ la seraiŭ pe timpulŭ luĭ Sultan Machmut, ruginitŭ cu totul în ideĭ pre-

www.dacoromanica.ro

cum îĭ era și portul îmbrăcămințeĭ pe dênsulŭ. Avea pe capŭ uă cealma cât uă baniță de mare, care făcea unŭ contrastŭ grotescŭ cu talia luĭ, fiind-că elŭ era micŭ de statură; peste miḑlocŭ era încinsŭ cu unŭ brău grosŭ în formă de taclitŭ, și peste acesta, care îĭ scotea pântecele mult înainte, avea unŭ sileafŭ de pele vechiă, scorojită, cu maĭ multe despărțiturĭ înlăuntru, în care duoĕ pistóle cu cremenă, ruginite, le ținea cu îngâmfare, ca și iataganulŭ înfiptŭ acolo, care se lăsa în josŭ pênă aprópe de genuchĭ, și unŭ clește de luat cărbunĭ cu dênsulŭ. Poturi sĕĭ de la genuchĭ strêmțĭ în josŭ, eraŭ închiăiațĭ cu sponcĭ Capulŭ îĭ era rasŭ, și numaĭ în creștetŭ avea nisce șuvițe cărunțite de perĭ. În picióre purta imineĭ roșiĭ și încălțatŭ cu colțunĭ de bumbacŭ înegrețĭ. Puçină barbă cu uă formă ca furculiță arĕta că de felulŭ luĭ era cam spînŭ. Macru la chipŭ, slabŭ din causa întrebuințăriĭ opiumuluĭ și mâncăriĭ așișuluĭ, obrași luĭ eraŭ cu totulŭ sbîrcițĭ; și lipsindu-ĭ vre treĭ dințĭ de dinainte, arĕta etatea ce o avea că era trecutŭ de șétpe-ḑecĭ de anĭ.

Alergând acesta cam șontorogŭ, schiopătândŭ de unŭ piciorŭ, și cu iataganulŭ scosŭ descriind curbe în aerŭ, se isbesce de Hechim care îșĭ ținea căutătura spre mulțimea care trecea înainte. — Aga Hechim, păzia înlăturĭ! saŭ vino și D-ta cu noĭ, ca să prindemŭ banditulŭ, ḑise acesta lovindu-se în peptŭ cu acela. Probă e că nicĭ nu vedea din causa bĕtrâneţelorŭ.

— Ce este ciorbagi Mechmet? Unde te ducĭ? Unde alérgă acéstă mulțime de ómenĭ?.. întrebă Hechim pe astŭ babalicŭ, al căruĭ aspectŭ seměna cu unŭ accibași al Ianicerilorŭ. — Să prindemŭ pe banditulŭ care pradă lu-

www.dacoromanica.ro

mea, că multe nelegiuirĭ şi jeafurĭ a făcutŭ elŭ nefericiţilorŭ nostri osmanlĭĭ! — Dér cine e? cum îlŭ chiamă? ce este elŭ? adăogă celŭ d'ântîĭ. — Este unŭ desertorŭ de la uă navă străină, aşa am auditŭ; elŭ se numesce Mat, este Croat de felu-ĭ. Tótă poliţia, colu, cara-colu umblă să punĕ mâna pe elŭ şi nu póte. N'audĭ c'a jefuitŭ pe musulmanĭ pên' la porţile seraiuluĭ pré-strălucituluĭ nostru Padişachŭ, care e dupe Profetŭ sórele ce ne luminează şi ne încălţesce pre pământŭ? — Meritĕ, meritĕ d'a fi prinsŭ şi încarceratŭ ast-felŭ de omŭ blestematŭ! ţise Hechim. — Ba, uite colea! rĕspunse mechmet arĕtându-şĭ iataganulŭ, una să 'ĭ daĭ aşa!.. şi apoĭ să 'lŭ aruncĭ în mare!..

Luĭ Hechim îĭ veni în minte să întrebe pe acesta despre prisonerĭ, ca să pótĕ afla unde e celŭ despre care se interesa.

Mechmet, când audi că îĭ vorbesce de prisonerĭ, ochiĭ sĕĭ învineţiţĭ duşi în fundulŭ capuluĭ părură a luci de uă viue satisfacţiune.

— Nu este aşa? aga Hechim, că pré-strălucitulŭ nostru Padişachŭ învecĭ biruitorŭ, a învinsŭ pre duşmanĭ în Bulgaria, şi Moscoviĭ, cari se găsescŭ sub zidurile Stambululuĭ, sûntŭ ostaticĭ cari vin să salute frumósa cetate?.. aşa ne a spus hogea celŭ bĕtrânŭ că a citit în fóia havadişuluĭ. Noĭ, uite, să sărimŭ cu toţiĭ, cu copiĭ, cu bĕtrâniĭ, când vomŭ vedea periclu, ca să apĕrămŭ sântulŭ scaunŭ pré-strălucituluĭ Padişachŭ.

— Să 'ţĭ vĕdŭ armele, Mechmet?.. Aĭ unŭ iataganŭ lungŭ dér tocitŭ, ştirbitŭ!.. nisce pistóle cu cremenă cu oţelile stricate, ruginite! Atâta numaĭ?..

www.dacoromanica.ro

— Dér, veḑĭ, eŭ sŭntŭ cu ele deprinsŭ; daŭ la ţintă maĭ sigurŭ ca cu revolverile de acum. De la suirea pe tron a Sultanuluĭ Machmut le portŭ eŭ la brâŭ. Eram numaĭ unŭ băeţandru p'atuncĭ... — Heĭ! Mechmet! Mechmet, astea numaĭ facŭ parale în ḑilele nóstre! Trebuescŭ arme, arme bune ca să te baţĭ cu inamiculŭ!..

— Cu tóte acestea pré-strălucitulŭ nostru Padişachŭ va fi tot-d'auna biruitorŭ! şi noĭ slugile sale cată să ne luptămŭ cu armele ce le avemŭ. Necredincioşiĭ vorŭ tremura dinaintea nóstra, numaĭ când ne vorŭ vedea eĭ!..

Hechim, care avea dreptate să scie ceia-ce nu scia cestă-laltŭ, dete din capŭ uitându-se şi mĕsurându cu ochiĭ pe celŭ d'alăturĭ de la capŭ pênă la picióre, şi ca cum ar' ḑice cu unŭ provervŭ: Adevĕratŭ, Mechmet tot Mechmet!..

— Aga Hechim, terminä acestŭ turcŭ, te gătesce să mergemŭ cu toţi ca să prindemŭ pe banditĭ, măcar de am umbla pênă în mieḑulŭ nopţiĭ. Mechmet, în feluluĭ de maĭ susŭ descrisŭ, apucă drumulŭ înainte.

Hechim çăta să se gôndiască la familiea luĭ.

Era cu tóte acestea adevĕratŭ unŭ banditŭ îndrăsneţŭ care punea în perturbaţie întregulŭ oraşŭ alŭ Ştambululuĭ. Elŭ recrutase în ceata luĭ ceĭ maĭ desperaţĭ matrosĭ, din străinĭ vagabonḑĭ, şi vre-uă câţĭ-va Zeibechĭ. Elŭ ţefuia ḑiua namiaḑa mare, călca casele celorŭ avuţĭ şi maltrata pe Turcĭ. Acéstă desordine şi cu prădăciunĭ, se petrecéŭ tocmaĭ în timpulŭ când êncă nu se terminase definitivŭ chestiunea resbeluluĭ cu imperiulŭ Otomanŭ.

Banditiĭ aŭ tot-d'auna asoçiaţĭ. Fără să aibă gasdele lorŭ şi locurĭ unde să aglomereze averile din furtişaguri,

www.dacoromanica.ro

ĕĭ n'arŭ putea fi, n'ar trece multŭ timpŭ şi poliţiea 'ĭ ar' prinde. Decĭ, acesta era în legătură cu indivizĭ de ceĭ cari facŭ totulŭ pentru banĭ. Elŭ umbla travestitŭ, armatŭ cu diferite arme; şi obrasulŭ sĕŭ îngroşatŭ de asprimĭ cât şi inima-ĭ împetrită de crime, faţia luĭ şi periĭ capuluĭ tarĭ, barba şi mustăţile avĕŭ colórea humeĭ, saŭ a cremeneĭ, ochiĭ sĕĭ întunecaţĭ ca nuorulŭ, prin căutătura lorŭ denunţa pe omulŭ bănuitŭ de care toţĭ căta să se feréscă. Gura luĭ scotea trăsnete de injuriĭ; şi căutătura îĭ era nisce pumnale când elŭ privia încruntatŭ. Făcea călcărĭ în tóte părţile, în tóte foburgurile, şi poliţiea care 'lŭ urmăria îlŭ scăpa tot-déuna. Elŭ numaĭ de Francesĭ şi de Englesĭ se feria de a da peptŭ cu dênşi; maĭ cu sémă de când în casa Aneteĭ micĭ i se întêmplase că, unŭ matrosŭ Irlandesŭ îĭ fărîmase măselile din gură cu lovituri de bocsŭ. Elŭ nu uita ênsă şi pentru ce s'a făcutŭ conflictulŭ acela; pentru unŭ nimica, se aţîţase gâlceava!..

De când bărbatulŭ Aneteĭ-micĭ lipsise unŭ óre-care timpŭ, ea se temuse că va fi peritŭ făcêndŭ negoţiu la Zimnicea, de la începutulŭ campaniĭ. Lectorulŭ nu va fi uitatŭ pre celŭ care se numise agentŭ de afaceri importante ce călĕtoria cu vaporulŭ pe Dunăre?

Femeia cea cu semne în obrasŭ, fusese şi dênsa acolo; cŏcĭ toţĭ acestĭ nu se lăsaŭ maĭ pe josŭ când era vorba d'a aduna imperialiĭ juneĭ armate, care, déca n'ar' fi avutŭ pe ce să 'ĭ cheltuiască în plăceri, s'ar' fi dus cu eĭ în focŭ.

Pentru dênsa atuncĭ, aceleĭ femeĭ, veni uă lovitură estremă. A auditŭ că, în acele dile, câte-va case la Giur-

www.dacoromanica.ro

giu, în piață, s'aŭ fărîmatŭ și incediatŭ de obuse. Lăsă totŭ, și alergă mai mult ca uă nebună acolo, pentru că în una din aceste case ș'avusese adunatŭ totŭ fructulŭ câștigurilorŭ spre care o împinsese lăcomia eĭ pentru banĭ.

Când plecă i se presintă unŭ cazacŭ; și cumpĕră de la dênsulŭ unŭ revolverŭ, să'lŭ aibă de suvenirŭ, ḑise ea... Elŭ, decĭ, omul de maĭ sus, a eșitŭ ca din pămêntŭ, cu începerea ierneĭ aflându-se în strada Saduchei; cel-ce pregătia gasde, în Haschioi, bandituluĭ, și aglomerându cu tótă forța, ca unŭ bunŭ casierŭ de contrabanḑĭ, sumele care i le depunea acela de a i le pĕstra. Elŭ scóse vorba pe icĭ pe colo, că va deschide încurêndŭ, la unŭ timpŭ și camŭ de crisă, uă bancă sucursalĕ uneĭ óre-cărĭĭ soçietățĭ, care, cu unŭ capitalŭ însemnatŭ, va face concurență bancherilorŭ armenĭ usurarĭ.

Și femeia luĭ asemenĭ voia a deschide unŭ stabilimentŭ maĭ renumitŭ de meseria sa, maĭ populatŭ, dispunêndŭ ea acum de maĭ întinse miḑlóce. Cu tóte acestea ea blama în gura mare tot-d'auna pe acea fată de la Ismailŭ care 'ĭ a adusŭ unŭ derangeamentŭ în întreprinderile sale. Comercianțiĭ creștinĭ, vĕḑêndŭ atâtea nelegiurĭ, protestară la autorităților de mișeliile și neorânduelile comise de aceĭ indiviḑĭ furându și aducêndŭ fiice spre a le perde și a le omorî acolo... Cu toțiĭ acum, și Aneta și Șmil și banditulŭ ḑisŭ, avéŭ nisce cuvinte d'a urmări unde o vorŭ afla și o vorŭ gasi pe acea Ismaileană. Noulŭ êntreprenorŭ alŭ sucursaleĭ de bancherie, cum arĕtarămŭ, avusese miḑlóce să afle că dênsa priimise uă bună sumă de aurŭ dată de către lordul englesŭ, și putu să scie, ca unulŭ ce era specialŭ în aceste afaceri, precum că dênsa

www.dacoromanica.ro

purta asupra eĭ cupóne şi bancnote englese sigure şi uă parte monedă sunătóre. Banditulŭ, persecutoriĭ eĭ, putuseră descoperi că tînĕra fată venia adese-orĭ să cerceteze şi să dea ajutorŭ nefericiteĭ amalate care era în casa bĕtrânuluĭ hamalŭ, cel-ce şedea de uă parte lângă unŭ meidan din Constantinopole. Şi eată cum elŭ putu să afle acésta. Interesându-se d'a avea uă gasdă spre părţile aacelea de bunŭ câştigŭ, se adresase cu propunere, maĭ 'nainte, către bĕtrânulŭ muncitorŭ, că să goniască din casa luĭ pe acea amalată ofticósă, şi pentru acésta îĭ va da însemnate beneficiĭ, ca să aibă elŭ unŭ cuibŭ de întêlnirĭ acolo. Bĕtrânulŭ, ne'ndemânaticŭ pentru ast-felŭ de afaceri, şi fricosŭ, cu tóte că acela îĭ ḑise pe şoptite că elŭ se luptă pentru causă de prietenĭ, 'ĭ a refusatŭ. Şi maĭ cu sémă, că, déca ar' fi dat din casa sa afară pe acea nefericită, trebuia ea să móră pe drumurĭ, într'unŭ timpŭ de iarnă şi fără alte resurse decât ce 'ĭ dădea compătimirea umană. Bĕtrânul priimise pe acea infortunată numaĭ şi numaĭ de compătimire, că o cunoscuse că era străină şi amalată, şi, póte, pentru ca să maĭ fie cine-va în casa luĭ, omŭ bĕtrânŭ şi săracŭ, pe timpulŭ când elŭ se ducea pentru lucru la portŭ. Aşa dér nu a fostŭ cu greŭ ca ceĭ de maĭ susŭ să scie cine venia în casa bĕtrânuluĭ, şi cam la ce oră. Gróză şi cutremurŭ semĕnaŭ eĭ, pe unde banditiĭ vorŭ călca, gróză pe cine căpetenia lorŭ este mâniosŭ!..

Şi fiind-că musulmanulŭ cunoscutŭ, în acea ḑi s'a opritŭ în maĭ multe locurĭ, cam întârḑie d'a veni acasă. Elŭ a găsitŭ, când se înturnă, pe femeia sa în lăcrimĭ, care din noŭ începu să plângĕ şi să 'ĭ spunĕ cele ce i s'a întêmplatŭ.

www.dacoromanica.ro

Duoĭ ómenĭ, dintre care unulŭ cu uă fisionomie brutalĕ, armatŭ, și cu căutătura de banditŭ, o întêmpină și o insultă în pragulŭ uşeĭ, nefiind acasă decât ea singură cu copilulŭ și cu femeia cea amalată. Acela o apucase de braţŭ cu uă mână, și cu ceclaltă amenințând-o cu revolverulŭ, îĭ ḑise: Scóte banii cari 'ĭ aĭ asupră-ţi și polițe, că de nu, îţi rĕdicŭ viața! Banii cari 'ĭ aĭ priimitŭ, curênd să mi 'ĭ daĭ!..

Eŭ am rĕmasŭ ca mórtă, ḑise femeia musulmană; cine era să mĕ ajute în acéstă pustietate, când tótă lumea este dusă la lucru? adăogă dênsa.

Cel care însoția pe banditŭ ḑise: — Te înșelĭ, nu este ca care a luatŭ banii de la lordulŭ englesŭ; nu veḑĭ, asta e uă turcă?..

— A! turcă e? Turcii sûntŭ câinĭ!.. adăoga acela. Și, lăsând-o de braţŭ, o împinse cu violență și brutalitate, rupêndŭ amuletulŭ de la gûtulŭ copiluluĭ, și adresându-ĭ vorbele cele maĭ injurióse.

Acésta se petrecuse cam pe timpulŭ când generósa Susana, alte-orĭ, pe la ḑiumĕtatea ḑileĭ, venia să visiteze și să ajute pe nefericita eĭ compatriotă.

Turculŭ când consórtea luĭ ast-felŭ i se plânse, se uită lungŭ împrejuru-ĭ nevĕḑêndŭ pre nimenĭ altŭ decâtŭ femeia și copilulŭ. Ochiĭ sĕĭ scînteiară, dér, precum îĭ era obiceiulŭ, nu ḑise nimicŭ. Șeḑu pe laviță, făcu ţigară, și se gôndi rĕdicândŭ fruntea sa în creţurĭ. Trase de duoĕ orĭ cu sete înghiţindŭ fumulŭ tutunuluĭ. Se sculă în susŭ; îșĭ pipăi hangerulŭ și îșĭ neteḑi fesulŭ pe capŭ. Luĭ îĭ trecuse ca unŭ fulgerŭ prin mintea sa fisionomia bandituluĭ despre care Mechmet îĭ vorbise. Cadîna lăsă copi-

www.dacoromanica.ro

lulŭ în braţele negreseĭ servitóreĭ, şi eşi după elŭ. Hechim plecase; se ducea ca trăsnetulŭ pe stradele costişe a le foburguluĭ. Ochiĭ îĭ eraŭ turburĭ de furie.

Dérŭ precum în viaţă se petrecŭ totŭ felulŭ de evenimente, ast-felŭ aceste încidente şi împregiurărĭ se urmară repedĭ în aceiaşĭ ḑi pentru musulmanŭ. Voiŭ nara pe urmă ce s'a întêmplat puçin înainte de a apune sórele pe uă stradă la Pera.

Maĭ âncêiŭ pênă una-alta să căutămŭ să aflămŭ despre sergentŭ.

Mitea, din câte înţeleserămŭ, fusese ţinutŭ la curtea seraiuluĭ. Despre acésta ne a încredinţatŭ unŭ marturŭ ocularŭ, unŭ călughĕrŭ de la Muntele-Atos, venitŭ prin Constantinopole. Aceea ce făcu ca Gorjanul să fie acolo, a fostŭ póte maĭ âncîĭ curiositatea, maĭ în urmă deveni musafirulŭ Sultanuluĭ. Turculŭ are uă mândrie ca străinulŭ să se hrăniască din mésa luĭ... Unŭ omŭ cu minte atrage prin conduita sa încrederea şi stima, şi nu lasă a se perde timpulŭ fără a se folosi. Elŭ se puse a studia limbĭ orientale, spre a putea să se înţelégă cu populaţiunea şi cu ceĭ din seraiŭ.

Libertate sântă celuĭ care meritŭ a se bucura de dênsa!.. harŭ dumneḑeescŭ datŭ omuluĭ în viaţă!.. Câtă plăcere, câtă fericire pentru junele acesta! cŏcĭ de vre uă douĕ ḑile i se detese libertate de a face ce voia şi a se preumbla liberŭ, numaĭ d'a veni la conaculŭ ce ĭ era oferitŭ de ospitalitate. Totŭ ast-felŭ fuseră şi ceĭ ḑece miĭ de prisonerĭ turcĭ, luaţĭ de Românĭ, cari se înturnară la locurile lorŭ, după ce s'a încheiatŭ în curêndŭ pace...

A se preumbla liberŭ ca în munţiĭ şi câmpiile Româ-

www.dacoromanica.ro

niel, era cea mai mare dorință pentru unu june cu inimă și cu imaginațiune înfocată, în acéstă țéră la porțile Orientului paradisale; pe acéstă mare cu atâtea plăceri, în acestu orașu înfrumusețatu cu navele în portu, cu casele de tóte mărimile, chioschiurii, monumente numai sculpturi, arabescuri și antichități în mosaicuri, geamiile cu cipri și minarelele albe, biserici și palaturi, a se preumbla liberu în cetatea din care óre când s'a respânditu lumina, artele și civilisațiunea popórelorŭ... Acolo Sânții Ambrosie, Ioan Chrisostomu și Arsenie, învețătorii clasici ai bisericei Orthodocse, aŭ instruitu și aŭ întemeiatu credința crestină, aŭ luminatu pe ignoranți; câtu și aŭ suferitu pătimiri, cŏci aŭ spusu adevĕrulu tiranilorŭ dominanți Teodosie și Michail III Paleologu, pentru nedreptățiri și despoierea bieței turme în Christos, popolulu. A se preumbla liberu și a studia aceste urme istorice care avură legătură cu trecutulu țĕrei nóstre, a vedea liberu, înlăuntru Constantinopolei, lucruri și edificii; piața de la Oc-meidan cu stâlpi ceĭ de pétră, precum și cea de la At-meidan; a se preumbla la Seraĭ-burnu, numitu óre-când Acropoli, palaturile luĭ Constantin celu Mare; a merge la biserica cea cu apele sânțite și cu pescii seculari; la St. Antonie, unde duminicele merge să se închine populațiunea grécă, și la St. Dimitrie de la Tatavla; a vedea la estremitatea fortificațiunei, către marginea Cornuluĭ-de-aurŭ, geamia de la Eiub, unde Sultanii încinge spada luĭ Osman; monumentulu luĭ Sultan Selim și al Califilorŭ... A vedea istoria acelorŭ popoli din vechime și celorŭ mai din urmă; cercetându monumentele aceste, precum, în România, ar' visita cine-va urmele istorice și monastirile ei, monumen-

www.dacoromanica.ro

tele şi monastirile edificate de Iustinianĭ, precum la noĭ cele a le Basarabilorŭ, Stefanĭ, Lupu Albanitul, şi mulţĭ alţĭ Domnitorĭ pioşĭ, adică: Curtea de-Argeşĭ, Cozia, Stănesciĭ, Treĭ Sânţĭ Ierachĭ, Putna, Baia, în marginea rîuluĭ Moldova, Cetatea-Niamţu, Câmpu-Lungŭ, Radu-Vodă şi Serendariu, cari sûntŭ atâtŭ de preţióse pentru Românĭ, preçum cele de maĭ susŭ pentru Crestiniĭ şi ómeniĭ luminaţĭ, despre trecutulŭ şi istoria Românieĭ, defensórea civilisaţiuneĭ creştinităţiĭ în mediulŭ evŭ!.. Ast-felŭ Românulŭ dus la ţermiĭ Bosforuluĭ visita tóte acele monumente ce conţinŭ urmele istorice din antichitate şi pênă în dilele nóstre,.

Atunçĭ elŭ, acolo, cât ar' fi doritŭ, în aceste dile de libertate, să întêlniască vre uă fiinţă care să 'ĭ vorbiască de ţéra luĭ scumpa Românie, vre uă fiinţă martură suferinţilorŭ sale, despre legăturile şi simţimêntele cari 'l a dominatŭ în trecutŭ, cine-va care să 'ĭ vorbiască de amici sĕĭ, despre întêmplările şi chiarŭ nefericirile uneĭ fiinţe despre care nu putuse êncă să afle nimicŭ în acéstă cetate undę cunoscuţiĭ şi rudeniile nu se potŭ vedea cu aniĭ; elŭ ênsă, care de puçine dile se bucura de libertate, cum ar' fi putut să o găsiască? unŭ nefericitŭ prisonerŭ liberatŭ atuncĭ precum se deschide uşia colivieĭ la uă pasĕre? Elŭ sta maĭ de multe-orĭ pe la rĕspântiĭ, prę pieţe şi în cafenele, să véçă călĕtoriĭ ce trecŭ şi se deosibescŭ dupĕ costume în naţionalitatea lorŭ; sta la portŭ, cu ochiĭ aţintiţĭ pre pavilónele bastimentelorŭ cari vinŭ din diferite părţĭ a le lumeĭ; vędea Efendĭ, Ciorbagiĭ, călughĕrĭ, dervişĭ, Turcomanĭ, Armenĭ, Greçĭ, şi chiarŭ Mocanĭ veniţĭ cu comerciu lorŭ din Ardealŭ, saŭ închinătoriĭ cari

www.dacoromanica.ro

trecŭ pentru a se duce la Ierusalimŭ, ca doară să întêmpine vre uă fisionomie cunoscută, cine-va care să 'ĭ vorbiască de cele maĭ susŭ ḑise. Sta dimineţile în porţile seraiuluĭ de unde vedea tóte notabilităţile, ulemale, rĭgialurĭ şi oştirĭ, nu găsia ênsă aceia ce pre dênsulŭ îlŭ interesează. Merse la biserică precum la St. Antonie, unde sóçele şi fiicele comercianţilorŭ grecĭ, cu rochiĭ de cutnie pe talie, peptĕnate modestŭ, cu fesu aşeḑatŭ cam la uă parte pe creştetŭ, cusutŭ numaĭ firŭ, se arĕtaŭ, sĕrbătorile, cu tótă splendórea frumuseţeĭ lorŭ, nu găsi elŭ nicĭ acolo pe cine căuta. Înfine nu rĕmase piaţă, seraiurĭ, satele de pre lêngă Bosfor, cari sûntŭ uă minune de mulţimea şi pitorescile lorŭ frumuseţĭ, să nu cerceteze şi să întrebe de dênsa.

Întêmplarea îĭ scóte înainte pe comerciantulŭ ḑis de la Vidin, lângă podulŭ Cornuluĭ-de-aurŭ. Ar' fi de prisosŭ să obosescŭ pe lectorŭ descriindŭ ce plăcere şi câtă mirare a fostŭ pentru amênduoĭ când s'aŭ vĕḑutŭ. Hechim aşa, mâniosŭ, supĕratŭ cum era, lăsă pentru puçin afacerea ce 'lŭ preocupa. Şi eĭ ş'aŭ datŭ mâna şi vorbiră cu multŭ interesŭ. Musulmanul îĭ ḑise cam de uă-dată: Să viĭ cu mine, tînĕrule, nu astă-ḑĭ, dér într'uă ḑi pe curêndŭ, unde pe tine cine-va te aştéptă să te véḑă... Mitea ascultă pe Hechim, care, déca nu era aşa de preocupatŭ, chiarŭ atuncĭ l'ar' fi condusŭ la casa greceĭ din Fanar ce nu era pré departe de acolo.

Dér cine va putea a descri întócmaĭ bucuria juneluĭ român când a auḑit acele vorbe din gura luĭ Hechim, de Susana ce era cu bĕtrâna lângă dênsa, la care elŭ mereŭ cugetase şi despre a căriia sórte era tot-d'auna îngrijitŭ?

www.dacoromanica.ro

Cu atâtŭ bucuria luĭ fu maĭ mare când a aflat, că, din tóte acele cercărĭ şi lovirĭ pentru uă junǎ fatǎ, în asemenea împregiurărĭ grele ca a le eĭ, eşise învingĕtóre; că ea trăieşce, se află acolo, şi cercetează de dênsulŭ!..

Repede se petrecură tóte acestea, şi Mitea plecă dimpreună cu Musulmanulŭ, care îĭ promise că a duoa-dĭ, saŭ a treia dĭ, îlŭ va duce la casa numită, a greceĭ, de a revedea pe sora sa, pe mama luĭ.

Hechim ênsă, cu tótă plăcerea care 'ĭ produsese astă întêlnire, nu 'ĭ putu vorbi, maĭ ântîĭ, luĭ Mitea, decâtŭ despre supĕrarea luĭ, de insulta care îĭ făcuse familieĭ sale banditulŭ care prăda şi maltrata pe toţĭ unde călca picioru-ĭ.

— Toţĭ amicĭĭ şi fraţiĭ meĭ îĭ vĕduiŭ căḑêndŭ unu dupĕ altulŭ, şi eŭ am rĕmasŭ ca să fiŭ de batjocură şi rîsulŭ blestemaţilorŭ tâlcharĭ!.. ḑicea pĕtruns de supĕrare amărîtulŭ Hechim.

Sergentul, în condiţiunile care se găsia, nu 'lŭ ar' fi pututŭ ajuta întru nimica. Recunoscu ênsă că era de compătimitŭ bietulŭ omŭ! Déca acéstă nedreptate şi nesiguranţă e în miḑloculŭ uneĭ capitale, ce are să fie, adăogă dênsulŭ, de ceĭ rĕmaşĭ locuitorĭ prin provinçiĭ?..

Vaĭ de ţéra unde nu se essecută legile cari trebue să garanteze viaţa şi averea fie căruia omŭ!..

Eată drama ce se petrecu tot în ḑiua aceia, în înseratŭ, despre care menţionarămŭ.

Mat era, cum se vede, unŭ banditŭ de primul ordinŭ, jefuitorŭ şi ucigaşŭ.

Uniĭ pretinseră că elŭ era încorageatŭ. Avea aerulŭ

www.dacoromanica.ro

să ḑică, uni-alți din aceĭ ómenĭ cari le place intrigile, că era vre unŭ omŭ politicŭ, banditulŭ !..

Poliția din Constantinopole îlŭ urmăria pretutindenĭ câtŭ și pe tŏtă ceata luĭ; pe care numaĭ prin concursulŭ unuĭ Josepe Corsicanul, o cam înḑiumĕtățise prinḑêndŭ mereŭ și umplêndŭ temnițile cu aceĭ individĭ.

Josepe, unŭ bărbatŭ energicŭ, cu esperiență, era peirea banditilorŭ de când poliția îlŭ avea în serviciulŭ eĭ de a 'ĭ urmări. Era uă luptă mare d'a pune mâna pe căpetenia banditilorŭ, ce 'și schimba mereŭ culcușul, și când îlŭ căuta gendarmeria într'unŭ cartierŭ, s' auḑia făcêndŭ călcarĭ la vre uă altă estremitate unde nu se gôndia niménĭ că o să fie; și acésta într'unŭ timpŭ când se petrecuse atâtea turburărĭ, sguduiturĭ a le statuluĭ și cu Rușiĭ apropiațĭ sub muriĭ Constantinopoleĭ. Ómenii și gendarmeria destinațĭ pentru a 'lŭ prinde, umblaŭ deghisațĭ și înpănaseră stradele, rĕspântiile pe unde se credea că elŭ va trece. Ómeniĭ poliției și cu banditiĭ se urmăriaŭ și se amenințaŭ unĭ pe alțiĭ arĕtându-se cari de cari maĭ cu dibăcie; eĭ se alungaŭ precum ḑiua dispare când vĕlulŭ noptiĭ îĭ ia locŭlŭ, și nóptea fuge când se face ḑiuă.

Hechim în ast-fel de afacerĭ, cŏcĭ însușĭ fusese insultatŭ și căuta uă sigură rĕsbunare contra aceluĭ cutezătorŭ, nu uita lesne, și spera că negreșitŭ îlŭ va întêlni unde-va, maĭ îngrab saŭ maĭ târḑiu. Căta elŭ răsbunare pentru familia sa, pentru persóna luĭ. Elŭ îndrepta căutăturile observândŭ pe orĭ cine trecea atuncĭ pe strade și la orĭ ce mișcare s'ar' fi simțitŭ unde-va. Conceptă în mintea sa planulŭ ce-felŭ să 'și răsbune, și ținea întipărite

www.dacoromanica.ro

în memoria sa semnele şi amĕnuntele cum i le descrisese Mechmet, despre banditŭ. Femeia luĭ, fiind-că îlŭ vĕḑuse aşa dę cătrănitŭ şi ca întârdie pênă în nópte, plecase dupĕ elŭ şi 'lŭ căuta pe strade, pênă ce trecuse de ceelaltă parte peste podulŭ de pe Chrizocheras.

În rĕscruciulŭ uneĭ strade maĭ dincoa, în Pera, banditulŭ Mat, pênă nu se întunericise şi nu începuse să trécĕ mulţimea lucrătorilorŭ către locuinţile lorŭ, se vĕḑu venindŭ din josŭ călcândŭ cu unŭ pasŭ trufaşŭ. Elŭ ţinea direcţiunea spre Haschioi, pentru că acolo maĭ cu sémă ş'avea elŭ culcuşurile. Cu unŭ obrasŭ, precum ḑiserămŭ, care seměna a ursŭ, şi unŭ braţŭ îndestulŭ de essercitatŭ în lupte şi crime, elŭ venia ţinêndŭ pre umerĭ burnusul sĕŭ cu care acoperia unŭ turbun, de sub braţu-ĭ, armă sigură d'a omorî...

Elŭ se opresce în locŭ la uă distanţă, şi se uită ţinêndŭ mâna d'asupra ochilorŭ ca să póte în zare a vedea bine departe. Elŭ cunoscuse pe Josepe acelŭ iscoditorŭ periculosŭ pentru banditĭ care ĭĭ urmăria cu tótă poliţia. Cum îlŭ yĕḑu, Mat, şi se încredinţă că este elŭ, ca la 300 paşi de departe, ardică turbunul la ochĭ, cel încărcat cu pulberę de ajuns şi glónţe multe.

Josepe se lipi numaĭ cu spatele de unŭ perete de peatră din stradă şi puse mâna stângă maĭ în susŭ de capŭ.

Mat atuncĭ ochisę şi făcuse focŭ; turbunulŭ sĕŭ detună ca unŭ trăsnetŭ. Glónţele aŭ intratŭ uă parte în mâna aceluĭ, în perete, şi la capŭ fu lovitŭ în vre uă duoĕ locurĭ. Josepe Corsicanulŭ căḑu îndată josŭ plin de sânge. Banditulŭ socotindŭ că elŭ este mortŭ, saŭ lovitŭ mortale, îşĭ întórse pasulŭ să se facĕ nevĕḑutŭ fugindŭ.

www.dacoromanica.ro

Hechim, care tocmaĭ atuncĭ sosise, scóse hangerulŭ năvălindŭ asupra luĭ; cel puçin de a 'ĭ eși în cale déca va fugi. Banditul și cu turcul se vĕdură façiă 'n façiă. Hechim rĕdică braţulŭ și făcu a scînteia hangerulŭ pe dinaintea ochilorŭ luĭ gata să loviască, dér îĭ căḑu hangerulŭ la picióre. Ș'aduse aminte póte că elŭ nu era aicĭ la Plevna, de a străpunge și a ucide, ci maĭ bine de a pune braţulŭ tare pe elŭ și a 'lŭ putea da viŭ în mâinile autorităţilorŭ. Mat căḑu ca cum se împedicase de vre uă peatră. Ciorbagiulŭ Mechmet eșise în acelŭ minutŭ ca din păméntŭ, și se făcuse, dintr'uă iuţială, ca unŭ moșoroiŭ aruncându-se între piciórele luĭ, de care acela se împedică.

Hechim puse braţulŭ ca unŭ atletŭ forte; acela se smucia din puterĭ și mugi precum rage uă féră. Mat se lupta cu eĭ toţĭ câţĭ năvăliră asupra luĭ, și p'aci aprópe a fost să scape.

Femeia lŭĭ Hechim, sosindŭ și dênsa acolo, striga cât putea: — acesta e care astă-ḑĭ a voit să 'mĭ rĕdice viaţa, mi a ḑis vorbe necuviincióse, m'a insultatŭ cu nerușinare, căinele!..

Și, dênsa earŭ îșĭ îvĕli ḑiumĕtate obrasulŭ, când pentru a vorbi fusese nevoită a se desvĕli puçin. Se trase dupe aceia îndărĕtŭ din acelŭ tumultŭ al ómenilorŭ, grămădindu-se și vĕḑêndu-se acolo cealmale, fesurĭ și caschete celorŭ cari năvăliră pre banditŭ, și alţiĭ spre a rĕdica de josŭ pe celŭ împușcatŭ. Lucrurile se urmară fórte espeditive precum sûntŭ sentinţele cari le daŭ Turcĭ. Când e vorba de a se prinde tâlcharĭ, nu se pré pórtă eĭ cu çeremonie. Mat fu îndată pus în lanţurĭ. Uă parte din

www.dacoromanica.ro

ómenĭ alergase la Corsicanŭ spre a 'lŭ lua de josŭ, care era greŭ rănitŭ. Mitea Curcanul era acolo spre a da ajutorŭ de a duce pe acesta la ospitalŭ. Earŭ uă parte de lucrătorĭ, cari începuseră să trécă spre cartiere, escortaŭ pe banditŭ cu unŭ mare convoiŭ, spre a 'lŭ duce la închisóre. Mechmet aci fusese triumfătorŭ, cu tóte că fu sbrobitŭ de călcăturile piciórelorŭ, pênă să se rĕdice de josŭ să pue şi elŭ mâna de a fereca pe acelŭ prinsŭ.

Lucrurile se petrecură aşa, că, în curênd nu se audi mai mult vorbindu-se de banditĭ. Poliţia pe tăcute urmăria în tóte părţile de a pune mâna pe restulŭ bandeĭ, gasdele, şi instrumentele tâlcharilorŭ. Şi, ca să nu dea locŭ la protestărĭ şi opunerĭ la astă urmărire, în fiece nópte, dupe ce apunea luna, ómeni eĭ ducéŭ nisce sarcinĭ la marginea mării; acolo, pre câte uă galeră veche, totulŭ se termina cu înfiorătorulŭ întunericŭ al nopţiĭ şi mugirea valurilorŭ cari 'şĭ desfăcéŭ şi 'şĭ strêngéŭ posomorîtele şi umidile lorŭ pânze!..

Stambulul fiind aşa de mare şi împrăştiatŭ, când se petrece nisce asemenea casurĭ, nicĭ că se maĭ face a duoa-ḑi menţiune; şi maĭ alesŭ că, târḑiu se póte afla într'unŭ cartierŭ ce s'a petrecutŭ în altul, pentru-că ómeniĭ, populaţiunea, continuŭ se ocupă de afacerĭ, în travaliu şi comerciŭ.

Cu tóte astea în cafenele a duoa-ḑi se vorbi, că, prinderea banditului se détoresce luĭ Hechim; cŏcĭ décă nu venia elŭ la timpŭ să 'lŭ prindĕ şi să 'ĭ ţine bine braţulŭ, fugia şi numaĭ punea nimenĭ mâna pe dênsulŭ. Alţiĭ susţinéŭ că Mechmet a făcutŭ isbânda, că s'a aruncatŭ cu meşteşugŭ între piciórele acestuĭ banditŭ,

www.dacoromanica.ro

ca să 'lŭ încurce, să 'lŭ împedice de dênsulŭ și să cadă, și altele multe. Mechmet atuncĭ îngâmfatŭ de aceste laude și de plăcere că a eșitŭ lucrurile dupĕ cum a doritŭ elŭ, merse la măcelărĭĭ să cumpere cincĭ litre de carne de berbecŭ, și adună uă mulțime de câinĭ p'împrejuru-ĭ să le dea câte uă bucățică.

Încât despre Hechim, care fu îmbrăçișatŭ și aplaudatŭ, îșĭ găsise, dupĕ acéstă împregiurare, uă bună găsduire și priimire între connaționaliĭ sĕĭ; dér elŭ nu putea uita și pe aceĭ cari l'a îmbrățișatŭ în momentele cele triste pentru familia sa când a sositŭ.

Dupe treĭ ḑile uă împregiurare gravă chiămă pe Românĭ cu inima strivită a se într'uni la casa bĕtrânuluĭ hamalŭ. Împregiurarea era tristă, durerósă, și détoriea de omenire reclama presința lorŭ acolo. Nefericita Anca încetase din viață!.. Turmentată dênsa așa greŭ de suferințile eĭ, dorulŭ părinților și patrieĭ, și maĭ mult, póte, de mustrarea cugetuluĭ, pentru greșelile ce făcuse, ea, pré săracă, străină acolo, bolnavă, nefericită, a terminatŭ scăpândŭ din durerile eĭ când a încetatŭ de a maĭ simți: când numaĭ trăi!...

Decĭ, bĕtrâna bunica Șusaneĭ, se duse îndată ca să reguleze pentru a se face cele din urmă détoriĭ creștinescĭ defunteĭ.

Acolo, colonia întrégă acestorŭ emigrațĭ și emigrate, Românĭĭ, afară de Angelina care numaĭ cu câte-va ḑile înainte părăsise Constantinopolu pentru a se duce la Egipetŭ, urma să vinĕ cu toți ca să o acompanieze la chimitirŭ.

Susana, pênă nu se strênseseră acolo acestĭ de maĭ susŭ, sta peste ḑi singură la capulŭ reposateĭ privind-o cum

www.dacoromanica.ro

mórtea vestedise acea viaţă în nisce anĭ tinerĭ şi stinsese din ochi eĭ lumina care îĭ însufleţise maĭ 'nainte. Rece şi întinsă p'ar'că era de marmură, fiind înfăşurată într'unŭ linţoliŭ albŭ, defunta, conserva uă urmă de frumuseţe a juneţeĭ, dér care fusese consumată maĭ 'nainte de timpŭ prin uă viaţă!.. tristă viaţă!.. Ea îşĭ recunoscuse rĕtăcirea eĭ dér a fost târdiŭ!.. Fruntea eĭ ca cum era de ceară, ochiĭ stinşĭ închişĭ pe ḑiumĕtate, pletele blondine a le pĕruluĭ cari se lăsaŭ pe lângă obraşĭ, şi mâinile eĭ par'că eraŭ de ghipsŭ, învineţite, ce le ţinea întinse pe peptŭ, părea că, din busele eĭ, ea profera êncă rugă şi ertare. În ochiĭ ênsă puçin reflecta uă raḑă de la făclia care ardea alăturĭ. Ea a espiratŭ acolo, depărtată de sênulŭ căldurosŭ alŭ mameĭ precum şi de lacrimile sale ş'a le surorilorŭ în locului eĭ natale!..

Susana singură sta amintindŭ atâtea evenimente trecute, şi simţia uă mulţiămire că toţ-d'auna dênsa a venit în ajutorulŭ acestorŭ victime a le nefericireĭ. Câtă rătĕcire! câtă neomenie de a têrî în amăgire nisce sărace fiinţe cari n'aŭ esperienţă! cugetă ea în sine. Dênsa ca şi ele venise pe acelaşĭ vaporŭ... Cugetarea eĭ fu uă adêncă meditaţiune, ce putea servi altora de lecţiune!..

În acele momente unŭ bărbatŭ roşcatŭ la façiă, cu aerulŭ vre unuĭ dragomanŭ, avêndŭ puçină bărbie şi cu fesulŭ lăsatŭ pe ceafă, intră acolo. Ochiĭ sĕĭ fiind ţintiţĭ spre fundŭ unde uă ferestrue lăsa uă mică lumină, veḑu de uă-cam-dată numaĭ pe Susana. Elŭ vorbi din pragulŭ uşeĭ de dinafară: — „Bancnote de băncĭ déca aveţĭ şi voiţĭ să le schimbaţĭ pe aurŭ, daŭ lire otomane pentru ele, cu unŭ câştigŭ de 12 la sută...“

www.dacoromanica.ro

Susana care auḑi acéstă voce, a cunoscut îndată pe omŭ. Ea îşĭ muşcă busele de mânie, dér se stŏpâni. Îlŭ recunoscuse; era elŭ... — „Bine, îĭ rĕspunde dênsa, intră înlăuntru. Voescĭ a lua cupóne de bancă şi să 'mĭ daĭ aurŭ?..“ — „Pentru acésta am venit... Sciŭ că aĭ priimitŭ nisce banĭ şi cunoscŭ persóna care v'a transmisŭ cupóne a le uneĭ băncĭ englese; potŭ ca să vi le schimb déca voescĭ, cu lire aurŭ. O să aĭ câştigŭ!..“ Elŭ vorbia din uşă. — „Intră!..“ repetă êncă uă-dată Susana către acesta.

D. P... protectorulŭ amicul Românilorŭ acolo în fel-defelŭ de împregiurărĭ, tocmaĭ ajunsese şi păşia cu bĕtrâna în pragu, vre-uă cincĭ minute în urma venireĭ aceluia.

Susana bărbată, luă de mânica îmbrăcăminteĭ pe acestŭ zarafŭ şi 'lŭ duse dinaintea patuluĭ funebru, care era într'uă latura camereĭ cu mórta pe dênsulŭ, în acestŭ locŭ de miserie, de lacrimĭ şi reamintirea crimeĭ pentru dênsulŭ!..

— „Eată!.. veḑi aci resultatulŭ banilorŭ cari i aĭ adunatŭ?.. Veḑĭ? maĭ cunosci pre acéstă fiinţă ce a rĕposatŭ?..

Elŭ vĕḑu atuncĭ pe mórta, arḑêndŭ uă făclie de ceară albă la capu-ĭ, şi cu câte-va florĭ de muşcată, puse împregiuru-ĭ, la căpĕtĭĭ şi pe d'asupra linţoliuluĭ.

Saŭ, că, în adevĕrŭ omulŭ a fostŭ atinsŭ pênă în adênculŭ sufletuluĭ, trecêndu-ĭ pe dinaintea ochilorŭ nenumĕratele victime cari le a făcutŭ, saŭ, că, vĕḑêndŭ acestŭ spectaclŭ, se îngrozise şi remuşcarea găsi unŭ minutŭ locu în inima acestuĭ omŭ indiferentŭ la tóte, afară de banĭ; cŏcĭ, elŭ nu ḑise nimicŭ, ci ardicându ochiĭ marĭ către Susana, şi întêmpinându uă căutătură maĭ aspră în ea decâtŭ vorbele care i le ḑicea, elŭ par'că perduse limba. Juna copilă maĭ făcu eară acea întrebare. Elŭ în

www.dacoromanica.ro

locŭ de a rĕspunde, ş' întórse repede ochiĭ de la acestŭ spectaclu, şi porni spre uşă ca să iasă.

Fiica plină de coragiu îlŭ reţinu.

— Te du în templu şi te rógă luĭ Dumneḑeŭ să 'ţĭ erte pĕcatele cari le aĭ făcutŭ, şi să te părăsescĭ în viitorŭ de a amăgi fiinţe inocente cari le aducĭ cu vicleşugŭ din ţéra lorŭ aicĭ, ca să le facĭ să se pérdă şi să móră!.. Uite! Privesce!.. adăogă dênsa. Şi să sciĭ bine că nicĭ uă faptă nu rĕmâne ne-rĕsplătită în lumea asta!..

Lăudărosulŭ cu noua bancherie şi zarafîcŭ,. se smulse de aci plecândŭ ochiĭ în josŭ dinaintea aceleĭ fete, şi eşi pe uşă afară ducêndŭ cu dênsulŭ uă pungă de pânză roşie, care o ţinea în mână cam ferită, şi se părea avêndŭ într'ênsa monede...

A duoa-ḑi se făcu înmormêntarea modestă, la care contribuiră şi asistară Românĭ şi ce-va femeĭ străine, vĕḑêndu-se în umilitulŭ acestŭ cortegiŭ pênă şi obrase învĕlite pe ḑiumĕtate cu iasmacurĭ, şi fisionomiĭ cu costume grece, celorŭ cari sciură a compătimi pe decedata de sórtea care o avusese. Earŭ acelŭ bĕtrân omŭ bunŭ a plâns-o când preutulŭ d'asupra mormêntuluĭ îĭ dete tĕmâiere şi ultima bine-cuvêntare...

În urma dĕtoriilorŭ împlinite cu care ne despărţimŭ la marginea mormêntuluĭ de ceĭ cu cari am trăitŭ, familiea emigrată era strênsă la casa greceĭ în Fanar. Şi onorabilulŭ românu P... venise maĭ 'nainte.

Mitea, liberatulŭ prisonerŭ, era... Să ḑicemŭ: morţiĭ cu morţiĭ, vii cu viĭ!..

Scena ce se petrecu, schimbă, dupĕ întristare, în bucurie pe toţĭ.

www.dacoromanica.ro

Aceĭ junĭ s'aruncaseră cu braţele deschise unulŭ către altulŭ spre a se strênge şi a se îmbrăţişa de fericire că maĭ trăescŭ, se vĕdŭ şi se întâlnescŭ, într'unŭ locŭ unde le era reservată uă bucurie şi uă fericire maĭ mare, în străinătate. Când eĭ se vĕdură, Mitea şi cu Susana, scóseră uă singură strigare pronunţându fie-care numele celuilaltŭ; şi, în faţia atâtorŭ marturĭ, maĭ 'nainte ca eĭ să vorbiască şi să întrebe despre viaţa lorŭ, ochiĭ li se umpluseră de lacrimĭ. Asemenĭ şi bĕtrâna bunica plângea. La acéstă revedere a astorŭ tinerĭ copiĭ, bĕtrâna fusese faţiă, cât şi Turculŭ, care perduse din prejudiţiu-ĭ, asistându cum eĭ se îmbrăţişară.

Hechim, care promisese astorŭ femeĭ că va afla unde este sergentul cunoscutŭ şi amicu sĕŭ de altă-dată, îşĭ ţinuse şi îndeplinise promisiunea, cu tóte că luĭ, precum sciţĭ, multe i se întêmplase, cari l'a făcutŭ să întârţie ca vre uă patru cinci ţile.

Junele era acum liberŭ, urma să fie şi fericitŭ găsindŭ pe aceia la care se gôndia cât şi la patria luĭ!.. Turcul care avea familie, şi ca unulŭ ce a îndurată asprimea a atâtorŭ calamităţĭ precum le descriserămŭ, perduse multe din prejudiţiurĭ, şi elŭ asistă ca unŭ martorŭ, ca unŭ frate şi ca unŭ bunŭ amicŭ, la transportulŭ revedereĭ al junilorŭ, precum la Ismail a asistatŭ când junele militarŭ a salvatŭ pe astă fecióră din incendiu.

— Miteo! Miteo! cât sûntŭ de fericită că te vĕdŭ! Îţĭ sûntŭ détóre multe bine-faceri, pentru care recunoscinţa mea este nemărginită! Bĕtrâna îĭ luă vorba adăogândŭ:—Treĭ sute de francĭ cari 'ĭ aĭ dat, Miteo, atuncĭ a fost mântuirea Susaneĭ, pentru care noĭ nu vomŭ uita niciuă-dată, şi îţĭ sûntemŭ îndecitŭ şi înmiitŭ détorĭ!..

www.dacoromanica.ro

— Fără să mai gôndescŭ la argintulŭ acesta, am câştigatŭ în adevĕrŭ înmiitŭ vĕdêndŭ pe Susana care o doriamŭ şi pe dumneata sănătóse; Susana, bună şi virtuósă Susana! şi pe dumniata, ca mama mea! care veghezi lângă dênsa...

— Ce faci? Estĭ sănĕtosŭ? Cum aĭ scăpat? Cum aĭ eşit din tóte?.. Aĭ fost rănitŭ greŭ?.. întrebă bĕtrâna cu vorbele mângâióse a le uneĭ mame pe militarŭ.

Rĕspunde Mitea: Sûntŭ sănătosŭ, petrecŭ bine, dérŭ pătimescŭ; îmi este dorŭ de ţéra nóstră, de cunoscuţiĭ, fraţiĭ şi camaraḑi meĭ de acolo, îmĭ este dorŭ când mĕ gôndescŭ la dênşĭ de mi se sfâsie inima! Acum ênsă avêndŭ pe Susana alăturĭ lângă mine, am cea mai mare avuţie, am totulŭ pentru mine în lume!..

La acéstă întâlnire atât de atingĕtóre, amiciĭ, cunoscuţiĭ şi chiarŭ rudele de prin pregiurŭ, a le bĕtrâneĭ grece care dedese ospitalitate juneĭ acesteia şi bunichi sale, veniră să ia parte la astă bucurie, ca la solemnitatea triumfuluĭ de virtute şi fidanţarea acestorŭ fiĭ aduşĭ din întêmplare şi de furtunĭ, de la marginile Istruluĭ la ţermiĭ Bosforuluĭ.

Ea ênsă privindŭ pe junele fidanţatulŭ eĭ şi înţelegêndŭ cât de sincerŭ elŭ narează tóte întêmplările ce s'aŭ petrecutŭ de când eĭ nu s'aŭ vĕḑut din Ismail; despre care dênsa se cunoscu culpabilă că fusese indusă în eróre şi a dat creḑĕmêntŭ intrigeĭ care a fost uă cursă pentru ea, obraşi eĭ se roşiră, sufletulŭ 'ĭ era mişcatŭ, şi inima amar sdrobită de atâtea calamităţi ce nu le putea uita. Ar' fi dorit, ca, déca acea română, fiica Borceanuluĭ, precum venise tată-sĕŭ în duoĕ rânduri de a merge să se închine la Locurile-Sânte şi se oprise în Constantionpole, ar' fi venit şi dênsa cu elŭ şi s'ar fi aflat atunci acolo,

www.dacoromanica.ro

de sigurŭ ar' fi căḑut la genunchi eĭ, să céră ertare de la dênsa pentru că cu nedreptŭ a socotit-o de uă rivală. Portul acela cu care o vĕḑuse, când ea venise la Ismail, mândru, românescŭ şi pitorescŭ, din borangicŭ, firŭ, fluturĭ şi arniciŭ, din lucru de mâĭni harnice, străluce în lumina sóreluĭ sub ceriul Românieĭ precum nisce diamante pe iiea, vâlnicul şi mărama albă cari le pórtă boiărésa română, ar' fi fost pentru dênsa acolo celŭ maĭ scumpŭ suvenirŭ, despre ţéra şi obiceiurile părinţilorŭ sĕĭ; ar' fi stimat-o şi ar' fi preţuit-o cât nu sciuse maĭ înainte a o preţui, pentru-că îĭ fusese capulŭ plin de fumulŭ rătăcireĭ dupe mode străine!.. Ea acum iubia ţeara şi pre aĭ sĕĭ precum toţĭ câţĭ se găsescŭ depărtaţĭ înstrăinaţĭ de la căminurile părintescĭ... Acum lacrimile, mult timpŭ ţinêndŭ ea obrasulŭ aplecatŭ pe mâinĭ, îĭ uşurase inima şi 'ĭ liniştise consciinţa. Mitea mântuitorulŭ eĭ, bunica mama sa, şi dorinţa de a fi înturnată cât maĭ curênd împreună cu fidanţatulŭ eĭ în patrie... Ah! patrie!!. aŭ ḑisŭ eĭcu toţiĭ...

În miḑloculŭ acesteĭ bucuriĭ, Mitea scóse şi sărută cruciuliţa de inorocŭ pe care i o dedese bunulŭ sĕŭ anachoretulŭ de la monastirea Lainici, şi 'şĭ aduse pré bine a minte de vorbele şi consiliile ce i le-a fost dat bĕtrânulŭ...

Bunica Susaneĭ peste puçin, aduse uă epistolă care 'ĭ o detese dragomanulŭ ce aducea tot-d'auna pe a le Susaneĭ, sosită cu posta austriacă, şi care, trecêndŭ prin maĭ multe mâinĭ, a ajuns la destinaţiune.

Acésta era adresată din România către sergentŭ.

Mitea fu răpitŭ de bucurie de acéstă nuvelă, în miḑloculŭ celorŭ cari se găsiaŭ aci. Luă scrisórea, o dessigilă şi o citi.

www.dacoromanica.ro

Ceĭ duoĭ sergenţĭ, confraţiĭ camaraḑiĭ sĕĭ de arme, îĭ scriéŭ de la Vidin. Mărian fiind trimisŭ pentru afaceri de serviciu ósteĭ, se găsise acolo cu Viscol.

Unŭ minutŭ Mitea citi cu uă mare plăcere, în urmă stătu seriosŭ.

Turculŭ Hechim plecase şi maĭ în urmă earăşĭ a venit.

Cu atâtŭ maĭ mult cu cât societatea se mărise, era de maĭ mare interesŭ ca eĭ să scie cu toţi ce coprindea ḑisa epistolă. Eĭ ardéŭ de dorinţă şi aşteptaŭ ca să auḑă nuvele, maĭ cu sémă Româniĭ, despre ţéra lorŭ, cari altfelŭ rarŭ le putéŭ afla.

Eată ce conţinea maĭ importantŭ pentru Românĭ acele liniĭ scrise:

„Confrate!

„Erĭ aŭ îţcetatŭ tunurile.

„Paşa din Vidin a deschis porţile şi a datŭ chiăile în „mâna generaluluĭ nostru, şi oşteniĭ aŭ intratŭ în oraşŭ.

„Vre uă treĭ sergenţĭ reservişţĭ dintre dorobanţĭ găsiră „fete şi se gătescŭ să facĕ nuntă mare aicĭ în Vidin.

„S'a întêmplatŭ că am găsitŭ pe unŭ Românŭ de la „Banat, de meserie comisionarŭ. Prin miḑlocirea luĭ pu„turămŭ a ţĭ scrie cu posta austriacă, adresându scrisórea „către uă altă persónă care să te găsiască în Constan„tinopolŭ, unde noĭ creḑurămŭ că veĭ fi, după arĕtările u„norŭ prisonerĭ turcĭ cari 'ĭ avemŭ la noĭ.

„Campania este încheiată...

„Intrămŭ triumfătorĭ în iubita nóstră patrie!..

„În Bucurescĭ şi 'n tóte oraşele la noĭ se facŭ ilu„minaţiunĭ şi serbărĭ!..

„O să defilămŭ în curêndŭ în capitală, acoperiţĭ de onóre, de

www.dacoromanica.ro

„laude și 'n triumfŭ!.. Tóte corpurile de oștire cari aŭ fost în re-
„sbelŭ pre câmpiile Bulgarieĭ, cu drapelele lorŭ decorate, ce aŭ
„fostŭ ciuruite de glónțe și de obuse, vorŭ trece și vorŭ
„fi admirate de populațiunea întregeĭ Românieĭ... O să ne
„bucurămŭ, o să cercămŭ uă estremă fericire, o să fimŭ
„acoperiți de glorie!.. Trăiască România iubita nóstră țéră!!.

„Lucrările nóstre, șanțurile și redutele armateĭ române
„cari s'aŭ lucratŭ pe aceste câmpiĭ a le Bulgarieĭ, vorŭ
„rĕmânea ca nisce urme strălucite, precum se vĕdŭ pênă
„acum tabiile de lângă Sibiĭ, la Șelimbergŭ, și cele de
„lângă Brașovŭ la satulŭ St. Petru, pe unde aŭ călcatŭ
„și aŭ triumfatŭ armatele Basarabilorŭ...

„Ast-felŭ, în viitorŭ vorŭ privi și vorŭ vorbi genera-
„țiunile de campania la Plevna!..

„Ênsă și ceva făr' de bucurie putemŭ spune în fini-
„tulŭ acesteĭ campaniĭ.

„Rușiĭ cerŭ înstrăinarea a uneĭ părțĭ din țéra nóstră,
„Basarabia, și în schimbŭ pentru dênsa ni se va da unu
„ținutŭ peste Dunăre, Dobrogea...

Oșteanulŭ românŭ privindŭ pe toțĭ în rôndŭ și uitânduse cu unŭ simțimêntŭ tînĕrŭ către adorata sa, ca cum ar' observa êncă frumusețea eĭ, frăgedimea și seninătatea precum era când a cunoscut-o, și pĕtrunsŭ elŭ de mêhnire pênă in adênculŭ sufletuluĭ, dupĕ întrebările cari i le făcură aceĭ cari eraŭ presințĭ, spuse ce este. Toțĭ făcură ochiĭ marĭ... Elŭ stătu câte-va momente cugetândŭ și cercetândŭ în sine lucrurulŭ...

Pre ḑiumĕtate din dorințĭ i se împliniseră. Aspirațiunea și dorința cea maĭ mare ênsă îĭ era prosperitatea patrieĭ!.. Și, încetŭ elŭ cugeta: „Sigurŭ, nicĭ unŭ fiiŭ al țereĭ nó-

www.dacoromanica.ro

„stre, nicĭ unŭ omŭ cu inimă de adevĕratŭ român nu este „care să nu ḑică:

„Déca credinţa şi sângele nostru fură jertfite!.. déca „cuceritoriĭ se folosescŭ de ocasiune!.. déca nu fuserămŭ „siguri pe ce am avut al nostru!.. facĕ Bunulŭ Dumneḑeŭ „ca în viitorŭ să fie stabilitate în lucruri; Dobrogea care „ni se dă în schimbŭ pentru Basarabia, să fie uă ţĕră „fericită şi noĭ asemenĭ cu dênsa!..

Apoĭ elŭ adăogă, în auḑulŭ tuturorŭ cari l'asculta:

„Basarabia! Ismailu!.. Basarabia este legată de sufle„tulŭ meŭ, de istoria viţeĭ mele!..“

Şi, într'acestea, elŭ întinse mâna şi earăşĭ se uită cu maĭ multŭ interesŭ la acea fiică, ce şedea alăturĭ lângă dênsulŭ, a le căriia împregiurărĭ şi suveniriĭ îĭ veniaŭ de acolo...

D. P... promise tot sprijinulŭ şi ajutorŭ dupre miḑlócele sale, ca unŭ părinte acestorŭ fiĭ, şi de înturnarea încurênd în patrie şi căsătoria lorŭ le ură prosperitate...

Turculŭ Hechim intră înturnânduse de la afaceri; se pune unŭ minutŭ să şéḑă după cum îĭ era obiceiulŭ, scóte tabachera şi se gătesce să fumeze. D'aci se luă vorba despre multe. Elŭ ḑice cam de uă-dată, sergentuluĭ amiculuĭ seŭ: — După cum vĕḑŭ că se schimbară lucrurile astă-ḑĭ, Vidinulŭ nu va maĭ fi patria mea!.. Dér, eŭ, cu familia şi tóte afacerile de comerciŭ, mĕ voiŭ aşeḑa la Chiustenge. Viĭ şi D-ta acolo sergent Mitea?

—Eŭ voiŭ maĭ servi în oştirea ţereĭ... În urmă, póte, voiŭ veni şi eŭ în Dobrogea... dimpreună cu iubita mea, cu soţióra mea!.. Şi elŭ întinse earăşĭ mâna prinḑênd pe a Susaneĭ.

Apoĭ din una-în-alta, turculŭ spuse ce a auḑitŭ, uă nuvelă maĭ própĕtă, cel-ce aflase şi sciuse nefericitele

www.dacoromanica.ro

împregiurărĭ petrecute asupra atâtorŭ fiinţĭ perdute, ca şi aceleĭ copile ce murise; ḑise, că, pe mişelulŭ acela Şmil l'a găsit poliţia fiind căptuşitŭ cu lire falşe, şi, în Haschioi, s'a descoperitŭ la uă casă uă presă cu care elŭ fabrica monetă.

Adăogă în sine Susana: a venit să 'mĭ propună ca să 'mĭ schimbe bangnote bune cu lire d'acelea?..

— Ce va fi óre cu elŭ acum?.. întrebă bunica Susaneĭ, când auḑi vorbindu-se despre acel individŭ.

— Ce va fi cu elŭ? adăogă Românul P... Tocmaĭ acum, cam rĕŭ va fi... ca şi cu toţĭ ceilalţĭ banditi!..

Adevĕratŭ, în mieḑul nopţiĭ când luna apunea, în nisce saci legaţĭ la gură şi cu câte uă ghiulea atârnată de gâtŭ, fură aruncaţĭ toţĭ aceĭ criminalĭ în fundulŭ mării...

Pentru astă turbată lăcomie de banĭ, femeia aceluĭ rĕmase vĕḑuvă. Pe cel maĭ devotatŭ membru dér, soçietatea Moneda, pentru tot-d'auna l'a perdutŭ.

* * *

Înfine, duoĕ personage ce aŭ jucatŭ câte unŭ rolŭ în istoria acéstă, sûntemŭ détorĭ a nu le da uitării.

Acele în Romania.

Funcţionarulŭ abusivŭ este uă plagă, uă calamitate soçietăţiĭ la tóte naţiunile şi 'n tóte ţerile, în orĭ care postŭ va fi. Precum ceĭ cari aŭ speculatŭ şi aŭ furatŭ soçietatea prin réoa îndeplinire a détoriilorŭ de funcţionarŭ; precum ceĭ cari s'aŭ întovărĕşitŭ cu speculanţiĭ usurarĭ, aŭ cumpĕratŭ bonurĭ de tesaurŭ şi altele cu preţiurĭ scăḑute, şi le aŭ vêndut celorŭ ce détoriaŭ către Statŭ, să le dea acestea la casierie, în locŭ d'a vĕrsa monetă numerariă,

www.dacoromanica.ro

când ţéra se găsia încurcată cu nevoile cele grele a le resbeluluĭ; precum ceĭ cari aŭ abusatŭ adunându banĭ şi efecte de rechisiţie, de pe la locuitorĭ, nefiind sinceri şi nepublicându liste essacte de tot ce s'a adunat şi pe ce a nume şi cum s'a întrebuinţatŭ, ca poporul să fie sigurŭ şi să dea tot-d'auna cu voe bună pentru asemenea împregiurărĭ, unŭ ast-felŭ de funcţionarŭ nu póte fi de-cât stigmatisatŭ în ochiĭ lumeĭ şi căḑut despreţiuluĭ!..

Cât despre femeia cu semnele în obrasŭ, aceia despre care s'a vorbitŭ îndestulŭ, fiind, se înţelege, în desperare şi ajunsă la desgustulŭ ce aduce cu sine viaţa inmoralĕ, condamnabilĕ; prăpastiêndu-se, perḑêndu-se în miseriile corumpţiuneĭ; — póte că, în urmă îşĭ perduse şi mintea făcêndŭ multe de tóte şi tóte pentru banĭ; — póte, erte-o Dumneḑeŭ!.. şi din vre uă patimă provenită din escesurĭ, că ea a terminatŭ în chipul cel maĭ amarŭ...

Póte că mulţĭ nu vorŭ crede, dér adevĕrulŭ e aşa cum s'a petrecutŭ...

S'a sinucisŭ în Dealu-Spiri, între casarme, în timpulŭ resbeluluĭ, ţiumĕtatea luĭ Augustŭ, trăgêndŭ în capu-ĭ duoĕ focurĭ cu revolverulŭ...

Ceĭ cari n'aŭ cunoscutŭ împregiurările acestea, chiarŭ plângênd-o, când o însoţiră la chimitirul Şerban-Vodă, aŭ putut înţelege, că, uă asemenea faptă nu póte să fie resultatulŭ care ni 'lŭ dă în viaţă uă dulce liniştire a consciinţeĭ!..

www.dacoromanica.ro

Turcia, la 19 Fevruarie 1878, a subsemnatŭ tractatulŭ de la St. Stefan, dictat de Rosia. Subsemnatari aŭ fost, din partea Ţaruluĭ: Comitele N. Ingnatief, şi Nelidof; din partea Sultanuluĭ: ministru Savfet, şi Sadoulah.

Plenipotenţiariĭ Turcĭ trebuiră să mérgă la St. Petresbourg de a supune preliminările păcĭĭ la sancţiunea imperatoreluĭ.

Turcia numaĭ era în stare d'a discuta condiţiunile astuĭ tractatŭ, nicĭ d'a urma lupta înainte, ne avêndŭ oştirĭ şi banĭ. Dênsa abia a putut cu puçinele sale miḑlióce, cari 'ĭ maĭ rĕmăseseră, să alerge d'a potoli rĕscóla ce se aţîţase spre hotarele Greciеĭ.

Estragemŭ ce este maĭ principalŭ, pentru noĭ, din punctele cari conţine tractatulŭ.

Articolu 5 stipulează: România independentă. Pênă la încheiărea unuĭ tractatŭ între S. Pórtă şi România, supuşiĭ românĭ, în Turcia, se vorŭ bucura de tóte drepturile cari sûntŭ garantate supuşilorŭ celor-lalte puteri europene.

Montenegru şi Serbia vorŭ fi asemenĭ principate independente.

Bulgaria e constituită în principatŭ autonomŭ, tributarŭ, cu unŭ guvernŭ creştin şi cu uă miliţie naţionalĕ.

www.dacoromanica.ro

Armata otomană nu va sta mai multŭ în Bulgaria, şi tóte fortereţele cele vechĭ se vorŭ dărîma cu cheltuiala guvernuluĭ localŭ.

Precum şi în insula Creta să se aplice reglementulŭ organicŭ de la 1868, ţinêndu-se compt de dorinţile esprimate de către populaţiunea indigenă.

Unŭ reglement analogŭ se va elabora, potrivitŭ trebuinţilorŭ locale, care se va aplica în Epirŭ, Thessalia şi 'n cele-lalte părţĭ a le Turcieĭ de Europa; reformele acestea ênsă vorŭ fi supuse essaminăriĭ Rosii.

Atât în timpŭ de pace, cât şi 'n resbelŭ, Bosforulŭ şi Dardanelele vorŭ fi deschise bastimentilorŭ cari vin şi se duc de la porturile din Rosia.

Mai adaogă sume enorme despăgubire pentru cheltuelĭ de resbelŭ : unŭ miliardŭ şi patru-sute ḑece milióne ruble, în cesiunĭ teritoriale, în Asia şi Europa...

Între acestea, sangiaculŭ Tulcea cu districtele din Dobrogea precum şi Delta Dunăreĭ şi insula Şerpilorŭ, şi le reservă Rosia ca să le dea în schimbŭ pentru Basarabia.

Acestŭ tractatŭ compus de 29 articole precum este vĕḑutŭ, e desastrosŭ Turcieĭ. Nu mai puţin Anglia, prin chestiunea Bosforuluĭ şi a Dardanelelorŭ, şi Austro-Ungaria, din diferite interese şi încât-va pentru gurile Dunăreĭ, eraŭ provocate.

De şi art. 5 stipulează de a fi România independentă, acesta este unŭ dreptŭ câştigatŭ cu sângele atâtorŭ bravĭ căḑuţĭ pe câmpulŭ de bătălie. Pentru tractarea dér cu S. Pórtă de schimbulŭ Dobrogeĭ pentru Basarabia (când Românii se credéŭ că, prin convenţiunea ce o făcură cu Rosia şi serviciile cu preţiulŭ sângeluĭ cari i le a adus, este

www.dacoromanica.ro

garantatŭ teritoriu ţereĭ lorŭ) şi, ca, Romania cooperândŭ alăturĭ cu Rosia în acestŭ resbelŭ, trebuia şi dênsa să fie chiămată a lua parte la închiărea astuĭ tractatŭ; apoĭ despăgubirĭ de resbelŭ, de óre-ce Ţarulŭ le pretinse, nu era cu dreptu să se céră şi pentru dênsa?..

Guvernulŭ român a protestatŭ de acestea formalŭ la Puterĭ. Naţiunea, Camera şi Senatulŭ asemenĭ...

Româniĭ nu vorŭ uita nicĭ uă-dată rĕspunsulŭ cavalerescŭ măreţŭ al M. S. Domnitoruluĭ Carol, că: „Armata română va putea fi sdrobită, earŭ nu desarmată!..“

În Anglia şi 'n Austria, pentru încât eraŭ lovite în interesele lorŭ, a fost uă mare emoţiune... Dupe nisce desbaterĭ furtunóse în camere, Lordul Derbi se retrase de la ministerŭ, şi 'lŭ înlocui Comitele Salisburi. Comitele Andrassy ceru, de la adunarea Austro-Ungară, creditulŭ de 60 milióne florinĭ, care i s'a acordat, pentru preparative de resbelŭ...

Englitera chiămă reservele de oştirĭ, luă marĭ dispositiunĭ şi făcu demonstraţiunĭ energice, preparându-se de unŭ resbelŭ uriaşŭ. Lucrurile se complicaŭ din ce în ce, şi avéŭ aerulŭ d'a aduce unŭ oragan maĭ mare belicŭ ca acelŭ care fusese...

Germania ênsă potoli lucrurile.

Congresul de la Berlin a modificat încât-va tractatulŭ de la St. Stefan; şi, mandatarĭ trimişi de Puterĭ acolo, aduseră pacea...

Dintre toţĭ, prisonerĭ de resbelŭ, ceĭ din Rosia, România şi din Constantinopole, se bucurară de a fi re'nturnaţĭ în patria lor.

FINE

www.dacoromanica.ro

TABLA DE MATERII

PARTEA ÂNTÊĬ

I. Ostaşulŭ românŭ 3
II. Caporalulŭ şi duoĭ sergenţĭ, dinaintea casarmeĭ de cavalerie St. George 13
III. Păstoriĭ în séra de lăsatu-seculuĭ pentru postulŭ Sânteĭ Mariĭ 22
IV. Cunoscinţa şi visita făcută la Severin . 37
V. Ismailu 47
VI. Intriga prin Sistemă 66
VII. Răpirea fecióreĭ de la Galaţĭ 78

PARTEA A DUOA

VIII. Calafatul şi Osman 86
IX. Tabările Românilorŭ 109
X. Ruşiĭ se încairă cu Turciĭ. 122
XI. Mobilisarea ósteĭ române, trécerea eĭ peste Dunăre 132
XII. Schimniculŭ Ioanichie. 139
XIII. În ce stare se află Nicopole 150

PARTEA A TREIA

XIV. Asaltulŭ de la 30 August la reduta Griviţa 153
XV. Cât despre óspi meĭ d'ântêĭ îĭ aruncam pe toţĭ în Dunăre 179
XVI. Ordinu de ḑi al M. S. Domnitoruluĭ pre armată. Acţiunea de la 6 Septembre 188
XVII. Campania urmată despre Rachova-Vidin 202
XVIII. Căderea Plevneĭ. 217

www.dacoromanica.ro

PARTEA A PATRA

XIX. De la Galați la Constantinopole . . 237
XX. Umilită ca unŭ culpabilŭ care se penitențiază 252

PARTEA A CINCIA

XXI. Constantinopole. Unŭ chronometru destinatŭ pentru Osman 269
XXII. Învingerile Rușilorŭ. — Emigrațiunea Musulmanilorŭ. — La seraiu 285
XXIII. Ginerile preutuluĭ din Ghighi . . . 328
XXIV. Pentru virtute cununĭ. Abusurile, crimele se pedepsescŭ 336

OBSERVAȚIUNE

Rîul, dinaintea al cărui podŭ eraŭ retranșeațĭ dorobanțiĭ din regimentul I, ce aŭ atacat pe Turcĭ când eĭ se retrăgéŭ de la Rochova, se numesce *Augusto*, căruia popolul îĭ ḑice și *Scătu*.

Eșirea luĭ Osman-Pașa din Plevna, la 28 Noembre, trecêndŭ rîul Vidu cu armata sa, pe podul improvisatŭ din cară legate; și atacândŭ la 7 ore și 1/2 grenadiriĭ gardeĭ comandanțĭ de generali Ganetsky și Catalei, ataculŭ fu maĭ în sus de Dolni-Dubnic către Gorni-Etropol.

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro